

KIRSAL BÖLGELERDE ÇALIŞAN SAĞLIK PERSONELİNE
YÖNELİK

ÇEVRE SAĞLIĞI

BİLİMSEL İMECE EĞİTİM TOPLANTISI
UYGULAMA KİTABI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

SAĞLIK BAKANLIĞI

Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü

T.C.

SAĞLIK BAKANLIĞI

Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü

KIRSAL BÖLGELERDE ÇALIŞAN SAĞLIK PERSONELİNE
YÖNELİK

ÇEVRE SAĞLIĞI

BİLİMSEL İMECE EĞİTİM TOPLANTISI
UYGULAMA KİTABI

(İkinci Düzenleme)

Doç. Dr. Çağatay GÜLER, Zakir ÇOBANOĞLU, Nuri ARIKAN, Osman BUNSUZ,
Birsen AÇIKGÖZ, Hasan YILMAZ, Sefer SAKARYA, Şenol ŞENTÜRK,
Şükriye KALE, Dr. Muzaffer KEÇECİ

ANKARA
1995

Kırsal Bölgelerde Çalışan Sağlık Personeline Yönelik Çevre
Sağlığı Bilimsel İnceleme Eğitim Toplantısı Uygulama Kitabı

1. Düzenleme : Doç. Dr. Çağatay GÜLER
ZakirÇOBANOĞLU

Kapak ve Sayfa Düzeni : Uz. Psk. Çetin BOZKAYA

1. Basım: 500 Adet - 1995

ISBN 975 - 7572 - 90 - X

Bu kitap, Sağlık Bakanlığı Temel Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü işbirliği içerisinde yürütülen Çevre Sağlığı Programı çerçevesinde kullanılmak üzere yazılmış ve çoğaltılmıştır. Birinci Basımın telif hakları Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü'ne aittir.

Basıldığı Yer: **Aydoğdu Ofset**

Tei: 0 {312} 310 79 79 - 310 77 03 • Fax: 0 (312) 310 77 03 • ANKARA

ÖNSÖZ

Çevre sağlığı ile ilgili alan uygulamaları sağlık personelinin etkin bir danışmanlık hizmeti vermesini gerektirmektedir. Bu görevin yerine getirilmesi sağlık personelinin konuyla ilgili temel bilgilen bilmesinin yanı sıra; çalıştığı bölgenin sorunlarına özel çözüm üretebilmesiyle mümkündür.

Sadece merkezden planlanan ve ders anlatma, bilgi verme biçiminde sürdürülen eğitim programları bu amacı sağlayamamaktadır. Genelde verilen bilgiler, çoğu kez özel çözümler için gerekli pratik yaklaşımları kazandırmamaktadır.

Bu amaca en uygun eğitim programları bilimsel ımece biçimindeki programlardır. Bilimsel ımece programlarında deneyim paylaşımı, genel kavramların özele yansıtılması daha kolay olmakta, kişiler değişik bakış açılarını ve pratik çözüm önerilerini karşılaştırma olanağı bulmaktadır.

Bu nedenle Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü'nün işbirliği ile "Merkez Eğitim Ekibi", "Kentsel Kesim Sağlık Personeli" ve "Kırsal Kesim Sağlık Personelinin eğitimine yönelik Bilimsel İmece Modülleri hazırlanmış ve bunlardan Merkez Eğitim Ekibi Bilimsel İmece toplantısı gerçekleştirilmiş, diğer modüllere son şekli verilmiştir.

Bu eğitim toplantılarında "eğitilenlerin" gündeme getirdikleri sorunların ve bunların çözümüne yönelik tartışmaların, eğitim modüllerinin sürekli geliştirilmesi açısından çok yararlı olduğunu gördük. Bu katkı sahadaki personelin aydınlatıcı geri yankısıyla birleştğinde, sürekli kendini yenileyen, uygulama pratiğinden kopuk olmayan eğitim modülleri ortaya çıkmış olacaktır.

Özverili çalışmalarını gözlemekten gurur duyduğumuz değerli mesai arkadaşlarımızın gelecekte ülkemiz çevre sağlığı sorunlarının çözümünde önemli adımlar atacağına olan inancımızı bir kez daha **tekrarlayarak**, başarılar dileriz.

Dr. S. Haluk ÖZSARI
Sağlık Projesi
Genel Koordinatörü

Dr. Cihanser EREL
Temel Sağlık Hizmetleri
Genel Müdürü

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1. Bölge Tanımı (1 Saat).....	1
Bölüm 2. Bir Bölgenin Çevre Sağlığı Sorunlarının Belirlenmesi (1 Saat 15 dakika)	7
Bölüm 3. Su Sağlığı (1.5 Saat)	9
Bölüm 4. İnsan ve Hayvan Atıkları (45 dakika)	25
Bölüm 5. Katı Atıklar (45 dakika)	33
Bölüm 6. Sinek, Kemirici ve Vektör Kontrolü (1 Saat 15 dakika)	39
Bölüm 7. Besin Sağlığı (45 dakika)	53
Bölüm 8. Konut Sağlığı (1 Saat 15 dakika)	67
Bölüm 9. Afetler (45 dakika)	79
Bölüm 10. Çevre Sağlığında Toplum Eğitimi (45 dakika).....	89
Bölüm 11. Kazaların Önlenmesi ve İlk Yardım (45 Dakika)	103
Bölüm 12. Çevre Sağlığı Açısından Kayıt ve Önemi (2 saat)	109
Bölüm 13. Çevre Sağlığı Mevzuatı (2 saat).....	179

GİRİŞ

Bu imece toplantısı materyali kentsel bölgelerde çalışan sağlık personelinin çevre sağlığı hizmetlerine yönelik uygulamalının etkinleştirilmesini amaçlayan çalışmalarda yönlendirici olmak üzere hazırlanmıştır. Kırsal kesimde çalışan sağlık personelinin aksine bu eğitim materyalinde daha çok mevzuat ve mevzuat-uygulama ilişkilerine daha büyük oranda ağırlık verilmiştir.

Sağlık personelinin eğitimine yönelik kimi çalışmalarda okul müfredat konu başlıklarının teker teker ele alınarak adeta okul öğreniminin yeniden yapılması amaçlanırcasına kuramsal bilgi yükü oldukça fazla materyal hazırlanmaktadır. Verilen teorik bilgilerin büyük bir bölümünün çalışan bölge pratiğiyle uyumunun olmaması, çoğunun uygulanmasında sağlık personelinin doğrudan ilgili olmaması, bir çoğunda da başka kuruluş görevlilerinin sorumlu olması istenen amacın sağlanmasını engellemektedir. Özellikle kentlerde önceden saptanan müfredat başlıklarının bir başka kişi tarafından ders olarak anlatılması biçimindeki yaklaşımların yaraRI fazla olmamaktadır. Eğitimde kullanılacak materyelin geliştirilmesinde katılımcılardan aydınlatıcı geri yankı alınmaması söz konusu programları kısa sürede işlevsiz bırakmakta ve terk edilmektedir.

Yıllardır sürdürülen eğitim projeleri ve yapılan alan uygulamaları çok değişik eğitim yöntemleri ve birbirinden çok farklı eğitim materyali kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu tip çalışmaların hemen hepsi oldukça başarılı sonuç alındığı belirtilerek sonuçlandırılmıştır. Ancak aynı bölgede aynı personele bir veya bir kaç yıl sonra aynı konuda farklı bir yöntemle eğitim çalışmasının başlatılması sonuçlar konusunda kuşku yaratmaktadır. Hazırlanan eğitim materyalleri proje dönemi tamamlandıktan sonra çoğu kez bir kenarda kalmakta, aynı konuda bir başka grup tarafından yenileri hazırlanmaktadır. Bu tip eğitim etkinliklerine katılan kişiler arasında eşgüdüm ve işbirliği, alan deneyiminin daha sonraki eğitim programlarına yansımaları kolaylaştıracaktır.

Bu materyal her uygulanişından sonra katılımcıların önerileri doğrultusunda geliştirilmeye elverişli biçimde hazırlanmıştır. Gelecekte bu amaçla çalışacak yeni grupların daha önceki eğitim çalışmalarında ortaya çıkan olumlu veya olumsuz her türlü sonucu değerlendirme olanağı yaratılmak istenmiştir. Her yeni taslağın bir önceki eğitilen grubun da katkısı ile değiştirilmiş yeni biçimi programın benimsenmesinde de itici bir etmen olacaktır.

Bu kaynağın temel çevre sağlığı sorunlarının çözümünde yararlı olması dileğiyle.

Uygulama yöntemi:

1. Bu bilimsel imece toplantı materyali katılımcılara en az bir ay öncesinden gönderilecektir.
2. Katılımcılara imece toplantı materyali gönderilirken toplantı öncesi hazırlıkların daha önceden okunarak gerekli hazırlıkları yapmaları istenecektir.
3. Küçük grup çalışmalarında aşağıda listelenen kaynak kitaplardan bir set her çalışma grubunun masasında bulunacaktır.
4. Bilimsel imece toplantısı sırasında çevre sağlığı ile ilgili mevzuat katılımcıların yararlanabilecekleri sayıda bulundurulmalıdır.

YARARLANILACAK KAYNAKLAR

(Bu kaynaklar ilgili bölümlerden Önce okunmuş olmalıdır).

1. **Çevre Sağlığının İlkeleri ve Genel Bakış Açısı**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 1, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-49-7, Ankara, 1994.
2. **Çevre ve İş Öyküsünün Alınması**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 2, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-50-0, Ankara, 1994.
3. **Çevre Kirliliği ve İnsan Vücudu**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 3, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-51-9, Ankara, 1994.
4. **Bireyin iş ve Çevresel Zararlara Cevabını Değiştiren Durumlar**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 4, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-52-7, Ankara, 1994.
5. **Çevre Kirliliğine Vücut Cevabı ve Beslenme**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 5, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-53-5, Ankara, 1994.
6. **Çevresel Etkenlere Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Hastalıklar**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 6, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-54-3, Ankara, 1994.
7. **Çevresel ve Biyolojik İzleme ve Değerlendirme**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 7, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-55-1, Ankara, 1994.
8. **Dış Ortam Hava Kirlenmesi**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 8, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-56-X, Ankara, 1994.
9. **Kapalı Ortam Hava Kirlenmesi**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 9, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-57-8, Ankara, 1994.

10. **Konut Sağlığı**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 10, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-58-6, Ankara, 1994.
11. **Besin Kirliliği**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 11, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-59-4, Ankara, 1994.
12. **Su Kirliliği**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 12, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-60-8, Ankara, 1994.
13. **Kazalar ve Önlenmesi**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 13, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-61-6, Ankara, 1994.
14. **Temel İlk Yardım (A Düzeyi)**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 14, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-39-X, Ankara, **1994.-**
15. **Temel İlk Yardım (B Düzeyi)**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 15, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-40-3, Ankara, 1994
16. **Temel İlk Yardım (C Düzeyi)**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 16, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-41-1, Ankara, 1994
17. **Temel İlk Yardım (D Düzeyi)**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 17, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-42-X, Ankara, 1994
18. **Herkes İçin İlk Yardım**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 18, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-43-8, Ankara, 1994
19. **Gürültü**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 19, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-44-6, Ankara, 1994
20. **Mezarlıklar Tesisi, Ölü Defin ve Nakil İşleri**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 20, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-45-4, Ankara, 1994

21. **Sağlığa Az ya da Çok Zararlı Olabilecek Kuruluşlar (Gayrisihhi Müesseseler),** Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 21, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-46-2, Ankara, 1994
22. **Kamuya Açık Yer ve Kuruluşlar,** Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 22, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-47-0, Ankara, 1994
23. **Çocuk ve Çevre,** Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 23, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-24-1, Ankara, 1994
24. **Yaşlı ve Çevre,** Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 24, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-25-X, Ankara, 1994
25. **Turist Sağlığı,** Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 25, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-26-8, Ankara, 1994
26. **Kentleşme ve Çevre Sağlığı,** Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 26, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-27-6, Ankara, 1994
27. **Sosyal Çevre,** Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 27, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-28-4, Ankara, 1994
28. **İnsan ve Hayvan Atıkları,** Sıvı Atıklar, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 28, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-29-2, Ankara, 1994
29. **Katı Atıklar,** Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 29, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-30-6, Ankara, 1994
30. **Tehlikeli Atıklar,** Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 30, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-31-4, Ankara, 1994
31. **Vektör, Kemirici ve Başboş Hayvanların Kontrolü,** Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 31, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-32-2, Ankara, 1994

32. **Elektromanyetik Radyasyon**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 32, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-33-0, Ankara, 1994
33. **Afetler**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 33, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-34-9, Ankara, 1994
34. **Spor ve Rekreasyon (Mesire) Çevresi**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 34, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-35-7, Ankara, 1994
35. **Nüfus, Nüfus Hareketleri ve Göçler**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 35, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-36-5, Ankara, 1994
36. **Çevresel Etki Değerlendirmesi**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 36, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-37-3, Ankara, 1994
37. **Çevre Sağlığı Konusunda Toplum Eğitimi İlkeleri**, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No. 37, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ISBN 975-7572-38-1, Ankara, 1994

BÖLÜM 1 BÖLGE TANIMI

Toplantı Öncesi yapılacaklar: Aşağıdaki bölge tanımını dikkatle okuyunuz- Ekteki birinci sayfaya kurşun kalemle bölgenin bir krokisini çiziniz. Kroki çiziminde çeşme, mezarlık vb. yerleri göstermek için okulda öğrendiğiniz kroki işaretlerini kullanınız.,

Bu toplantı genel kurul halinde yapılacaktır. Gruptan seçilen bir kişi tahta üzerinde tanımlanan bölgeyi yönlere göre kabaca yerleştirecek, daha sonra katılımcıların önerisiyle genel düzeltmeler yapılacaktır.

Bir yerleşim bölgesinde 800 nüfuslu Aydınlar köyü, 2500 nüfuslu Halıcı köyü, 32000 nüfuslu Taşlıtarla köyü ve 1500 nüfuslu Düzyaka köyü yer almaktadır. Aydınlar köyünün rakımı 1200 metre, Düz Yaka köyünün 200 metre, Taşlı tarla'nın 600 ve Düzyaka köyünün 400 metredir. Aydınlar köyü ve Taşlıtarla köyleri kuzeyde, Halıcı köyü batıda, İlçe doğuda, Düzyaka köyü ise güneyde yer almaktadır.

Halıcı, Düzyaka köylerinde evlerde şebeke suyu bulunmaktadır. Aydınlar köyünde köy içerisindeki iki çeşmeden yararlanılmakta, Taşlıtarla köyünde ise bir köy çeşmesi ve köy içerisindeki sekiz kuyudan su alınmaktadır.

Aydınlar ve Taşlıtarla köylerinde tezek, Kalıcı ve Düzyaka köylerinde ise odun ve tezek yakılmaktadır.

Her köyün kendi mezarlığı vardır. Mezarlıklar köye 1 km kadar uzaklıktadır.

Perşembe pazarı adı verilen bölge her dört köyün perşembe günleri pazarım kurulduğu hayvan alım satımının yapıldığı diğer gereksinimlerin karşılandığı pazar yeridir. Perşembe günleri burada hayvan kesimi de yapılmakta köylerin büyük çoğunluğu et gereksinimlerini buradan sağlamaktadırlar. Kentten gelenler de buradan et satın almaktadırlar.

Aydınlar köyünün gençlerinin büyük bir bölümü kentte yaşamaktadır. Arazileri yüksek ve kayalıktır. Tahıl ekimi, meyvecilik yapılmamakta sadece hayvancılıkla geçinebilmektedir. Köyde yedi kişi kamyon

şoförü olarak çalışmakta, kamyonları ile Adana, Mersin, İzmir, İstanbul arasında seferler yapmaktadırlar. Genellikle temmuz ağustos aylarında yaylaya göçmektedirler ve yayla bölgesi yüksek dağlık bölgedeki platoda hemen ormanın yakınındadır. Orman çam ormanıdır. Av hayvanları bulunmaktadır. Köyün yayla bölgesinin hemen yakınında bir üniversitenin dağcılık kulübüne ait tesisler bulunmakta üniversite mensupları burayı daha çok hafta sonlarında ve yaz döneminde kullanmaktadır. Köylerin akış yönü kente doğrudur ve iyi bir yer seçimi ile perşembe yazarı bölgesine bir sağlık ocağı kurulmuştur. Sağlık ocağının yerini veren kişi buraya bir de kahve ve bir çok gereksinimin satıldığı bir dükkan ve kahve inşa etmiştir. Dükkannda gaz, tuz, şeker, şekerleme, pirinç, tahıl, kurubaklagiller, ip, çivi, keser, nacak, kazma, kürek, kumaş vb. bir çok malzeme satılmaktadır. Kahve daha çok pazar günleri açıktır. Perşembe pazarına bir iki km uzaklıkta benzinlik bulunmakta, yine sekiz km uzaklıkta şeker fabrikası arazisi başlamaktadır.

Düzyaka, Halıcı, Taşlıtarla ve Aydınlar köyünün herbirinde köylünün katkısıyla yapılmış sağlık evleri bulunmaktadır. Her sağlık evinin de ebesi bulunmaktadır.

Şeker fabrikasından 12 km ötede ilçe bulunmaktadır. Nüfusu 14.000'dir. İlçenin 100 yataklı bir hastanesi ve bir merkez sağlık ocağı vardır. Halk sağlığı laboratuvarı hastane içerisindedir. Halk sağlığı laboratuvarında iki biyolog bir kimya mühendisi ve üç sağlık teknisyeni bulunmaktadır. Fizik alan ve araç gereç yetersizdir. Hastane başhekimisi Sağlık Grup Başkanı olarak da görevlidir. Kendisine yardımcı seçtiği bir pratisyen hekim bölge başkanlığı ile ilgili işleri yürütmektedir.

İlçenin çöplüğü ilçeye 10 km mesafede, teknik kuruluşların yardımı ile seçilen bir yerde bulunmaktadır. Gömme yöntemi uygulanmaktadır.

Şeker fabrikasında 200 işçi çalışmaktadır. Bunlardan 137'si mevsimlik işçidir. İşçilerin çoğu çevre köylerdendir. İşçilerin 37'si usta ve ustabaşıdır. Şeker fabrikasının reviri vardır ve bir pratisyen hekim görevlidir. 20 mühendis ve 30 memur çalışmaktadır.

Şeker fabrikasına yakın olan demiryolu hemzemin geçitle karayolunu kesmektedir ve şeker fabrikası sınırından geçerek kente ulaşmaktadır. Demiryolunun uzanımında ormanlık bir bölge bulunmaktadır. De-

mir yolunun solunda bir bataklık arazi yer almakta, dere aydınlar köyünden çıkan ve anayol üzerindeki bir köprünün altından geçerek uzanmaktadır.

Suyu Bol deresinin Aydınlar köyüne yakın bölümünde alabalık bulunmaktadır. Bütün köyler anayola ve kente traktör ve minübüsle ulaşabilmektedir. Derenin Düzyaka köyünün arazisinden geçen bölümünde sebze tarımı ve ayrıca buğday tarımı ve şeker pancarı ekimi de yapılmaktadır.

Taşlıtarla köyü karpuz kavun ekim alanlarına sahip kıraç bir bölgedir. Taşlıtarla köyüne 10 km uzaklıkta yapılan arkeolojik kazı bir yeraltı kentinin varlığını ortaya çıkartmıştır. Söz konusu kent bilim çevrelerinde oldukça ilgi çekmiş yabancı basında bölge ile ilgili tanıtım yazıları yayınlamıştır. Söz konusu kalıntı bölgesine doğrudan ulaşım salana-ması güç olduğundan burayı gezmek isteyenlerin en az iki gece konaklaması zorunlu olmaktadır. Bu nedenle bir turizm işletmecisi teşvik desteği alarak beş yıldızlı bir otel inşa etmiştir. Otel tamamlandıktan sonra tüm turizm mevsimini kaplayan bağlantılar yapmıştır. Düzenlenen turlarla gelen turistler hem söz konusu kalıntıyı, hem de Suyu Bol deresi üzerindeki doğal güzelliği ile ünlü şelaleyi gezmektedir. Otel sahibi halı dokuyan köylerle bağlantı yaparak onlara ekonomik destek sağlamakta dokuduklar malıları oteldeki mağazada satışa sunmaktadır. Otelci ve köylüler satışlardan oldukça memnundur.

Otel süt, meyve ve sebze alışverişini çevre köylerden sağlamaktadır. Piknik yerlerine yakın bölgelerde gözleme vb. satarak gelir sağlayan kişiler çoğalmaya başlamıştır.

Halıcı köyü halıcılıkla geçinen bir köydür. Ticaretle uğraşanlar çoktur. Gezin satıcılar köyleri dolaşarak diğer köylerde satıcılıkta yapmaktadır.

Perşembe günleri bütün satıcılar perşembe pazarında toplanmaktadır. Senede bir kez Perşembe pazarında onbeş gün süre ile panayır kurulmakta, lunapark açılmakta çevre köyler burada toplanmaktadır. Kalma olmamakta günübirliğine gelinip gidilmektedir. Her köyde ilkokul vardır. Köylerden Düzyaka ve Halıcı köylerinde evler kiremit çatılı, Taşlıtarla köyü kısmen kiremit çatılı ve Aydınlar köyü ise toprak damlıdır.

Suyu Bol deresi üzerine bir baraj inşaatına karar verilmiştir. Barajın kurulacağı yerde inşaat şantiyesinin kurulmasına başlanmıştır. Barajın çevrede etkin bir sulama sağlayacağına inanılmaktadır. Hızla akıp giden Suyu Bol deresinin suları bu yolla elektrik elde edilmesinde de yararlı olacaktır. Özellikle aşağı bölgelerde susuz tarım yapan köylerde sulu tarıma geçilecektir.

Çizdiğiniz haritaları toplantı yöneticisine teslim ediniz-

45 dakika küçük grup tartışması 45 dakika sonunda herkes tahtaya çizilen krokiyi ikinci sayfaya geçirmiş olacaktır.

Bölgenin katılımcı tarafından çizilen krokisi

– 5 –

Bölgenin Genel Kurulda çizilen son krokisi

BÖLÜM 2

BİR BÖLGENİN ÇEVRE SAĞLIĞI SORUNLARININ BELİRLENMESİ

Toplantı Öncesi yapılacaklar; Bölge tanımını krokiye bakarak bir kez daha okuyunuz-

Küçük grup tartışması:

1. Burada tanımlanan bölgede adı verilen köy ve bölgelerde görülecek başlıca çevre sağlığı sorunları neler olabilir?
2. Bir bölgede çevre sağlığı sorunlarının belirlenmesinde ne gibi yöntemlerden yararlanılabilir?
3. Ülkemizde çevre sağlığı sorunlarının belirlenmesine yönelik temel veri kaynakları nelerdir?

Raporunuzu toplantı yöneticisine teslim ediniz.

45 dakika küçük grup tartışması yapıldıktan sonra 30 dakika genel kurul tartışması yapılacak, sonuçlar tahtaya yazılmış olacaktır.

BÖLÜM 3

SU SAĞLIĞI

Toplantı Öncesi yapılacaklar: Ekteki okuma parçaları önceden dikkatle okunmuş olmalıdır.

Halıcı Köyü sağlık evi ebesi Zehra Dinçkök köyde çalışmaya başladığında yaptığı değerlendirmede köyün suyunun klorlanmadığını belirledi. Yaptığı çalışmalar sonucunda köy halkını ikna ederek suyun klorlanması için gerekli aracı depoya taktırdı. Ancak sağlık ocağına danıştığında olanak varsa iki klorlama cihazının takılmasının daha yararlı olacağı belirtildi. Köylü daha sonra bir klorlama cihazı daha takmak için söz verdi.

Köyün suları klorlanmaya başladıktan sonra Zehra oldukça rahatlamıştı. Yaz geldiğinde köyde sadece üç hanede bağırsak enfeksiyonu çıktı. Bu üç hane birbirine bitişikti ve köyde diğer hanelerden oldukça uzakta bulunuyordu. Bunların su tesisatı ayrı olarak döşenmişti.

Zehra hemen söz konusu hanelerin musluklarından akan suyu kontrol etti. Sular klorluydu ve bu hanede yaşayanlar sadece musluktan akan suyu içtiklerini belirtiyorlardı. Zehra musluktan örnek alarak sağlık ocağına gönderdi.' Suda üreme olmamıştı. Ocakta görevli sağlık memuru su örneğini nasıl aldığını sordu. Zehra anlattıktan sonra bu durumda doğrudan örnek alınamayacağım şişenin içerisine bir kimyasal madde damlatması gerektiğini söyledi. Zehra denilen biçimde su örneği gönderdiğinde suda hastalık etkeni mikroorganizmalar üredi...

1. Su deposuna niçin iki klorlama aracı takılması önerildi?
2. Zehraya niçin doğrudan örnek alamayacağı söylendi?
3. Su klorlu olduğu halde neden bakteri üremiş olabilir?
4. Taşlıtarla köyü ebesi köydeki kuyuların sağlığa uygun olup olmadığını anlayabilmek için hangi noktalara dikkat etmelidir?

5. Kuyuların sağlıklı hale getirilmesine ve klorlanması çalışmaları tamamlanana kadar ky halkına kişisel klorlama yöntemini anlatmak üzere kısa bir metin yazınız.

6. Okuma parçaları ve bu bölümde yapılan tartışmaların ışığında su ile ilgili başka hangi bilgilerin bu bölümde işlenmesini istersiniz? Sıralayınız.

Grup raporunuzu toplantı yöneticisine teslim ediniz.

*45 dakika küçük grup tartışması 45 dakika genel grup tartışması
yapılacaktır.*

Su Sağlığı

Susuz hayat olmaz. İnsanlar susuz birkaç gün bile yaşayamazlar. Bazı hastalıkların yarattığı en büyük tehlike vücut suyunun azalmasına neden olmalarıdır. Söz gelimi ishallerde ölümlerin en önemli nedenlerinden birisi budur. İnsan vücudunun yaşamsal önemdeki suyu kaybetmesine dehidrastayon denir. Su kan ve dokularının temel bileşenidir. Sindirim sisteminde besinlerin taşınıp, sindirilmesi ve sonra temel besin öğelerinin kana verilmesinde temel ortamı su oluşturur. Kan zaten sulu bir dokudur. Kandaki metabolizma artıklarının böbrekler tarafından süzülebilmesi için de su vazgeçilmez bir maddedir. Terleme ile vücuttan buharlaşan su vücut ısının düzenlenmesinde çok önemli katkılar sağlar. Kısacası vücuttaki bütün fizyolojik olayların yürütülmesinde su ya aracı olarak ya da doğrudan kimyasal işlemlere katılarak önemli rol oynar.

Bütün bu yaşamsal olaylar için gerekli suyun insanlara, içerisinde zararlı kimyasal maddeleri ve hastalık yapıcı mini canlıları içermeyecek özellikte sağlamak gerekir. Daha sonra kullanılan suyun da insanlara zarar vermeyecek biçimde uzaklaştırılması zorunludur. Artık sular zararlı vektörlerin üremesine olanak sağlamayacak, birikinti ve kirlilik etkeni olmayacak, yine içme ve kullanma sularını kirletmeyecek biçimde uzaklaştırılmalıdır.

İnsan atıklarının ve sanayi kuruluşlarının atıklarının uzaklaştırılmasında da sudan yararlanılır. Bunların insanların toplu yaşadığı bölgelerden uzaklaştırılarak zararsız duruma getirilmesi gerekir. Kentsel bölgelerde yerel yönetimler kanalizasyon sistemleri ile bunları sağlarken, kırsal bölgelerde kuru ve sulu çukurlardan yararlanılabilmektedir. Ancak bazı bölgelerde bu atıkların doğrudan akarsulara, denize, hatta göllere akabilmesi mümkündür. Bu gibi elverişsiz alt yapıya sahip olan bölgelerde yüzeysel ve yer altı suları kolayca kirlenmektedir. Bu durumda hayat için vazgeçilmez bir madde olan su, sağlık için tehlikeli bir taşıyıcı yada aracı durumuna gelebilir.

Tifo, dizanteri, kolera ve diğer bir çok bağırsak enfeksiyonu ve asalaklar insan ve hayvan dışkıları ile kirlenmiş sularla yayılabilir. Çeşitli nedenlerle sular fabrika atıkları ile de kirlenebilir. Bu atıkların içinde insan sağlığına doğrudan zararlı kimyasal maddeler bulunabildiği gibi, diğer canlıların yetiştirme ve üremelerini de olumsuz etkileyerek doğal dengeyi bozabilirler. İnsanların temel besin maddelerini de sağlığa zararlı hale getirebilirler.

Bir toplum için en önemli sağlık sorunları en çok görülen, en çok öldüren ve en çok li su etkenli hastalığın bu tanıma uyduğunu göreceksiniz. Özellikle kentsel bölgelerde evlere şehir su şebekesi ile sağlıklı içme ve kullanma suyu sağlanmasına yönelik **çabalar artmaktadır**. Suların fiziksel ve kimyasal olarak arıtılması ve niteliğinin yükseltilmesi konusundaki ilerlemeler bu konuda oldukça yardımcı olmuştur.

Kaynağından kullanım aşamasına kadar en kolay kirlenen madde sudur. Çünkü eritir, taşır, bırakır ve akar. Hemen her aşamada kirlenmeyi önleyecek, suyun sağlık için tehlikeli hale gelmesine neden olabilecek, suyun sağlık için tehlikeli hale gelmesine neden

olabilecek durumları önlemek sağlık personelinin en önemli görevleri arasındadır, sağlık personeli yüzeysel ve kirlenmesi kolay kuyuları engellemelidir. Fabrika atıklarının suları kirletmesi engellenmelidir. Toplumda yaygın "akar su kir tutmaz" gibi hatalı inanışları yok etmelidir. En temiz görünen kaynak suyunun bile vahşi hayvanların dışkı ve idrarı ile kirlenmesi mümkündür. Suyun berrak olması içilebilir olduğu anlamına gelmez. Çevresinde koruma alanı olmayan bir kaynak suyu kolayca kirlenebilir. Hatta musluktan alındıktan sonra içerisinde yeterli oranda klor olduğu belirlenen bir su bile çok yakın bir yerde kirlenmiş, klorun etkilemesi için yeterli süre geçmemiş olabilir. Tifo etkenleri güneşin etkisi altında olan bir suda kolay kolay yaşayamazken, ağaçlarla çevrili bir kaynak bölgesinde günlerce hatta haftalarca yaşayabilir. Bütün bu nedenlerle basit kaynatma yöntemi, kişisel klorlama ve diğer dezenfeksiyon yöntemlerinin toplum bireylerine öğretilmesi, öneminin kavratılması gerekmektedir.

Su Gereksinimi

Suyu; içme suyu olarak, yemek pişirmek ve mutfak, yıkanma ve banyo işleri **için**, atıkları taşımak için kullanırız. Aynı zamanda sanayide ve ticari amaçlarla, sulama hizmetlerinde, yangın söndürme amacıyla yararlanılır. Bundan başka balık avlama ve dinlenme, yüzmeye, deniz ulaşımı ve **bir** takım deniz canlılarının yetiştirilmesi amacıyla da kullanırız. Bazı su bitkilerinden protein kaynağı olarak yararlanma konusundaki çalışmalar da sürdürülmektedir.

Bir toplumda bireylerin su gereksinimini bir kişi için 24 saatlik sürede litre olarak tanımlanır. Yetişkin bir kişi günlük olarak iki buçuk litreye yakın suya fizyolojik olarak gerek duyar. Bunun yarım litreden fazlası katı yiyeceklerle birlikte alınır. Fizyolojik olarak gerekli iki buçuk litre suyun yanı sıra yemek pişirme, çamaşır ve bulaşık yıkama, yıkanma ve ev temizliği için gerekli olan suyu da hesaba katmamız gerekir. Kişinin sosyoekonomik ve eğitim düzeyine göre su gereksinimi değişebilir. Kentsel yerleşim bölgelerinde kişi başına gerekli su miktarını hesaplarken endüstriyel gereksinimleri de hesaba katmamız gerekir. Bu durumda o bölgedeki sanayi kuruluşlarının sayısı ve niteliği, tarımsal amaçla kullanılan su miktarı, kişi başına gerekli su miktarının hesabında gözünü-ne alınmalıdır.

Bir bölgenin yeraltı su kaynaklarının aşırı savurgan biçimde kullanılması bu kaynakların azalmasına hatta tükenmesine yol açar. Bu bölgede azalan yeraltı sularının eski potansiyeline erişebilmesi çok uzun yılları gerektirir. Günümüzde endüstri ve sulama bölgelerinde plansız olarak açılan sular, bu suların tekniğe uygun olarak kullanılmaması çoraklaşmaya ve su kaynaklarının çok azalmasına yol açmıştır. Yine bir takım endüstri atıklarının suya karışması, endüstri atıklarının arıtılmadan toprağa verilmesi su kaynaklarının kirlenmesine; bir oranda kullanılabilir kaynağın azalmasına yol açabilmektedir.

Toprakta bitki örtüsünün korunmaması, buna bağlı olarak azalması, erozyona yol açar. Erozyon sonucu su niteliği bozulur, miktarı azalır, balıklar ve diğer su canlıları yok olur, suyun işlenmesi zorlaşır, suların miktarca azalımıza yol açar. Bu nedenle erozyon ve aşırı yüzeysel akıntılara neden olacak önlemler alınmalıdır. Sulama kanallarının tekniğe uygun olarak yapılması gerekir. Sulama da yetkili kişilerin önerilerine uyulması gerekir. Sulama da yetkili kişilerin önerilerine uyulmalı, gereksiz aşırı sulama çabaları engellenmelidir. Teraslama ile yüzeysel akıntılar ve dolayısı ile toprağın üst tabakalarının su ile

ırmak ve denizlere akması engellenmelidir. Eğimli yerlerde çimleme, ağaçlama gerekir. Yüzeysel suların aşırı erozyona neden olduğu bölgelerde setlerle ve küçük göletlerle bu durum engellenmeye çalışılmalıdır. Orman örtüsünün korunması ve ormanlık alanın artırılması çabalarına ağırlık verilmelidir. Bütün endüstri kuruluşları atıkları işleyerek ve arıtarak toprağa vermelidir. Toplumda küçük yaşlardan başlayarak su kaynaklarının tutumlu kullanılması konusunda eğitim verilmeli ve bu eğitimin davranışa yansması sağlanmalıdır.

Su kirliliği insan sağlığının da büyük oranda tehlikeye düşmesine neden olmaktadır. Lağım suları ile kirlenen sularda bakteri ve virüs oranı artar. Tifo, dizanteri, hepatit, kolera ve diğer bulaşıcı hastalıkların bu yolla yayılımına sebep olur. Bu hastalık etkenleri su kaynaklarına karıştığında patlama biçiminde salgınlar ortaya çıkabilir.

Kırsal kesimdeki evlerde, şebeke suyunun bulunmadığı durumlarda kuyu sularından yararlanılabilmektedir. Kuyuların sağlığa uygun yapılmaması, yağmur suları ve diğer akıntılarla kuyunun kirlenmesine neden olabilir. Eğer kuyular tuvaletlere yakın olarak yapılacak olursa hela çukurlarından sızan kirlitici etkenler kuyu suyunun kirlenmesine neden olabilir. Bu nedenle kuyu sularının ağız kısımlarının yerden 50 santimetreden az olmayacak biçimde yükseltilmesi, çevresine sızıntıları engelleyecek bir çimento bölge yapılması, eğimli arazilerde tuvaletlerden yukarı seviyeye yapılması gerekmektedir.

Eğer eve dışarıdaki bir su kaynağından su taşınarak gereksinimler giderilmeye çalışılıyorsa suyun evlerde kirlenmesi engellenmelidir.

Şebeke suyu ulaşan evlerde şebekedeki boru bağlantılarının sızdırmaz özellikte yapılması gerekmektedir. Şebeke borularının kanalizasyon borularıyla aynı çukurdan götürülmemesi, bu mümkün olamıyorsa şebeke borularının kanalizasyon borularının üstünden ve en az arada 60 santimetre uzaklık bulunacak biçimde geçirilmesi gerekir.

Suyun içerisine karışan ve bulunan bir takım kimyasal maddeler zehirli etki yapabilirler. Kolera, tifo gibi hastalıklar bu yolla insandan insana bulaşırlar. Bu mikroorganizmalar insan dışkısı ile sulara karıştıklarında suyu içen diğer insanların hastalanmasına yol açabilirler. Sularda kirlilik göstergesi olarak bu sudan yapılan ekimlerde üreyen E.Coli (koli basili) kullanılır. E. Coli insan ve hayvanların bağırsaklarında yaşamaktadır. Bu etkenin sulardan üretilmesi bu suyun içerisine insan veya hayvan dışkısının karıştığı, eğer hastalıklı bir kişinin dışkısı da karışacak olursa büyük salgınlara yol açabileceğini gösterir. Sağlık kuruluşları düzenli olarak sulardan alınan örnekleri kontrol ederler.

Su kirlenmesini engelleyebilmek için alınması gereken önlemler:

Tarım ilaçları rasgele değil, yetkili kuruluşların Önerisine göre kullanılmalıdır. Gerek kullanılan maddenin cinsi gerekse uygulama biçimi bunların yer altı sularını etkileme ve kirlatme oranını büyük oranda etkiler.

Sanayi kuruluşlarının atıkları arıtılmadan akarsulara ve diğer su kaynaklarına boşaltılmamalıdır.

Su kaynakları dışarıdan insan ya da hayvanların girmesini engelleyecek biçimde bir engelle çevrelenerek kirlenmenin önlenmesi öngörülmüştür. Toprak bölgesinin özellikleri yarık ve çatlakların durumu, suyun debisine uygun olarak beslenme bölgesinin korunmaya alınması gerekir.

Kaynak suyunun beslenme bölgesinde endüstri kuruluşları, mandıra ve çiftlikler kurulmamalıdır. Kent planlanmasında kentin büyüme yönünün bu kaynaklarının kirlenmesine yol açmayacak biçimde olması sağlanır.

Yeraltı suyunun oluşturduğu kaynak ya bir noktadan ya da bir kaç noktadan yeryüzüne çıkıyor olabilir. Kaynak sularının dışarı çıkış noktasına göre ya bir koruma deposu ya da bir koruma tüneli yapılır. Bu depo ya da tünelin üzerinin kesin olarak su geçirmeyecek bir beton tavanla örtülmesi ya da dışarıdan sızıntı olmayacak biçimde çimento püskürtülmüş bir örtü tabakası ile güçlendirilmesi gerekir. Üstteki toprak tabakaları en az altı metre olmalıdır. Tünel ya da deponun tabanının fayans ya da özel yapılmış diğer maddelerle kaplanması gerekir. Döşeme maddesi suyun aşındırıcı Özelliklerinden etkilenmemelidir.

Depo duvarlarının taş ya da duvarla örtülmesi, suyu sızdırmayacak bir madde ile sıvanması, suyun depodan çıkmasını sağlayan borunun tabandan otuz santimetre yukarıda olması gerekir. Çıkış borusunun yapılabilmesini sağlayacak bir kapak bulunması yararlıdır. Depo kapağı iyi korunmalıdır. Sızdırmayacak biçimde kapatılabilmesi, çocukların ve vahşi hayvanların açmasını engelleyecek biçimde olmalıdır. Tek kişi bu kapağı açamazdır. Deponun bir havalandırma deliğinin olması ve havalandırma borusunun açık ucunun tel kafesle örtülü olması gerekmektedir.

İçme ve kullanma suyu toplanma alanları içinde ve civarında suların kirlenmesine neden olabilecek faaliyetler yapılmamalıdır. Çöp ve molozların su kaynaklarına atılmasına izin verilemez. Akaryakıt ile çalışan kayık, motor vb. kullanımına izin verilemez. Yelken ve akü ile çalışan vasıtalara izin verilir. Yasa ve yönetmelikler gereği içme ve kullanma suyu kaynağının çevresinde mutlak, kısa mesafeli ve uzun mesafeli koruma alanları oluşturulur. Mutlak koruma alanı 0-300 metrelik alanı kaplar. Bu alanın içerisine kesinlikle inşaat yapılamaz. Gerektiğinde çitle çevrilerek koruma ormanı oluşturulur. 300 m. ile 1 km. arasındaki kısa mesafeli koruma alanı içerisine ise turistik, yerleşime yönelik ya da sanayi tesisi kurma gibi uygulamalara izin verilemez. Çöp ve moloz atılmaz. Toprak atma ya da alma işlemleri yapılamaz. Sıvı ve katı yakıt depolarına izin verilemez.

Suların Dezenfeksiyonu

Kireç Kaymağı ile Klorlama (Kalsiyum hipoklorit) :

Kireç kaymağı fabrikada elde olunduğunda % 33-35 oranında klor içerir. Isı, hava ile temas, oksitlenme gibi nedenlerle klorunu giderek yitirir. Bu nedenle kireç kaymağı kuru ve ışısız yerlerde saklanır.

Klor suda fazla erimediğinden suda erimeyen kısmının gaz olarak uçağı hesaplanmalıdır. İlk olarak kireç kaymağının içerisinde hesaplamaya uygun olması bakımından % 25 oranında klor olduğı varsayılmaktadır. 1 litre suya 40 gram (iki çorba kaşığı) kireç kaymağı olacak biçimde bir bidonda karıştırılır. Bu su yarım saat kadar dinlendirilir ve dipte bir çökelti oluştuğı görülür. Üstteki çözelti klorlu sudur ve bu % l'lik ana çözelti ya da stok çözeltisidir.

Üstteki bu çözelti bir sifon aracılığı ile dipte çöken kireç bulandırılmadan alınır. Eğer klorlama aracında kullanılacaksa süzgeçten de geçirilmelidir. Çünkü çok hafif sarsıntı halinde kirecin olması tıkanıklıklara neden olabilir. Zamanla basit klorlama araçlarının etkinliğini azaltabilir. Bu süzme işlemi aracın içerisine doldurularak yapılır.

Bu çözelti plastik ve damlalıklı şişelere istenilen miktarda konularak saklanabilir. Işıktaki ve oda ısısında 14 gün bekletilirse etkin klorun bir bölümü kaybolur. Oysa ışıktan korunursa iki hafta süreyle etkinliğini korumaktadır. Bu çözeltiden bir litre suya üç damla katılır ve yarım saat beklenerek olursa su içilebilir. Bir teneke su 18 litre olduğundan buna 54 damla damlatılmalıdır. Suda kükürt kokusu, ya da başka kokular varsa damlatılacak klorun iki misline çıkartılması gerekir. Su bulanıksa, süzölmelidir.

Su Tesislerinin Dezenfeksiyonu:

Depolarda otomatik olarak debiye göre klorlama yapacak sistemlerin kurulması gerekir. Yine kaynak sularında da otomatik klorlama cihazlarından yararlanılabilir. Sorun diğeri su kaynaklarında çıkmaktadır.

Kuyuların Klor Eriyiğı ile Dezenfeksiyonu :

Kuyuların klorlanması 1.5 litrelik silindirik boyunlu testilerden yararlanılır. Testiler sırsız olarak yapılır ve iyice fırınlanır. Bunun içerisine kuyu suyunun az, orta ya da çok olmasına göre 3-6-9 oranında kireç kaymağı ya da sodyum hipoklorit çözeltisi konur. Kireç kaymağına % 25, sodyum hipokloritte ise % 10 oranında klor bulunmalıdır. Testilerin ağızları iyice kapatılır. Boynuna naylon iplik bağlanarak kuyuya sarkıtılır, boyun hizasına kadar suya batırılması yeterlidir. 48 saat sonra difüzyonla kuyu suyuna gerekli klor geçmeye başlayacaktır. Ancak kuyunun ısısının on derecenin altına düşmesi durumunda klorun sızması durur.

Depo, sarnıç ve kuyudaki suyun içindeki su hacmi hesaplanarak yukarıda kişisel klorlama bölümünde anlattığımız yöntemle hazırlanan kireç kaymağı stok solüsyonundan litreye üç damla olacak biçimde damlatılır.

Eğer acil bir durum var ve klorlama aracı herhangi bir nedenle çalışmıyorsa depolardan çıkalı suyun da damlalıklı sistemle kireç kaymağından hazırlanan klor eriyiğınden yararlanılarak klorlanması olasıdır. Böyle durumlarda basit damla sayısı ayarlanabilen klorlama araçları ile klorlama yapabilmemiz mümkün olabilmektedir.

Su sağılayan tesisler ya da şebekelere onarım ve eklemeler yapıldığında sistem hizmete girmeden, ilgili birimlerde dezenfeksiyon ve bakteriyolojik analiz yapılmalıdır.

Bir Kuyuda Kontrol Edilmesi Gereken Noktalar

1. Kuyu tulumbalı mı?
2. Kuyunun yakınında tuvalet var mı? Tuvaletle arasında toprağın Özelliğine göre en az 15 metrelik mesafe bırakılmış mı?
3. Kuyu evin önünde, tuvalet evin içinde İse evdeki tuvalet çukurunun kuyuya sızma tehlikesi var mı?
4. Kuyu eğimli bir arazide yapılmışsa tuvalet kuyudan daha yüksek düzeyde mi?
5. Çevrede kuyuya sızıntı yapabilecek sıvı atıklar bulunmakta mı?
6. Yüzeysel sıvı akıntılarının, kuyudan çekilen sulardan taşan veya dökülen kısımların, yağmur sularının doğrudan kuyuya sızmasını engelleyecek biçimde geçirgen olmayan bir kuyu çevresi basamağı yapılmış mı?
7. Kuyunun iç duvarı yüzeyden başlanarak 3 metre derinliğe kadar su geçirmez biçimde örülmüş ve kaplanmış mı?
8. Su borusu beton tablaya sızdırmayacak biçimde yerleştirilmiş mi?
9. Kuyunun suyu klorlanmakta mı?
10. Kuyuya tulumba takılmamış ve çikrıklı ise kuyunun ip, çikrık ve kovanının kirlenmesini engelleyecek önlemler alınmış mı?

Sulardan Numune Alınması

Eğer klorlu sulardan numune alınacaksa sudaki klorun etkisini gidermek için numune alınacak şişelere tiyosülfat ilave edilir.

Kimyasal analizler için en az iki litre numuneye ihtiyaç vardır. Bu miktarı suların normal kimyasal analizleri için yeterlidir. Ayrıca zehirli maddelerin tayini gerekiyor ise alınacak numune en az 15 litre olmalıdır.

Şişe numune almadan önce numune alınacak su ile en az üç kez çalkanır. Şişenin cam tıpalı olması istenilen bir özelliktir. Çünkü bazı kapaklar (mantarlar vb.) suyun içerisine düşebilirler. Ağzı kapakla sıkıca kapatılmalıdır.

Su renkli ve kimyasal olarak temiz, camdan yapılmış şişelere konulacak ve şişelerin ağzı sağlam bir şekilde temiz bir kapakla kapatılacaktır.

Kaynaklarda özellikle küçük debili olanlarda, suyun çıktığı noktada iyice temizlenmiş bir büz veya demir boru zemine sokulacaktır. Büyük debili ve göllenmiş kaynaklara dipteki ince taneli zeminin kaynaşmasıyla veya başka bir şekilde tesbit edilecek gözlerden birine iyice temizlenmiş sivri uçlu ve ucundan itibaren bir kaç santimetrelik kısmında delikler bulunan yeteri uzunlukta demir bir boru saplanır. Böylece borudan en az altı saat su akıtıldıktan sonra numune alınır.

Göl ve akarsulardan numune alınırken numune şişesi göl veya akarsuyun kenarından en az bir metre uzaklıkta ağzı açık ve baş aşağı tutularak suya sokulacak ve şişe yüzeyden yaklaşık 50 cm. derinlikte ters çevrilmek suretiyle doldurulacaktır.

Adi ve diğer kuyulardan kimyasal numune alma işinde kullanılacak tulumba ve borular, litresinde 10 mg. aktif klor bulunan klorlu su ile dezenfekte edilecekler, aralıksız olarak en az 48 saatlik pompalamadan sonra su numunesi alınacaktır.

Kent şebekesinden su numunesi, kaptajlardan, maslaklardan, depoların çıkış noktalarından, varsa arıtım tesislerinin giriş ve çıkışından ve musluklardan alınacaktır.

Bakteriyolojik Numune Alınması:

Bakteriyolojik muayeneler için su numuneleri 180 °C'lik kuru sıcaklıkta bir saat sterilize edilmiş, tercihan 100 mTHk nötr ve renkli şişeler içerisinde gönderilirler.

Çeşmelerden bakteriyolojik numune alırken çeşmenin musluk kısmı bir alevde kızgın dereceye gelinceye kadar yakılır. Su yarım saat bütün kuvvetiyle akmaya bırakılır. Şişelerin ağzı ve mantarın şişe içerisine girecek kısmı el değmemek şartıyla alkol alevinde alazlanır ve sonra durdurulur.

Kaynaklardan bakteriyolojik numune alırken açıkta olan gözeyi hayvan dışkılarının bulaştırma ihtimallerini önlemek için iyice temizlenmiş, kaynatılmış veya yakılmış demir veya cam boru, gözeye veya gözenin bir metreye kadar olan çevresine batırılır. Bu borudan bir gece su akıtılır. Sonra musluklardan numune alınması esaslarına uyularak numune alınır.

Dere, nehir ve göllerden bakteriyolojik numune alırken numune kıyıda en az bir met-

re uzaklıktan alınmalıdır. Numunenin akarsu veya gölün belirli bir derinliğinden alınması isteniyorsa o taktirde şişenin ağzı dikine olarak suya batırılır. İstenilen derinlikte dolabilmesi için şişe ağzı yukarıya doğru çevrilir.

Kaptaj, depo veya sarnıçtan bakteriyolojik numune alırken eller iyice yıkanıp **alkol**lenmelidir. Steril şişenin her tarafı bol alkollü pamukla silinir ve alkole batırılmış bir sicim şişenin boynuna bağlanır. Şişenin ağız kısmı alazlanır. Şişe, numune alınacak olan yere daldırılarak mantar açılır ve el değdirilmeden kapatılır.

Adi kuyu ve borulu kuyulardan numune alırken adi kuyularda kaptaj, depo, drenaj veya sarnıçlardan bakteriyolojik numune alma esaslarına göre işlem yapılacaktır. Borulu kuyularda ise aşağıdaki işlemler yapılmalıdır:

1. İlk açılan borulu kuyularda pompalama ile numune alınacağından pompalama işin de kullanılacak tulumba ve borular litresinde en az 10 mg. aktif klor bulunan klorlu su ile dezenfekte edilecektir. En az 48 saatlik devamlı pompalamadan sonra çeşmelerden bakteriyolojik numune alma işleminde belirtilen esaslar çerçevesinde numune alınacaktır.

2. Halen kullanılmakta olan borulu kuyulardan numune alınması halinde çeşmelerden bakteriyolojik numune alma esaslarına göre numune alınır.

Kaynak sularından ve şişe doldurma tesislerinden numune alınırken çeşmelerden bakteriyolojik numune alma esaslarına uyulacaktır. Ancak su akıtılmadan, şişe doldurma düzeninden doğrudan doğruya alınacaktır.

Numune şişelerinin kirlendiğinden şüphelenildiği zaman yeniden numune alınmalıdır.

Radyoaktif analiz amacıyla numune almak için en az bir litre su ayrı olarak ve polietilen şişelerle laboratuara gönderilmelidir.

Ayrıca, akarsularda, akıntılarda ve atık sulardaki radyoaktiviteyi sürekli gösteren çeşitli aletler vardır. Bu gibi durumlarda numune almaya ihtiyaç yoktur.

Numunelerin Taşınması :

Boş kapların numunelerin alınacağı yere ve dolu numune kaplarının analiz için laboratuara taşınmasında çok dikkatli olunmalıdır. Numune kaplarının taşıma süresince olası hasarlara karşı, sentetik köpük, oluklu mukavva vb. gibi çeşitli malzemeden yapılmış taşıma kapları kullanılmalıdır.

Taşıma kapları, numune kabının tıpasını hafif basınç altında tutabilecek, yalıtkan malzeme ile doldurulur. Yaz boyunca veya biyolojik değişme ihtimali olan hallerde numuneler buzla veya soğutucu sistemlerle korunmalıdır.

Bakteriyolojik analiz için alınan su numuneleri hızlı araçlarla laboratuarlara gönderilmelidir. Numunelerin alınışı ile laboratuara gönderilişi arasındaki süre ne kadar uzun olursa alınacak sonuçlar o kadar az güvenilir olur. Su içerisinde bulunan etkenler aracılığıyla özelliğini çok kısa süre içinde değiştirdiğinden derhal kontrole başlanılmalıdır. Numune kontrole kadar suyun alındığı sıcaklıkta veya hiç olmazsa buz dolabında, buz içinde saklanmalıdır. Su numuneleri alındıktan sonra en geç 48 saat içinde analize alınmalıdır. 48 saat veya daha fazla süre geçtikten sonra Bakteriyolojik analiz yapılamaz. 6 saati geçmiş. normal sıcaklıkta tutulmuş ve içinde hava boşluğu bulunan sularda perm sayımları yapılamaz. Yani numuneler oda ısısında 6 saatte, buzda 48 saatte laboratuara gönderilmelidir.

Kimyasal analiz için numuneler alındıktan sonra en fazla 72 saat içinde veya 72 saat sonra analize başlanılmak üzere laboratuara getirilmelidir.

Su ve Besinler

Su

Hangi tip sular korkusuzca içilebilir?

Evinizde şebeke suyu varsa mutlaka bunu içmelisiniz. İçilebilecek en sağlıklı su budur. Şebeke suyu bağlatılmadan önce niteliği araştırılır. İçerisinde sağlığa zararlı zehirli maddeler olup olmadığına bakılır. Ancak bundan emin olduktan sonra bu suyun içme suyu olarak kullanılmasına izin verilir. Bir depo yapılır. Teknik sorumlular suyun kirlenmeden evimize kadar ulaşabilmesi için gerekli önlemleri alırlar. Suyu depoda klorlarlar. Eğer evinize suyu yeni bağlatacaksanız biraz masraf farkı olsa da sızdırma olasılığı az olan plastik boruları seçmelisiniz.

Eğer boru suyu yoksa ne yapmalısınız?

Çaresiz kaldığınızda bazı özel önlemler alarak şebeke suyu dışındaki suları da içebilirsiniz. Suyunuzu içilmesine sağlık görevlilerince izin verilen çeşmelerden almalısınız. Çeşme haznesi kirlenmeyecek biçimde yapılmalıdır. Duvar çevreden hiçbir sızıntıya olanak vermeyecek biçimde çimentodan yapılmalı, haznenin kapağı çocuklar tarafından açılmayacak sağlamlıkta olmalıdır. Haznenin vidalı bir kolla kapanan kapağının olması en iyisidir. Böylece vidalı kolla sıkıştırılarak ağızdan sızıntı olması engellenir. Vida sıkıştıktan sonra zincirle kilitlenir. Eğer bu yoksa çocukların kaldıramayacağı, ancak büyüklerin üç dört kişi bir araya gelerek kaldıracabilecekleri bir ağırlık konulmalıdır.

Akan su kir tutmaz mı?

Toplumumuzda bazı atasözleri ve deyimler uzun yıllar geçtikten sonra söylenişindeki anlamı yitirir. Bazı sözler hem doğru hem de yanlış uygulamalara neden olur. Sözelimi "ateş olmayan yerde duman tütmez" sözü hem doğru hem de yanlış sonuçlar veren bir sözdür. Bir kişiye bir başkası iftira atarsa, bu söze inanarak onun karalanmasına "canım başkasına neden söylemiyorlar, ateş olmayan yerde duman tütmez" sözüyle izin verebilir miyiz? Belki de onu sevmeyen birisi karalamak istiyordur. Kimsesiz olduğu için arkasına bir kaç kişinin düşerek rahatsız ettiği bir genç kız için "Kadın istemezse erkek arkasından gitmez" sözünü söyleyerek kabahati- onun üzerine yıkabilir miyiz? Görülüyor ki bazı deyimler ve atasözleri yanlış anlamlara gelebilmekte hatalı ve doğru düşünen bir insanın asla kabul edemeyeceği sonuçlara yol açabilmektedir. "Akan su kir tutmaz" sözü de bunlardan birisidir. Akan sular aksine başka yerlerdeki kirleri ve pislikleri akıp gittikleri yerlere ulaştırırlar. Bazı köylerde helaların ırmak ve dereler üzerine kurulduğunu bilirsiniz. Buralara açılan hela ayakları küçük parçalara ayrılarak bize kadar ulaşabilirler.

"Akan su kir tutmaz" sözü yanlış olduğuna göre, bir yerde kirli görülen bir ırmağın daha aşağıda parlak ve temiz olmasını nasıl açıklarız?

Suyun çözücü etkisi ile pislikler küçük parçalara ayrılır. İnsan pisliği suda kolayca eriyerek küçük parçalar haline gelir. Tifo, kolera, yaz ishali, **sarılık** gibi tehlikeli hastalıklara yakalanmış kişilerin dışkıları zaten suludur. Bunlar suyun içerisine daha kolay karı-

şır. Bir sinek pisliği büyüklüğündeki dışkı parçası bile binlerce kişinin o hastalığa yakalanmasına, bir kısmının da Ölmesine neden olabilir.

Suyun temiz olup olmadığını niçin gözle anlayamayız?

Pis kokulu, içinde yosun, solucan olan suyu zaten kimse içmez. Ama bir çok akarsu dibi görünebilecek kadar saydam olsalar bile, bu sudan içebileceğimiz anlamına gelmez. Yer altından çıkan kaynak suları bile yüzeyde, çevreden sızan ve havadan karışan mikroplarla kirlenebilir. Mikroplar gözle görülmez. Sinek gibi el çırpma ile, üfleme ile de yok olmazlar. Mikroplar görmek için onları binlerce ve onbinlerce kez büyüten mikroskop denilen araçlar kullanılır. Bir traktörü o kadar büyüttüğümüzü düşünürsem çok uzaklardan görülebilen bir dağ haline gelirdi. Bir mikroskop altında da bir mercimek tanesi bile bir inek kadar görünebilir.

Su depolarının ve kaynaklarının çevresinde niçin koruma alan yapılır?

Yukarıda söylediğimiz gibi suyun kirlenmesi kolaydır. Bu kaynakların çevresine gelen hayvanlar ve insanlar çeşitli davranışları ile bölgeleri kirletebilirler. Yağmur sulan bunları eriterek kaynak suyunun mikrop yuvası haline gelmesine yol açar. Bazı vahşi hayvanların sidikleri ve dışkıları ile çok tehlikeli hastalıklar bulaşabilir. Bunların bir kısmı nedeni anlaşılan dek ölümle sonuçlanabilir.

Mikropları görmek istersek nasıl görebiliriz?

Hemen her köyümüzde bir ilkokul vardır. Bu ilkokulların bir kısmında mikroskop bulunur. Bunların büyütmeleri hekimlerin kullandığından az da olsa, gözle görülmeyen bir çok canlının görülebilmesini sağlar. Köyünüze gelen hekim, sağlık memuru ve halk sağlığı hemşiresi gibi ekip arkadaşlarınızın da yardımıyla temiz görülen birikinti suların bir damlasında neler olacağını gösterebilirsiniz. Bunların mikrop olması şart değildir. Çünkü bir çok mikrobun görülebilmesi özel boyama yöntemleriyle sağlanır. Ama birikinti sularındaki yosunların gösterilmesi bile çok etkili olmuştur.

Toplumda ve çocuklarımızda küçük yaşlardan başlayarak mikropların ne olduğunu öğrenmelidir. Bu konuda öğretmenlerle işbirliği yapmalısınız. Daha öncede belirttiğimiz gibi mikropların üfleme ile, elimizi çırpma ile, elbiselerimize silme ile uçup giden yaratıklar olmadığını öğrenmelidirler. Gözle görülmeyen milyonlarca mikrop bulduktan ilk fırsatta sağlığını tehlikeye düşürmek için hazır beklemektedir.

Su ile mikroplardan başka neler bulaşır?

Bağırsağımızda yaşayan solucanlar, şeritler(tenyalar) yumurtalar suya karıştıklarında, özellikle akar sular, bunların başka yerlere taşınmasına, başka canlılara bulaşmasını, hastalığın sürüp gitmesini sağlarlar. Durgun sular ise çoğalmalarını kolaylaştırır. Bunlar bağırsaklarımızda yiyeceklerimize ortak olan, bizlerin kolayca hastalanmamıza neden olan yaratıklardır. Su temizliği bunlardan korunabilmemizi de sağlayacaktır. Bu yumurtaların da gözle görülebilmesi olası değildir. Onlarda ancak mikroskopla görülebilirler. Bir bağırsak solucanı binlerce, onbinlerce yumurta yumurtlayabilir. Bağırsak kurtlarının diğer bulaşma yollarına daha sonra değineceğiz.

Eve taşınan su nasıl sağlanır?

İçerisine tas yada bardak batırılarak kullanılan su kapları çok tehlikelidir. Eve taşınan su mutlaka bir bidona konmalıdır. Musluklu bidonlar suyun alınmasını kolaylaştırdığı

gibi iki de bir ağzının açılarak suyun kirlenmesini de önlerler. Su ne kadar temiz bir kaynaktan sağlanırsa sağlansın evimizde bunları güvenilir kaplarda saklayamazsak, yeniden hastalık kaynağı haline gelir. Mikroplar elinizle veya havadan suya karıştıklarında kolayca üreyebilirler. Kapak vidalı olursa daha iyidir. Kapak açılıp kapanırken doğrudan değil vida dişlen çevrilerek açılıp kapanmalıdır. Yoksa dişler aşınır ve koruyucu etkisi azalır. Bidonun yapıldığı madde kir tutmayan, kolayca yıkanabilen, suya kirletici kimyasal maddelerin karışmasına yol açmayan cinsten olmalıdır. Eski ilaç bidonlarının ya da tenekelerinin bu amaç için kullanılmaları zararlıdır. Hem zehirlenmelere yol açar hem de. içlerindeki su kolayca kirlenebilir. Bu kirli kapların neden olduğu zehirlenmelerden yaşamlarını yitirenlerin olduğu unutulmamalıdır.

Bidon dibine tortu birikirse ne yapmalıyız?

Eğer bidonun dibine tortu birikiyorsa su, temiz bir kaç kat tülbentten süzülerek konmalıdır. Tortu çok fazla oluyorsa, suyu, içilebilir olup olmadığının araştırılabilmesi için sağlık ocağına göndermelidir.

Su küpte saklanabilir mi?

Bazı bölgelerde içerisindeki suyu soğuk tutması nedeniyle su küpte saklanmaktadır. Hatta bu küp toprağa gömülmektedir. Bu uygulama tehlikeli mikropların suyun içerisine kolayca girebilmesine neden olabilir. Küpün sırlı olması durumu değiştirmez. Üstelik küplerin temizliği zordur. Toprağa gömülen küpler için bu olanaksızdır. Küpte kalan deterjan kalıntıları durulamakla çıkmamakta suya karışarak vücudumuza girmektedir. Bunlar mide ve bağırsak bozukluklarına yol açabilir.

Su kapları suyu kokutuyorsa ne yapmalıdır?

Su kapları suyu kokutuyorsa Önce kabın su kabı olmaya elverişli maddeden yapıp yapılmadığını araştırınız. Elverişsiz ve kolay kirlenen bir maddeden yapılmış olabilir. Kap, su ve deterjanla yıkandıktan sonra arkasından bol su ile bir çok kez durulanmalıdır. Bunda üşenmek çok kötü sonuçlar doğurabilir. Bazen su kabının kapağı iyi yıkanmaz. Arada biriken kir bu kokunun nedeni olabilir. Kokuya gözle görülmeyen mikropların çoğaldıktan sonra ortamdaki maddeleri kullanarak yaptıkları zehirli salgılar yol açabilir. Koku temizliğinde ya da her su değiştirilişinde kabın her tarafını etkin olarak yıkamak gerekir. Daha sonra kabın ağzı tam güneş alacak biçimde güneşe çevrilerek bir süre bekletilmelidir. Bu uygulama sırasında da kabın kirlenmemesine dikkat edilmelidir. Daha sonra kaynar su ile çalkalanarak kullanılabilir.

Klor nedir?

Klor uçucu bir gaz maddedir. Klorun temizleyici özelliğinden bir çok evde klor olduğu bilinmeden yararlanılmaktadır. Ağartıcı etkisi nedeni ile bir çok temizlik maddesinin içerisine katılır. Bizim için önemi suyun içerisindeki bir çok mikrobu kırılmasını sağlamasıdır. Bu amaçla kullanılacak klor kireç kaymağından elde edilir.

İçeceğimiz sudaki klor kokusunun bir önemi var mıdır?

En önemlisi o suyun klorlandığını ve içebileceğimizi gösterir. Bu suda kolera, tifo, dizanteri gibi tehlikeli hastalıkların mikrobunu kırılmış olacaktır. Ancak biz bu kokuyu sadece klorlama uygulamasının başlangıcında fark ederiz. Bir kaç gün sonra kokuyu fark edemeyiz. Ancak herhangi bir nedenle klorlama aksar bir kaç gün klorlama yapılmazsa

yeniden klorlama başladığında bir süre yeniden kokuyu fark edebiliriz. Keşke klor kokusuna alışmasaydık da koku olmadığı zaman klorlanmadığını anlayıp o gün sudan içerken dikkatli olsaydık. Bu durumda suyumuzu ya kendimiz klorlar ya da kaynatırdık. Klorlamanın aksamadan sürdürülmesi için iş birliği yapmalı görevlilere yardımcı olmalısınız.

Suyun içerisinde klor olup olmadığı ya da yeterli olup olmadığı nasıl anlaşılır?

Sağlık memurları ve ebelerimizin çoğunda suyun içerisindeki klor miktarını ölçen bir araç vardır. Suyuna depoda yeterli klor atılsa bile evimize ulaşan suda mikropları öldürecek yeterlikte klor bulunmazsa bir yararı olmaz. Sağlikevi ebeleri ve sağlık memurları evimizdeki musluklardan da kloru ölçerek klorun yeterli olup olmadığını belirlerler. Gerekirse depoya atılan kloru artırır.

Su her zaman aynı oranda mı klorlanır?

Suyun etkin olarak klorlanmış sayılabilmesi için depoya klorun hesaplanan miktarda atılması yeterli değildir. Bunun bütün şebekede sürekliliğinin sağlanması zorunludur. Bu nedenle değişik özellikteki şebekelere atılan klor miktarı farklı olabilir. Ayrıca köyde ishal salgını olduğunda, başka hastalıklar yayılmaya başladığında ya da deprem, sel gibi doğal yıkım durumlarında suyun daha yüksek oranda klorlanması gereklidir.

Buna çift klorlama denir. Miktarın nasıl ayarlanacağını sağlık evi ebesi, sağlık memuru veya ocak hekimi bilir. Salgın çıktığında onlar duruma el koyana kadar depoya atılan kloru iki misline çıkarmalı evde su kaynatılarak ya da aşağıda anlatılan yöntemlerden biriyle mikrobu kırılarak içilmelidir.

Klorun bize bir zararı var mıdır?

Kesinlikle yoktur. Klorun uçucu bir gaz olduğunu söylemiştik. Zaten kısa bir süre bekleyen sudu uçup gider. Midemizin salgısının içinde de klor vardır. Bu nedenle suyun içerisine katılan klorun bize zararı olmaz. Sağlık görevlilerinin halkımızın zararına olarak bir uygulamayı sürdürmeleri zaten mümkün değildir. Bazı kimselerin koku duyulan hassas olabilir. Klor kokusundan da hoşlanmayabilirler. Bir kaç dakika bekletmekle suyun içerisindeki klor zaten uçup gider. Onlar için de sorun kalmaz.

Elimizde klor yoksa suyumuzu klorlamak için gerekli klor eriyiği nasıl hazırlanır?

Gereğinde klor eriyiğini kendimize hazırlayabiliriz. Dört su bardağı suyun içerisine iki çorba kaşığı kireç kaymağı konulur. Karıştırıldıktan sonra yarım saat beklenir. Bundan sonra dipte bir çökelti oluşacaktır. Üstteki suda klorlama amacı ile kullanılabilecek etkin klor vardır. Bu süzülerek alınıp plastik küçük şişelere konularak saklanabilir. Plastik şişelerin ışık geçirmemesi, ağzının iyi kapanması gereklidir. Daha sonra bu eriyikten dört su bardağına üç damla damlatılarak biraz bekletilirse, o suyu içmek amacı ile kullanabiliriz. Böylece suyun içerisindeki tehlikeli mikroplar ölecektir. Bu-klor eriyikleri sağlık ocaklarından da sağlanabilir.

Klor bulamazsak ne yapabiliriz?

Eğer o dönem için klor eriyiği bulunmuyorsa bir fincan tendürdiyota dört su bardağı su katılır. Bu karışımdan dört buçuk su içerisine iki damla katılarak yarım saat beklenirse mikropların ölmesi sağlanacaktır.

Bebeklerimize suyu nasıl vermeliyiz?

Bebeklerimize suyu kaynatarak vermeliyiz. Günümüzde hemen her evde bir öğün de olsa çay kaynatılmaktadır. Çay içildikten sonra demlikte kalan su bu amaçla kullanılabilir. Kalan su temiz, ağzı kapaklı cam şişeye konarak saklanabilir. Kapaklar her seferinde iyice yıkanıp kaynatılmalıdır. Su konurken şişenin ağzına elle dokunulmamalıdır.

Kaynatılmış su lezzetini yitirebilir. Bu tip sular kaptan bir kaç kez aktarılırsa havalanır ve yeniden lezzet gelebilir.

İshalle suyun ilişkisi nedir?

Su ishalle yakından ilişkilidir. Hem ishale neden olan mikropların kolayca yayılabilmesini sağlar hem de ishalin tedavisinde en önemli maddedir. İshal salgınlarında ailenin çocuğuna yapabileceği en büyük iyilik ona içebildiği kadar su içirmektir. İshale bağırsaklardan dışkının su gibi aktığını biliriz. Bazı kişiler suyun kesilmesiyle bu ishalin ortadan kalkacağını sanırlar. Oysa ishalle akan su damarlardaki kanın içine emilip alınan sudur. Ağzından suyu keserek ishali kesemeyiz. Ancak ishale yakalanan kişinin ölüm tehlikesini arttırmış oluruz. Kandan emilerek alınan suyun yerine yenisini koyabilmenin tek-yolu ishalleri içebildiği kadar su verebiliriz. İshalleri bir çocuğun suyunu kesmek soluk alamayan bir kişinin boğazını sıkmak gibidir. Onun ölümüne yol açabilir. Sağlık evlerinde ve sağlık ocaklarında hazır paketler halinde içilen suya katılmak üzere ishal tozları vardır. Suyun içerisine önerilen miktarlarda bunlar katılarak içilirse ondan suyla birlikte çekilip alınarak atılan bazı maddeler de hazır olarak verilmiş olur. Üstelik bunlar katıldığında bağırsakların kandan su çekmesi güçleşir. Eğer hazır tozları yoksa bir litre, yani dört su bardağı kaynatılıp soğutulmuş suyun içerisine bir yemek kaşığı şeker, bir tatlı kaşığı tuz ve bir çay kaşığı karbonat katılarak içebildiği kadar ishalleri çocuklara içi-rilir.

Bu ölçülerde herhangi bir değişiklik olursa sağlık ocağı hekiminin önerilerine uyulur.

İshalleri çocuklara "ishal şurubu" denilen ilaçlar

İshal şurubu yukarıda anlattığımız ishal tozu ve su karışımı ise evet . Ama ishal şurubu olarak bilinen eczanelerden reçetesiz olarak da sağlanabilen bir takım ilaçlara kesinlikle kullanılmamalıdır.

Çünkü bu şurupların çoğu ishalin belirtisini yani bağırsaktan akan sulu dışkıyı azaltır. Ama bu ishalin nedenlerinin ortadan kalktığı anlamına gelmez. Mikroplar bağırsaklarda üreyerek o kişinin kanına geçebilir ve bu durum daha da tehlikeli olabilir. İshalleri çocuklara kendi kendimize ishal şurubu verilmemelidir. Evde uygulanacak tek ishal şurubu temiz, kaynatılmış, içerisine bir yemek kaşığı şeker, bir tatlı kaşığı tuz ve bir çay kaşığı karbonat katılmış sudur.

BÖLÜM 4

İNSAN VE HAYVAN ATIKLARI

Katılımcılar önceden ekteki okuma parçalarını okumuş olmalıdırlar.

Aydınlar köyünün tabanı kayalık olduğu için çukur eşilememektedir. Köylü ebeye başvurarak kendilerine uygun bir yöntem önermesini istemişler, ebe de sağlık ocağı hekimine başvurmuştur.

Sağlık ocağı hekimi de hayvan pazarından sonra, hayvan dışkıları, satılan meyve ve sebzelerin artıkları ile kirlenmiş alanın temizliği sorunuyla uğraşmaktadır. Kahvehane sahibi uygun bir yöntem önerilirse kendisinin bu temizliği yaptıracağını söylemektedir.

Perşembe pazarı sırasında büyük bir kalabalık olmaktadır. Çoğu sağlık ocağının tuvaletinden yararlanmak istemekte ancak polikliniğe gelenlerin de kalabalığı nedeniyle sıkıntı yaratmaktadır. Muhtarlar bir araya gelerek pazar yerine gelenlerden de alınacak katkı ile bir genel tuvalet yapımını kararlaştırmışlardır.

Her dört köydeki ebelerde okul tuvaletlerinin pisliğinden yakındır.

- 1- Aydınlar köyünde tuvalet sorununu çözmek için ne yapılabilir?
- 2- Hayvan pazarındaki atıkların yok edilmesi için ne önerirsiniz?
- 3- Perşembe pazarına kurulacak genel tuvaletle ilgili olarak neler önerirsiniz?
- 4- Sağlık evi ebeleri okul tuvaletlerinin temizliği konusuna niçin önem vermektedirler?

5- Ülkemizde Cumhuriyetin ilk yıllarından beri istasyon ve kamuya açık yerlerin tuvaletlerine niçin önem verilmiş ve daima teknolojik standardının yüksek olmasına özen gösterilmiştir. Kamuya açık tuvaletlerin malzeme ve bakım standardının yüksek olmasının önemi nedir?

6- Okuma parçaları ve bu bölümde yapılan tartışmaların ışığında insan ve hayvan atıkları ile ilgili başka hangi bilgilerin bu bölümde işlenmesine istersiniz? Sıralayınız.

Grup raporunuzu toplantı yöneticisine teslim ediniz.

30 dakika küçük grup tartışması 15 dakika genel grup tartışması yapılacaktır.

İnsan ve Hayvan Atıkları, Sıvı Atıklar

Sağlıklı olarak yok edilmemeleri durumunda insan ve hayvan atıkları; bağırsak hastalıkları salgınlarına neden olur. Bir çok hastalık bu yolla bulaşır.

Bağırsak hastalıklarına bakteriler, virüsler ve parazitler gibi organizmalar neden olabilir. Bunları hastalar ve taşıyıcılar dışkı ve idrarları ile çıkarırlar ve ağız yolu alan sağlam kişileri de enfekte ederler. Ağıza dışkı ve idrarla kirlenen ellerle ulaşabildikleri gibi, kontamine su, süt ve yiyeceklerin yenilip içilmesiyle de olabilir. Bu bulaşmada kara sinekler de rol oynayabilir.

Kolera hızlı yayılım göstermesi ve hastaların zamanında uygun tedavi almaması halinde hızla öldürücü bir hastalık olması nedeniyle bağırsak hastalıkları içinde en tehlikeli hastalıklardan bir tanesidir. Tifo da sadece insanda bulunur. Salmonella grubu bir çok diğer etken ise insan ve hayvanların enfekte edebilir. Şigellozis (basilli dizanteri), enfeksi-yöz hepatit, paratifo, amipli dizanteri, gıda zehirlenmeleri ve diğer enterik enfeksiyonlar da değişik viral ve bakteriyel etkenlerin neden olduğu hastalıklardır.

Tuvalet Çukurları:

Tuvalet çukurları kuru ve sulu tuvalet çukurları olmak üzere iki çeşittir. Kuru tuvalet çukurları suyu az olan yerlerde binaların dışına yapılan ucuz tesislerdir.

Kuru tuvaletler binaların dışında içme ve kullanma suyu kuyularından en az 15 m. uzakta, kireçsiz ve tebeşirsiz arazide ve mümkünse bayır yerlerde, ev duvarlarından en az 2 m. mesafede inşa edilmelidir. Kullanma kolaylığı bakımından binalardan 50 m. den fazla uzakta yapılması uygun değildir.

Tuvalet çukuru, yeraltı 'su seviyesinin derin olduğu yerlerde dip tarafı hariç bütün yanları 50 cm. kalınlığında taş duvarla örülmelidir. Yeraltı su seviyesi yüksek olan yerlerde açılacak kuru hela çukurunun taban ve kenarları, taş, tuğla ve betondan su sızdırmayacak şekilde yapılırlar.

Çukurun üzeri yerel olanaklara göre kadranlarla desteklenmiş tahtalarla veya betonarme plakla örtülür.

Mahremiyeti sağlamak, haşerenin içeriye girmesini önlemek, dış etkilere korumak amacıyla çukurun üstüne çatılı bir kulübe yapılmalıdır.

Tabanı toprak tuvalet çukuru dolduğu zaman boşaltılmaz, atık toprak yüzünden 50 cm. kadar aşağıda bir mesafeye gelince üzeri toprak doldurulur ve üzerindeki kulübe başka bir çukura nakledilir. Çukurdaki atık 9-12 ay sonra çıkarılır ve gübre olarak kullanılabilir.

Eğer tuvalet için yer sorunu varsa dolunca boşaltılabilir.

Sulu Tuvaletler:

Sulu tuvaletler devamlı kullanılma ve bakıma ihtiyaç göstermesine, ilk maliyetinin yüksek olmasına ve soğuk bölgelerde iyi çalışmamasına rağmen bir konutun içine yerleştirilebilmesi uzun süre kullanmaya elverişli olması ve estetik yönleri nedeniyle tercih edilmektedir. Özellikle yeraltı su seviyesi yüksek olan ve kayalık yerlerde ve su sızdırmaz şekilde inşa edilir. Kullanılmaya elverişlidir. Diğer özellikler kuru tuvaletteki olduğu gibidir.

Bir konutun içine yerleştirilebilir. Uzun süre kullanılmaya elverişlidir. Haznede atık (dışkı) toplanması, ayrışma uğraması nedeniyle havalandırması zorunludur. Havalandırma borusu hazne içindeki ağzının tıkanmaması için boru mümkün olduğunca döşemeye yakın yapılmalıdır.

Bir sulu tuvaletin sızdırmayan haznesine ilave edilen her litre suyun karşılığında aynı miktarda hazne sıvısının boşaltılması gerekebilir. Çıkan sıvı toprağa ve açık çukurlara serbestçe akıtılamaz ve bahçe sulanamaz. Sızdırma çukuru yapılmalıdır. Boşaltılacak ayrışmış madde derin olmayan hendeklere gömülmelidir.

Tuvalet taşma su küveti veya sifon eklenerek sifonlu tuvaletler yapılabilir.

Hayvan Atıkları:

Genellikle kırsal kesimde ev yakınında biriktirilir. Kimi yerlerde zorunlu bir yakıt materyalidir. Dumanının organik kirliliği yüksektir. Genellikle gübre olarak kullanılmaktadır.

Kısa aralıklarda uzaklaştırma sağlanamıyorsa, içerisinde böcek ve sinek lavtalarının ürememesi için sık sık aktarılmalıdır. Sırasının çevreye yayılması kümes hayvanlarınca dağıtılması engellenmelidir.

Hayvan dışkılarından gaz elde etmeye yönelik uygulamalar da denenmiştir. Ana şebeke hattının ulaştığı yerlerde hiçbir zaman ekonomik olmamıştır. Tüp gaz olanağı bulunduğu da verimli bazı bölgelerde çöp, insan dışkısı ve hayvan dışkıları bir arada toplanmaktadır.

En tehlikeli ve riskli biriktirme biçimi budur.

Tuvaletlerin Denetimi ile İlgili Olarak Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar (Lanoixten)

1. Konutlardan en az 6 metre uzaklıkta mı?
2. Kuyulardan en az 15 metre uzaklıkta mı?
3. Eğimli arazilerde kuyulardan daha aşağı seviyeye yapılmış mı?
4. Tuvalet deliğinde tıkaç var mı?
5. Tuvaletin içerisine sinek girmesini önleyecek tel kafes takılmış mı?
6. Tuvalet içerisindeki toprak sineklerin ve akıntıların içeri dolmasına engelleyecek biçimde sıkıştırılmış mı?
7. Çukur toprak üzerinde en az 50 cm aşağısına kadar sağlam bir biçimde örülmüş mü?
8. Tuvalet çukuru 4 yıl ve üzerindeki süre yeterli olabilecek büyüklükte mi?
9. Tuvaletin içerside veya yakınında tuvaletten çıkanın ellerini yıkamasını sağlayacak düzenek var mı?

Hela

Sağlıkçılar helaya niçin önem verirler?

Sağlıkçılar İçin toplumumuzda en çok görülen, en çok sakat bırakan ve en çok öldüren hastalıklar en önemli sağlık sorunlarıdır. Bu hastalıklardan tifo, kolera gibi öldürücü ve büyük salgınlar yapabilenleri insanlardan birbirine dışkı ile bulaşır. İnsan dışkısı iyi yapılmış helalar ve hela ayakları ile uzaklaştırılamayacak olursa, çeşitli yollarla sularımızın içerisine karışabilir. Sinekler, fareler buralarda dolaşarak yiyeceklerimize mikropların taşınmasına neden olurlar. Bu nedenle evlerinde helaları ve hela ayakları yetersiz olan toplumlarda bu hastalıkların kökünü kazımak olanaksızdır. Çocukların ve büyüklerin hastalanması, ölmemesi için helalar sağlık kurallarına uygun yapılmalıdır.

Bulunduğumuz yerde kanalizasyon varsa ne yapmalıyız?

Eğer bulunduğumuz yerde kanalizasyon sistemi varsa hela ayakları mutlaka bu kanalizasyona bağlanmalıdır. Hela ayakları böylece kanalizasyon sistemi ile bize zarar vermeyecek biçimde uzaklaştırılabilecektir. Başlangıçta kanalizasyona kadar hela ayağının döşeneceği boruların yerleştirileceği yolun açılması, sızdırmayacak borulardan hela ayağı bağlanması biraz masraflı olabilir. Ama kanalizasyon sisteminin olması büyük kolaylıktır. Bizi çok önemli bir sağlık sorunundan kurtaracak, çocuklarımızın hastalanma şansını azaltacaktır. Bir köy veya mahallede helaların sık sık taşması söz konusu ise ve bu belirli bölgelerde yoğunlaşıyorsa, mahalle veya köydeki etkili kişileri teknik adamlara danışmak konusunda iknaya çalışınız. Çünkü gerek hacim gerekse bazı bağlantı özelliklerinin iyi hesaplanmamasına bağlı olarak aşırı yükleme sonucu taşmaya neden olan bu helalar giderek kanalizasyon sisteminin bütününe tehdit edebilir.

Kanalizasyon sistemi yoksa ne yapmalıyız?

Kanalizasyon sistemi büyük yatırımlar gerektiren bir sistemdir. Küçük yerleşim yerlerinde kanalizasyon sisteminin kurulması her zaman mümkün olmayabilir. Ya da konudaki çabalar kısa sürede gerçekleşmeyebilir. Böyle durumlarda çukur helalar yaparak dışkı ayaklarının sağa sola dağılmasının yaratacağı sakıncalardan korunulabilir. Ancak bu tip helalar bazı konulara dikkat edilmeyecek olursa istenilen yararı sağlamaz.

Uygun bir hela yapabilmek için kimlere danışabiliriz?

Sağlık ocakları sizin sağlığınıza ilgili her türlü sorununuzu çözmek için elinden geleni yapan bir kuruluştur. Sağlık ocağında görevli herkes sağlıklı bir helanın nasıl yapabileceğini bilir. Bu konuda gerekirse danışarak sizlere yardımcı olacaklardır.

Eğer yeni bir hela yaptırıyorsanız mutlak sağlık evindeki ebeye sağlık ocağı hekimine ya da sağlık memuruna danışınız. Bulduğunuz çevre koşullarına nasıl bir helanın uygun olacağını öğreniniz.

Çukurun eşilmesi çok zaman alır mı?

Hela çukurunun eşilmesi çok zaman almaz. Kendiniz bir kaç saat içerisinde çukuru eşebilirsiniz. Hele yetişmiş delikanlı oğlunuz ya da komşunuz da yardımcı olacak olursa bu hiç zaman almayacaktır. Çukurun eni ve boyu 2 x 1.4 metre derinliği 2.5 metre olmalıdır. Bu hela 5-6 kişilik bir aileye 5 yıl yetecektir.

Helanın oturak yeri nasıl olmalıdır?

Helanın oturak yerinin kolay yıkanabilir cinsten taş yada çimento olması en iyisidir. Oturak yerinin ağaç olmaması gereklidir. Çünkü ağaç ıslandıkça kolayca çürür ve kirlendiğinde yıkanması zordur. Hela gereksinimini giderdikten sonra deliğin çevresinde pislik kalmamalıdır. Ailenin her üyesi helanın temizliğinden sorumlu olmalıdır. Bir ailenin temizliği hakkında fikir sahibi olmak için helalarına girmek yeterlidir. Hela temizliği ile ilgili alışkanlıklar küçük yaştan kazanılır. Özellikle çocukların helaların kirlenmemesi konusunda çok iyi eğitilmeleri gerekir.

Helanın hangi özellikleri taşıması gerekir?

Helanın çevresinde yabancı gözlerden korunabilmek için sık çakılmış tahtalardan, kerpiçten, briket ya da tuğladan duvar yapılmalıdır. Ancak bir ufak pencere açılması şarttır. Bu pencereye kolayca açılan bir küçük çerçeve takılabildiği gibi sadece tel elekte takılabilir. Bu helanın kolayca havalanmasını sağlayacak, aynı zamanda sinek vb. gibi mikropların oralardan alıp yiyeceklerimize taşıyabilecek canlıların girmesini önleyecektir.

Helanın koku yapmaması için ne gibi önlemler alınmalıdır?

Helaların koku yapmaması için en iyi uygulama oturak taşının S borusu ile bağlanmasını sağlamaktır. Ama bu mümkün olmazsa hela deliğinin kapatılması gerekir. Bu kapak üzerinde uzun bir sap olursa yerleştirilmesi ve kullanılırken kapağın açılması daha kolay olur. Eğer sapı olmazsa ya ayakla yada elle kaldırmak gerekir ki bu mikropların çevreye ve elimize bulaşmasına yol açar. Bazı ülkelerde helanın güneş alan cephesine bir madeni boru açılır. Güneşte kızan borunun içindeki hava akımı helanın kokusunu önler.

Helada su sorununu nasıl çözebiliriz?

Geleneklerimiz helada su ile taharetlenme (temizlenme) uygulamasını getirmiştir. Çoğu kez helaya konulan bir teneke kova sudan yine bir teneke kutu ile ve hatalıdır. Çünkü o teneke kutunun kirlenmemesi mümkün değildir. Böylece taharetlenme için onunla kovadan su alan kişi kovanın bütününün de kirlenmesine yol açar. Daha öncede belirttiğimiz gibi mikroplar hiçbir zaman gözle görülmez. Suyun içerisinde bulanıklık olmaması onun kirli olmadığı anlamına gelmez. Bu sorunu çözenin en iyi yolu musluklu bir bidon içerisinde su bulunmasıdır. Bidonun ağzı kapaklı olmalıdır. Su bittikçe doldurulur. Her doldurmadan önce bidonun çamaşır suyu ile çalkalanarak durulanması çok yararlıdır. Gerektiğinde musluk açılarak sudan yararlanılır. Suyun bütününün kirlenmesi önlenmiş olur. Hatta bu suyun içerisine litresine altı damla olacak biçimde sağlık ocağı ya da sağlık ocağından sağlayacağınız klor eriyiğinden damlatılması içerisindeki mikropların da kırılmasını sağlar.

Heladan sonra ellerimizi nasıl yıkamalıyız?

Heladan sonra ellerin yıkanması da önemli bir sorundur. Çoğu kez helanın içerisinde el yıkayacak musluk bulunmaması güçlük yaratır. Eğer helanın içerisinde hela ihtiyacını giderdikten sonra ellerimizi yıkayabileceğimiz bir düzen kurulabilirse en iyisidir. Ancak gereğinde küçük çocukların uzanabilmeleri için düşmeyecekleri bir basamak da olmalıdır. Eğer bunu sağlayamıyorsa heladan sonra ellerimizi yıkayabilmemiz için yine musluklu içerisinde her zaman su bulunmalıdır. Sabun en yararlı temizlik maddesidir. Çocukların küçük yaştan başlayarak ellerinin temizliğine dikkat etmeleri zorunludur. Heladan çıkan kişilerin elleri ve tırnakları arası dışkı ile kirlenmiş olabilir. Eğer bu kişiler ellerini iyice yıkamazlarsa, ağızlarına götürdüklerinde, bu ellerle yemek hazırladıklarında ya da sağa sola dokunduklarında, başkalarının ellerini sıktıklarında dışkıdaki mikropların onlara bulaşmasına neden olurlar. Dinimiz "Temizlik imandan gelir" ilkesini getiren bir dindir. Sağlıklı olmanın en önemli kurallarından biriside temizliktir. Heladan sonra ellerin yıkanması için gerekli her türlü kolaylığı sağlamalıyız. Çünkü heladan sonra yakında su ve sabun bulunmayan küçük çocuklar ellerini yıkamayı unutabilirler. Daha uzaktaki çeşmeye gitmeye de üşenebilirler. Musluklu bir bidon ve yanına konacak bir sabun kutusu, bu sorunu çözer. Anne ve babalar çocukları heladan çıktıktan sonra ellerini yıkayıp yıkamadıklarını gözlemelidir. Ellerini yıkayan çocuğun özendirilmesi, yıkamayan çocuğun ise cezalandırılması gerekir.

Hela ayağım çukura ya da birleşme yerine nasıl bağlamalıyız?

Kiremit, toprak borular yada sıkıştırılmış çimento-çakıl ile yapılan borular kolay sızdırır. Bunların sızdırmayacak biçimde eklenmeleri de zordur. Mutlaka su sızdırmayan borularla bağlantı yapılmalıdır. Bağlantı seviyesi ve biçimi konusunda olanak varsa ustalara, teknik adamlara danışmalıdır. Basit bir bağlantı yanlış çok masraf açabilir. Helamızı etkin olarak kullanmamızı da önleyebilir. Sağlık memuru ya da sağlık ocağı hekimine danışarak bölgeniz için hem uygun hel da tipinin hemde kullanabileceğiniz sağlıklı bağlantı sistemini öğrenebilirsiniz.

Daha önceden yetersiz bir helanız varsa ne yapmalıyız?

Eğer sağlık ocağına danışırsanız bu helanın nasıl düzeltilebileceği konusunda bilgi sahibi olabilirsiniz. Hela ayaklarının hayvan gübreleri üzerine açılması çok tehlikelidir. Zaten hayvan gübrelerinin de ev bitiğinde ve açıkta uzun süre bekletilmesi hastalıkların yayılmasını kolaylaştırıcı bir nedendir. Gübrelerin nasıl biriktirilmesi ve değerlendirilmesi gerektiğini daha sonra açıklayacağız.

BÖLÜM 5 KATI ATIKLAR

Katılımcılar önceden ekteki okuma parçalarını okumuş olmalıdırlar.

1. Köylerde katı atıkların içeriği nasıl olmaktadır? Açıklayınız.
2. Beldelerde katı atık niteliğinde nasıl bir değişiklik olabilir?
3. Köylerimizde katı atıklarla ilgili uygulama nasıldır?
4. Köylerde katı atıkların yok edilmesine yönelik sorunları nasıl çözebiliriz?
5. Bazı turistik bölgelerde yol kenarında ki hendeklerde çöplerin ya kılmasının sakıncaları neler olabilir?
6. Köylerde ve beldelerde ölü hayvan gövdeleri nasıl yok edilmelidir?
7. Muhtar ve köy ihtiyar heyetinin bu konudaki yetkileri nelerdir?
8. Köyde konuyla ilgili toplum katılımı nasıl sağlanabilir?
9. Okuma parçaları ve bu bölümde yapılan tartışmaların ışığında katı atıkların kontrolü ile ilgili başka hangi bilgilerin bu bölümde işlenmesini istersiniz? Sıralayınız.

30 dakika grup tartışması 15 dakika sunum yapılacaktır

Çöp

Tanım

Gündelik tüketimden artan ve atılan atıklara çöp denir. İnsanların yaşadığı toplumdaki katı atıkların toplanması ve yok edilmesi ve çevre kirliliğinin Önlenmesi, mikrop, kemirici ve haşarat üremesinin engellenebilmesi için zorunludur.

Miktar Ortalama bir kente günlük çöp miktarı kişi başına 0.7-1 kg arasındadır. Su ve organik maddeler çöpün üçte birini oluşturur. Kırsal kesimde organik madde ve sular daha büyük bir oran tutmaktadır.

Çöp miktarı endüstrileşme, kentleşme, gelenek görenek, mevsim, yaşam düzeyi, eğitim vb. durumlar etkiler. Özellikle turizm mevsiminde turistik bölgelerde ambalajlı gıda malzemesi tüketimine bağlı olarak çöp miktarı çok artar. Düzenli gömme uygulamasının yapılamaması halinde çöp imha alanları denetlenmesi güç bir vektör ve kemirici üreme alanı haline gelebilirler.

Çöpün bileşimi

Çöpün bileşimini kesin olarak belirleyebilmek için özel araştırmalar gerekir. Ülkemizde bu tam olarak belirlenmiş değildir. Kentsel bölgelerde katı atıklar başlıca organik ve bozulabilir özellikteki bitkisel ve hayvansal atıklar, kağıt, yün, paçavralar, cam, maden, porselen, moloz parçaları, toprak, yol tozu, kül, hayvan atıkları, leş, alt yapısı bozuk toplumlarda insan atıkları çöpü oluşturabilir. Çöplerin yol kenarlarında birikmesi sağlık açısından oldukça tehlikeli bir durum yaratır.

Çöplerin toplanması

Çöpler ya ev ev dolaşarak ya da kamuya ait büyük çöp kutularında biriktirilen çöplerin alınmasıyla toplanılır. Gelişmiş ülkelerde organik atıkların evlerde lavabolara takılan öğütücü araçlarla lağıma verilmesi yolu seçilmektedir. Genellikle bu sistem lağımların su miktarını artırmamaktadır. Ancak katı içeriğini artırmaktadır. Cam, kağıt, demir gibi maddelerin yeniden kullanıma sokulması esastır. İçecek kaplarının depozitolu olması toplama kolaylığı getirir. Günümüzde içeceklerde kullanılan pet vb. malzemenin kolayca bozunabilir özellikte olmaması bunların dirençli kirlilik nedeni olmasına yol açar. Çöp kovalarının su geçirmez özellikte, paslanmaz, kapakları iyi kapanan nitelikte olması sağlanmalıdır. Kolay temizlenebilmeli ve koku yapmamalıdır. Toplama sıklığı ne olursa olsun, kapların hacmi evler için 40 lt'yi veya genel yerler için 80 litreyi geçmemelidir. Dolu iken ağırlığının 35 kg'ı aşmaması gerekir. Çöplerin plastik torbalarda niteliğine göre ayrılarak toplanması büyük kolaylık sağlar. Ancak eğitim düzeyi yüksek toplumlarda sağlanabilir. Evde mutfakta bulunan çöp kovalarının günlük olarak temizlenmesi esastır.

Çöplerin toplanma sıklığı

Ülkemizde belli başlı belediyelerin standartlarına, göre ana caddelerinden her gün, ara sokaklarından ise haftada iki kez çöplerinin toplanması öngörülmüştür. Çöpler, iş yeri,

otel ve lokantalardan her gün toplanmak zorundadır. Kamuya açık yerlerin çöplerinin de günlük toplanması sağlanmalıdır. Yerleşim yerlerinin çöplerinin yazın haftada iki kez ve kışın ise haftada bir kez toplanması zorunludur. Gecekondu bölgelerinde en az haftada iki kez çöp toplanmalıdır.

Çöplerin ayrılması

Çöpler önemli hammadde kaynağı olabilir. Özellikle yeniden işlenerek kazanılabilecek artıklar büyük bir ekonomik değer oluşturulabilir. Mineraller ve kağıt buna örnek verilebilir. Gelişmekte olan ülkelerde tekrar kullanılabilir materyal semt ve apartman çöp kovalarından elle seçilerek alınmaktadır. Bu sağlık için çok tehlikeli bir uygulamadır. Günümüzde çöplerin ayırımında hidrolik, pnömonik, balistik fırlatma ya da demir hurdaların manyetik olarak ayrılması yöntemleri geliştirilmiştir. Bu ayırım ön öğütmeden önce yapılır.

Çöplerde haşarat ve kemirici üremesinin önlenilmesi için temel çözüm çöpün, yok edilmesidir. Geçici biriktirme kaplarının kapaklı olması, kapakların iyice kapanması gerekir. Gerekirse geçici olarak insektisit püskürtülmesinden yararlanılabilir.

Eğer fare üremiş bir çöplükte yeniden gömme işlemine geçilecekse, kemiricilerle özel yetişmiş ekipler aracılığı ile savaşılmalıdır. Rodentisitlerin diğer canlılar için de tehlikeli olabileceği unutulmamalıdır.

Çöplükler

Çöplüklerin sağlığa zararsız hale getirildiği ve yok edildiği yerlere çöplük denir. Çöplükler, kent yerleşim yerlerine en az 1 km uzaklıkta yapılmalı, esintiye ters yönde kurulmalı ve suların birikim bölgelerinden, akarsulardan ve barajlardan uzakta olmalıdır. Her-gün çöpler alana **yayılmak**, girinti ve çıkıntılar doldurulmalı, üzeri toprakla örtülmelidir. Çöplüğe yönelecek akıntılar saptırma kanalları ile alınmalıdır. Zorunlu hallerde yüzeysel akıntılar biriktirme havuzlarına doldurulabilir. Burada klorlama yapılır ve gerekirse arıtım işlemine tabi tutulur. Gömülen çöp suya doymuş olmalıdır. Gömülen çöplerde anaerobik koşullarda metan, karbondioksit, amonyak ve hidrojen sülfür oluşur. Metan bütün yönlerde yayılım gösterir. Ancak genellikle üsteki toprak tabakalarından havaya karışır. Hidrojen sülfürün yer altı su kaynaklarına ulaşması daha kolaydır. Sulara kötü bir Tat ve koku verir.

Çöplerin yok edilmesi

Katı atıklar sinek, fare ve hamam böceği gibi haşaratı, sokak kedi ve köpeklerini çeker. İyi bir vektör üreme ortamı oluşturabilir. Atık konserve kutularında biriken yağmur **sulan** bile sivrisinek üreme yeri olarak elverişlidir.

Çöplerin zararsız hale getirilme sistemleri:

1. Komposto işlemi

Çöpte bulunan organik atıkların ılık ve nemli bir ortamda saprofit organizmaların etkisiyle ayrıştırılarak gübre haline getirilmesine komposto işlemi denmektedir. Genellikle uygun bir yöntem olarak kabul edilmez. Geniş bir alan gerektirdiğinden uygulanması güç ve pahalıdır.

2. Gömme:

   ler rahatsızlık nedeni olmadan yangın ve kirlilik tehlikesi oluşturmadan, toplum sağlığını tehlikeye düşürmeden yok edilmelidir. En uygun yöntem gömme yöntemidir. Ucuzdur. Etkindir. Ayırma işlemi zorunlu değildir. Ayırma yapılmaksızın gömme yapılabilir. Personel ve araç eklenmesiyle kapasite kolayca arttırılabilir. Kullanılmayan    l  k alanının sonradan park, oyun ve gezinti yeri haline getirilmesi, hatta buralara havaalanı yapılması da mümkündür. Ancak çok kalabalık alanlarda    p gömme için yer bulma güçtür. Hızlı kentleşme, seçilen çöplük alanlarının kısa sürede kent içerisinde kalmasına neden olabilir. Bazen çökmeler olabilir. Çöken bölgelerin takviye edilmesi ve periyodik olarak bakımlarının sağlanması gerekir. Bu bölgelere inşaat yapılacaksa özel teknik gerekir. Kırsal kesimde ki çöpler açılarak 2.5 metre derinliğinde bir çukura gömülür.   zeri   ukur toprağı ile örtülür. Sonra sıkıştırılır. Kırsal kesimde ki çöplerin insan atıkları ile birlikte ya da onlara yakın biriktirilmesinden kaçınılmalıdır.    p ve hayvan atıklarının üzerlerinin ince bir tabaka halinde toprak, k  l ve samanla örtülmesi sağlanmalıdır. Bunlardan bir süre sonra gübre olarak yararlanılabilir.

   p gömme derinliği genellikle 2.5 metre olarak alınır. Nadiren beş metre olabilir. İki buçuk metreden daha kalın    p tabakalarında çatlamalar ve çökmeler olabilir. Büyük çöplüklerde    p boşaltılır, sıkıştırılır, toprakla örtülerek tekrar sıkıştırılır. Bataklık bölgelerde yayılan    p en az 15 santimetre kalınlığında olmalıdır. Düz bölgelerde hendek açılır. Hendeke rüzgar yönüne göre u uşmaların engellenebilmesi için set yapılır. Aynı hendeğin ya da yandaki hendeğin toprağının çöpün örtülmesi için kullanılması mümkündür. Her gün 15 santimetre kalınlığında bir toprakla örtülmesi sağlanır. Son   rt   tabakasının 60 santimetre kalınlığında olması gerekir.

Yamaçlarda    pler yamacın rüzgara ters yönünde yığılır ve sıkıştırılır. Sıkıştırmada esas çöpün hacminin azaltılmasıdır.   zeri onbeş santimetre kalınlığında toprakla örtülerek sıkıştırılır. En son örtü tabakasının kalınlığı yine 60 santimetre olmalıdır.

3. Açık denize atma:

  vre duyarlılığının az olduğu dönemlerde radyoaktif ve kimyasal kirleticilerin açık denizlere atılması yoluna gidilirdi. Denizlerin, kirlenmesi mümkün olmayan    p yoketme bölgeleri olduğu sanılırdı. Nitekim Umumi Hıfzısıhha Kanununda bunu yasaklayan hükümlerin olmaması o zamanki bu inanca bağlanabilir. Günümüzde,   lkemiz dahil, bir çok ülke bu uygulamayı yasaklamıştır. Uluslararası anlaşmalar da bu yöndedir.

4.    plerin yakılması:

Pahalı bir yöntemdir. Optimal ısı gerekir. Yakma 750-1000 santigrad arasında yapılmalıdır. Ancak bu ısı değerlerinde yakma sağlanırsa sinek ve kemiricilerin üremesine olanak sağlayacak organik maddeler yok edilebilir. Daha yüksek ısı ve teknolojisi yetersiz fırınlar k  m  rleşmeye neden olur. Organik kömürler kemiricilerin beslenmesine elverişli niteliktedir.   ıkan ısıdan yararlanılarak maliyetin az da olsa düşürülmesine çalışılmaktadır. Baca gazları, hava kirliliğine neden olmaması için özel filtrelerle süzülerek atmosfere verilmelidir.

BÖLÜM 6

SİNEK, KEMİRİCİ VE VEKTÖR KONTROLÜ

Katılımcılar Önceden ekteki okuma parçalarını okumuş olmalıdırlar.

1. Bir sağlık personeli olarak evinizde sineklere yönelik nasıl bir uygulama yaparsınız?
2. Evinizde farelere yönelik nasıl bir uygulama yaparsınız?
3. Çevrede sineklerin yok edilmesine yönelik ne gibi uygulamalar yapılmaktadır?. Bu uygulama ile hangi kurum ve kuruluşlar ilgilenmektedir?
4. Spray biçimindeki insektisit kutularının boşalmasından sonra yok edilmesine yönelik uygulama nasıl olmalıdır?
5. Bir bölgede fare oranının artmasına neden olan başlıca etmenler neler olabilir?
6. İlaçlama yaparken nelere dikkat edilmelidir?
7. Okuma parçaları ve bu bölümde yapılan tartışmaların ışığında sinek, kemirici ve vektör kontrolü ile ilgili başka hangi bilgilerin bu bölümde işlenmesini istersiniz? Sıralayınız.

30 dakika küçük grup tartışması 45 dakika genel grup tartışması yapılacaktır.

Vektör, Kemirici ve Başiboş Hayvanların Kontrolü

Vektörler ve Kemiriciler

Vektörler ve hastalık yapıcı mikroorganizmaların insanlara taşımakta olan eklem-bacıklılar ve kemiricilerdir. Bunlar arasında sıçan, fare gibi kemiricileri, sivrisinek, tahta kurusu, bit, pire, kene ve karasinekleri sayabiliriz. Vektörler sağlık açısından önemli bir grubu oluşturdukları için hayvanlardan ayrı olarak incelenmektedirler. Değişik kimyasal maddeler kullanarak vektörlerle savaşmamıza rağmen, hızla üreyen vektörlerin bunlara direnç kazanmaları nedeniyle, tümüyle yok edebilmemiz mümkün değildir.

Vektörlere karşı kullanılan kimyasal maddeler de önemli bir kirlilik Ögesidir. Vektörlerin direnç kazanmalarını ve çevre kirliliğini önleyebilmek için bu gibi maddelerin çok dikkatli ve denetimli kullanılması gerekir. Günümüzde vektörlerle savaşabilmek için biyolojik yöntemlerden yararlanılmaya çalışılmaktadır. Sivrisineklerin sürferlerini yiyecek beslenen özel cins balıkları bunlara örnek olarak verebiliriz.

Bir yerdeki fare sayısı tanımlanırken insan başına düşen fare birimi kullanılır. Farelerin birim alandaki sayısı wood lambası ile görülen fare idrarı, fare dışkısı ve görülen fareler esas alınarak hesaplanır. ABD gibi teknolojik olarak ilerlemiş ülkelerde bile iki kişinin başına bir fare düşmektedir. Bunların her olumsuz koşulda kolayca çoğalabilecek-leri ve insanlar arasında hastalıkların yayılmasına neden olabilecekleri açıktır. Çok eski çağlardaki salgın hastalıkların en önemli nedenleri arasında vektörlerle yayılan hastalıklar büyük yer tutmakta idi. Sanayi devrimi ile birlikte bir takım kemiricilerin yaşama alanlarının kısıtlanması, bina yapım teknolojisindeki gelişmeler giderek bu gibi hayvanların kentlerde önemli bir sağlık etmeni olmaktan çıkmasına yol açmıştır. Ancak dünyanın gelişmekte olan bölgelerinde hala önemli bir hastalık yayıcı etmen ve ekonomik zararlı olarak varlıklarını sürdürmektedir. Başlıca vektörlerce yayılabilen hastalıklar şöyle sıralanabilir:

1. **Sinekler:** İshal, dizanteri, konjunktivit, tifo, kolera, sinek larva ve enfestasyonlan,
2. **Sivrisinekler:** Sıtma, ensefalit, sarı ateş (kentsel bölgede), dang, filaryazis,
3. **Bit:** Epidemik tifüs, bit dönücü ateşi, siper ateşi,
4. **Pire:** Veba, endamik tifüs,
5. **Mite:** Uyuz, riketsiyal çiçek, çalılık tifüsü,
6. **Kene:** Kene felci, Lyme hastalığı, kene dönücü ateşi, kayalık dağlar benekli ateşi, tularemi,
7. **Tahtakurusu:** Chagas hastalığı
8. **Kemiriciler:** Fare ısırığı hastalığı, leptospirozis, salmonellozis.

Kemiriciler

Kemiriciler çok eski çağlardan beri önemli bir halk sağlığı tehlikesi olarak varlıklarını korumuşlardır. Dünyada en hızlı çoğalan canlı türü olarak kabul edilmektedirler. Gebe-

lik süresi 21-25 gündür ve 60-90 günde bir gebe kalabilirler. Genellikle 5-9 arasında yavru yavru lamaktadırlar. Oldukça sosyal ve zeki bir hayvandır.

1. Koku duyusu çok gelişmiştir. Fare ölüsü bulunan bir yere yaklaşmazlar.
2. Genellikle duvar dibinden giderler.
3. Bir başka farenin yakalandığı kapana bir kez daha fare yakalanamaz.
4. Bir farenin yediği yiyecekten tekrar bir başka fare yemez.
5. Tüyleri ve burnu ile dokunma duyusu ileri derecede gelişmiştir.
6. Denge duyusu çok gelişmiştir.
7. Herhangi bir zarar görmeden çok yükseklerden düşebilmektedirler.
8. Çok iyi yüzerler.
9. Herhangi bir hastalığa yakalanmadan çok kirli sulardan ve kokuşmuş yiyecekler den yararlanabilirler.
10. Gündüz nadiren görülürler.
11. Kolay adaptasyon gösterirler ve kötü koşullara hemen uyum sağlayarak varlıklarını sürdürebilmektedirler. Pasifik adalarında atom bombasından sonra yeniden üremeye başlayan fare kolonilerine rastlanması bunun tipik bir örneği olarak gösterilmektedir.
12. Karada besin kaynaklarının kısıtlanması durumunda suya dalmayı, balık yakalıyarak yemeyi öğrenebilirler.
13. Aynı tür değişik kıtalarda farklı yerleşim yerlerinde yaşayabilmektedir. ABD'de kovuklarda yaşayan bir tür, Pasifik adalarında palmye ağaçlarının üzerinde yaşayabilmektedir.
14. Farelerin koşullandırılması da zordur. Bir çubuğa basarak yiyecek alma ödülüne koşullandırılmak istenen fareler çubuğa basar basmaz yiyecek verilmeyecek olursa kesinlikle o hareketi yapmamaktadır.

Farelerin belirlenmesi genellikle idrarlarının verdiği ultraviyole refleksi, dışkıları ve karakteristik idrarları ile mümkün olur.

Etkileri

Etkilerinin halk sağlığı, ekonomik ve sosyal etkiler olmak üzere üç grupta incelenebilmesi mümkündür. Halk sağlığı etkileri bubonik veba yayılımına yol açmaları, enfekte fare pireleri aracılığı ile de tifüs yaymaları, idrarları ile salmonellayı yiyeceklerle bulaştırmaları, kanlarında bulunan bir spiraket aracılığı ile de fare ısırığı hastalığını yaymalarıdır.

Bebekler, paraplejikler, kötü ev koşullarında yaşayanlar, alkol uyuşturucu etkisi altındaki kişiler farelerce bulaştırılma riski altındadır. Bir fare yılda 8 kilo buğday, 20 kilo yiyecek tüketebilmektedir. Her yıl dünya ürününün % 20'sinin farelerce yenildiği ve bunun 48 milyon ton pirinç ekini ve silolardaki 35 milyon ton tahılı kapsadığı hesaplanmaktadır.

Farelerin kemirdiği elektrik tellerine bağlı yangınlar dahil olmak üzere ABD de her sene 1 milyar dolar kayba neden oldukları hesaplanmaktadır.

Sosyal olarak hoş gitmeyen bir canlıdır.

Fare savaşı

Farelerin varlığı insan davranışı ve sosyoekonomik etmenlerle yakından ilişkilidir.

Yiyecek kaynaklarının ortadan kaldırılması

Yiyecek kaynakları olmaksızın fareler yaşayamaz ve çoğalamazlar. Çöpler fareler için Önemli bir üreme yeridir. Yetersiz yanmış çöplerdeki kömürleşmiş organik bölümler fareler için iyi bir besin kaynağı oluşturur. Çöplük yeri seçimi, biriktirilen çöplerin farelerin giremeyeceği kapaklı metal kaplardan yapılması bu açıdan önemlidir. Ambar ve silolara fare girmesini engelleyecek Önlemler alınmalıdır.

Fare girmesini engelleyecek yapı

Küçük bir sıçanın 1.25 cm lik bir delikten, küçük bir farenin ise 6 milimetrelilik bir delikten geçebilmesi mümkündür. Bu nedenle binaların fare girmesini önleyecek biçimde özellikle temeller dışarda farenin kemiremeyeceği sertlikte çimentodan yapılması gerekmektedir. Bütün delikler tıkanmak, gerekirse içerisine cam kırığı katılmış dolgu maddesi ile kapatılmış olması gerekir. Evlerde farelerin girebileceği tüm dolap ve masa altlarının en az 15 santimetre yükseklikte yapılması gerekmektedir.

Tuzaklar, tütsüler ve zehirler

Kapanla yakalanan farelerin pirelerinin insanlara geçebileceği ve taşıdıkları hastalık etkenlerinin yayılabileceği unutulmamalıdır. Kapanla yakalanan farelerin yakılarak yok edilmesi gerekir.

Tütsüleme etmenleri olarak kalsiyum siyanür ve metil bromür kullanılır. Kullanım sırasında kullanıcıların ve oralarda yaşayanların zarar görmemesi sağlanmalıdır. Eğer maske kullanılmakta ise maske filtrelerin eskimesi riski akılda tutulmalıdır. Özellikle gemilerde yapılan tütsülemeler sırasında ölümler olabilmektedir. Maske süzgeçlerindeki kimyasallar zaman içerisinde etkinliğini ve koruyuculuğunu yitirebilmektedir.

Zehirler arasında warfarin, sıçan otu (red squill), çinko **fosfid**, norbormid sayılabilir. Warfarin antikoagülan özellikteki bir rodentisittir. Giderek direnç kazanmaya başlaması nedeniyle etkinliği azalmıştır. Sıçan otu olarak bilinen zehir kalp paralizine yol açar ve Norveç faresi üzerinde etkilidir. Çinko fosfid sarmısak kokusunda siyah bir tozdur ve mide asidiyle reaksiyona girerek fosfin gazı oluşturmaktadır. Norbormide kan dolaşım yetersizliğine yol açarak etkilemektedir ve sadece Norveç fareleri için zehirli etkisi bulunmaktadır. Ülkede kullanılacak fare **zehirlerinin** belirlenmesi konusunda Tarım Bakanlığının ve Sağlık Bakanlığının işbirliği yapması, çevrede toksik kalıntılar kalmaması gerekir. Fareler genellikle yarısı yenmiş olan zararlı ve öldürücü yiyeceklerden kaçınma eğilimini kısa sürede kazanmaktadır. Eğer kolonideki hayvanlardan birisi bile hastalansa koloninin diğer üyeleri bu yiyeceği yemekten kaçınmaktadır. Fareler yemeği yedikten saatler sonra hastalansa bile tek bir denemeden sonra zararlı yiyeceği kesinlikle yememektedir.

Diğer yöntemler

1. Ultrasonik ses yayıcılar
2. Tek dozluk kimyasal sterilize edici etmenler (erkek ve dişi farelerin kısırlaştırılması için)

Sadece farelere zararlı ancak diğer hayvanları etkilemeyen rodentisit türlerinin geliştirilmesine çalışılmaktadır. Ancak oldukça pahalı ürünlerdir.

Böcekler

Böcekler

Sineklerin kendilerine özgü çok önemli özellikleri bulunmaktadır. Bazı böcekler çok ileri derecede görme keskinliğine sahiptir. Bazı böceklerin 15 mil uzaktan cinsel kokulan alabildikleri bilinmektedir. Bir karınca ağırlığının elli misli bir ağırlığı kaldırabilmektedir.

Böceklerin bir bölümünün hayat siklusunda dört evre bulunmaktadır:

1. Yumurta devresi
2. Larva devresi
3. Pupa devresi
4. Erişkin dönem

Böceklerin yüzlerce ve binlerce yumurta yumurtlayabilme kapasitesi bulunmaktadır ve bu kapasiteleri bir mevsim içerisinde sayılamayacak kadar çok yeni sinek üretmelerine neden olmaktadır. Böcekler içerisinde sivrisinekler sıtma, lenfatik filaryazis, yayıl-mından sorumludur. Karasinekler trahom ve nehir körlüğünün yayılmasına neden olurlar. Tahtakuruları Chages hastalığının yayılma neden olurken, kum sinekleri aracılığı ile layşmanya yayılabilmektedir. Böcekler birçok hastalığın yay ılımının yanı sıra Önemli bir ekonomik ürün zararlısıdır.

Sivrisinekler

Sivrisinekler gündüz güneş ışığı ile, gece yıldız ışığı ile yön bulabilmektedir. Sivrisineklerin çoğunun yaşam siklusu iki hafta civarındadır. On günde bir 200 yumurta yumurtlarlar. Bunun % 5'inden azı olgun sivrisinek haline geçer. İlk don sırasında sivrisineklerin çoğu ölür. Ancak bazı sivrisinek yumurtalarının yıllar onyıllar canlılığını koruması mümkündür. Sadece dişi sivrisinekler insanları ısırır. Bazıları gündüz bazıları ise gece kan emme alışkanlığıdır. Sivrisinek emmeden önce ayprase enzimi salgılar böylece lateletlerin etkilendiği kanın akışının sağlandığı bilinmektedir. Buna ışınlan kişinin bağışıklık sistemi histamin ve diğer maddeler salgılayarak cevap vermektedir. Sivrisinekler insan solunumuyla atılan karbondioksit, laktikasit tarafından çekilmektedir. Koyu renklere eğilimleri yüksektir.

Sivrisinekler sıtma yayılmamda en önemli etkidir. AİDS virüsünün sivrisinek vücudunda yaşamadığını gösteren bulgular vardır. Sivrisinek ağzında bulaşık kalmakla birlikte bunun yeterli kontaminasyonu sağlayacak virüs sayısına ulaşabilmesi mümkün değildir.

Sivrisinek savaşında:

1. Üreme bölgelerinin ortadan kaldırılması
2. Kişilerin ısırılmasının önlenmesi esastır.

Günümüzde en yaygın kullanılan insektisit Malathiondur. Bu ilaçlama sırasında duvarların ilaçlanması duvara konma eğilimindeki sivrisineklerin temasla ölmelerini sağlayacağından oldukça yararlı bir yöntemdir.

Sivrisineklere karşı cibinlik kullanılması, pencerelere tel geçirilmesi deriye sivrisinek kaçıracı maddelerin sürülmesi diğer yöntemler arasındadır. Sivrisinek kaçıracı maddelerin büyük çoğunluğu dietiltoluamid içerir (DEET). Bu çocuklara zararlıdır ve bu nedenle ancak 35 DEET içeren preparatların kullanılmasına izin verilecektir. Yüksek konsantrasyonlar gözlük merceklerindeki plastikleri ve bazı sentetik lifleri tahrib etmektedir.

Terlemenin etkisinin kaldırılması için B1 vitamini önerilmektedir.

Terleme kokusuna gelen sivrisinekler B1 vitamini alanlarda ter kokusundaki sarımsak kokusu değişiminden hoşlanmaktadır.

Sıtmanın endemik olduğu bölgelere kısa süreli gidenlere profilaktik ilaç kullanımı önerilmektedir.

Sinekler

Ev sineği, karasinek

Genellikle çürümüş organik madde üzerinde üreme eğilimindedir. Larva dönemi 4-8 gün, pupa dönemi 3-6 gün sürer. Yumurtlamadan adult sineğin oluşumuna kadar geçen süre genellikle 10-16 gündür. Yaz aylarında 2-8 hafta yaşar. Daha ılık havalarda 10 haftaya kadar yaşayabilmektedir.

Akdeniz meyve sineği

Ev sineğinden daha küçüktür. Kanatlarında sarımtırak-portakal rengi benekleri bulunmaktadır.

Sineklerin ortadan kaldırılmasına yönelik önlemlere rağmen kısa sürede direnç kazanma özellikleri, hızlı üreme süreçleri artmalarını sağlamaktadır. Dışkı ve organik materyalle temasın önlenmesi esestir. Çöpler, çürük meyveler, ölü canlı vücutları bu açıdan önemli üreme yerleridir. Kısa sürede örtülmeleri ve yok edilmeleri söz konusu sorunların engellenmesini sağlamaktadır. Başlangıçta DDT, dieldrin ve chlordane kullanılmıştır. Bunların hepsi de insanlar için zararlıdır. Bunlar doğada uzun süre kalabilmektedir. Günümüzde daha az kalıcı özelliği olan bir organofosfat insektisit olan malathion kullanılmaktadır.

İnsektisit kullanımına bağlı sorunlar ve çevre kirliliği, canlıların etkilenme süreci çok önemlidir. Bu nedenle söz konusu kullanımla ilgili gerekli teknik düzenlemeler yapılmalıdır. Tüm ilaçlayıcıların konuyla ilgili olarak eğitilmeleri zorunluluğu vardır. Bir çok in-sektistin biyomagnifikasyona uğramaları, akıntılarla **ulaştıkları** sudaki canlılara zarar verebilmeleri mümkündür. Bunların vücudunda birikerek yiyen canlılara da zarar verebilmektedir. Biyomagnifikasyona bağlı olarak bunların toksik düzeye ulaşabilmeleri mümkün olabilmektedir.

Raf üstü satılan insektisitlerin insana zararsız olduğu savıyla satılmaları engellenmelidir. Bunların içerisinde bulunan inert madde insektisit olarak inettir. Ancak insan sağlığı açısından tehlikeli olabilir. Bir çok firma bu inert maddelerin isimlerini ticari sır olarak saklamaktadır. Bu açıdan yasal düzenlemelere gereksinim vardır. Söz konusu durum gelişmiş ülkelerde de Önemli sorunlar yaratabilmektedir.

Başıboş Hayvanlar ve Hastalık Taşıyan Hayvanların Kontrolü

Başıboş hayvanlar önemli boyutta ısırma ve şüpheli ısırık olarak tanımlanan duruma yol açmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde kuduz hastalığı riskinin başlangıcı olarak kabul edilmek zorunda olan hayvan ısırıklarında yaygın bir aşılama zorunluluğu getirilmiştir. Bunun sonucunda önemli boyutta kuduz aşısı programı başlatılmakta ve hayvanın izleme süresi içerisinde kişiler bu aşığı yaptırmak zorunda kalmaktadır.

Başıboş hayvanlar kuduz dahil bir çok hastalığın çevreye yayılmasından önemli bir etmendir. Genellikle vahşi hayvanlar aracılığı ile evcil hayvanların aldığı kuduz etmeni gelişmekte olan ülkelerin çoğunda kuduzun önemli bir halk sağlığı sorunu olarak sürmesine neden olmaktadır.

Başıboş hayvanların sayısının azaltılması ve yok edilmesine yönelik sterilizasyon dahil kabul edilebilir yöntemlere gereksinim bulunmaktadır.

I. Tanımlar

A. Hastalıktan Şüpheli Hayvanlar:

Açık ve tam olmayan hastalık belirtisi gösteren hayvanlardır.

B. Bulaşmadan Şüpheli Hayvanlar:

Hastalığın hiçbir belirtisini göstermemekle birlikte, hastalığı almış olduğu kabul olunan hayvanlardır.

II. İtlaf Edilen Hayvanların Çevre ve İnsan Sağlığına Etkileri ve Çözüm Yolları

Kuduz hastalığı yabani hayvanlar ve bunların ısırıldığı başıboş kedi ve köpeklerle yayılmaktadır. Önemli bir halk sağlığı sorunu olan kuduz hastalığından korumak başıboş köpek ve kedilerle sürekli ve etkin bir mücadele ile mümkündür. Özellikle başıboş köpek ve kedilerin çoğalma zamanı olan bahar ve yaz aylarında ısırık olaylarının artabileceği göz önüne alınarak kuduz mücadelesi hızlandırılmaktadır.

Kuduz virüsü Ölmüş hayvanların beyinlerinde uzun süre canlı kaldığından leşle temas eden hayvanlara geçer. Öldürülen hayvanların çevreye hastalık etkeni olan virüsü çeşitli vasıtalarla bulaştırılmaması için sönmemiş kireç ile gömmek veya yakmak suretiyle ortadan kaldırmak gerekmektedir.

Bu surette hem hastalık etkeni ortadan kaldırılmış hem de olası sinek ve koku sorunu ortadan kaldırılmış olacaktır.

III. Yetki ve Sorumluluklar

A. Görevin İçeriği

1. Mevzuatın Yapılmasını Belirlediği Hususlar:

1.1. Türkiye limanlarına bulaşıcı ve salgın hastalıkların girişine mani olmak için hastalık amilini taşıyan hayvanların itlafı gerekmektedir. (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 49/5)

1.2. Kudurmuş veya Kuduz şüpheli bir hayvan tarafından ısırılmaları kuduza yakalanan hastaların veya kuduzdan ölenlerin ihbarı zorunludur. Veba, ruam, şarbon gibi hastalıklarda ihbarı zorunlu hastalıklardır. (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 57, 58, 60)

1.3. Bir yerde hastalık yahut sebebi bilinmeyen hayvan Ölümleri görülürse mahallin en büyük mülki amirine haber vermek yükümlülüğü vardır. (Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu. 9)

Hastalık haberini alan makamlar vakit geçirmeden en yakın Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ilçe ve il müdürlerine bildirir. (Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu. 12)

1.4. Kuduz çıkan yerlerde kedi ve köpeklerin, sahipleri tarafından muhafaza altına alınması zorunludur. (Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu. 36)

1.5. Sığırlarda tüberküloz ve bruselloza ve tek tırnaklılarda ruama yakalandığı saptanan hayvanlar tazminatlı olarak kestirilir, öldürülür veya imha edilir.

Ticari amaçla sütçülük yapılan yerlerdeki ineklerin tüberküloz testine, bruselloz yönünden muayeneye tabi tutulmaları zorunludur. (Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu. 37)

1.6. Köy hayvanlarında salgın ve bulaşıcı bir hastalık görülürse o gün bir adam göndererek Hükümete haber vermek köylünün mecburi işlerindendir. (Köy Kanunu. 13/23)

2. Mevzuatın Yapılmasını Menettiği Hususlar

2.1. Hastalıklı, hastalıktan veya buluşmadan şüpheli hayvan veya hayvan maddelerini yahut buluşmaya vasıta olabilecek eşya ve maddeleri önceden tesbit ve ilan edilmiş bulunan yasak bölgeler dışına çıkaranlar, bunları devredenler ve satanlar, gömüldükleri yerden çıkaranlar cezalandırılır. (Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu. 46)

2.2. Bulaşıcı hayvan hastalığı veya nedeni bilinmeyen hayvan ölümlerini ihbar etmeyenler cezalandırılır. (Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu. 49)

2.3. Kuduz hastalığı çıktığı ilan olunun yerlerde köpek ve kedilerini muhafaza altına almayanlar cezalandırılır. (Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu. 50)

2.4. Yollarda, meydanlarda, nakil vasıtalarında ve umuma mahsus olan yerlerde markasız, ağızlıksız ve yuları gelip geçenlere zarar vermeyecek kadar kısa bir iple-sahibinin elinde bulunmaksızın köpek gezdirmek yasaktır. (Belediye Sıhhi Zabıta Talimatnamesi Rehberi. 11)

B. Sorumlu Birim

1. Yerel Yönetim

1.1. Umumi Hıfzıssıhha Meclisleri ayda bir kere toplanır. Ancak, bulaşıcı ve salgın hastalık çıktığında Valinin daveti veya Sağlık Müdürünün talebi üzerine daha sık toplanır. (Umumi Hıfzıssıhha Kânunu. 26)

1.2. Umumi Hıfzıssıhha Meclisleri sağlık durumunu gözönüne alarak şehir, kasaba ve köylerin sağlığının ıslahı ve mevcut mahzurların giderilmesine yarayan önlemleri alır. Bulaşıcı ve salgın hastalık çıktığında hastalığın giderilmesi için alınan önlemlerin yeri ne getirilmesine yardım eder. (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 27)

1.3. Kuduz olan veya kudurmuş olduğundan şüphe edilen hayvanlar tarafından ısırılmış olanların vakit geçirmeden en yakın kuduz müesseselerine götürülmesi gerekmektedir. Parası olmayanların yol masrafları belediye veya köy sandıklarından, bu sandıkları veremediği taktirde özel idarelerden temin edilir. (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 75)

1.4. Hasta veya hastalıkla temasta bulunan hayvanlardan öldürülmesi gerekenler zabıta görevlileri tarafından öldürölür, imha edilir. (Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu. 18)

1.5. İl özel idareleri ve belediyeler hayvan hastalıkları ile mücadele için mali **imkanlarını** ve hayvan varlığını göz önüne alarak bütçelerine yeterli miktarda ödenek koymak ve mücadeleye katılmakla yükümlüdür. (Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu.30)

1.6. Sahipsiz ve başı boş kedi ve köpekler şehir ve kasabalarda belediye, köylerde köy ihtiyar heyetleri tarafından tazminatsız öldürölür ve imha edilir.Bu hususta gerektiğinde mahalli zabıadan yardım istenir. (Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu .36)

1.7. Evcil hayvan hastalıklarının tedavisi için hayvan hasta hanesi kurmak ve işletmek Belediyelerin görevidir. (Belediye Kanunu, 15/53-B)

2. Merkezi Yönetim

2.1. Kuduz aşısı uygulamak için gerekli olan müesseseler Sağlık Bakanlığınca veya onun müsaade ve denetimi altında resmi bir teşkilat tarafından açılır ve aşı ücretsiz olarak uygulanır. (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 96)

2.2. Yurt içinde sığır vebası, şap, at vebası, mavidil hastalıklarının birinin çıkışı halinde hastalar ile, hastalıktan ve bulaşmadan şüpheliler Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca belirlenerek itlaf, tecrit , aşılama, serumlama veya diğer uygulamalara tabi tutulur. (Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu. 35)

2.3. Kuduz hastalığı ile mücadelede ilgili Bakanlıklarla yapılacak müşterek çalışma esasları Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca saptanır. (Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu. 36)

Hastalık taşıyan hayvanların itlafı ve hayvanlardan geçen hastalıklar özellikle kuduzla mücadele amacıyla, Mahalli İdareler, Sağlık ve Veteriner (Tarım ve Köyişleri Bakanlığına bağlı) örgütlerinin yetki ve sorumluluğunda faaliyeti yürütür.

İtlaf hizmetleri mahalli idarelere verilmiş, hayvan itlafında kullanılan striknin Sağlık Bakanlığı kanalıyla Sağlık Müdürlüğünden temin edileceği de hükme bağlanmıştır.

Kuduzla mücadelenin bir program dahilinde yürütölebilmesi için gerekli çalışmalarda Kuduz Savaş Talimatı gözönünde bulundurulacaktır.

Mevzuatta özellikle Umumi Hıfzıssıhha Kanununda kuduz hastalığı ihbarı zorunlu hastalıklar sınıfından olmakta, mücadele çalışmalarını aksatanlar ile ihbarda bulunmayanlar hakkında yasal işlem yapılacağı öngörölmüştür.

Ev Zararlılarıyla Savaş ve İlaçlama

Ev Zararlılarıyla Savaş

Karasinekler

Özellikle yaz mevsimlerinde hemen her ortamda bulunurlar. Daha çok yiyeceklerde ulaşma kolaylığı olan yerlerde görülürler. Kolera, tifo dizanteri gibi bulaşıcı hastalıkların, bazı hastalıkların, veremin yayılmasını kolaylaştırırlar. Her yere konma alışkanlıkları nedeni ile çok pis ve zararlı hayvanlardır.

Halk arasında bazı atasözleri simgesel olarak kullanıldıkları için sözcük anlamı aldığından yanıştır. Bu sözlerden birisi "sinek pis değildir ama mide bulandırır" sözüdür. Bu aslında küçük ve önemsiz işlerin önemli sonuçlar verebileceğini anlatmak için söylenir. Ama sözcük anlamı doğal olarak yanıştır. Sinekler canlılar içinde pislikle en çok bağlantısı olan hayvanlardır.

Sineklerin vücut ve bacakları kıllarla örtülüdür. Kondukları yerde vücutlarına bulaşan kir ve mikropları kondukları diğer yerlere bulaştırırlar. Karasinekler yumurtalarını yiyecekler üzerine, insan ve hayvan artıklarına, gübre ve dışkı birikintilerinin üzerine bırakırlar. Bir dişi sinek altı yüz yumurta bırakabildiğinden kolayca çoğalabilirler. Yılda altı kez yumurtladıkları düşünülürse, ne kadar kolay çoğalabildiği anlaşılır.

Karasineklere karşı uygun ve etkin ilaçlama, evin dışı açılan kısımlarına tel çerçeve geçirilmesi, çöp kovalarının üzerinin kapatılması, gübre ve çöp birikintilerinin uzaklaştırılması, kapalı kaplarda biriktirilmesi, pis su birikintilerinin yok edilmesi gerekir.

Sivrisinekler

İklim koşulları elverişli ise hemen her mevsimde bulunabilirler. İnsan derisini hortumu ile delerek kanlarını emer. Emmeden önce uyuşturucu bir salgı salgıladıklarından genellikle ısırtıkları duyulmaz. Daha sonraki kaşıntı ve kabarıklıkla fark edilirler. Sıtma, sarı humma gibi hastalıkları bulaştırır. Yumurtalarını durgun su birikintilerine bırakır. Üç haftada ergin sivrisinek haline gelir. Larva ve pupa dönemi denilen denilen iki değişme dönemini suda geçirir.

Kapı ve pencerelerin tellenmesi, gerekirse cibinlik kullanılması, çevredeki birikinti suların kurutulması gerekir. Bir çömlek kırığının içerisindeki birikmiş yağmur suyu bile önemli üreme ortamı yaratabilir. Kurutulamayan birikintiler, teknik kişilerin önerdiği biçimde yeterli oranda, etkin ilaçla ilaçlanmalı, küçük birikintiler mazotlanmalıdır.

Kullanılacak ilaçların mutlaka Bakanlıkça önerilen ilaçlar olması şarttır.

Hamam Böcekleri

Genellikle sıcak aylarda, uygun ısıdaki binalarda hemen her mevsim görülebilir.

Daha çok mutfak, banyo, hela, dolap, kiler bölümlerinde bulunur. Geceleri dolaşır. Salgılan ile kirletici ve koku yapıcıdır. Şekerli, nişastalı yiyecekleri, kağıt ve mobilyaları kemirirler.

Bir çok bulaşıcı hastalığın taşınmasına ve yayılmasına neden olurlar. Bunların vücutlarında beta hemolitik streptokok denilen ve bademcik yangınlarını yapan, kalbi ve böbrekleri bozabilen mikropla, tüberküloz, kolera, tifo ve dizanteri etkenleri çoğalabilir ve yayılabilir.

Hızlı hareket eden bu böcekler yumurtalarını paket halinde bırakır. Mutfak ve evdeki yarık ve çatlaklar sıvanmalı, mutfakların kuru ve temiz tutulmasına çalışılmalıdır. Ortalıkta beslenmelerini sağlayacak yiyecek bırakılmamalıdır. Eve giren sandık vb. ambalaj malzemeleri kontrol edilmelidir. Bir çok zararlının bu gibi ambalaj maddeleri ile taşınabildiği unutulmamalıdır.

Gezdikleri yerlere % 15 asit borik eriyiği veya % 10 asit borik % 90 pudra şekeri karışımı ya da önerilen diğer ilaçlar serpilmelidir.

Tahta kuruları

Evde en çok yatak ve oturma odalarında bulunur. Çatlak, yarık, yatak, somya, mobilya, divan gibi araçların uygun yerlerinde yaşarlar.

Evden eve paket, giysi vb. gibi eşyalarla veya su borularım izleyerek ulaşırlar. Geceleri gruplar halinde insanlara hücum ederek kanlarını emerler. Sokucu emici özellikte bir böcek olan tahta kurularının ergin dişi bir seferinde 200-500 yumurta bırakır ve yılda en az 3 kez yumurta yumurtlar. Ezildiklerinde çok tipik bir kokusu vardır.

Taşınmalarda kontrol edilmeleri, Tarım Bakanlığının veya Sağlık Bakanlığının önerdiği maddelerle ilaçlama gerekir.

Pireler

Uygun koşullarda yatak, yorgan, minder, möble, kedi, köpek gibi evcil hayvanların tüylerinin arasında ve farelerin üzerinde bulunur, insanlara genellikle bu hayvanlar aracılığı ile geçer ve veba, tifüs, bazı tenyaların yumurtalarını çevreye yayarlar. Uykuda insanları sokarak etkiler. Kan emerken dışkıladıkları için çevreye kuru dışkılarıyla da hastalık etkenlerini yayarlar.

Yumurtalarını üzerinde yaşadığı hayvana bırakır. Halı, kilim, gibi yaygıların altında, tahta çatlaklarında, fare yuvalananda bulunan larvaları 18-20 gün içerisinde ergin pire haline gelirler. Farelerle savaşılmaması, evcil hayvanların temizliği ve sistemli bakım ve veteriner hekim denetimi sağlanamadığı sürece kesinlikle eve sokulmamaları gerekir.

Gereğinde etkin ve önerilen maddelerle önerilen yöntemle ilaçlama yapılmalıdır. Bu ilaçlamalar konusunda **sağlık ocağı** hekiminden bilgi alınabilir.

Elbise güvesi

Özellikle yünlüler olmak üzere elbiselerin üzerinde ve yünlü diğer eşyalarda bulunurlar. Kullanılmayan kilim, halı, giysiler, battaniyeler sık sık kontrol edilmeli, güneşlendirilmeli, havalandırılmalıdır. Giyecekler paketlenerek kaldırılmalıdır. Koruyucu olarak naftalin kullanılır.

Halı böceği

Yünlü halı ve kilimlerin tüylerini yerler. Ambarlanmış gıda maddelerine zarar verebilirler. Yılda bir kez yumurtlayan bu böcekler bir seferinde yüze yakın yumurta yumurtlar. Halı, kilim vb. eşyalar sık sık temizlenmeli, güneşlendirilmeli, gerekirse uygun ilaçlama yapılmalıdır.

Kitap kurdu

Havalandırması yetersiz yerlerde beklemiş kitap, defter arasında bitkisel ve hayvansal artıklarda ürer ve zarar yaparlar. Karanlık yerlerde bulunur. Özellikle sandıklarda uzun süre kalan bu gibi eşyaların dikkatli incelenmesi gerekir. Güneş ışığını ve yüksek ısıyı sevmezler.

Karıncalar

Genellikle evlerin sıcak bölümle bulunurlar. Mutfakta sıklıkla rastlanırlar. Ekmek gibi mayalı besinleri daha çok severler. Üreme ve beslenme ortamlarının yok edilmesi gereğinde %1.5'luk asit borit veya önerilen diğer maddelerle ilaçlama gerekir.

Fareler

Lekeli humma ve benzeri birçok hastalığın yayılımına neden olması, üzerinde yaşayan pireler nedeni ile veba ve benzeri tehlikeli hastalıkların yayılmasını kolaylaştırması, yiyeceklerimizi kirletmesi ve zarar vermesi nedeniyle savaşılmaya gereken önemli zararlılarıdır.

Her türlü besin maddelerini yiyen fareler tahtayı, çuval ve ambalaj maddelerini kemirirler. Pislik ve sidikleri ile kirleticilerdir. Elektrik kablolarını kemirerek kontak ve yangına da yol açabilirler. Kuduz, tifüs, tifo, paratifo gibi hastalıkları da yayırlar.

Fare deliklerinin harçlı cam ve kömür tozu ile sıvanması, besinleri farelerin ulaşamayacağı biçimde korunmalıdır. Ölü farenin derin olarak gömülmesi ya da kapalı kapakta yakılması gerekir.

Zararlılarla genel savaş esasları nelerdir?

Böcek ve farelerin girmemesi için mutfak ev ve hela havalandırma delikleri ve pencereleri tellenmelidir. Kapılara ikinci bir tel kapı yapmak yararlıdır.

Farenin yerleşip üreyebileceği oyuklar, tabandan itibaren sert çimento ile sıvalanmalıdır. Sıvının içerisine cam kırıkları koymak, kömür tozu katmak yararlıdır. Deliklerin içerisinin de çimento ile doldurulması gerekir. Dolapların ayakları yerden en az 15-20 cm. yüksekte olmalıdır.

Mutfak veya ambarda fare dışkısı görülecek olursa hemen giriş deliği aranmalıdır. Duvar diplerine kapan kurmalı, kapana fare yakalanacak olursa ölüsü hemen kaldırılarak yukarıda anlatıldığı biçimde yok edilmelidir. Kedinin önüne atılmamalıdır. Evin içerisinde süründürmesine izin verilmemelidir. Fareler çok kurnazdır. Yenmiş yem artığı, yada fare ölüsü görülürse kapanın yanına yaklaşmazlar. Zehirli buğdaylar rasgele yere **saçılmamalı** duvar diplerine konmalı, bir kısmı yenen buğdayın geri kalanı zararsız biçimde yok edilmelidir.

İlaçlama

Günümüzde böcek kırıcı bir çok madde piyasada satılmaktadır. Bunlar sıvı, toz ya da özel püskürtücü kaplarda damlacık halinde püskürtülerek kullanılır. Tanıtım kağıtlarında ve broşürlerinde NE YAZARSA YAZSIN bunların hepsinin ZEHİRLEYİCİ olduğu akıldan çıkarılmamalıdır.

İlaçları kutusunda anlatıldığı biçimde kullanınız. Önerilenden fazla ya da eksik kullanmayınız. İlaçlamayı hiçbir zaman hava cereyanına karşı yapmayınız. Baş sarılmalıdır. İlaçlama için mümkünse önlük giyilmelidir.

Yastık, halı veya kilim altına, minder altına kalıcı olacak biçimde ilaç dökülmemeli, serpilmemelidir. Özellikle yün ve pamukta uzun süre kalarak zehirleyici olabilirler.

Çamaşır ve elbiseler ilaçlanmamalıdır. İlaçlı elbise giyilmemeli özellikle çocuklara giydirilmemelidir. Çamaşır ve elbiseler kaynatılarak ve daha sonra kızgın ütü ile ütülenerek zararlılardan arındırılmalıdır.

İlaçlamadan sonra elbiseler bol su ile yıkanıp, kaynatılmalıdır. Gereğinde bu işlem uzun süre havalandırdıktan sonra yapılmalıdır.

Gıdalar kapalı kaplarda da olsalar ilaçlama yerlerinden çıkarılmalıdır. İlaçlar bulamaç halinde ya da kutusunda da olsa gıda maddelerinin bulunduğu yerlerde saklanmamalıdır.

İlaç kutuları kullanıldıktan sonra derin olarak gömülmelidir. Yiyecek ya da içecek kabı olarak kullanılmamalıdır. Yıkansa ya da kaynatılsa bile zehirleyici olabildikleri çok görülmüştür. İlaç kaynatma kapları sodalı ya da kireçli suda yıkanmalı, tekrar kullanılacaksa kilit altında tutulmalıdır. Bu kaplar ancak tekrar ilaçlama kabı olarak kullanılabilir.

Püskürtücüler tıkanıldığında ağızla üflenmemelidir. Püskürtücü kutularla çocukların oynamasına izin verilmemeli, toprağa gömülmelidir. Ateşe atılmamalıdır.

İlaçlama yaparken birşey yenmemeli, içilmemelidir. Sigara kesinlikle içilmemelidir.

İlaçlama sonrası su ve sabunla, eller ve yüz, gerekirse bütün vücut yıkanmalıdır.

İlaçlama sonrası ev ve ilaçlama bölgesi bol su ile yıkanıp, tekrar tekrar durulanmalı, havai andırılmalıdır.

BÖLÜM 7

BESİN SAĞLIĞI

Katılımcılar ekteki okuma parçalarını önceden okumuş olmalıdırlar.

1. Kırsal kesimde başlıca besin sağlığı sorunları nelerdir?
2. Kırsal kesimde besin sağlığı açısından mutfak ve ambarın niteliği niçin önemlidir?
3. Bölgede açık süt satanların denetimi nasıl yapılabilir?
4. Köyde kesilen hayvanların denetimi nasıl yapılabilir?
5. Evlerde sütün saklanmasına yönelik olarak hangi önlemler alınmalıdır?
6. İneklere yüksek doz antibiyotik verildikten sonraki önemde anti biyotik karışmış sütün satılmasını önlememiz mümkün müdür? Bunu sağlamaya yönelik önerileriniz nelerdir?
7. Buzdolabında hangi besin nerede saklanmalıdır?
8. Kuru taneli yiyeceklerin nemlenmesinin sakıncaları nelerdir?
9. Okuma parçaları ve bu bölümde yapılan tartışmaların ışığında besin sağlığı ile ilgili başka hangi bilgilerin bu bölümde işlenmesini istersiniz? Sıralayınız.

30 dakika küçük grup tartışması 15 dakika genel grup tanışması yapılacaktır.

Besin Kirliliği

Genel Kavramlar

Besinlerin bozulması genellikle besinlerin insan tüketimine elverişli olmaktan çıkması anlamına gelmektedir. Ancak insanların yiyeceklerin yenilebilirliği ile ilgili tutum ve davranışları, inançları farklı olduğundan yanlış anlamlara yol açabilir. Genellikle bozulma terimi bileşiminde bozulma, kokuşma, çürümeye neden olan değişimlerle birliktedir. Bu bozulmanın nedeni biyolojik veya kimyasal olabilir. Biyolojik nedenler arasında enzimler, mikroorganizmaların büyümesi, böceklenme, parazitlerle kirlenmesi sayılabilir. Dünya gıda kaynaklarının dörtte biri tek mikroorganizmaların etkisiyle kaybolmaktadır.

Bazı enzimatik ve mikrobiyal etkileneimler istenmedikleri zaman gıda bozulması olarak kabul edilir. Sütün ekşimesi gibi. Eğer bu peynir yapımı amacıyla istenerek yapılmakta ise aynı tanımın içerisine girmez.

Isı ile işlenen bazı gıdalarda bir çok mikrobik etken ölürken yüksek ısıya dayanıklı bazı mikroorganizmalar etkilenebilmeyebilir. Gıdalarda mantar üremesi meydana gelen renk değişimi ve liflerin birikimi nedeniyle kolayca fark edilmektedir. Yan nemli yiyecekler ve kısmen kurutulmuş olanlar mantar ve bakterilerin üremesine yetecek nem oranına sahiptir. Mayalara bağlı bozulmalar olabilir. Bunların ürettiği kabarcık çıkması, alkolsü Tat ve kokunun varlığı ile anlayabilmek mümkündür. Bakteriler değişik yollarla besinlerin bozunumuna yol açarlar, Tat koku ve görünümünden yararlanarak bunların üreyip üremediğinin belirlenebilmesi mümkün olmayabilir. Toplum sağlığı açısından tehlikeli bir çok bakteri genellikle yiyeceklerin Tat, görünüm ve kokusunu değiştirmeksizin üreyebilmektedir.

Genel kural olarak nemli ve dondurulmadan saklanan tüm yiyecekler bozulabilir yiyecekler olarak kabul edilmelidir.

Gıdalarda üreyen mikroorganizmalar o besinin normal florasında olabildiği gibi, gıdaların hazırlanması, işlenmesi, taşınması, depolanması, hazırlanması ve sunulması sırasında karışabilirler.

Bozulma nedeni olan mikroorganizmaların gıda maddelerinde üremeleri bir çok etmene bağlıdır:

- 1. Mikroorganizmanın tipi**
- 2. Söz konusu yiyeckte kendi temel besin maddelerini bulabilmeleri**
- 3. Başlangıç yükü**
- 4. Çevresel Koşullar**

Bunlar arasında besinlerin bileşimi, varolan nem, pH değeri, oksijen basıncı, inhibitör maddelerin olup olmaması, ortamın ısısı sayılabilir.

Besinlerin biyolojik olarak kirlenmeleri

Besinlerle geçen hastalıkların büyük çoğunluğu bağırsak enfeksiyonlarıdır.

Gıdaların doğrudan veya dolaylı olarak dışkı ile kirlenmesi insanda enfeksiyon nedeni olabilir. Bu hastalıkların yiyeceklerle bulaşabilmesi aşağıdaki koşulların oluşmasına bağlıdır.

- 1) Gıda, mikroorganizmaların gelişmesine elverişli olmalıdır.
- 2) Gıdada, klinik bir olgudan, bir portörden, ya da çevreden (kullanılmış sular, kirli sular vb.) gelebilen yeterli sayıda mikroorganizma olmalıdır.
- 3) Mikroorganizmaların çoğalması ya da toksininin oluşması için uygun ısıda yeterli bir zaman süresi geçmelidir.
- 4) Gıda maddeleri mikroorganizmaların ya da toksinleri inhibe edecek işleme tabi tutulmamalıdır.
- 5) Gıda, konakçı tarafından yenmelidir.

Bağırsak hastalıkları dışkı-ağız yoluyla bulaşır. Bütünüyle pişirilmiş gıda kullanıldığı hazırlanan yiyeceklerin bekletilmeksizin o gün tüketildiği, yiyeceklerin uzun mesafelere taşınmadığı bölgelerde salmonella enfeksiyonları daha az sayıda görülmektedir.

Besinlerle Geçen Hastalıkların Değerlendirilmesi

Besinlerle geçen hastalıkların değerlendirilmesinde ortaya çıkan salgınların dikkatli öyküsü, fiyasyon aranması, gerekli laboratuvar ve klinik değerlendirmelerin yapılması esastır.

Besinlerle geçen hastalıkların Önlenebilmesinde kişisel hijyen eğitimi, toplu yemek yenen yerlerde kişisel hijyen kurallarının uygulanması, yeterli denetim ve alt yapının sağlanması önem taşımaktadır.

Gıdalar aracılığı ile insanlara buluşan hastalıkların önlenebilmesinde mekanizmanın tam olarak bilinmesi gerekmektedir. Besin sağlığı ile su sağlığı arasındaki bağlantı iyi bilinmelidir. İnsan atıklarının yok edilmesi, gıda işlenmesinden sorumlu olanların eğitimi, toplum sağlık eğitimi bu açıdan özellikle Önemlidir.

Kendileri hasta olmadıkları halde hastalığı taşıyan ve çevreye yayabilme riski saklanma, pişirilme, pişirildikten sonra masa üstü bekleme süreleri, servis özellikleri, toplu beslenme hizmeti sunanlarca ve bunların denetiminden sorumlu kişilerce iyi bilinmelidir. Toplu beslenme mutfakları başlangıç aşamasında gerek tüm alt yapıya sahip olmalıdır. Özellikle tuvaletlerin yerleşimi, tuvalet sonrası alınması gereken hijyenik önlemler büyük anlam taşımaktadır.

Gıda sağlığı ile ilgili uygulamalarda en önemli başarısızlık nedenlerinden biri gıda dağıtım ve sağlanmasıyla ilgili yetersizliklerdir. Sağlanan gıdanın niteliği ve niceliği eşit oranda önemlidir.

Temel kaynaklarda gıda işlenmesiyle ilgili on altın kural şöyle sıralanmaktadır:

1. İşlenmiş yiyecekler seçilmelidir.
2. Yiyecekler tam olarak pişirilmelidir.
3. Pişirilen yiyecekler kısa sürede tüketilmelidir.
4. Pişirilen yiyecekleri uygun koruma koşullarında saklamalıdır.
5. Tekrar kullanılacağı zaman yiyecekler tam olarak ısıtılmalıdır.

6. İşlenmemiş ve pişirilmiş yiyeceklerin teması önlenilmelidir.
7. Sebze ve Meyvelerin tam olarak ve İyice yıkanması alışkanlık haline getirilmelidir.
8. Tüm mutfak yüzeyleri tam olarak temizlenmelidir.
9. Yiyecekler, böcekler, kemiriciler ve diğer hayvanlardan korunmalıdır.
10. Temiz su kullanılmalıdır.

Gıdaların saklanması

Gıdaların sağlık düzeyinin korunmasına yönelik temel uygulamalar bakteri üremesini engelleyici uygulamalardan ibarettir. Bakterilerin büyük çoğunluğu nötral ortamda daha iyi üremektedir. Asiditesi ve alkalinitesi yüksek ortamlar **bakterilerin** üremesini engellemektedir. Kontamine yiyeceklerde üreyen bakterilerin büyük çoğunluğu oksijene bağımlıdır. Nem bir diğer etmendir. Gerekli nem, şeker ve tuzun varlığı bazı bakteriler için önemli olabilir. İnsan vücut ısısı bir çok bakteri için ideal ısı değeridir.(37°C). Soğutma ve ısıtma işlemleri sırasında insan vücut ısısı değerlerine yakın değerlerden fazla beklenmemesi için şok soğutma ve hızlı ısıtma gerekebilir. 71 santigrad derecenin üzerindeki sıcaklıklar **bir** çok bakterinin ölmesini sağlamaktadır. 5 santigrad derecenin altındaki ısılar bir çok mini canlıların üremesini geciktirmekte ve yavaşlatmaktadır.

Uygun bir gıda işleme tekniği ile gıdaların başlangıçtaki kontaminasyonu önlenabilir. Mikroorganizmaların canlılığını sürdürmesi ile kullanılan gıda işleme yöntemi arasında bağlantı vardır. Bu nedenle gıda işlenmesinde görev alan elemanlar, patojen etkenlerin yok olması için gerekli zaman-ısı ilişkisini ve gıda maddelerinde mikroorganizmaların yaşamını etkileyen diğer faktörleri çok iyi bilmelidirler.

Gıdalar hazırlandıktan sonra kontamine olabilir. Bu nedenle üreticiden tüketiciye kadar uzanan zincirin her evresinde yiyeceklerin korunması gerekir. Gerçekten de gerek dağıtım gerekse tüketiciler tarafından hazırlanmaları sırasında birçok kontaminasyon riski bulunmaktadır. Yiyeceklerin hazırlanmasında görev alanların ve tüketicilerin gıda hijyeni ile ilgili eğitimleri birbirini tamamlayan önemli bir etkidir.

Gıda kontrol ekipleri, üretim zincirine göre olumsuz etki yapabilme potansiyeli olan gıdalar üzerinde durmalı, yapılacak değerlendirme tarladan toplanan ham yiyecekten değişik gıda işleme basamaklarına kadar her evreyi kapsamalıdır. Her yiyecek uygun gıda hazırlama tekniği açısından değerlendirilmelidir.

Gıdalarla bulaşan bîr hastalığın salgın yapabilmesi için aşağıdaki koşulların oluşması gerekir.

- 1) Bakterilerin çoğalmasını sağlayan bir gıda maddesi.
- 2) Başlangıçta mikroorganizmalarla yeterli miktarda kontaminasyon.
- 3) Bakterilerin gelişmesini ve çoğalmasını sağlayacak uygun ısı.

Gıdaların istenmesindeki amaçlar şöyle sıralanabilir:

- 1) Ürünün biçimini ve niteliklerini, pazarlanmasını kolaylaştırarak ve tüketici için da ha cazip hale gelecek biçimde değiştirmek.
- 2) Bozulma ve çürümeye neden olabilecek etkenlerin ortadan kaldırılması ya da inhi-be edilmesi.
- 3) Bulunabilecek bütün patojen mikroorganizmaların öldürülmesini sağlamak.
- 4) Yiyeceğin besin değerini arttırmak.

Aşağıda gıdaların biyolojik etmenlerden arındırılmasına yönelik başlıca yöntemler özetlenmiştir.

Piştirme

Piştirme besinlerin damak zevkine uygun çeşni ve nitelik kazanmasını sağlayan önemli bir uygulamalıdır. Birçok mini canlı piştirme sırasında ölmektedir. Ancak piştirme işlemi birçok besin Ögesinin bakteri üremesine elverişli nitelik kazanmasını da sağlamaktadır.

Piştirme sonucunda bakterilerin tümünün öldüğü varsayılsa bile pişmiş yiyeceklerin kontaminasyon riskinin oldukça yüksek olduğunun da unutulmaması gerekir.

Konserve Yapma

Besin maddeleri mini canlıların ölmesini sağlayacak sıcaklık derecelerine kadar işlendikten sonra steril biçimde saklanmalarını sağlayacak biçimde hava ile teması kesilmiş durumda kapatılması esasına dayanmaktadır. Ancak işlenme sonrasında ve kapatma hatalarına bağlı kontaminasyonlar ortaya çıkabilir. Anaerob kontaminasyonlar önem taşımaktadır.

Kurutma ve Suyundan Arındırma

Havada kurutma öteden beri kullanılan en efektif yöntemlerdendir. Günümüzde yapay kurutma yöntemleri geliştirilmiştir. Toplu sunumlar için zorunlu bir teknolojik uygulama niteliğindedir. Yeniden ıslatılma ve pişirilmeden sonra bir çok bakteriyel kontaminasyon riski olabilir.

Koruyucu Katkı Maddeleri

Tuz, şeker, sodyum nitrit ve nitritler ortamın bakteri üremesine elverişsiz hale getirilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Sodyum benzoat ve salisilik asitte katılabilmektedir. Değişik minicanlı gruplarının üremesini engellemeye yönelik özel katkı maddelerine başvurulabilir. Burada ayrıntısına girilmeyecektir.

Soğutma

5 santigrad derecenin altında saklama bakteri üremesini yavaşlatır ve durdurur ancak bakterileri yoketmez. Soğutma işlemi sırasındaki nem önemlidir. Çok az nem olması besinlerin neminin azalmasına yol açarken nemin aşırı artması bakteri üremesine yol açabilir.

Dondurma

Dondurma minicanlıların ölmesine neden olmaz ancak üremelerini engeller. Dondurmanın yarattığı en önemli risk bunların çözündürme işlemi sırasında masa üstü bekleme döneminin uzun olması, özellikle bakterilerin üremesine elverişli sıcaklık değerlerinin uzun süre yaşanmasına bağlı olarak aşırı bakteri yükü artımının ortaya çıkmasıdır.

Pastörizasyon

Pastörizasyon ve soğutma işlemi birlikte birtakım gıdaların bekleme süresinin uzamasında en mükemmel yöntemdir. Pastarizasyon işleminde süt 72 santigrad derecede 15 saniye veya 63 santigrad derecede 30 dakika tutulmaktadır. Bu yolla patojenik mini canlılar ölmektedir.

İrradyasyon

Gıdaların irradyasyonu ile ilgili uygulamalar tartışmalıdır. Radyoaktif materyalin gıda ile doğrudan temas etmemesi, sonuç ürünün ise radyoaktivitesinin olmaması gerekir. Radyasyon etkisine bağlı olarak gıdalarda kanserojen olma riski yüksek yeni ürünler oluşması riski üzerinde durulmaktadır. Kümes hayvanlarından patojenlerin öldürülmesi, patatesin çimlenmesinin önlenmesi uygulamalarında FDA izin vermektedir.

Gıda İşlenmesi ve Gıda Sanitasyonu

Gıda işlenmesi sırasında gerekli sanitasyon uygulamalarına ve ilkelerine uyulmaması sonucu önemli salgınlar ortaya çıkmaktadır.

Araç ve Gereçler

Kullanılan araç ve gereçlerin kolay temizlenebilir ve söz konusu biyolojik etmenlerin üremesini engelleyecek özellikte olması sağlanmalıdır. Gıda taşınmasında ve saklanmasında kullanılan araç ve gereçlerin başka bir amaçla kullanılmaması, ya da başka bir amaçla yapılmış kapların gıda saklanması için kullanılmaması gerekmektedir. Bütün yiyecekler kuru ve nemsiz koşullarda saklanmalı, hiç bir zaman kimyasallarla temas etmelerine olanak vermeyecek biçimde kapalı tutulmaları gerekir.

Kişisel Eğitim ve Tutumlar

Gıda işlenmesinde sorumlu kişilerin davranışları ve alışkanlıkları gıda sağlığı açısından çok önem taşımaktadır. Tuvaletten sonra el yıkama alışkanlığı, bu el yıkama uygulamasının etkinliği Özellikle Önemlidir. Açık yaralar ve yara materyali ile gıda maddelerinin teması engellenmelidir. Önlük, başlık ve diğer yiyeceklerin temizliğine gerekli özen gösterilmelidir. Çalışma sırasında sigara içilmesi engellenmelidir. Sigara içilmesi sırasında eller ağız salgıları ile kontamine olabilmekte gıda kontaminasyonu açısından Önemli bir risk yaratmaktadır. Gıda işlemlerinden sorumlu kişilerin gıdaların depolanması, saklanması, işlenmesi, sunulması, atıkların yok edilmesi, kemirici ve besin kontrolü gibi konularda çok iyi eğitilmeleri gerekmektedir.

Standartlar ve Denetim

Gıda sağlığı, katkı maddeleri, saklanma koşulları ile ilgili standartların konulması kadar söz konusu standartların sağlanıp sağlanmadığının denetlenmesi Özellikle önem taşımaktadır. Kişi katılımı gıda denetimi ve standartlarının korunması konusunda büyük önem taşımaktadır. Gıda denetiminde büyük işletmeciliğe geçilmiş olmasının çok büyük avantaj olduğu unutulmamalıdır. Bireysel gıda üretiminde kooperatif ve büyük üretim kuruluşlarına geçilmesi Özendirilmelidir. Gıdaların örnek alınması ve laboratuvar değerlendirmesiyle izlenmesi önemli bir değer uygulama grubunu oluşturmaktadır. Ancak örnek alınma tekniği, laboratuvar değerlendirmeleri, laboratuvar değerlendirmelerinden sonra gıdalarla ilgili olarak yapılması gereken işlemler denetim açısından çok önemlidir. Yaptırımların uygulanmaması, gıda denetimini aksatan en Önemli yetersizliklerinden birisidir.

Besinler

Pişirmeden yenen yiyecekler

Pişirmeden yenen yiyecekler yani sebze ve meyveler bol su ile yıkanmalıdır. Dört su bardağına yarım gram potasyum permanganat eklenerek yeşil sebze ve meyveler bunun içerisinde yarım saat bekletilirse mikroplar ölecektir. Üzerlerinde kılıf varsa yenmemelidir. Tatlı meyveler kolay küflenebilir.

Marul ve benzeri yapraklı sebzelerin yaprakları tek tek ayrılarak iyice yıkanmalıdır. Bu yaprakların arasına sülük dahil bir çok zararlı asalağın ve yumurtalarının yerleşmesi mümkündür.

Çiğ yenen sebze ve meyvelerin yıkanması daha başka hangi nedenlerle gereklidir?

Bu yiyeceklerin yıkanması hem mikropların ve asalak yumurtalarının uzaklaştırılması hemde ilaçlandı iseler bunların kalıntılarının akıp gidebilmesi için gereklidir. Bu nedenle olan zehirlenmeler sık rastlanır.

Sebzelerin üzerinde böcek ve diğer haşereler varsa ne yapılmalıdır?

Sebzelerde bir takım haşereler varsa yirmi dakika bol tuzlu suda bekletilmeli, bu yolla zararlıların suyun üzerine çıkmalarını sağlamalıdır.

Kabukları ile yenen meyve ve sebzeler

Kabukları ile yenen meyve ve sebzeler gerekirse sabunlandıktan sonra bol su ile yıkanarak yenmelidir. İçerisinde sabun tozu köpürtülmüş suda çalkalayıp, bol su ile durulamak kolay bir yoldur.

Salata malzemesi

Salata malzemesi tek tek yıkanmalıdır. Üzerinde girinti ve çıkıntı olan havuç vb. gibi salata malzemeleri dikkatle temizlenmelidir. Marul gibi yapraklı sebzeler teker teker yaprakları ayrılarak yıkanmalıdır. Salata yapıldıktan sonra üzerine bol sirke veya limon sıkarak alışkanlık haline getirilmelidir.

Kabukları yenmeyen meyve ve sebzeler

Kavun, karpuz dahil kabukları yenmeyen meyve ve sebzeler de kabukları soyulmadan ve kesilmeden önce iyice yıkanmalıdır. Hatta sabunlanmak, klorlu sudan geçirilmelidir. Bazı yerlerde bu gibi yiyeceklerin bir kısmı soğumak üzere kuyuya sarkıtılır. Bu tehlikeli bir yöntemdir. Kavun Ve karpuz temizlendikten sonra ıslak bir beze sarılarak bezin uçları suya sokulacak olursa kolayca soğuyabilir.

Sebzeler lağım ayakları ile sulanıyorsa, yıkanmaları yeterli midir?

Eğer sebzeler lağım ayakları ile sulanıyorsa bunların sadece yıkanmaları yeterli değildir. Temizlenip ayıklandıktan ve yukarıdaki yöntemlerle temizlendikten sonra kaynar suda bir kaç dakika bekletilmeli sonra çıkartılıp doğranarak yemekte kullanılmalıdır. Bir miktar vitamin kaynar suda erirse de tehlikeli mikropların karışmasından daha iyidir. Zaten süre kısadır. Ancak bu işleme tabi tutulan sebzeler bekletilmeksizin kullanılmalıdır. Yoksa mikropların üremesine elverişli bir ortam oluştururlar. Kolay çürürler. Bazı ülkelerde salata malzemesi de böyle hazırlanır. Ülkemizde salata malzemesi diri olarak kullanılmaktadır. Hiç olmazsa klorlu sudan geçirilmesi, ya da yukarıda sözü edilen permanga-natlı suda bekletilmeleri yararlı olur.

Nem ve Besinler

Bazı besinler nemli ortamlarda küflenmeye uğrar. Gelişen küf mantarları alfatoksin denen metabolizma ürünleri oluşturur. Bunların Özellikle karaciğer olmak üzere bir çok organa zarar verdikleri saptanmıştır. Kuru baklagiller, fındık, vb. kuruyemişler, pirinç, mısır, buğday cinsi tanelerin üzerinde gelişen mantarlar çeşitli alfatoksinler yaparlar. Bu nedenle mantar gelişimini önleyecek kurulukta saklanmalıdırlar.

Mutfak

Mutfak evin en önemli bölümlerinden birisidir. Gerek yiyeceklerin hazırlanması gerekse bunların temizliğinin sağlanması bakımından eğer dikkatli olunmayacak olursa, bir çok sağlık sorununa yol açabilir.

Mutfakta nelere dikkat etmeliyiz?

Mutfak pencerelerinde tel kafes olmalı, sinek veya fare girmesini önlemek için ikinci bir telli kafes yapılmalıdır. Mutfağın akarsu ayağı (bazı bölgelerde çağ ayağı denmektedir) tıkanmayacak biçimde olmalıdır. Mutfak içerisine hela yapılmalıdır. Hela tıkanıldığında mutfağı basmayacak biçimde hela ayağı düzenlenmelidir.

Kakalı ve kirli çocuk bezleri yıkanmadan önce çoğu kez mutfak içerisinde kirli suların döküldüğü çimento dikdörtgen biçimindeki basamakta bekletilmektedir. Bu yanlış bir davranıştır. Kirli çocuk bezlerinin mutfakta yıkanması olabilirse kesinlikle önlenmelidir.

Raflara ne serilebilir?

Mümkünse raf olarak gazete kağıdı kullanılmamalıdır. Yağlı kağıt yada muşamba daha iyidir ve muşamba daha kolay temizlenebilir.

Mutfağın tabanı nasıl olmalıdır?

Yer toprak olduğunda ailelerin bulaşık suyunu bile toprağa döktüğünü görebilirsiniz. Buna engel olmak gerekir. Çünkü toprak zemin, çamurlandığında daha sonra üzerinde toz birikintileri oluşmaktadır. Olanak varsa biraz ince taş parçası dökülüp üzerine ince bir çimento tabakasıyla çok ucuz bir taban elde edilebilir. Ayrıca duvar kenarlarına 15-20 cm yüksekliğinde sert sıva yapılırsa en iyisidir. Mutfak çimentolamıyorsa suyun akışını kolaylaştıracak eğitimi de yapılmalıdır.

Araç ve gereçler

Kaşıklık için duvara çakılan bir muşambanın üzerine iki basit çivilenmiş bir tahta parçası kullanılabilir. Ancak bu durumda mutfak süpürülürken kalkan tozların buraya asılan kepçe, kaşık vb. nin üzerine konması her zaman mümkündür. En iyisi bu gibi eşyaların üzerine örtü örtülmesi yada özel kutularda saklanmasıdır.

Ağaç kaşıkların kokup kokmadığına dikkat ediniz. Çatlak varsa arasında kir yada deterjan kalıntıları birikebilir. Kokan ağaç kaşıklar gereğinde atılmalı en azından iyice kaynatılıp yıkandıktan sonra güneşte bekletilmelidir. Çatlaklardaki birikintilerde bol miktarda mikrop üreyebilir. Mikropların üremesini önlemek için çatlak kaşık, kepçe iyi durulanmalı, kurulanmalı ve güneşlendirilmelidir. En iyisi bunların yerine olanaklar ölçüsünde madeni ve nikelajlı olanlardan kullanılmalıdır. Bunlar uzun vadede daha ucuza gelirler.

Mutfakta kullanılan bezler

Mutfakta kullanılan kurulama bezleri çamaşır suyu ile yıkanmalıdır. Olanak varsa kirlilerin mutfakta yıkanmaması gerekir. Olanak yoksa mutfağın yiyeceklerle ilgili bölümünden uzakta ikinci bir su ayağı yapılmalıdır.

Mutfakta yiyecekleri nasıl saklamalıyız?

Bütün yiyecekler sağlam, sızdırmayan, iyi kapanan kapakları olan kaplarda saklanmalıdır. Sebze ve kuru yiyecekler Özellikle baklagiller ürütölmemeli, nemlendirilmemelidir. Tercihen buzdolabında saklamak en iyisidir. Özellikle üretim yapan, sütçülük yapan aileler için buzdolabı, bozulmaları Önlemesi bakımından uzun vadede ucuza gelir. Buzdolabında bekleyen yiyeceklerde bile dikkat edilmezse bazı hastalık etkenleri üreyebilir. Özellikle tatlı yiyecekler bu açıdan elverişlidir. Mutfağa gazyağı vb. gibi kokulu maddeler sokulmamalıdır. Bunlar asla yiyeceklerin yakınında bulundurulmamalıdır. Tarım ilaçlarının saklama yeri mutfak değildir. DDT bulamacı hazırlandıktan sonra bekletilmemelidir. Kullandıktan sonra da şişesi mutfağa sokulmamalı, mutfakta yıkanmamalıdır. En iyisi toprağa gömülmelidir. Çocukların bu nedenle zehirlenmelerine sık rastlanılmaktadır. Bu gibi maddeler kullanılacak kadar sulandırılmalıdır. Sulandırıldıktan sonra süte, ayrana çok benzemektedir.

ay, baharat gibi şeyler kapalı kutularda nem almayacak biçimde saklanmalı, üzerinde mantar üreyenler kullanılmamalıdır. ayda ve benzeri maddelerde tehlikeli mantarlar üreyebilir. Kuru baklagil, tahıl, bulgur, fare girmeyecek kaplarda saklanmalıdır. Nemlenmemelidir, yeşillenmemelidir.

Ahır, Süt Sağımı ve Süt

Ahırlar

Ahırlar nerede yapılmalıdır?

Hayvanlarımızın yaşayıp bakıldığı ahırlar kümese bitişik olmalıdır. Temiz olmayan ahırlardan temiz süt sağlaması mümkün değildir. Ahır yeni yaptırıyorsa nasıl yaptırılması gerektiğini sağlık görevlilerine ve veteriner hekimlere sormalısınız. Onların önerilerine göre gelirin artması için gereklidir.

Kuruluk

Bazı yerlerde gübre kuruduktan sonra kuruluk olarak hayvanın altına serilmektedir. Bu çok tehlikeli ve zararlı bir uygulamadır. Kuruluk olarak bölgenizde en elverişli maddeyi sağlık görevlilerine, tarımcı ya da veteriner hekimlerine sormalısınız.

Hayvan bakımı

Hayvanların kalça ve böğürlerinde kurumuş gübre birikintileri temizlenmelidir. Hayvanın temizliğine bakanların bu temizliği nasıl yapacaklarını bilmeleri gerekir. Tarımcı ve veteriner bu konuda size yardımcı olacaklardır.

Gübre

Gübre ahırda biriktirilmemelidir. Bekletilmeden işleneceği yere taşınmalıdır. Gübrelıkların nasıl olması gerektiğini sağlık memuruna danışarak Öğrenebilirsiniz. Gübrelıklardeki gübre sık sık aktarılmalı, içerisinde sinek ve böcek yumurtalarının üremesi engellenmelidir. İdrar ve gübre sırası açığa akıtılmamamdır. Ahır hiç bir zaman çöp deposu haline getirilmemelidir. Ahırın pencere ve kapısında tel olmalıdır. Ahırlar güneş görmeli ve iyi havalandırılmalıdır.

Hayvanlar hastalıklı iseler

Hastalıklı hayvanlardaki mikroplar kolayca süte geçer. Bunların en Önemlileri arasında verem yada malta humması (bacaklı ateş) sayılabilir. Hasta hayvana veteriner hekime danışmadan ilaç verilmesi tehlikelidir. Hem tedavi yetersiz kalabilir hem de hayvan zarar görebilir. Sütün içerisinde tehlikeli miktarda ilaç geçebilir. Eğer vet. hekim ilaç verdi ise en az üç gün inek sağılmamalıdır. Gerekirse bu süre veteriner hekime sorulmalıdır. Bu ilaç süte geçerek çocukların ölümüne bile neden olabilir. Bu gibi zehirlenmelerde neden akla gelmediğinden gerekli müdahale de yapılmaktadır. Memede yangı ya da yara varsa tedavi edilmelidir.

Hayvanın tımarı, ahırın temizliği sağımdan en az yarım saat önce bitirilmelidir. İnek sık sık yavru atıyorsa sağlık ocağı hekimine ve hükümet veteriner hekimine haberdar ediniz. Bu hayvanlar yavruya kalmışsa, yavrunun eşine dokunmak çok tehlikelidir. Eş el değmeden çok derine **gömülmelidir**. Durum veteriner hekime haber verilmelidir.

Süt Sağımı

Süt sağan kişinin tırnakları uzun olmamalı, ellerini bilekten dirseğe kadar temizce yıkamalıdır. Memede yara varsa tedaviden 15 gün öncesine ve 5 gün sonrasına kadar sütü sağılmamalıdır. Sütün sadece sağımı ahırda yapılmalıdır. Ahırda süt szlmemeli, kaptan kaba aktarılmamalıdır.

Sağımdan önce meme nasıl temizlenmelidir?

Memenin temizlenmesi için 60 gram kireç kaymağı on kilo suda (40 su bardağı) eritilir. Yarım saat bekletildikten sonra tortu ker. Üstteki su  dört kat tülbentten szldkten sonra cam ya da plastik bir kaba konularak saklanır. Bu ana eriyiktir. Meme su ile temizlendikten sonra bir çay bardağı bu sudan alınıp on kilo suyun içerisine katılır. Eğer memede yara varsa bu temizliği on kilo suya değil beş kiloya katarak yapmalısınız. Bir snger ya da temiz yumuşak bir bez bu eriyiğe batırılarak memeler temizlenir. Sağımdan önce bu temizliğin yapılması memeler ovulduğu için süt miktarını da artırır.

Olanak varsa meme yıkanması bir hortumla ya da iki kova su ile yapılmalıdır. Birinci kovada yukarıda hazırladığımız klorlu su diğerlerinde ise durulama suyu bulunmalıdır. Eğer memeler iyice yıkanmayacaksa ıslatılmamalıdır. Bu kez mikropların bulaşması kolaylaşacaktır.

Sağım sırasında koyun, keçi gibi hayvanların süt kabininin içerisine işememesine dikkat edilmelidir. Sağım sırasında tozmayan yem verilmelidir. İlk sağım sütü ana sütüne karıştırılmamalıdır. Mümkünse ilk sağım sütü yayvan ve tabam parlak bir kabın içerisine sağılarak içerisinde yangı, pıhtı, kan olup olmadığına bakılmalıdır. Eğer varsa veteriner hekime haber verilmelidir.

Sağımdan sonra

Sağılan süt sıcaktır. Bu nedenle ahırın kokusunu kolayca kapar. Ahırda çok bekletimemelidir. Sütün sıcaklığı mikropların üremesi için de elverişlidir. Bu nedenle su dolu bir kabın içerisine süt kazanı ya da bidonu yerleştirerek soğumanın hızlandırılması sağlanır.

Sağılan süt mümkünse paslanmaz elik kaplarda ve özel süt gğmlerinde saklanmalıdır. Bu kapların temizlenmesi kolay olmalıdır. Sağılan süt ince bir tel elek üzerine yerleştirilen bir kaç kat tülbentten süzülmalıdır.

Sütün kullanılması

Süt kesinlikle kaynatılmadan içilmemelidir. Kaynamış süt 5 dakika soğuk suda soğutulmalıdır. Oda ısısında soğutulmamalıdır. Çünkü oda ısısında soğutma sırasında içinde mikroplar kolayca rer. Süt, ocuğun içebileceği kadar kaynatılıp soğutulduktan sonra içirilmelidir. Beklemiş süt iirilmemelidir. şeker katıldıktan sonra süt hiç bekletilmez. Buzdolabında bekleyen pastörize sütler bile bozulabilir. Kaynatıldıktan sonra süt bebeğe verilirken soğuk suda soğutulmalı, bebeğe iirilirken içerisine üflenerek soğutulmaya çalışılmamalıdır. Süt her seferinde kaynatılmalıdır.

BÖLÜM 8

KONUT SAĞLIĞI

Katılımcılar önceden okuma parçalarını okumuş olmalıdır.

1. Köylerimizde geleneksel ev tipinin krokisini çiziniz.
2. Evlerde bu bölümler hangi amaçla kullanılmaktadır?
3. Evlerde söz konusu bölümlerden hangisi sağlık açısından sakınca sayılabilir? Hangi özellikleri sağlık açısından olumlu katkı yapar?
4. Sizce köylerimizde halkın kolayca benimseyebileceği ev modeli nasıl olabilir?
5. Evlerinizde kaza olasılığını artıran başlıca faktörler nelerdir?
6. Köylerde ev kazaları ile ilgili bir araştırmada neler sorarsınız?
7. Köy odasının temizliği ve hijyeni ile ilgili olarak ne gibi önlemler alınmalı?
8. Köyde pansiyon işletirken nelere dikkat edilmelidir?
9. Okuma parçaları ve bu bölümde yapılan tartışmaların ışığında konut ile ilgili başka hangi bilgilerin bu bölümde işlenmesini istersiniz? Sıralayınız.

45 dakika küçük grup Tartışmasından sonra 30 dakika genel kurul sunumu yapılacaktır.

Konut Sağlığı

Tanımlar

Barınak en temel insan gereksinimlerinden birisidir. Yasalarımızda ev, apartman gibi kalıcı olarak ve özel amaçla yapılmış; insan barınaklarına konut denmektedir. Kendi başına kullanılabilir, üstü örtülü, insanların içerisine girebilecekleri ve günlük yaşam etkinliklerini sürdürebilecekleri, hayvanların ve insanların korunmasını sağlayan yapılar bina olarak tanımlanmaktadır. Dış ortam koşullarına karşı koruma sağlarken insan temel gereksinimlerinin yerine getirilmesinde de en Önemli faktörü oluşturmaktadır. İnsan konutunda yemeğini yer, uyur, öğrenir, rahatlar ve çoğu kez sorunlarını çözer. Bir takım olumsuz fiziksel, sosyal ve ruhsal koşullar bu etkilerin tam tersi sonuçlar ortaya çıkabilir. Konut önemli fiziksel sosyal ve ruhsal sorunların kaynağı olabilir.

Hayvan barınakları dinlenme, üreme ve depolama işlevlerini yerine getiren barınaklardır. İnsan barınaklarının da temel işlevleri arasında bunları sayabiliriz. Hayvan barınaklarının değişimsizliğine karşın, insan barınakları iklim koşullarına göre ve teknik olanaklara göre sürekli değişim göstermektedir. Sadece teknik değişim değil kişinin kendi yaşama standardının ve sosyal ekonomik düzeyinin değişimine göre de konut farklılaşması söz konusudur.

Gecekondu fizik, sosyal ve biyolojik çevre özellikleri açısından adeta bir sağlıksızlık halkası oluşturmaktadır. Kent yaşamı, konut koşulları ve mental sağlık endüstriyel toplumlar ise bir diğer sorunla karşılaşmaktadır. Toprağın ve arsanın değeri giderek artmaktadır. Bu nedenle ucuz konut sağlayabilme zorunluluğu yüksek ve sıkışık apartmanların yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Yaşayan kişilerin yoğunluğu da fazla olmaktadır. Başkalarına çok yakın yaşama zorunluluğu nedeni kısıtlanması en Önemli etkilerdir. Hizmet standardının düşmesi, asansör sorunları, ortak çamaşırhane kullanma zorunluluğu halen gelişmiş ülkelerin gündeminde tartışılan sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Yapılan yaygın çalışmalar ev koşullarının düzeltilmesi ve asgari yaşama koşullarının sağlanmasına yönelik önemli ip uçları sağlamıştır. Gelişmiş ülkelerde konuyla ilgili çalışma ve düzenlemeler 50'li yıllardan beri sistemli olarak sürdürülmektedir. Amerikan Halk Sağlığı Örgütü'nün yayınladığı asgari standartlar yaygın bir kabul görmüştür.

Bu kaynakta sıralanan bazı asgari zorunluluklar şöyle sıralanabilir.

1. Konutta ilk bulunan kişi için 14 m² döşeme alanı gerekmektedir. Daha sonraki her üye için 9,3 m² eklenmelidir. İçinde yaşanan her oda için en azından 2 m'lik bir yükseklik gerekir, tek mutfaklı bir konutun birden fazla aile tarafından kullanılması mümkün değildir.
2. Konutların çöplük, bataklık, vb. gibi yerlerin yakınma yapılmaması gerekir.
3. Duvar, döşeme, pencere ve çatı yapısal olarak nitelikli olmak zorundadır. Döşeme yeterli ağırlık çekebilmelidir. Beş veya daha fazla basamaklı her merdivenin mutlaka trabzanın olması gerekir.

4. Yangında kurtulmayı sağlayabilmek için en azından iki çıkış olmalıdır.
 5. Evde gıdaların saklanması ve işlenmesinin sağlayacak araç ve gerecin bulunması zorunludur. Bunun için ocak, baca, buzdolabı konacak yer, fırın konacak yer bulunmak zorundadır. Tuvalet olmalı, sifon bulunmalı, lavabo yerleştirilmelidir. Banyo odası olmalıdır. Tuvalet ve banyo gizliliği sağlayabilecek Özellikte olmalıdır.
 6. Aydınlatmaya yeterli pencerelerin olması, merdivenlerin aydınlatılmalıdır. Konut minimum termal standartları sağlamalıdır.
 7. Evde kullanılan zehirli maddeler ve ilaçların güvenli saklanabileceği bölüm olmalıdır.
 8. Sinek, sivrisinek ve diğer böceklerin yaşama ve üreme olanağı bulunmamalı, farelere karşı güvenli olmalıdır
 9. Bütün boru sistemleri uygun standartta yapılmalı, bakımı sağlanmalıdır. Güvenli ve saniteye uygun bir kullanım sağlanmalıdır.
 10. Konut güneş ışığı almalıdır.
 11. Konut içindeki havanın yenilenmesini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.
 12. İçinde yaşayanları dış ortamın ısı değişimlerinden koruyabilmelidir.
 13. Çevredeki gürültünün eve girmemesini sağlamalıdır.
 14. Ulaşılabilir sağlıklı içme ve kullanma suyu bulunmalıdır. En iyisi bunun kontrol içerisinde bulunmalıdır.
 15. Oturma, yemek yeme ve yatma yerleri ayrı olmalıdır.,
 16. Nem olmamalıdır. Mantarlanma olmamalıdır. İçerisinde saklanan kuru gıdaların küflenmemesi, patates vb. gibi sebzelerin ise çimlenmemesi gerekir.
 17. İçinde yaşayanların yaş gruplarına göre gereksinimlerine yeterli alan olmalıdır. Çocukların hareketlerine ve oynamalarına olanak sağlayacak alan bu açıdan önemlidir.
- Dikkat edilirse bunların büyük bir bölümü içinde yaşayanları müdahalesine bağlı olarak ortadan kalkabilecek ya da olumsuz etkilenebilecek özelliklerdir. Bu durumda konut kullanımı konusunda bir tüketici bilinci geliştirmelidir. Ancak konutların da toplumun sosyal gereksinimlerine ve kültürel yapılaşma uygun özellikte yapılmasına özen gösterilmelidir.

Bir konutun taşınması gereken Özellikler dört başlık altında toplanabilir.

1. Temel fizyolojik gereksinimlerin sağlanması
2. Temel psikolojik gereksinimlerin sağlanması
3. Bulaşıcı hastalıklara karşı korunma
4. Kazaların önlenmesi.

Temel sanitasyon gereksinimlerini taşımayan ve acilen rehabilitasyonu gereken tüm evler sağlık standardına sahip sayılmazlar.

Bir konutun sağlık standardının düşüklüğünü belirlemekte olan temel özellikler şöyle sıralanabilir:

1. Kontamine su kaynağı
2. Su kaynağının ev dışında olması

3. Tuvalet başka konutlarla ortak kullanılıyorsa, bina dışında ise
4. Tuvalet ortak ya da konutun dışında ise
5. Oda başına nüfus 1.5 kişinin üzerinde ise
6. Yatak odasında aşırı kalabalık söz konusu ise
7. Kişi başına uyuma alanı 3.7 m² den azsa
8. İki ayrı çıkış kapısı yoksa
9. Odaların dörtte üçünde ısıtma olanağı yoksa
10. Elektrik yoksa
11. Penceresiz oda varsa
12. Bina ileri derecede harapsa, konut yapım bölgesi, sanayi bölgelerine yakın yerle şimli, aşırı trafik ve gürültüye sahip, bölgelerde yapılan evlerde ek sağlık sorunları orta ya çıkmaktadır.

Bu durumda güvenlik, araç ve gereç yeterliliği ve ergonomik standardın korunması, aydınlatma, havalandırma, ısıtma gereksinimleri, soğutma gereksinimleri, yangın güvenliği, sanitasyon,. kişi başına yeterli yaşama alanının ve uzayının bulunması, odalarla ilgili Özel standartlar teker teker göz önüne almak zorundadır.

Konut koşulları ile ilgili temel veriler halk sağlığı ile görevli kişi ve kuruluşların yapacağı değerlendirmeler, önerecekleri çözümler için özellikle önem taşımaktadır.

Konut Sağlığıyla İlgili Yasal Düzenlemeler

Mevzuatın Yapılmasını Belirlediği Konular

1. İnşaatı tamamlanmış olan veya komşularının sağlığı veya hayatına Önemli ölçüde zarar vereceği anlaşılan konutların ıslahına sahipleri mecburdur (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu 254)
2. Konutlar, bataklık, mezarlık, ve gayri sıhhi müesseselerden tüzük ve yönetmelikler le tesbit edilen mesafeler dışında yapılacaktır. Mesafeler tüzük veya yönetmelikte belir tilmişse mahalli sağlık kurulunun görüşü alınacaktır. (Meskenlerin Haiz Olacakları Sağ lık Şartlarına Ait Talimat. 2.)
3. Konut yapılacak yerde azami yeraltı su seviyesi temel tabanından aşağıda olmalı dır. Bu koşulların olmadığı yerlerde yeraltı su seviyesini uygun bir şekilde düşürmek veya binası zeminden gelebilecek neme karşı korumak için gerekli önlemleri almaya sa hipleri mecburdur (Meskenlerin Haiz Olacakları Sağlık Şartlarına Ait Talimat. 4.)
4. Köylerde yapılacak konutların Sağlık Bakanlığının bu hususta yayınladığı (Yeni den Kurulacak Köylerde Nazara Alınması Gereken Genel Sağlık Şartları Hakkındaki Ta limatname) ye uygun olarak yapılması gerekir. (Meskenlerin Haiz Olacakları Sağlık Şartlarına Ait Talimat. 29.)
5. İmar Kanununun kapsamına giren bütün yapılar için 26'ncı maddede belirtilen is tisna dışında Belediye veya Valiliklerden yapı ruhsatı alınması mecburidir (İmar Kanu nu. 21).

Mevzuatın Yapılmamasını Belirlediği Konular

1. Mahalli belediyelerin ruhsatı olmaksızın her çeşit konut ve toplumun kullanımına ait bina yapımı yasaktır. (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 250).
2. Ruhsat alınmadan ve idarece istenen sağlık koşulları gözönünde bulundurulmadan bir inşaatın tamamlanması, tamamlanmışsa sağlık koşulları yerine getirilmeden ve ruhsat alınmadan kullanılması yasaktır (Umumi Hıfzıssıhha. 251).
3. Yeniden yapılacak, ilk defa iskanından evvel içinde oturacaklar için sağlık ve tek- nik sakıncaları olmadığı Belediyelerce tasdik edilmeden konutların iskanı ve kiraya ve- rilmesi yasaktır (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 252).
4. Sakıncaları görülen binaların Hıfzıssıhha Meclisleri Kararı ve İl İdare Heyetlerinin onayı ile istenen değişiklik, düzenleme veya tamirata tamamlanmadan kısmen veya ta- mamen kullanılması yasaktır (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 257).
5. Çamur, kamış ve taş ocağından çıkarılmamış taşlardan konut yapılamaz (Mesken lerin Haiz Olacakları Sağlık Şartlarına Ait Talimat. 3).

Sorumlu Birimler ve Görevleri

Yerel Yönetim:

1. Konut ve toplumun kullanımına ait binalara inşaat ruhsatını vermek Belediyelerin görevidir (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 250).
2. Belediyelerce şehir veya kasabanın ihtiyaçlarına göre Umumi Hıfzıssıhha Kanununun gösterdiği sağlık hususlarına ait bir Sıhhi Zabıta Yönetmeliği hazırlanır. Bu Yönetmelik, konutların ihtiva etmeleri gereken asgari müştemilatı, konutlardaki yerleşim esaslarını da içermelidir.(Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 266).
3. Binalar, içinde yaşayanları dış etkilerden koruyabilecek özellikte yapılacak ve iklim özelliklerine göre Belediyesince saptanmış yapı esaslarına uygun olacaklardır (Meskenlerin Haiz Olacakları Sağlık Şartlarına Ait Talimat. 5).
4. Konutların sağlık denetimini yapmak görevi Belediyesine verilmiştir (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 20/6).
5. Ucuz Belediye konutları yapmak ve kiraya vermek görevi belediyelere verilmiştir (Belediye Kanunu. 15/68)
6. İnşaatı tamamlanmamış yapılara kullanma (iskan) izni Belediyesince verilir (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 252).

Merkezi Yönetim:

1. Konutlara, Sağlık Bakanlığı tarafından tesbit edilecek sağlık koşulları uygun bulunduğundan ve diğer mevzuata uygun olduğu anlaşıldığında ruhsat verilebilir (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 250).
2. Yapı işlerinin inşaat ve esaslı onarımlarını yapmak ve yaptırmak görevi Bayındırlık ve İskan Bakanlığına verilmiştir (180 Sayılı K.H.K, 2/a).
3. Ülkenin şart ve imkanlarına göre, en gerekli ve faydalı yapı malzemesinin ucuz ve standartlara uygun imalı ve kullanılmasını sağlayacak tedbirleri almak Bayındırlık ve İskan Bakanlığının görevleri arasındadır (180 sayılı K.H.K. 2/k, 14/a, 14/b, 14/c, 14/d).

Umumi Hıfzısıhha Kanununun 25 nci maddesine göre hazırlanan

MESKENLERİN HAİZ OLACAKLARI SAĞLIK ŞARTLARINA AİT TALİMAT

Madde 1- Mesken tabirinden maksat: Ev, apartman gibi daim ve husus mahiyette, insanların barındıkları yerlerdir. Otel, han vasaire gibi umuma mahsus binaların haiz olacağı sağlık şartları, bunların vaziyetlerine göre, İllerde Sağlık Müdürü, Hastahane Baştabipleri, Belediye Tabibi, Bayındırlık Müdürü, Belediye Fen Müdürü, İlçelerde Hükümet Tabibi varsa belediye ve garnizon tabipleri ve belediye fen memurundan müteşekkil mahalli sağlık kurulunca tespit olunur.

Madde 2- Meskenler, bataklık, mezarlık ve gayrı sıhhi müesseselerden tüzük veya yönetmeliklere tespit olunmuş mesafeler dışında yapılacaktır. Tüzük ve yönetmeliklerde tespit olunmamış vaziyetlerde mahalle Sağlık Kurulunun mütalaası alınacaktır.

Madde 3- Çamurdan, kamyştan, toplama taştan, (taş ocağından çıkarılmamış taşlar) mesken yapılamaz. Nüfusu 10.000den fazla olan şehirlerde imar planı hududu dahilinde kerpiçten mesken yapılmasına müsaade edilemez. Ancak bu gibi yerlerde mahalli ve idari hususiyet ve mecburiyetler dolayısı ile bu talimatın diğer hükümleri nazarı dikkate alınmak şartı ile belediyenin muvafakati ile kerpiçten ev yapılmasına müsaade edilir.

Madde 4- Mesken yapılacak mahalde azami yeraltı su seviyesi temel tabanından aşağıda olmalıdır. Bu şartın tahakkuk edemediği mahallerde, yeraltı su seviyesini muvafık surette düşürmek veyahut binayı zeminden gelecek rutubete karşı muhafaza için tedbirler almağa yapı sahipleri mecburdurlar. Aynı zamanda, binanın zemin veya bodrum katı döşemesinin, zeminden gelecek gazları geçirmeyecek şekilde yapılması lüzumludur.

Madde 5- Binalar, içinde yaşayanları dış müessirlerden koruyabilecek vasıf ve şartlarda yapılacak ve iklim hususiyetlerine göre mahalli belediyece tespit edilmiş yapı esaslarına uygun olacaktır.

Madde 6- Meskenlerde ikamete tahsis edilecek her katın irtifai 2.85 metreden aşağı olamaz. Bu mekanda bodrum katlarının da ikamete tahsis edilebilmesi için irtifain as-gar 2.85 metre olması ve bu irtifain 2/3nün mutlak zemin seviyesi üstünde bulunması şarttır. (Zemin seviyesi üzerinde bodrum pencerelerinin açıldığı sokak veya bahçenin seviyesidir). Bu şartı haiz olmayan bodrum katları ile maksatlarla kullanıldığı takdirde dahi havalandırma, tertibatı (pencere, baca vesair) yapılması lazımdır. Başka maksatlarla kullanılan ve bu kısımların ikamete tahsis olunan yerlere mazbut bir kapı ile ayrılması lazımdır.

Madde 7- İkamete tahsis edilecek bodrum katlarının diğer katlar derecesinde havalandırmağa ve her mevsimde kafi derecede güneş ziyasının girmesine müsait pencerelerinin önünde 5 metreden daha yakın mesafede buraya hava ve ziya gelmesine engel olacak tabii veya sun hiçbir mni veya ağaç olmamalıdır. Ve bu 5 metre haricinde bulunacak manianın zeminden irtifai pencereye olan mesafenin yansından fazla olmamalıdır.

Madde 8- Zemin katlarının veya ikamete tahsis edilecek bodrum katlarının duvarları zeminden gelecek rutubete karşı ufki ve şakuli olarak mücerret bir madde ile muhafaza edilecektir.

Madde 9- İkamete tahsis edilecek odaların asgari boyutu 3,00 metre olmak üzere mesahası en az 12 m2 olacaktır.

Madde 10- İkamete mahsus odalarda pencere sathlarının mecmuu o mahallin miktar ufkisinin 1/10una müsavi bulunacak ve bunun en aşağı yansı açılıp kapanır şekilde olacaktır.

Madde 11- Her müstakil evde veya dairede asgari buudu 2 metre olmak üzere 5 m². sathında bir mutfak ile ayrıca bir hal olacak ve bir el yüz yıkama yeri ile bir yıkanma (banyo, duş, kurna yeri vesaire gibi) yeri bulunacaktır. Banyo yerleri, Belediye Yapı Yolları Kanunu ile tespit edildiği tarzda, en küçük boyut 1.70 metre olmak üzere 3.5 UR sathında olacaktır. Azam üç odalı ev ve dairelerde apteshanenin, banyo yeri dahilinde yapılmasına da müsaade edilebilir. Yalnız duşlar veya yalnız kurnalı olarak yapılacak yıkanma yerler, en küçük buudu 1.25 metre olmak üzere 2.5 m², sathında olacaktır. 5 ve 5 odalıdan fazla olan ev ve dairelerde asgari 2 hela 2 el yüz yıkama yeri olacaktır (bireri banyo da olabilir).

Madde 12- Hela pencereleri muhakkak surette dış havaya açılacaktır. Helalarda lağım gazlarının hela dahilinde intişarına mani olacak şekilde (sifon, kapak) tertibatı yapılacak ve kapak kullanıldığı takdirde sukut borusunun bir ucu, ağzı telle örtülü bir baca halined damda nihayetleşecektir.

Madde 13- Hela, yıkanma yeri ve mutfakların zemini ile döşemeden itibaren duvarları asgari olarak (helada ve mutfakta 1.00, yıkanma yerlerinde 1.50 metre) su geçmiyen bir malzeme ile örtülmüş olacaktır. Buralarda, müstamel suları evin umumi mecrasına verecek ve kokuya mani olacak şekilde tertibat alınacaktır.

Madde 14- Mutfak ve yıkanma yerlerini dış havaya açılacak pençeleri olacaktır. Yıkanma yerlerinde soba vesaire ısıtma vasıtası kullanıldığı takdirde bunlar ihtiram mahsulü gazlan harice atacak ve yıkanma yeri dahilinde hiçbir veçhile gaz kaçırmayacak şekilde imal olunmuş borularla teşhiz edilmiş olacaktır.

Madde 15- Daire adedi 6'ya kadar olan apartmanlarda münavebe ile kullanmak üzere müşterek en az 8 m² çamaşır yıkama yeri ve 25 m² kapalı çamaşır kurutma yeri olacaktır. Daire adedi 12 ye kadar olanlarda bu miktardır iki misli, 18'e kadar olanlarda üç misli alınır. Bu çamaşırlıklarda sıcak su hazırlanacak veya buraya sıcak su şevkine mahsus tesisat bulunacaktır.

Madde 16- Meskenlerde yapılacak merdiven, korkuluk, kapı, ışıklık, çıkıntı gibi kısımlar 2290 sayılı Belediyeler Yapı Yolları Kanununun 25, 26, 29, 38, 40. maddelerine göre yapılacaktır.

Madde 17- İkamete tahsis edilmeyip içinde kaza, fırın, ocak gibi tesisat bulunan kısımlarında dış havaya açılan pencereler bulunmadığı takdirde havalandırma bacaları yapılması mecburidir.

Madde 18- Bina dahilinde gerek mutfaklardan ve gerekse teshin vasıtalarından çıkan her türlü ihtiraa mahsulü gazlanın harice muhakkak surette baca yolu ile çıkarılması lazımdır. Duman yollarının ebadı asgari 0,14 metre x 0,14 metre olacak ve bunlar arasında nihayete kadar hiç bir iştirak bulunmayacaktır. Bacaların cidarları hiç bir veçhile duman çıkmasına mahal vermeyecek şekilde yapılacak ve bu bacalar ikametgahta bulunanların komşuların sıhhatine zarar vermeyecek şekilde Yapı Yolları Kanununda zikrolunduğu tarzda damda nihayetleşmiş olacaklardır.

Madde 19- Apartman ve evlerde yapılacak merkez teshin, bütün binada kafi hareket derecesini temin edecek surette hesap edilmiş olacaktır.

Madde 20- Binalar dahilindeki havagazı boruları ancak kaynama demir veya çelikten olabilir. Bilhassa kurşun boruların kullanılması yasaktır.

Madde 21- Şehirde fenni surette tevzi olunan içme su borusunun geçtiği yerlerde ikamete tahsis olunan her eve ve apartmanların her dairesine su alınması mecburidir.

Madde 22- Evlerde su alınacak muslukların müstamel suları umum lağıma sevk edecek tertibatın üstünde yapılması aynı zamanda musluğun bulunduğu yerde döşeme ve duvarları rutubetten muhafaza için tedbirler alınması lazımdır.

Madde 23- Meskenlerde yapılacak su depoları kapalı olacaktır. Ve suyu her türlü televvüs ve tagayyürden muhafaza edecek şekilde yapılmış olacaklardır. Depoların boşaltma ve tıkanmalarını kolaylaştırmak için her türlü tedbir alınacaktır. Bina sahipleri binanın su tesisatı ile birlikte depoların da bakım ve temizliğini her zaman temin etmeğe mecburdurlar. Evlerde depo inşası belediyenin müsaadesi ile yapılır.

Madde 24- Meskenlerde yapılacak elektrik tesisatı orada bulunanlara hiçbir veçhile zarar vermeyecek tarzda fenne olarak yapılmış olacaktır.

Madde 25- Fenne lağım tesisatı bulunan mahallerde bina sahipleri lağım ve müstamel su mecralarının Belediye Fen teşkilatınca tespit edilecek şekilde şehir lağım şebekesine bağlamağa mecburdur. Lağım tesisatı yapılamayacak yerlerde ev sahipleri Umumi Hıfz-ı sıhha Kanununun 245inci maddesine tevfikan Sağlık Bakanlığınca neşredilmiş olan talimatnameye uygun hela çukurları yapmaya mecburdur.

Madde 26- Kirli su mecraları su sızdırmayan, çürümeyen malzemeden mamul pürüzsüz satırlı ve ekleri su sızdırmayacak şekilde yapılabilen borulardan müteşekkil olacaktır. Bu ekler hiçbir zaman duvar içlerinde bulunmayacak. Mümkün mertebe görülebilecek yerlerde olacaktır.

Madde 27- Müteaddit katlı meskenlerde baca tarzında müşterek bir kanal ile çöp toplama usulü tatbik edildiği takdirde, bacaların iç cidarları köşesiz ve pürüzsüz olarak yapılacaktır. Ve katlardan çöp alan ağızları mutlaka maden bir kapakla teçhiz edilecektir. Bu bacaların üst ucu damda havaya açılacak, altta çöp toplama deposu kirgir veya maden olarak yapılacak ve yıkanarak kolayca temizlenebilir bir vaziyette kurulacaktır.

Madde 28- Evlerde, içinde oturanların ihtiyacını tamamı ile karşılayacak şekilde yakacak madde depoları yapılacaktır. Apartmanlarda daire adedi kadar adet ve kafi ebatta yakacak **madde** depoları yapılacaktır.

Madde 29- Köylerde yapılacak evlerin sağlık bakanlığının bu hususta neşretmiş olduğu (Yeniden kurulacak köylerde nazara alınması gereken genel sağlık şartları hakkındaki talimatname) ye uygun olarak yapılması icabeder.

Madde 30- İkamete tahsis edilecek binalar, her türlü inşaatın ikmalinden ve binanın tamamı ile kurulması için mahallin iklim şartlarına göre Mahalli Sağlık Kurulunca yaz ve kışa mahsus olarak ayrı ayrı tespit edilecek muayyen bir müddet geçtikten sonra iskan edilebilirler.

Evde Kazalardan Korunma

Sobalar daima devrilmeyecek biçimde kurulmalı, çocukların özellikle yeni yürüme ve emekleme çağında sobaya çarpmaları olasılığı akılda tutulmalıdır.

Sobanın üzerinde tava, kulaklı ve kulplu kazan bulunuyorsa bunların saplarının çarpılıp devrilmeyecek biçimde iç tarafa döndürülmesi gerekir. Mutfakta yemek pişirilirken de buna dikkat edilmelidir. Tandırın ısıtma verimi ve gücü azdır. Tandır yerine kuzine tipi sobalar tandırın amacını da yerine getirdiklerinden daha yararlıdır. Tandırda pişirmeye alışılan hemen her şey kuzine tipi sobalarda pişirilebilir. Pişirme ucuza gelir. Yakıt oranı azdır. Sıcaklığı uzun süre korur. Tandıra düşme kazaları ve buna bağlı ölüm ve sakatlıklar bazı bölgelerimizde çok yaygındır.

Mangal içerisinde kömür alevleniyorsa ya da sobadan çekilen köz alevli ve dumanlı ise mangal odada tutulmamalıdır. En iyisi mangalın eve sokulmamalıdır. Mangala bağlı kömür çalığı oldu ise hemen kapılar pencereler açılmalı, zehirlenmeye uğrayan kişi açık havaya çıkarılmalıdır. Zorunluluk yoksa mangaldan vazgeçilmelidir.

Mangal üzerine, soba üzerine çaydanlık ya da kaynayan su tenceresi konulduğunda buna çarpılıp devrilme olasılığı akla gelmemelidir. Evde küçük çocuk varsa bundan vazgeçilmelidir. Çarpma devrilme olasılığı az yöntemler bulunmalı ve yararlanılmalıdır. Semaver devrilmesine bağlı yanıklara da sık rastlanılmaktadır.

Evde elektrik prizleri çocukların ulaşamayacağı yükseklikte yapılmalıdır.

Küçük çocukların bakımından sorumlu olacak kişiler kendileri çocukluktan kurtulmuş, on bakacak yeterliliği kazanmış olmalıdır. Küçük kardeşine süt diye DDT bulamacı içiren, şeker yerine zehirli madde veren çocuklara rastlanmıştır. Kendisi oyuna daldığı için kardeşi kazaya uğrayan çok çocuk görülmüştür.

Çocuklar yerde buldukları her şeyi ağızlarına götürebilir. Yere ilaç, iğne, zehirli madde saçılmamasına dikkat edilmelidir.

Elektrikli araçların kabloları çocukların ulaşamayacağı, takılıp düşmeyeceği biçimde yerleştirilmelidir. Çıplak kablolar kesinlikle kullanılmamalıdır.

Gaz lambaları çocukların ve büyüklerin çarpıp devremeyeceği yükseklikte bulunmalıdır. Kapı çarpmalarına bağlı olarak düşmeyecek biçimde aşılmalıdır.

Soba tutuşturmak için gazyağı, benzin gibi maddeler kesinlikle kullanılmamalıdır.

ilaçlar pencere ya da masa üzerinde değil, çocukların asla ulaşamayacağı yükseklikte, eğer mümkünse, olabildiğince bu amaçla yapılmış kilitli dolaplarda saklanmalıdır. İlaçlardan birinin kutusunun içerisine diğer bir ilaç konulmamalıdır. Kendi kutusunda bulunmayan ilacı tanıdığını sansanız bile içmeyiniz.

Evdeki bütan gazı tüplerinin çevresine çadırdan yapılmış kum torbaları yerleştirilmeli, tüpün kaçak yapıp yapmadığını asla kibritle kontrol edilmemelidir. Tüp alırken yeni ve sağlam olmasına dikkat edilmelidir. Boya aldatıcı olmamalıdır. Küçük bütan gazı tüp-

lerinde geniş tabanlı tencereler de su ısıtılmamalıdır. Bütangazı tüpünün ısınmasına engel olacak uzaklıkta olması gerekir. Sobanın, fırın ya da ocağın yakınında olmamalıdır.

Bütangazı kullanıldıktan sonra tüpün üzerindeki düğmeyi kapatmayı alışkanlık haline getirmelidir.

Kırık merdiven basamakları onarılmak, merdivenler dar yapılmamalıdır. Yüksek pencerelerde çocukların sarkmamamsı için gerekli önlemler alınmalıdır.

İlaçlama yapmak gerektiğinde mutlaka bir tulum giyilmeli, ilaçlama bittikten sonra iyice yıkanıp, tulum **çkartılıp** temizlenmelidir. İlaçlama yapan kişinin bol su ile uzun süre yıkanmadan küçük çocukları kucağına alıp sevmesi, ilaçlama sırasında sigara içmesi, yemek yemesi, ellerini temizlemeden, elbiselerini çıkarmadan ağzına bir şey götürmesi çok tehlikelidir.

Havalandırma, Isıtma, Aydınlatma

"Güneş görmeyen eve hekim girer." Bir çok yerde alışkanlıklar bezende iklim koşulları camların çok küçük yapılmasına neden olur. Güneş hem evimizdeki mikropların kırılması, hem de çocuklarımızın sağlığı için gereklidir. Konuk odalarını halılar ve örtülerle bezedikten sonra perdeleri sürekli örtülü tutmak yaygın bir alışkanlıktır. Bu odalara girince ağır bir küf kokusu ile karşılaşılır. Bu koku ancak odaya yeni girildiğinde farke-dilir daha sonra koku alma organımız bu kokuya alışır ve duymaz. Bu nedenle daha sonra kokunun alınmaması önemli değildir. Her odanın iyice güneş alması, iyice havalandırılması gerekir. Gerektiğinde içerisindeki örtülerin güneşlendirilmesi gerekir. Tehlikeli mikroplar kanalı ve havalandırması bozuk yerlerde kolayca ürerler.

Sinek girmemesi için pencere ve kapılara tel konulmalıdır. Odalardaki yaygılar, minderler, güneşli havalarda bir kaç saat güneş altında tutulmalıdır. Bu, kokmalarını ve mikrop taşımalarını önler. Bu, yıkama kadar önemlidir.

Ev yapılırken güneş yönünde pencere açılmalıdır.

Sobalar bölgenin özelliğine, yakıtın tipine göre değişiklik gösterir. Ama tandır ve mangal tipi araçlardan bulunan ilk fırsatta vazgeçilmelidir.

BÖLÜM 9

AFETLER

Katılımcılar toplantı öncesinde okuma parçalarını okumuş olmalıdırlar.

1. Şimdiye kadar herhangi bir afet durumu ile karşı karşıya kaldınız mı? Örnek veriniz.
2. Şimdiye kadar herhangi bir afet kurtarma çalışmasına katıldınız mı? Örnek veriniz.
3. Düz yaka köyünde su baskını olduğunu haber alan sağlık ocağı hekimi nasıl bir uygulama yapmalıdır?
4. Kışın Aydınlar köyüne çığ düştüğünü, üç evin çığ altında kaldığını öğrenen sağlık ocağı hekimi nasıl bir hazırlık yaparak köye gitmelidir?
5. Afet sonrası her türlü uygulama bittikten sonra katılan sağlık personelinin ayrıntılı bir değerlendirme toplantısı yaparak, sonuçları rapor haline getirmesinin Önemi ne olabilir?
6. Köylerde konutların afete dayanıklı hale getirilmesi için hangi kuruluşlarla işbirliği yapılmalıdır?
9. Okuma parçaları ve bu bölümde yapılan tartışmaların ışığında afetlerle ilgili başka hangi bilgilerin bu bölümde işlenmesini istersiniz? Sıralayınız.

30 dakika küçük grup tartışmasından sonra 15 dakika genel grup tartışması yapılacaktır.

Afetler

Afetler toplumun Örgütlü biçimde hazırlıklı olması gereken en önemli sosyal ve çevresel sorunlar arasındadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde afetlerle ilgili önemli kuruluşlar bulunmakla birlikte afet sırasında çeşitli kuruluşlar arasında işbirliği sağlanmasına yeterli olmamaktadır. Çoğu kez afet bölgesine organize olmayan biçimde yardım çabası içerisine girilmesi, belirli ve uygulanabilir bir afet planının olmaması, afet sırasında ki yetki kargaşası sorunu güçleştiren faktörler arasındadır.

İnsanlar üzerindeki etkileri göz önüne alındığında en yıkıcı doğal afetler deprem, yarıdağ patlamaları gibi jeolojik olanlar değil, su baskını, fırtına gibi iklimsel olanlardır.

Afetler en önemli zamansız ölüm, sağlık düzeyinde gerileme ve yaşam kalitesinin düşme nedenidir. Genel anlamda afetler toplumsal yıkımlara yol açan olağanüstü büyük olaylardır. Afetler doğal ve yapay olmak üzere ikiye ayrılabilir. Doğal afetler deprem, su baskını, siklon gibi olaylar, yapay afetler ise savaş, göç gibi olayları kapsamaktadır. Yapay afetler ya da insan nedenli afetler ise ani afetler, sinsi ve sürekli afetler, savaş ve sivil çatışmalar olarak üçe ayrılabilir.

Anayasamıza göre doğal afetler olağanüstü durum nedenlerindendir. Böyle durumlarda devletin bütün imkanlarını seferber ederek afete uğrayanlara yardımcı olmasını amaçlamaktadır. Yasal afet tanımının kapsamı genişletilebilir ya da daraltılabilir. İnsanlar ilk önce doğal olaylardan kendilerini koruyabilmek için konut aramak ve yapmak zorunda kalmışlardır.

İlk ve orta çağlarda günümüzde etkisi çok az olan bir çok hastalık, büyük salgınlar yaparak, birçok insanın ölmesine neden oluyordu. Uygulanan koruyucu yöntemler, alt yapı olanakları bu hastalıkları yıkıcı birer felaket olmaktan çıkarmıştır.

İnsanlar doğal kaynaklardan teknolojileri ile bağlantılı olarak yararlanırlar. Dünyanın her tarafındaki kalkınma ve gelişme düzeyinin aynı olmaması yaşama standartları bakımından Önemli farklılıklar yaratmıştır. Bu nedenle dünyanın bir bölgesinde afet etkisi yapabilen bir doğal olay diğer bölgesinde aynı etkiyi yapmayabilir.

Mevsimsel olarak su kaynaklarındaki azalma, bir bölgede bütün ürünlerin yokolmasına neden olabilirken, su kaynaklarını barajlarla kontrol altına almış ülkelerde düzenli su akışı sağlanabilir. Et kaynağı olarak yararlanılan hayvanları etkileyen bir hastalık bir ülkede söz konusu hayvan popülasyonunun büyük oranda ortadan kalkmasına neden olabilir. Gerekli koruma ve savaşma olanaklarına sahip ülkelerde ise hiç etki yapmayabilir.

Bazı olaylar ise kullanılan teknoloji ne kadar yüksek olursa olsun tehlikeli olabilmektedir. Kasırgalar, fırtına ve siklonlar, su baskınları, depremle gelişmiş ülkelerde de can ve mal kayıplarına yol açabilmektedir. Ancak olayın derecesine göre ortaya çıkan zarar daha az oranda olmaktadır. Kimi zamanda kullanılan teknoloji afet sonucu ortaya çıkan hasarın artımına neden olabilmektedir.

Ülkemizde 1939 yılında meydana gelen Erzincan depreminde 32.962 kişi, 1942 yılındaki Niksar depreminde 3000 kişi, 1944 yılında Gerede depreminde 3959 kişi, 1966 yılındaki Varto depreminde 2394 kişi, 1975 Lice depreminde 2385 kişi, 1976 Çaldıran depreminde 3840, 1983 Erzurum-Kars depreminde 1400 kişi hayatını kaybetmiştir.

Depremler çağlar boyunca dünya da da önemli can ve mal kayıplarına yol açmıştır.

847 yılında İran'daki bir depremde 200.000 kişi, 1201 yılında Suriye'de olan bir depremde bir milyon kişi, 1556 yılında Azerbaycan'daki depremde 830.000 kişi, 1883 yılında Endonezya'nın Cava adasındaki depremde 100.000, 1970 yılındaki Kuzey Peru depreminde 66794 kişi, 1976 Çin depreminde 200.000 kişi hayatını kaybetmişti.

Bu gibi doğal afetlerde önemli can kaybının nedenleri arasında nüfus yoğunluğu, yetersiz bina standardı, afet planlamasının yapılmamış olması, yetersiz kurtarma ve enkaz kaldırma organizasyonu, yerel tıbbi olanakların yetersizliği veya söz konusu kurum ve kuruluşların afet sırasında iler derecede hasar görmesi sayılabilir.

Gelişmekte olan ülkelerde büyük kentlere giderek daha fazla sayıda insan göç etmekte, standart altı konutlarda yaşamakta, bu ise meydana gelen deprem gibi doğal afetlerin etkisinin daha büyük boyutlarda olmasına yol açmaktadır.

Kıtlık, kuraklık gibi bazı olaylar kimi ülkelerde iklim, sosyoekonomik düzey gibi faktörler nedeniyle adeta günlük hayatı sürekli etkileyen bir hale gelebilir. Kimi ülkelerde çekirge sürüleri savaşılmaması güç bir felaket halinde tüm ekim alanlarını yok edebilmektedir.

İnsan yaşamında zaman zaman bir takım doğal olayların etkisinden kaçınılamaz. Sel, su baskını, kasırga, fırtına, taşkınlar, deprem, göçük, çığ gibi olaylar toplum bireylerinin can ve mal kaybına neden olabildiği gibi, ekolojik dengeyi bozarak önemli çevre sorunlarına da yol açmaktadır. Doğal afetlerin bir bölümü meteorolojik afetlerdir. Fırtınalar, siklonlar, tayfunlar bunlara örnek olarak verilebilir.

İklimsel afetler içerisinde en önemlilerinden birisi su baskınları ve taşmaları ile fırtınalardır. Genellikle sahil ve ırmaklarda görülen bu durum su arıtım ve kanalizasyon sistemle-rinin zarar görmesine, toksik atıkların daha fazla oranda su kaynaklarına ulaşmasına, vektör üreme koşullarının artmasına, yeraltı boru sistemlerinin patlamasına yol açar.

Su baskınları ile ilgili uzun süreli etkileri arasında bulaşıcı hastalıkların ve toksik etkilerin artmasını sayabiliriz.

Bu gibi durumlarda en Önemli ölüm nedeni boğulmadır. Rüzgarlar zedelenme ve yaralanmalara, ölüme yol açabilir.

Barınaklar yıkılabilir. Lağım ve kanalizasyon sisteminin zarar görmesine bağlı atık sorunu ve susuzluk ortaya çıkabilir.

Su taşkınları ile bağlantılı olmayan fırtınalarda da ölümler boğulmadan çok zedelenmelere bağlı olmaktadır. Ancak uzun süreli etkileri su taşkınlarına, benzerdir.

Jeolojik felaketlerden zelzeleler genellikle yapıların yıkılmasına bağlı olarak etkilenmektedir. Kanalizasyon ve su şebekeleri parçalanmakta, köprüler yıkılmakta, yollar yarılmakta sağlık üzerine olduğu kadar ekonomi üzerine de önemli zararlar meydana getirmektedir.

Jeolojik afetlerin sosyal sonuçları arasında evsizlik ve işsizlik sayılabilir.

Toksik madde salınımı ve yayılımı ile birlikte olan ya da olmayan yangınlar, patlamalar, sızıntılar önemli afet nedenleri arasında sayılabilir.

Hastane, yurt vb. yangınları özellikle gelişmekte olan toplumlarda önemli can kayıplarına neden olabilmektedir.

Çevreye petrol yayılımı, denizlere petrol akması, yarattığı ekolojik etkilerin yanı sıra, ekonomik etkiler yapmakta, sağlık üzerindeki etkileri daha az olmaktadır.

Doğal afetlerin bir bölümü toprak tabakalarının biçim,şekil ve yapısına bağlı olabilir. Seller, toprak kaymaları gibi olayların bir bölümü toprak yüzeyindeki bitki örtüsünün varlığıyla bağlantılıdır. Ormanların ortadan kalkması, bitki Örtüsünün azalması selleri artırır.

Gevşek toprak tabakalarının önünde bir engel olmaması,bu kaymaları önleyecek bitki ve ağaç köklerinin yokluğu nedeniyle ortaya çıkan kaymalar sonucu bir yerleşim yeri kısa sürede toprak altında kalabilir. Doğal afetlerin bir diğer grubunun depremler ve yanardağ patlamaları oluşturur. Deprem ya da yer sarsıntısı yerin iç bölümlerinde oluşan esnek dalgalar halinde hareketlere yol açan ani sarsıntılardır. Belirli bir merkezden çıkarak çereye yayılan bu tip dalgalar çoğunlukla yer yüzünde şiddetli sarsıntılara neden olur.

Yeryüzeyi boyunca uzanan, üzerinde deprem olaylarının çoğunun olduğu dar kuşaklara deprem kuşakları denmektedir.

Bu kuşaklarda yer alan yerleşim yerlerinin deprem tehlikesi ile karşılaşma olasılıkları oldukça yüksektir.

Çökmeler, gemi kazaları, tren ve uçak kazaları, su ve gıda kaynaklarının toksik maddelerle kirlenmesi gibi durumlar kimi zaman doğal ve yapay afetler arasında bir ara grubu oluşturabilirler.

Çünkü bunlar hem insan hatalarına ve etkilerine, hem de doğal olaylara bağlı olarak meydana gelebilmektedir.

Doğal afetlerle karşılaşıldığında toplumun hızla örgütlenmesi gerekir.

Doğal afetleri önemli sağlık sorunları, yangın gibi kazalar izleyebilir.

Bu nedenle bütün doğal afetlerden sonra kurtarma çalışmalarının yanı sıra bulaşıcı hastalıklardan ve diğer afet sonu tehlikelerden korumaya yönelik önlemler alınmalıdır.

Konutlarını ve barınaklarını kaybedenlerin yerleştirilmesi, dış ortam etkilerinden korunmalarının sağlanması, hasta ve yaralıların tedavisi, kurtulanların tümünün gıda ve beslenme sorunlarının çözülmesi gerekir.

Acil Durumlara Hazırlık

1. Teknolojik Hazırlık

Teknolojik olarak hazırlıklı olma olayların etkisinin en aza indirilebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Fabrikalarda kazaları Önlemeye yönelik teknolojik önlemler, yer seçimi, bir takımı doğal olayların önceden tahmin edilmesi can kaybının en aza indirilmesinde çok etkili olmaktadır.

2. Toplumun Bilgilendirilmesi ve Eğitim

Toplumun olası olaylar, yapılması gerekenler, zararın en aza indirilmesi için neler gerektiği ve nedenleri konusunda önceden eğitilmesi ve bilgilendirilmesi afetlerde can ve mal kaybının en aza indirilmesinde etkili olan uygulamalar arasındadır.

Bina yapım teknolojisinden, afet sırasında ne gibi uygulamalar yapılması gerektiği, nasıl organize olunacağı konusundaki açıklamalara kadar her türlü bilgilendirme amaca uygun olarak yapıldığında Önemli yararlar sağlamaktadır.

3. Alt Yapı

Su kaynakları, depoları, iletim şebekesi, elektrik istasyonları, gıda saklama ve depolama yerleri sık görülen afet tiplerine dayanıklı biçimde yapılmalı, en azından afet bölgesine kolay iletilebilecek veya bağlantılanabilecek bölgelerde inşa edilmeli, afet bölgesindeki söz konusu alt yapıların ise afet tipine dayanıklı teknoloji kullanılarak yapılması sağlanmalıdır.

Genel Afet Hazırlıkları

Bu gibi doğal afetlerden sonraki kurtarma, ilkyardım, acil tedavi, beslenme, barınak sağlama, geçici yerleşim yerlerinin alt yapı sorunlarını çözülmesi, yeterli ve temiz su sağlanması gibi çalışmalar etkin ve örgütlü bir çalışmayı gerektirir.

Kimi zaman devletin tüm kurumlarının işbirliği ile çalışması zorunlu hale gelirken, kimi zaman da uluslararası yardımlar gerekebilir.

Afetleri önemli halk sağlığı sorunlarına yol açtığını biliyoruz. Kısa sürede hastalık ve ölüm oranlarında artımına yol açmakta, yaşam kalitesini düşürmektedir. Uzun süreli çevresel tepkileri ile de hastalık oranını, zamansız ölümleri artırırken, gelecekte de yaşam kalitesini sürekli düşük olmaya zorlayıcı etkiler yapmaktadır.

Kısa süreli hastalık ve ölüm artımlarına yaralanmalar, ruhsal zorlanmalar, salgınlar ve varolan hastalıkların görülme sıklığındaki yükselmeler neden olmaktadır.

Fırtına, patlama, yangın, kıtlık ve salgınlarda yaralanma ve zedelenmeler ölümlerden daha yüksek orandadır. Deprem, toprak kayması, yanardağ püskürmesi, tidal dalgalar ve su baskınlarında ise ölümler, yaralanmalardan daha fazla görülmektedir.

Ciddi salgınların kendileri de bir afet olmalarına rağmen, kimi zaman diğer afetlerden sonra da önemli salgınlar ortaya çıkabilmektedir.

Afetlerden sonra tifo ve kolera gibi gıda ve su kaynaklı hastalıklar veba ve sıtma gibi vektörlerce yayılan hastalıklar, hepatit A ve şigellozis gibi insandan insana bulaşan hastalıklar artmaktadır.

Ayrıca kızamık ve nezle gibi solunum yolu ile yayılan hastalıklarda da artım söz konusudur

Diğer bir çok sağlık sorununda olduğu gibi afetlerde de birincil ve ikincil koruma uygulamaları özellikle önem taşımaktadır.

Birincil koruma da afetin ya da etkisinin ortaya çıkmasını engellemeye yönelik çabalar esastır. İkinci koruma da ise afetin önceden tahmini veya zamanında haber alınması, sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yönelik çabaları kapsamaktadır.

Önceden var olan etkili bir acil plan kişilerin acil sağlık bakımlarının sağlanabilmesinde çok etkili olmaktadır. Bu planın basit, açık seçik ve net, kısa ve tam olması gerekir. Esnek, sık gözden geçirilen ve günün koşullarına uydurulan bir plan olmak zorundadır.

Planda görev alacağı varsayılan kişilerin plandan haberli olmaları gerekir. Planın kapsaması gereken öncelikler planda sıralanmalıdır. Yaralıların sağlık hizmetlerine ulaşması veya yaralıların yararlanabileceği bölgelere sağlık hizmetlerinin götürülmesi (gerekli yere gerektiği kadar), yangınların önlenmesi, kopan elektrik hatlarının ve iletişim hatlarının onarılması, doğal gaz sızıntılarının engellenmesi (özellikle büyük kentlerde), salgın önlenmesine yönelik olarak acilen yapılması gereken uygulamalar bunlar arasında sayılabilir.

Afet Öncesi Dönem

Afet öncesi dönem afetin önceden tahmini ve toplumun mümkün olduğunca erken uyarılmasının sağlanmasıdır. Ayrıca afet olduğunda acilen müdahaleyi sağlayacak her türlü araç ve gereç personel envanteri, bunların devreye sokulmasına yönelik planlamalar ve düzenlemeler de olay öncesi yapılması gereken uygulamalardandır.

Uyarı Dönemi

Su taşkınları, seller, bazı tornada ve tayfunlar için erken uyan mümkündür. Bu durumda acil müdahale ekiplerinin görev yerlerine ulaşmaları, gerekli teknik donanımı hazırlamaları, gerekli yerlere zamanında müdahale edebilmeleri sağlanabilmektedir.

Cevap ve Müdahale Dönemi

İtfaiye, acil tıbbi bakım ve görevlileri afet bölgesinde görevlendirilmesi hemen yapılması gereken elemanlardır. Çevredeki diğer kişiler gönüllü **olarak** uygulamalara katılmak zorunluluğunda olan kişiler durumundadır, ancak iyi yönlendirilmeleri durumunda bu kişilerin yardımından yararlanılabilir. Eğer bu sağlanamayacak olursa engelleyici bir unsur olarak çalışmaları aksatacaklardır. Toplumun önceden bu gibi afetler sırasında organize olma becerisi kazanmaları gerekmektedir. Gerek çalışanların gerekse kazazedelerin güvenliğinin sağlanması açısından güvenlik önlemleri önem taşır.

Olay Sonrası Dönem

Afetlerden sonra yapılacak uygulamalardan en önemlisi afetin nedeninin belirlenmesi, eğer kaçınılmaz coğrafik ve jeolojik bir özellikten kaynaklanıyorsa yerleşim yerini oradan taşınmasıdır.

Taşkınları önleyecek setler, çıkış bölgesindeki evlerin boşaltılması, depreme dayanıklı konut yapımı, kaymaları önleyecek setler, ağaçlandırma önlemlerin bir bölümüdür.

Doğal afetlerin dışında insanların kendileri de toplumsal ve politik bir takım etkilerle büyük felaketlere neden olabilir.

Baskılar nedeniyle büyük nüfus grupları bir bölgeden bir diğer ya da ülkeden ülkeye göçetmek zorunda kalabilir.

Bu göçler sırasında önemli sağlık sorunları, salgınlar, özellikle yaşlılar, bebekler ve kadınlar arasında hastalık ve Ölümelerde artma, açlık ve beslenme sorunları ortaya çıkar. Göçeden büyük insan topluluklarının yerleştirilmesi, geçici olarak yerleştikleri yerde ba-

nnak, tuvalet ve lavabo olanakları, sağlıklı su sağlanması en önemli sorunları oluşturmaktadır. Büyük kitlelerin göçünü zorunlu kılan tehlike ve durumlarda söz konusu sorunların çözümü için uluslararası işbirliği zorunlu hale gelebilir.

Özellikle günümüzdeki silah ve savaş teknolojisi nedeniyle, savaş sırasında tüm toplum bireyleri hemen hemen aynı oranda etkilenebilmektedir.

İnsanlar sahip oldukları tüm teknolojik olanakları, diğer insan topluluklarını yoketmek, yaşama alanlarını yıkıp, yok etmek için kullanabilmektedir. Birinci ve ikinci dünya savaşlarının neden olduğu büyük can ve mal kayıplarını, cephe ve cephe gerisi etkileri buna çok güzel bir örnek oluşturabilir. Bunun en korkunç örneklerinden birisi atom bombasıdır. İkinci dünya savaşının sonunda Hiroşima ve Nagazakiye atılan atom bombalarının neden olduğu ölüm ve yıkımı unutmamak mümkün değildir. Doğrudan ortaya çıkan etkilerinin yanı sıra, kuşaktan kuşağa geçen kalıcı bazı etkiler halen etkisini sürdürmektedir.

Günümüzün en acımasız silahlarından birisi kimyasal silahlardır. Kitlese imha gücü, binlerce korumasız insanın yaş ve cinse bakmaksızın yok edilmesi, bu gibi silahların acımasızlığını çok iyi ortaya koymaktadır.

Savaşlar toplumlardaki büyük can kayıplarının yanı sıra ekonomik sistemi çökertmesi nedeniyle, açlık ve beslenme sorunları, önemli sağlık tehlikeleri, barınma ve korunma ihtiyaçları nedeniyle de önemli etkiler yapmaktadır.

Yakın zamanlarda yapılan savaşlarda habitatların yok edilmesi, ormanların bitki öldürücü kimyasal maddelerle ortadan kaldırılması büyük su kitlelerinin ve toprak alanlarının kirlenmesi başlıca ekolojik etkileri oluşturmuştur.

Her savaş aslında canlı cansız bütün doğal varlıkları hedef alır.

Uluslar giderek kitlese imha silahlarını sınırlandırma çabası içerisine girmişlerdir. Bu silahların ortadan kalkması, politik sorunların görüşmeler yoluyla çözülmesi, gelecekte bu gibi felaketlerin oranını azaltabilir.

Kitlelerin, ırklarına ya da grupların yok edilmesine yönelik her türlü davranışa karşı tüm insanlık işbirliği yapmak zorundadır.

Ayrıca nükleer kazalar, kimyasal maddelerin üretildiği ve depolandığı yerlerdeki kazalar, orman ve yerleşim yerlerindeki yangınlar, trafik kazaları insan nedenli afetler arasında sayılabilir.

Afetlerden sonra afetlerin boyutunun belirlenmesi alınacak Önlemler ve yapılacak yardım çalışmaları için gereklidir.

Afetle ilgili sorunlar giderildikten sonra afetin niteliği, etkileme derecesi, alınan önlemlerin etkinliği gözden geçirilmelidir. Özellikle can ve mal kayıplarının boyutu ve nedenleri dikkatle belirlenmek zorundadır. Dünya da daha önceden görülmüş başlıca afetler ve bunların sonuçları önemli değerlendirme kaynaklarıdır.

Afetlerde görev alacak kişi ve kuruluşlar önceden belirli olmalıdır. Değişik kurum ve kuruluşların çalışmaları koordine edilmelidir. Sivil savunma teşkilatları, toplumun tüm kurum ve kuruluşları işbirliği ve eşgüdüm içerisinde çalışmak zorundadır.

Toplum bireyleri afetlerle ilgili olarak eğitilmelidir. Eğitim konuları arasında kazaları, önleme, ilk yardım gibi konular özellikle yer almalıdır. Afet bölgelerinde iletişim ve güvenlik sağlanmalıdır. Afetlerde çevre sağlığı ile ilgili olarak barınak sağlama, su sağlama, atık sorununun çözülmesi, gıda sağlığı, kemirici ve böcek kontrolü, afete uğrayanların günlük yaşam organizasyonu özellikle önemlidir.

Sağlık bakım hizmetleri etkin biçimde organize edilmeli, hasta ve yaralı bakımına Öncelik verilmelidir.

1. Gönüllü yardımların eşgüdümünün sağlanması
2. Eldeki olanakların ve varolan kurum ve kuruluşların etkin olarak kullanılması
3. Depolama ve düzenli dağıtım sistemi kurulması
4. Etkin bir haberleşme ağı kurulması
5. Her türlü amaca yönelik taşıma sistemi ve araçlarının sağlanması
6. Toplumun bilgilendirilmesi ve maksatlı söylentileri önlemeye yönelik uygulamalar
7. Kayıt düzeni kurulması
8. Trafik ve kalabalığın kontrolü

Bir afet durumunda ağırlık verilmesi gereken başlıca uygulamalar şöyle sıralanabilir;

1. Afete uğrayanların kurtarılması
2. Acil tıbbi bakımın sağlanması
3. Yangın ve gaz sızıntısı gibi tehlikelerin ortadan kaldırılması
4. Tehlike bölgesinin boşaltılması
5. Koruyucu ve diğer hekimlik hizmetlerinin sürdürülmesi
6. Su sağlanması
7. Besin sağlanması
8. Giyecek sağlanması
9. Barınak sağlanması
10. İnsan atıklarının yok edilmesi
11. Vektör kaynaklı hastalıklardan korunma
12. Ölülerin gömülmesi
13. Katı atıkların yok edilmesi

Afetler sırasında ve sonrasında önemli sosyal sorunlar da ortaya çıkabilir

Afet nedenli göçler, iş olanaklarının azalması, geçim kaynaklarının, özellikle hayvanların zarar görmesi, temel nedenleri oluşturmaktadır. Afet sonrasında kişilerin yeniden kendilerine yeterli hale gelmelerini, iş sahibi olmalarını sağlayacak önlemler üzerinde de durulmalıdır.

BÖLÜM 10

ÇEVRE SAĞLIĞINDA TOPLUM EĞİTİMİ

Katılımcılar toplantı öncesi tüm okuma parçalarını okumuş olmalıdırlar.

1. Bir köyde çevre sağlığı konusunda öncelikli eğitim konuları nelerdir?
2. Bir belde çevre sağlığı konusunda öncelikli eğitim konuları nelerdir?
3. Bir ilde çevre sağlığı konusunda öncelikli konular nelerdir?
4. Bir büyük kentte çevre sağlığı konusunda öncelikli başlıca konular nelerdir?
5. Okuma parçaları ve bu bölümde yapılan tartışmaların ışığında çevre sağlığı ile ilgili olarak toplum eğitimi konusunda başka hangi bilgilerin bu bölümde işlenmesini istersiniz? Sıralayınız.

30 dakika küçük grup tartışması 15 dakika genel grup tartışması yapılacaktır.

Çevre Sağlığı Konusunda Toplum Eğitim İlkeleri

Öğrenme bireyde bir davranış değişikliğidir. Eğitim bireyin davranışlarında, kendi yaşantıları yoluyla bilinçli olarak istenilir davranışlar meydana getirme süreci olarak tanımlanır. Eğitimde temel amaç, bireylerin bilgi, beceri, amaçları, beklentileri, tutumları, değer ölçüleri istedik ve amaçlı olarak değiştirilir.

Sağlık eğitimi kişiye ve topluma yönelik koruyucu hekimlik uygulamaları arasındadır. Kişinin sağlığı bir hak olarak gördüğü kadar, kendisine, ailesine ve topluma karşı bir görev olarak da kabul etmesi ancak sağlık eğitimi ile mümkündür. Sağlık, eğitimi ve sağlığı geliştirme (Health promotion) birlikte birey ve topluma hastalıklardan korunma ve fonksiyonel yetersizlikleri önleme, yaşam niteliğini yükseltme konusunda yardımcı olan uygulamalardandır.

Sağlık eğitimi:

Sağlık bilgi düzeyini artırıcı herhangi bir uygulama özellikle davranış değişikliğini amaçlıyorsa sağlık eğitimi olarak tanımlanabilir.

Sağlığı geliştirmeye yönelik olarak bireyin gönüllü uyumunu sağlamak ya da kolektif bir davranış geliştirmek üzere tasarlanmış herhangi bir öğrenme yaşantısına sağlık eğitimi denmektedir.

Etkin bir sağlık eğitimi düşünce kavramada değişiklik yapmayı, inanç ve eğilim değişikliği sağlamayı, davranış ve yaşam biçimi değişikliğini amaçlayabilir.

Sağlıklı davranış:

Kişinin sağlıklı olabilmek ve gelecekteki sağlık sorunlarını önleyebilmek için yaptığı etkinliklerdir.

Güdü (motivation):

Güdü bireyin içsel olarak sahip olduğu davranış dürtüleridir, onun davranışıyla ilgili olarak dışarıdan yapılan bir şey değildir. Müdahalele ancak kişinin dürtülerine muhtaçtır, onları güdeleyemez.

Yaşama biçimi ve aile planlaması çalışmalarında bu terim hatalı olarak kullanılmaktadır. Daha çok davranış değişikliğine yönelik olarak ekonomik güdüler esas alınarak yapılan eğitim programları ve özendirici programlar içindeki etkinlikleri tanımlamak üzere kullanılmaktadır.

Davranış değişikliği:

Bu terim önceleri davranış psikologlarınca daha geniş eğitimsel ve politik anlamda kullanılmıştır. Günümüzde davranış değişikliklerinde Öncelikli hedefleri tanımlamak üzere kullanılmaktadır.

Koruyucu bir yöntem olarak sağlık eğitimi:

Sağlıkla eğitim arasındaki ilişkinin şöyle sıralanabilmesi mümkündür:

1. Sağlık bilgisi kişinin genel kültürünün vazgeçilmez bir bileşeni olarak kabul edil melidir.
2. Sağlık eğitimi yaşam niteliğini yükseltmeye yönelik genel eğitim programlarının bütünleyici bir bölümü olmalıdır.
3. Sağlık eğitimin sistematik olarak planlanması gerekir.
4. Sağlık eğitiminde var olan tüm eğitimsel teknikler kullanılmalıdır.
5. Eğitim konusunda yetkili olan tüm kişi ve kurumlar sağlık eğitimine öncelik verme lidirler.
6. Sağlık eğitiminin var olan koşullara uygun olması sağlanmalıdır.
7. Sağlık eğitimi bilimsel gerçeklere uyumlu olmalıdır.
8. Sağlık eğitiminin toplum sağlığını korumak konusunda aktive etmesi ve sağlıkla il gili olarak kişisel sorumluluğu arttırması gerekir.
9. Sağlık eğitiminin hedef gruplara göre biçimlenmesi ve gerektiğinde farklılaştırıl ması gerekmektedir.

Koruyucu hekimlik uygulamalarının değişik aşamalarında sağlık eğitiminden yararlanma biçimleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Korunma biçimi Sağlık eğitiminin görevi

Birincil koruma: Bireylerin tarama hizmetlerinden uygun yararlanımı

Uygun kendine bakım uygulamaları

Erken tam ve tedavi olanaklarını arama

Tıbbi tedavi ve önerilere uyma

Üçüncül koruma: Bireyin tıbbi tedaviye ve hastalıklarla ilgili kısıtlamalara uyması ve hasta rolünden vazgeçmesi

Hasta ve bakımlarından sorumlu kişilere danışmanlık

Sağlığı geliştirme:

Sağlığı geliştirmeye yönelik davranış kazandırmaya yönelik sağlık eğitimi ile birlikte ilgili örgütsel, ekonomik ve çevresel desteklerin herhangi bir birleşimi sağlığı geliştirme olarak tanımlanmaktadır.

Söz konusu davranış risk altındaki kişi ya da grubun kontrolü dışında ise sağlık eğitimin çok ötesindedir. ABD'de hastalıkları öneleme ve ev sağlığı geliştirme uygulamalarının üç ana bileşeni bulunmaktadır:

- a. Sağlığın davranışsal nedenlerine yönelik sağlığı geliştirme uygulamaları
- b. Çevresel nedenlere yönelik sağlığı koruyucu uygulamalar
- c. Tıbbi kaynak ve hizmetlerin örgütlenmesinde yönlendirilen koruyucu hizmetler.

Sağlığı geliştirme uygulamaları sağlıklı davranışların geniş sosyal strüktürel yapısına daha büyük ağırlık verir.

b. Sağlığı geliştirme, sağlık eğitimine göre daha geniş bir terimdir, çünkü sağlığı ge liştirme her zaman bir eğitimsel bileşen içermemektedir.

c. Sağlığı geliştiren, sağlığı sağlamaya yönelik sağlık eğitimi ve ilgili herhangi bir orga nizasyonel, ekonomik ve çevresel desteği tanımlamaktadır. Dünya Sağlık Örgütüne göre

ise sağığı geliştirme uygulamalarını kişilerin kişisel seçim ve sosyal sorumluluklarını geliştirerek kendi sağıklarını geliştirmelerini sağılayacak süreç olarak tanımlanmaktadır.

d. Sağığı geliştirme uygulamaları sağılıklı politikalar ve destekleyici çevre yaratmayı, sağılık hizmetlerinin klinik ve tedavi edici hizmetlerin ötesinde yemden düzenlemeyi de kapsamaktadır.

e. Sağığı geliştirme, sağılık eğitimi ve sağılık seçiminin bir bileşimidir.

Yetişkin Eğitimi

Yetişkin bir toplumda kendi yaşamlarını yönetme sorumluluğına sahip kişilerin tanımlanmasında kullanılan bir terimdir

Yetişkin eğitimi günümüze kadar değişik ülkelerde değişik isimler altında kullanılmış, ülkemizde de, yaygın eğitim, halk eğitimi vb. gibi terimler kullanılmıştır. Günümüzde yetişkin eğitimi (adult duation) terimi giderek yaygınlık kazanmıştır.

Yetişkin Eğitimi:

a. Örgün eğitime katılanlar dışındaki herkesi kapsamaktadır.

b. Örgün eğitime devam ederken o eğitim sürecinde kazanamayacağı bilgi ve becerileri kazanmak üzere herhangi bir eğitim programına katılan kişinin eğitimi de yetişkin eğitiminin kapsamına girmektedir.

c. Yetişkin eğitimi sonuçta belirli bir belge veya kerdi versin veya vermesin hedef grupları belli, amaçları ve hedefleri düzenli, planlı bir eğitimidir.

d. Yetişkin eğitiminde yetişkinlerin bireysel özellikleri, gereksinim ve koşulları gözönüne alınır. Kurallar amaç ve katılan grubun kişi, yer ve zaman özelliklerine göre esnek tutulur.

e. Eğitimin içeriğini bireyin ve toplumun gereksinimleri belirlemektedir. Yetişkinin gereksinim duyduğu şeyi öğrendiği ilkesinden yola çıkılarak onların ihtiyaç duyduğu her şey yetişkin eğitimin kapsamında sayılır.

Yetişkinin öğrenmeye ilişkin özellikleri:

a. Yetişkinlerde benlik duygusu gelişmiştir. Kişiliklerine saygılı olunmasını isterler. Başkalarının yanında küçük düşmekten çekinirler. Alındırılar ve başarısızlıktan korkarlar. Pasif alıcı oldukları eğitimden hoşlanmazlar. Aktif rol oynamak isterler. Eğitim düzeyi düşük, ya da düşük kademelerde çalışan yetişkinlerde kendilerine karşı bir güven eksikliği olabilir. Gereksiz ve sert otoriteden korkarlar.

b. Yetişkinler ihtiyaç duyduklarını Örenirler. İhtiyaç duymadıklarını öğrenmeye hazır değildirler. Aile, toplum ve meslekleriyle ilgili konularda eğitime daha açıktırlar ve görükleri eğitimin sonuçlarını belirli ihtiyaçlarını gidermesini isterler.

c. Yetişkinlerin geçmiş yaşantılarından deneyim birikimleri bulunmaktadır. Eğitimde sahip oldukları bilgi, beceri ve tutumları da birlikte taşımaktadırlar. Eğitim sırasında bu deneyimlerin kullanılmasını beklerler. Deneyimler ile çelişen öğrenmelere direnç göstermektedir. Kendi deneyimlerine uygun olan öğrenmelere daha açıktırlar.

d. Yetişkinler kendi sorunlarına çözüm getiren öğrenme yaşantılarına ilgi duyarlar. Saygı gösterilmesini, kısıtlı zamanlarının kendilerine çözüm getirebilecek eğitim yaşantılarına ayırmasını isterler.

Bir Kaç Örnek

I.

Bir sağlık ocağı hekimi köyden gelen bir genç adamda gonore tanısı koymuştu. O zamanlar gonorenin tedavisi için on penisilin enjeksiyonu yapılıyordu ve sağlık ocağı hekimi bir tıbbi yayında hastalığın tedavisi için üç penisilinin bir kalçaya üç penisilinin bir kalçaya yapılarak tedavinin etkin olarak yapılabileceğini okumuştı.

Bundan çok mutlu oldu. Çünkü penisilin tedavisine başlayanlar akıntı kesilir kesilmez hemen tedaviyi kesiyor, bu kez dirençli vakalar ortaya çıkıyor.

Bunun üzerine hemşireye o delikanlının enjeksiyonunu üçer penisilini birer enjeksiyona çekerek yapmasını söyledi ve hastanın hastalığından da özetmedi.

Ay sonu toplantısından hemşire hekime sordu:

- Doktor bey, köyde salgın mı var?

Ne salgın diye şaşırdı doktor. ve aralarından birisini çekerek hekimden tedaviyi öğrenmek üzere göndermişlerdi. Çünkü babalarıyla ilişkisi çok yakın olan hekimin durumu babalarına anlatacağından korkmakta idiler.

Hekim delikanlıyı çağırdı. Saatlerce sorunu anlattı. Koruyucu hekimlikten söz etti. Çocuktan tek istediğı vardır. Hastalığı kaptıkları kadını getirerek tedavisinin sağlanması. Yada adının verilmesi. Çocuk bir saat yakın eğitimden (!) sonra ayağa kalktı:

- Sağol doktor ağabey dedi. Ben bu konuyu halledeceğim.

Doktor çok mutlu olmuştu. O kadar çaba harcamıştı ama sonunda kadıncağızı da tedavi debilecekti. Delikanlı onbeş gün sonra geldi:

- Hallettim ben o konuyu doktor ağabey, dedi.

- Nasıl hallettin?

- Karıyı bir güzel dövdüm.

Gerçekten yaşanmış olan bu olay iletişimin etkisizliğini çok güzel ortaya koymaktadır. Doktorun verdiğı mesajın tersine delikanlı suçlu o kadın mesajını almıştı.

II.

Bir aile planlaması eğitiminde konuşmacı kişilerin daha kolay anlamasını sağlamak üzere:

- Çok doğum kadınların sağlığını tehlikeye düşürür. Doğacak çocuğun sağlığı bozulur. Bu nedenle nasıl tarlanızı nadasa bırakıyorsanız, doğumlar arasında bir sene açık olmasını sağlamalısınız diye konuştuğu için köyden çok büyük tepki almış ve eğitimi kserek köyden ayrılmak zorunda kalmıştı.

III.

Kimi zaman çocuğunun sağlığını korumamakla suçlanan bir kadının çocuğu dikkatle incelendiğinde onun üzerinde nazar boncuğu, muska vb. gibi şeyler görülecektir.

Aslında anne çocuğunun yaşaması için bildiği tüm koruyucu (!) Önlemleri almıştır.

Çocuğunun adını sorduğunuzda ise Duran, Dursun gibi isimlerden birisini, ya da Yeter, Songül gibi isimler olduğu görülebilir.

Bunların anlamını düşünün. Dursun, Duran aslında birer dilektir. Bu çocuğun yaşamasını dileyen dileklerdir. Hatta bazı bölgelerde erkek çocukları doğup ölen aileler duran ismini taşıyan tekkelere ve yatırlara götürerek çocuğun yaşamasını dilerler. Bazı bölgelerde ise çocuğu tekkedeki kişiye satarlardı. Çocuğun adı da Satılmış olurdu. Songül, Yeter ise bir aile planlaması dileğidir. Artık çocuk istemediklerini anlatmaktadır.

Yıllarca sağlık eğitimi görmüş bir kişi için bunların anlamsız gelmesi doğaldır. Ancak kişileri suçlamak iletişim kanallarının alıcıda kapanması sonucunu verir. Çocuğunu alıp gelmiş bir kadının çocuğunun durumunun suçlusu olarak azarlanması çözüm olmayacaktır.

Sağlık Eğitimi Ve Sağlığı Geliştirme Uygulamalarının Değerlendirilmesinde Başlıca Ölçütler

Sağlık iletişim çabalarının ana amaçlarından birisini sağlık eğitimi ve sağlığı geliştirme çabalarıdır. Sağlıkta kitle iletişiminin etkisinin belirlenmesinde sağlık eğitimi ve sağlığı geliştirme uygulamalarıyla ilgili değerlendirmeler önemli rol oynamaktadır.

Sağlık eğitimi ya da sağlığı geliştirme uygulamalarının değerlendirilmesiyle ilgili başlıca ölçütler şunlardır:

A. Klinik/Epidemiyolojik ölçütler:

- Mortalite ve morbidite değerleri (insidans ve prevalans değerleri)
- Hastalık sonucu işten kalma hızları
- Yatak işgal oranı vb.
- Sakatlık ölçütleri
- Serum kolestrol düzeyleri
- Kan basıncı
- Diyabet kontrolü

B. Sübjektif göstergeler: Yaşam nitelik ölçütleri, iyilik hali:

- Doyum düzeyi
- Sahip olunan haklar
- Sosyal güvenlik düzeyi
- Kendine saygı düzeyi
- Bu amaçla geliştirilmiş özel ölçütler

C. Davranış Ölçütleri

a. Rutin değerlendirme ölçütleri

- Beslenme alışkanlıkları
- Egzersiz
- Stres çözüm yöntemleri

b. Kesitsel seçimler

- Cyto test için hekimi ziyaret
- Olumsuz davranışlara karşı okuyucu mektubu yazma vb.

c. Psikomotor beceriler

- Kendi kendine meme muayenesi
- Kardiyo pulmoner resesütasyon

- d. Sosyal etkileşim becerileri
 - Hakkını arama
 - Sigara ile ilgili sosyal baskılara direnme

D. Ara göstergeler

- a. Farkına varma/dikkat
 - Afişlere dikkat etme
 - Koruyucu uygulamalar ve kampanyalarla ilgili televizyon programlarının farkına varma.
- b. Algılama/değerlendirme
 - Hekimin önerilerini kavrama
- c. Öğrenilenleri hatırlama
 - Doymuş yağların sağlığa zararlı olduğunu hatırlama (neden olduğunun hatırlanması gerekli değildir)
- d. Anlama
 - Kanserin tek bir hastalık tipi olmadığını anlama
- e. Karar verme becerisi
 - Alışveriş yaparken damar sertliği yapmayan yiyecekleri seçme
- f. Değerler
 - Geçici tatminler yerine uzun vadeli tatminleri seçme
- g. İnançlar
 - Emeklilikten sonra da üretken bir yaşam sürülebileceğine inanma
- h. Eğilimler (tutum)
 - Emzirme eğilimi
 - Şişmanlıktan kaçınma eğilimi
- ı. Dürtüler
 - Alkol alışkanlığı
 - Sigara içme alışkanlığı
- i. Kişilik ölçütleri
 - Kendine saygı
 - Benlik gücü

E. Dolaylı ölçütler

- Dağıtılan broşür sayısı
- Okulların sağlıkla ilgili kitapları kütüphanelerinde bulundurma oranı
- Sağlık personelinin yeni gelişmelerle ilgili kurslara katılma eğilimi
- Okulların sağlık eğitimiyle ilgili çalışmalara katılma oranı

Çevre Sağlığı Eğitiminde Hedef Gruplar

Çevre sağlığı eğitiminde hedef grup temelde tüm toplumdur. Çünkü toplumun bütün bireylerinin temel çevre sağlığı bilgilerini alması, çevre sağlığı eğitiminin amacının gerçekleştirilmesinde, çevreye yapılacak olumsuz müdahalelerin azaltılmasında önemli yararlar sağlayacaktır. Çevrenin düzeltilmesine yönelik uygulamalara katılma eğilimini arttıracaktır. Aile çevresinden başlanarak tüm toplum çevre standartlarının yükseltilmesi amacını kavrayacaktır. Bu temel bilgi daha üst bilgi ve becerilerin kazandırılması içinde yararlı olacaktır. Toplum uygulamalarında özellikle sağlıkla ilgili hizmetlerin götürülmesinde risk yaklaşımı önemlidir. Yani en fazla gereksinimi olanlara daha fazla hizmet götürülmelidir. Bu açıdan önemli çevre sorunu olan bölgelerde ve koşullardaki kişilere gerekli temel bilgilerin verilmesi yararlı olacaktır.

Her eğitim programının, sunulan alanın ve toplumun gereksinimlerine cevap vermesi zorunludur. İnsanlara standart ve değişmez kabul edilen sağlık Önerileri sunmaktan çok, onların sosyo-kültürel özellikleri, ekonomik koşulları, gereksinimleri belirlenerek eğitim programları hazırlanmalıdır.

Çevre sağlığı standardını yükseltmeye yönelik müdahalelerle ilgili olarak toplumun değer yargıları, yanlış yada doğru inanışları, bunların sosyal mantığı iyice kavranmalıdır. Daha önceden öğrenilmiş yanlış bilgiler, anlamını yitirmiş sloganlar etkisiz hale getirilmelidir. Ancak bu yolla yeniden inşası, yani hatalı olanın yok edilerek yerine yenisinin konulması sağlayacak özellikte bir eğitim planlaması yapılmalıdır.

Kuşkusuz bu bilgi ve becerilerin tüm toplum bireylerine iletilmesinde en önemli alan örgün eğitimidir. İlkokuldan başlayarak temel çevre sağlığı bilgileri dolaylı ve doğrudan ilgili bütün derslerden yararlanılarak toplum bireylerine verilmelidir. Çevre sağlığı eğitimiyle ilgili ders ve uygulamaların, kazandırılan bilgi ve becerilerin düzeyi sürekli ölçülmeli, eğiticiler belirli dönemlerde bu sonuçları değerlendirerek müfredat ve uygulama güncelliği sağlamalıdır.

Gelişmekte olan ülkelerde çevre sağlığı bilgisinin bütün toplum bireylerine yaygınlaştırılması multisektöryel bir hedeftir. Multisektöryel işbirliğinin sağlanmasında başlangıçta zorluk olabilir. Ancak önceliği olan bazı meslek gruplarının belirlenmesi bu işbirliğini zorlayıcı bir unsur olabilir. Toplumun yanlış bilgilendirme riski çok olan konulardan birisi çevre sağlığı ile ilgili uygulamalardır. Çevre sorunları yoğunlaştıkça, konuyla ilgili toplum ilgisini çekmeye yönelik çabalar da artmaktadır.

Eğitim konuyla ilgili tüm kişileri kapsamalıdır. Eğitim, sonuç alınmasında etkili olabilecek ve hatalı görüşlerin değiştirilmesinde ve katkılarının sağlanmasında yararı herkesi kapsamalıdır.

Öncelikli olarak çevre sağlığı eğitimin programlarının düzenlenmesinde kim, nerede,

ne zaman, ne kadar, niçin, nasıl, ne ile, kimlere, kim tarafından sorularının cevaplan verilmiş olmalıdır.

evre sağlığı kurslarında ülkemizin sağlık sistemi ve örgütlenmesi, ilk basamak acil tedavi hizmeti verebilecek kuruluşlar, sağlık eğitimi görmüş kişilerin ilk müdahalesinin sağlayacağı avantajlar özellikle vurgulanmaktadır.

Sağlık Eğitiminde Nelere Dikkat Etmelisiniz?

Sağlık eğitiminde, temel bilgilerin sıralanmasıyla amaca ulaşamayacağı açıktır. Çünkü bilgi vermek her zaman bu bilgilerin gereğinin doğru olarak yerine getirildiği anlamına gelmez. İnsanlarda istendik davranışlar geliştirmeli amaçlayan kişilerin bazı kurallara dikkat etmesi gerekir.

Sözgelimi kimi zaman halk arasında yaygın zararsız insanlardan yararlanmak gerekebilir. Halkımız çayın ishale iyi geldiği kanısındadır. Bu bir oranda doğrudur. Çayın içerisindeki pektinin az da olsa barsaklardaki salgıyı azaltıcı etkisi vardır. Bu ishali belirtisel olarak azalmasına yardımcı olabilir. Dikkat ederseniz "belirtisel olarak" diye özellikle vurguluyoruz. Çünkü belirtilerin ortadan kalkması her zaman hastanın tedavi edildiği anlamına gelmez. Ama bizlerin, **bu ishali çocuklara bol miktarda su verilmeyi hem de kaynatılmış su verilmeyi istediğimiz açıktır.** Çayın içerisindeki pektin zararlı olabilecek miktarda olmadığına göre ve çay yapabilmek için suyun kaynatılması zorunlu olduğuna göre bu inanıştan çocuklarımıza bol su vermek için yararlanılabilir. Gereğinde Önerdiğimiz ishal karışımını dört su bardağı su yerine dört su bardağı çay içerisine katılmasını önerebilirsiniz.

Özellikle köysel yörelerde sağlıkla ilgili konularda sözle değil davranışla da Örnek olmalısınız. Köy evlerini ziyaret ederken su içmek istediğinizde klorlu olup olmadığınız sorunuz. Klorlu ise "o zaman korkmadan içebilirim" ya da "aman ne iyi yapmışsınız, kendinizi ve çocuğunuzu tehlikeli hastalıklardan korumuş oluyorsunuz, ben de çekinmeden içebilirim" şeklinde bu tip su içmeyi Özendirebilirsiniz. Eğer suyun klorlanmadığını öğrenirseniz hemen çantanızda taşımanız gereken klor eriyiğinden yeterince damlatıp biraz bekledikten sonra içebilirsiniz. Bunu yaparken bir şey söylemeniz gerekmez. Ama nedenini sorarlarsa niçin yaptığınızı anlatma fırsatı yakalarsınız. Ya da konuya dolaylı olarak girerek bu eğitim fırsatını değerlendirebilirsiniz. Bu tip uygulamaların örnekleri her türlü sağlık davranışı için çoğaltılabilir. Elinde sigara ile sigaranın zararları konusunda konuşan kişinin etkisinin olmayacağı açıktır.

Sağlıkla ilgili eğitim sırasında koruyucu hekimlik uygulamalarının önemi sık sık vurgulanmaktadır. Hastalanıp tedavi aramak yerine hiç hastalanmamayı sağlayacak koruyucu yöntemler üzerinde durulurken eğitim yaptığımız kişilerin koruyucu hekimlik kavrayışını iyice sindirmelerini kolaylaştırmalıyız. Çoğu kişi uzun yıllar süren yanlış örneklerin sonucu olarak hastalıklarla ilgili adımların ancak hastalık ortaya çıktıktan sonra atılması gerektiğini sanmaktadırlar. Ama halkın kendisinin yarattığı fıkralar ve Örneklerle koruyucu hekimlik kavramını onlara anlatabilirsiniz. Aşağıda örnek olarak verilen fıkra yapılan birçok uygulamada koruyucu hekimlik uygulamalarını tam anlamıyla açıklayabilmekte çok yararlı olmuştur. Siz gözlemlerinizi bu tip örnekleri çoğaltabilirsiniz:

"Adamın birisinin yaramaz bir oğlu varmış. Her yaramazlık yaptığında babası evinin

ortasındaki direğe bir çivi çakarmış. Gel zaman git zaman çocuk büyümüş. Bir gün bakmış evin ortasındaki direk bütününü çivi dolu:

- Baba bu çiviler ne? diye sorduğunda

Babası:

- Oğlum sen her yaramazlık yaptığında ben evin ortasındaki direğe bir çivi çaktım, cevabını vermiş. Bunun üzerine konu komşudan ve akranlarından utanan çocuk çivileri sökmesi için yalvarmış. Babası:

- Peki demiş, her yaramazlığının karşılığında iyi bir davranış yaparsan bir çivi söke-rin. Oğlan o kadar iyi olmuş o kadar iyi olmuş o kadar iyi olmuş ki direkteki çiviler sö-küle söküle bitmiş. Çocuk bir gün kasılarak babasına:

- Baba, bak çiviler tükendi, demiş.

Bunun üzerine babası:

- Her oğul, demiş, bir de sen çivilerin izine bak, Meğer çiviler yüzünden direk çürü-yüp gitmiş...

Bu fıkranın sonunu "İşte böyle. Hastalıklar çakılan çiviler gibidir. Tedavi belki bu çivileri söker, ama asıl olan çivileri çaktırmamaktadır. Aynı direğe çakılan çiviler gibi geçirilen her hastalık vücudumuzu yaralar, bereler ve çürütür. Hastalıklardan kendimizi bu çiviler çakılmamış olur..." diye bağlayabiliriz.

Burada sık yapılan bir yanlışla dikkatlerinizi çekmek istiyoruz. Köylerde sadece kusur bulan, eleştiren insanlar olmamalısınız. Güzel örnekleri her zaman övünüz. Tırnaklarını düzenli olarak kesen, temiz yemek pişiren kişilere "senin pişirdiğin de yenir" demek, bir çok kişiyi sürekli eleştirmekten daha etkili sonuç verebilir. Köylerde helaya (ayakyolu-na) gidildiğinde mutlaka su ve sabun istemelisiniz. Eğer el yıkama olanağı yoksa bunu eğitim fırsatı olarak kullanabilirsiniz. İnsanların bir şeyi yapmalarını istiyorsanız yapabilmeleri kolay olan bir örnek göstermelisiniz. Çözüm yolu bulmadan eleştirmekten bütün sağlık görevlileri kaçınmalıdır. Bu konudaki sıkıntılarınızı diğer arkadaşlarınızla, sağlık ocağı hekiminizle tartışmalısınız. Helaya girildikten sonra gerçekten hela temizse "ne temiz helanız var, ne kadar temiz insanlarsınız" demenin Özendirici etkisi büyüktür.

Eğitimde bazen örnek kullanmak çok yararlıdır. İlkokuldaki mikroskobu kullanarak, ya da ocakta kirli sudaki mikropları göstermek, ya da bir marul yaprağına yapışmış böcek ya da sülüğü göstermek iyi bir eğitim fırsatıdır. Göstererek eğitim en iyi eğitim yöntemlerinden birisidir. "Göz görmezse gönül katlanır" derler. İnsanların ne olduğunu bir türlü anlayamadıkları, varlığının farkına varmadıkları bi tehlikeden korunmaya çalışmaları zordur.

Örnekle anlatalım

Bir bucağımızda görev yapan bir sağlık ocağı hekimi belediye başkanının "klorun ve klorlamanın" zararlı olduğuna inandığını ve klorlamaya karşı çıktığını duymuştu. Bunu kahvede konuşurken duyan bir sağlık görevlisi hekime iletti. Ocak hekimi elverişli bir zamanında Başkanı çay içmeye çağırdı. Konuşurken bir şişenin içerisine Önceden hazırladığı bir bardak suyun içerisine bir damla mürekkep damlattı. Daha sonra onu ma-

şada bulunan temiz su ile sulandırmaya başladı. Bir yandan çay içip konuşuyorlardı. Bir ara:

- Görüyor musun başkan, dedi. Hiç renk kalmadı. Şimdi bunu birisi mürekkepli olduğunu bilmeden içebilir... Sulara da kimi zaman lağım karışıyor... Biz dalgınlıkla o lağımlı suyu temiz sanıp içebiliriz.

Daha sonra mikroskoba havuzdan aldığı birikinti sudan bir damla koyarak Başkana gösterdi..

- Bak Başkan, dedi... Bir damla suda neler olabiliyor...

Bir süre daha söyleşi yaptılar. Başkan kalkarken ocak hekimine şöyle dedi:

- Yahu doktor, insan gözüyle görmeden inanmıyor kimi zaman. Ben geçen gün klorlama zararlı diyordum. Zararlı olsa devlet eliyle yaptırır mı? Bazen insanın akli sonradan eriyor!

Yerel önderleri küçümsemeyin ve gereksiz kişilik çatışmaları ile karşınıza almayın. Sizin amacınızın bedensel, ruhsal ve sosyal bakımdan tam bir iyilik hali içerisindeki toplum yaratılması olduğunu, hiç bir zaman unutmayın.

Hizmet sunduğunuz toplum kesimini çok iyi tanıyor. Bazen yanlış bir davranış hizmet yıllarca geciktirebilir.

Bunlar sadece örnek olarak sunulmuştur. Sağlık eğitiminde her durum için geçerli tek bir örnek olamayacağını bilmelisiniz. Sizler insanlarımıza sağlıklı davranışlar kazandırabilirle çabasında başarılı olabilmek için hizmet verdiğiniz insanları, çevreyi iyi tanımalı, her fırsatı değerlendirmelisiniz. Uygulamalarını istediğiniz her şeyi gösterdikten sonra yapmalı, **tekrarlatmaktır**. Sizlerin bıkmadan usanmadan göstereceğiniz çabalar ülkemiz sağlık düzeyinin yükselmesinde en önemli etken olacaktır,

Çabalarınızı bıkmadan usanmadan sürdürmelisiniz. Kısa sürede sonuç almayı beklerseniz düş kırıklığına uğrayabilirsiniz.

Yeni bir sağlık ocağı hekimi helasız bir köyde on aileye hela yaptırmıştı. Bir gün bölge başkanına üstü kapalı böbürlendi.

- Ağabey dedi. Üçüncü ayında falan köyde on aileye hela yaptırdım....

Deneyimli bölge başkam sözünü kesti:

- Bak dedi... Hiç bir sağlık görevlisi eğitimle sonuç alınacak bir olayı üç ayda çözümlenememiştir. Senden önce o sağlık ocağından beş ocak hekimi geçti. Hepsi o köyde eğitim yaptılar. Yılmadan bıkmadan eğitimi sürdürdüler. Sen onların ektiğini biçtin. Dur bakalım. Böyle çabuk böbürlenirsen çabuk küsersin. Sen de yıllarca ekeceksin. Senden sonraki ocak hekimleri sonuç alacaklar... İşte o zaman övüneceksin...

Halk sağlığı konusunu uğraşı alanı olarak seçmiş ve sizlerinki gibi sağlık ocaklarında hizmet yapmaya çalışmış, bir sağlık görevlisi olarak şunu bir kez daha vurgulamak isterim: "Ülkemizde sağlık sorunlarının çözümünde anahtar eleman olan, sağlık ocağı ekibinin etkin bir üyesi olması gereken bilgili ve çalışkan sağlık evi ebelerinin katkısı olmadan yapılacak bütün çabalar başarısız kalacaktır..."

BÖLÜM 11

KAZALARIN ÖNLENMESİ VE İLK YARDIM

Katılımcılar toplantı Öncesi okuma parçalarını okumuş olmalıdırlar.

1. Kazaların önlenmesi ve ilkyardım neden bir çevre sağlığı sorunu olarak ele alınmaktadır?
2. Kazaların sonradan kişi, yer ve zaman özellikleri açısından değerlendirilmesinin yararı ne olabilir?
3. Kırsal kesimde en çok görülen kaza tipleri nelerdir?
4. Beldelerde en çok görülen kaza tipleri nelerdir?
5. Büyük kentlerde en çok görülen kaza tipleri neler olabilir?
6. Okullarımızda en çok görülen kaza tipleri nelerdir?
7. Yaşlıların en çok karşılaştıkları kaza tipleri nelerdir?
8. Hamilelerin en çok karşılaştıkları kaza tipleri nelerdir?
9. Yeni yürümeye başlayan çocukların en çok karşılaştıkları kaza tipleri nelerdir?
10. Okuma parçaları ve bu bölümde yapılan tartışmaların ışığında kazalar ve ilkyardımla ilgili başka hangi bilgilerin bu bölümde işlenmesini istersiniz? Sıralayınız.

30 dakika küçük grup tartışması 15 dakika genel grup tartışması yapılacaktır.

Çevre Sağlığı Konusunda Toplum Eğitim ilkeleri

İlk Yardım Eğitimi

İlkyardım eğitimi toplumumuzda Önemli bir çevre sağlığı sorunu olan kaza sonrası ölümlerin en aza indirilmesi için gerekli yetişkin eğitim konulardandır. Çoğu kez kazanın hemen yanında sağlık öğrenimi görmüş, ikincil yardım ve tıbbi tedavi ile ilgili Örgün eğitim bilgilerini kazanmış kişilerin bulunabilmesi mümkün olamamaktadır. Kazaya uğrayan kişilerin hemen yanı başındaki ya da onlara ilk olarak ulaşan kişilerin yapacağı, doğru uygulamalar, ya da kaçınacakları bilinçsiz davranışlar çok kişinin hayatının kurtulmasını sağlayacaktır. İlkyardım toplumumuz için temel eğitim konularını ve sorunların çözüm yollarını buldurmak, toplumun değer yargılarını ve davranışlarını yaşadıkları toplumu daha ileri bir düzeye çıkarmak için çaba harcayacak biçimde değiştirmek, kişilere insanlık ve vatandaşlık hak ve görevlerini öğretmek ve benimsetmek için yapılan eğitimidir.

Yetişkin eğitim konusu olarak ilkyardım

İlkyardım eğitimi yetişkin eğitim konusu olarak ele alındığında yetişkin eğitiminin ilkelerine uyulmalıdır. Bu ilkelerin belki de en önemlisi yetişkinin gereksinim duyduğunu öğrenmesidir. Bu ilke gözardı edilecek olursa istenilen amaca ulaşamaz.

Toplumumuzda ilkyardım eğitiminin temel hedeflerinin iyi saptanması gerekir. İyi planlanmış, sadece bilgilenmeyi amaçlayan bir ilkyardım eğitimi hiçbir zaman istenilen sonucu vermeyecektir. İlkyardım eğitiminin insan vücudu bilgisiyle yakın bağlantısı gözönüne alınmalıdır. İnsan vücudunun yapısıyla ilgili temel bilgilerin yanı sıra, yapı ve fonksiyon arasındaki ilişki üzerinde de durulması gerekmektedir. Eğer bu yapılmayacak olursa dolaşım yetmezliği, şok, koma gibi kavramların, ağızdan yapay kolunum, kapalı kalp masajı gibi uygulamaların kavranabilmesi mümkün değildir.

Bu durumda toplum ilkyardım eğitimiyle ilgili olarak göz önünde tutulması gereken noktaları aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

1. İlkyardım eğitimi alacakların insan vücudu ve fonksiyonuyla ilgili olarak bilgilerin tazelenmesi ya da bilgi boşluklarının giderilmesi gerekir.

2. Eğitimden önce eğitileceklerin konuyla ilgili bilgi ve beceri düzeyinin ölçülmesi gerekir. Hatalı ilkyardım bilgilerinin soru olarak getirilmesi pekiştirici olabilir. Bu nedenle açık uçlu soruların sorulması ve cevapların:

- a. Doğru
- b. Bilmiyor
- c. Yanlış, zararsız
- d. Yanlış, zararlı

olarak değerlendirilmesi en iyisidir. Sorulardan yanlış zararsıza negatif puan verilmeli, soruların ağırlık sınırı geniş tutulmalıdır.

3. İlk yardım eğitimi alan kişilere sağlıkla ilgili bilgilerin değişebilir bilgiler olduğu her düzeyde kavratılmalıdır. Kişi bilgisini yenileme ve yeni bilgilerin ışığında uygulamalarını değiştirme alışkanlığı kazanmalıdır.

4. İlk yardım eğitimi herkes için geçerli ter bir eğitim programıyla yapılamaz. İlk yardım eğitiminde eğitim düzeyi ve daha önce ilk yardım eğitim programlarına katılmış olup olmadığına göre kademeli programlar uygulamalıdır. Bu programlar uygulanırken kişi lerin meslekleri ve sık karşılaştıkları ilk yardım sorunlarına ağırlık verilmelidir.

5. İlk yardıma aldığı bilgilerle sağlık mesleğine mensup kişilerin yetki ve sorumlulu ğunu kazanmadığını kavramalıdır. İlk yardım eğitimi kişilere sağlık personelinin yetki sinde bulunan bazı uygulamaları yapabilme yetkisi veremeyecektir. İlk yardım uygulama ları ilaçsızdır. İlk yardım eğitimi toplum genel kültürünün bir Ögesidir.

6. **İlk yardıma**, sağlık personelinin uygulamalarda kesin karar verme yetkisine sahip olduğunu bilmelidir. Uygulamalar sırasında hemen onun yardımcı durumuna geçmek ve yapılan uygulamalarla ilgili olarak onlarla tartışmamak zorundadır.

7. İlk yardım eğitimi ilk yardım kursuna katılanlarda teknoloji ve uzmanlık bilgisinin zorunlu olduğu biçiminde bir duygu yaratmamalıdır. Özellikle üst uzmanlık **dalların** mensup kişilerin verdikleri kurslarda bu duygu yaratılmaktadır. Böylece bir kaza duru-munda sağlık evi ve sağlık ocaklarının hatta yerel hastanelerin atlanarak büyük merkez-lere hasta iletme çabası içerisine girilmektedir. Bu ise ilk yardım felsefesine aykırı bir du-rumdur. Bir çok kazazedenin acil tıbbi tedavi olmaması ve gecikmesi nedeniyle hayatını kaybetmesine neden olabilir. Bir ilk yardım eğitiminde hasta hemen bir hastaneye götürü-lür, hasta hemen bir kalp uzmanına götürülür gibi deyimlerdir.

8. Hasta taşıma tekniği ve kurtarma çalışmaları konusunda ilk yardıma yeterince bil-gilenmiş olmalıdır.

9. İlk yardım eğitiminde mesaj birliği şarttır. Sık sık değişen uygulama standartları kavram kargaşası yaratacaktır.

10. İlk yardım uygun davranışları yapma ve zararlı davranışlardan kaçma bilgi ve be-cerisi olduğu vurgulanmalıdır. İlk yardım eğitiminde kişiler bazı uygulamalar hakkında bilgilendirilirken, aynı zamanda alışlagelmiş bazı uygulamalardan da kaçınma gereği öğretilmelidir.

11. İlk yardım eğitim programlarında kişisel sağlık sorunları genellikle ön plana çıka-bilmektedir. Kurs katılanlar sık sık kendilerinin ve yakınlarının sağlık sorunları ile bağ-lantı kurarak konu bütünlüğünün dağılmasına neden olmaktadır. Bu soruların programı aksatması engellenmelidir.

12. İlk yardım eğitiminde teknoloji ve uygun araç gereç temini çok önemlidir. Gerekli eğitim aracı sağlanmaksızın ilk yardım pratiğinin yapılabilmesi mümkün olamayacaktır. Özellikle ağızdan ağza yapay solunum ve kapalı kalp masajının yaptırılabilmesi için mutlaka bu amaçla geliştirilmiş, eğitim maketlerinin sağlanması zorunludur.

13. İlk yardım eğitiminde verilen örneklerin ülkemizde sık rastlanan örnekler olmasına özen gösterilmelidir. İlk yardım eğitiminin kazaları önleme ve korunma bilgisiyle veril-mesi çok yararlı olacaktır.

14. İlk yardım eğitiminde akademik endişelerle çok ve ayrıntılı bilgiden çok, kullanılabilir, uygulanabilir bilgi aktarmak, kullanılabilecek becerileri kazandırmak esastır. İlk yardım eğitimi veren kişiler ilk yardım bilgisinin acil tedavi yada sekonder yardım-ikincil yardım kavramıyla ilgili olmadığını kavramış olmaları gerekir.

15. İlk yardım kurslarında kazandırılması amaçlanan becerilerin hiçbir zaman yürürlükteki yasalarla çelişmemesi gerekir. İlk yardım kursu, sonucu verilecek belgenin yasal çerçevesi iyi çizilmelidir,

16. İlk yardım eğitiminde kullanılacak dil çok önemlidir. Tıbbi terimlere boğulmuş, bir ilk yardım eğitimi gereksiz entellektüalizasyon dışında yarar sağlamayacaktır.

17. İlk yardım eğitiminde düzenlenecek programlar kişilerin öğrenim düzeyine uygun olmalıdır. Gruplar öğretim düzeyleri bakımından homojen kurulursa ilk yardım eğitiminin düzeyi artacaktır. Mesleki homojenlik (işçi, ustabaşı, mühendis, gazeteci, şoför) bazı durumlarda eğitim etkinliğini artırabilir.

18. İlk yardım eğitimi yapacak kişilerin yeterli eğitim araç ve gereci ile donatılması gerekir.

19. İlk yardım eğitimi gören herkese standart ve amaca uygun nitelikte bir ilk-yardım çantasının sağlanması etkinliği artıracaktır.

İlk yardım eğitim programları değişik tasarımda olabilir. Değişik grup ve düzeylere göre kapsamı biçimlendirilebilir.

BÖLÜM 12

ÇEVRE SAĞLIĞI AÇISINDAN KAYIT VE ÖNEMİ

Katılımcılar toplantı Öncesi ekteki formları incelemelidir.

1. Bu formlardaki hangi bilgiler çevre sağlığı açısından önemlidir?
2. Ek 2'deki form sizce uygun mu? Niçin?
3. Siz çevre sağlığı açısından özel bir form geliştirmek isterseniz hangi bilgileri toplardınız?

Bir buçuk saat küçük grup tartışması 30 dakika sunum .

Halen Kullanılan Formlar

T.C.
Sağlık Bakanlığı
BEBEK VE ÇOCUK İZLEME FİŞİ

Form No.: 006

..... Sağlık Ocağı

..... Sağlık Evi

Düzenlendiği tarih

..... / / 19

Cinsiyet

☐

Soyadı

Muhtarlığı

Sokağı	
Ev No.	

Adı	
Baba adı	
Ana adı	
Doğum tarihi	

ANNENİN

Doğum yılı	Öğrenimi	Toplam gebelik sayısı	Toplam doğum sayısı	Canlı doğum sayısı	Ölü doğum sayısı	Yaşayan çocuk sayısı	Düşük sayısı	Ölen çocuk sayısı

	DBT	Polio	Kızamık	DT	Tetanos	BCG	PPD		
I.									
II.									
III.									
R									
R									

Ağırlık Çizelgesi

Ağırlık (Kg.)

Yaş (ay)

İZLEMELER

Tarih	Yaşı		Ağırlığı		Boy Cm.	Bulgular	Eğitim ve öğütler Hekime gönderildi ise nedeni	İmza
	Yıl	Ay	Kg.	Gr.				
.../.../19...								
.../.../19...								
.../.../19...								
.../.../19...								
.../.../19...								
.../.../19...								
.../.../19...								
.../.../19...								
.../.../19...								
.../.../19...								
.../.../19...								
.../.../19...								
.../.../19...								
.../.../19...								

Ebenin Adı Soyadı: İmzası :

Hekimin İmzası: 1) .../.../19.

2)..../. /19.

3)..../.../19.

4)..../...719.

GEBE-LOHUSA

İZLEME FİŞİ

Soyadı

T.C.
Sağlık Bakanlığı

Form No: 005
Muhtarlığı

..... Sağlık Ocağı
..... Sağlık Evi

Adı :
Kocasının adı :
Kocasının akrabalık
derecesi :
Doğum tarihi :

..... / / 19

Kaçıncı gebeliği	Yaşayan çocuk sayısı	Ölü doğum sayısı	Düşük sayısı	Ölen çocuk sayısı	Gebelik öncesi annenin sistemik hastalığı varsa yazınız	Pelvis durumu	Kan grubu -RH	Bir önceki gebeliğinin sonlanma tarihi	Bir önceki gebeliğin sonucu, yeri ve biçimi	Doğumla ilgili karar
						Uygun ☐ Dar ☐ Şüpheli ☐		 yıl ay	Canlı doğum ☐ Ölü doğum ☐ Düşük ☐	Doğum Evde olabilir ☐ Sağlık evi, Sağlık Ocağında ☐ Hastanede ☐

Gebelik öncesi kullandığı koruyucu yöntem	Doğum ve doğan çocukla ilgili bilgiler				
	Gebelik sonucu ve tarih	Doğum nasıl yapıldı?	Doğuma yardım eden	Doğan bebek	Doğuştan şekil bozukluğu
RİA ☐ Hap ☐ Kapot ☐ Yok ☐ Diğer:	Düşük ☐ Ölü doğum ☐ Canlı Doğum ☐ / / 19 ...	Spontan ☐ Vakum ☐ Sezaryen ☐ Forseps ☐ Diğer:	Diplomalı ebe ☐ Diğer sağlık personeli ☐ Hastane ☐ Ara ebesi ☐ Kendi kendine ☐	Cinsiyeti E K Kilosu Boyu Geliş biçimi:	Yok ☐ Var : Notlar :

Ebenin Adı ve Soyadı :
Tarih : ... / ... / 19 ...
İmzası :

Doktorun Adı ve Soyadı :
Tarih : ... / ... / 19 ...
İmzası :

Beklenen doğum tarihi :

Son adet tarihi :

Tetanos aşısının 1. Aşı: 4. Aşı:

Yapıldığı tarih 2. Aşı: 5. Aşı:

3. Aşı:

İZLEME VE ÖĞÜTLER

Tarih	Gebelik ayı	Ağırlık	Kan basıncı	Ödem	Varis	Nabız	İdrarda Protein	Hemog- lobin	Çocuk kalp sesi (Sayı/dk)	Geliş Biçimi	Öğütler (Yan sütünlardaki ağırlık, kan basıncı, hemoglobin vb. normal mi?)	Sonraki izleme Tarihi	Doktora Sevk	İmza	Doktorun İmzası

Lohusalık dönemi izlemesi (Doğumun ertesi gün, II. hafta, II. hafta sonu)

Tarih	Kan basıncı	Nabız	Ateş	Açıklama, diğer inceleme ve öğütler	Doktora sevk	İmza
	 /					
	 /					
	 /					

İSHALLİ ÇOCUK İZLEME FORMU

[illegible]

1. Kimseye, 2. ebe, 3. doktor
a. Hafif, b. orta, c. ağır

ZATÜRRELİ ÇOCUK İZLEME FORMU

[illegible]

* 1. Öksürük, 2, göğüs çekilmesi, 3. hızlı solunum

** a. Hiç kimseye, b. ebe, c. doktor

..... Sağlık Ocağı
..... Sağlık Evi

..... AYI EBE ÇALIŞMALARI - A

Ebe :
Genel Nüfus :
Bebek :
Çocuk :
15-49 yaş kadın :

Günler	Gezilen Muhtarlık Adı	Ziyaret edilen ev sayısı	Tesbit edilen gebe sayısı	Düşük sayısı	İzlenen Sayısı				İzlenen Sayısı				İzlenen Sayısı				Bebek Sayısı	
					Gebe	Bebek (0-12 yaş)	Çocuk (1-6 ay)		Gebe	Bebek (0-12 yaş)	Çocuk (1-6 ay)		Sağlık evi ebesi yardımıyla	Diğer SY ile	Hastanede	SP Yardımı almadan	Canlı Doğum	Ölü Doğum
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1																		
2																		
3																		
4																		
5																		
6																		
7																		
8																		
9																		
10																		
11																		
12																		
13																		
14																		
15																		
16																		
17																		
18																		
19																		
20																		
21																		
22																		
23																		
24																		
25																		
26																		
27																		
28																		
29																		
30																		
31																		
TOPLAM																		

..... AYI EBE ÇALIŞMALARI - B

Günler	ÖLÜMLER											Aile Planlaması				Enjeksiyon	Alınan sıtma kani	Hayvan ısırtığı	Göç		Eğitim	
	0 Yaş				1-4 Yaş				5-6 yaş	7 ve üzeri	TOPLAM ÖLÜMLER	RIA	Hap	Kondom	Cerrahi				Dışa	İçe	K	E
	Zatürre	İshal	Diğer	Toplam	Zatürre	İshal	Diğer	Toplam														
	19	20	21	22	23	24	25	26														
1																						
2																						
3																						
4																						
5																						
6																						
7																						
8																						
9																						
10																						
11																						
12																						
13																						
14																						
15																						
16																						
17																						
18																						
19																						
20																						
21																						
22																						
23																						
24																						
25																						
26																						
27																						
28																						
29																						
30																						
31																						
T																						

T.C.
Sağlık Bakanlığı
Form No.: 008
Sağlık Ocağı:
Sağlık Evi :

EBE
AYLIK ÇALIŞMA BİLDİRİSİ
Yıl Ay

Ebenin Adı :
Soyadı :

Günler	Gezilen Muhtarlık Adı	Ziyaret edilen ev sayısı	Tesbit edilen gebe sayısı	İzlenen Sayısı			Ocağa sevk edilen gebe sayısı	Doğuran ana sayısı			Bebek Sayısı			Sevk edilen hasta sayısı	Alınan sıtma sayısı	Takılan RIA sayısı		
				Gebe	Bebek (0-12 yaş)	Çocuk (1-6 ay)		Sağlık evi ebesi yardımıyla	Diğer S.P.Y. ile ve hastanede	S.P.Y. olmadan	Canlı Doğum	Ölü Doğum	Ölen					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1																		
2																		
3																		
4																		
5																		
6																		
7																		
8																		
9																		
10																		
11																		
12																		
13																		
14																		
15																		
16																		
17																		
18																		
19																		
20																		
21																		
22																		
23																		
24																		
25																		
26																		
27																		
28																		
29																		
30																		
31																		
TOPLAM																		

..... AYI SONU DURUMU

I - GEBE DURUMU		Sayısı
a	Geçen aydan devreden	
b	Bu ay içinde tesbit edilen	
c	Başka bölgeden gelen	
d	Bu ay içinde düşük yapan	
e	Bu ay içinde ölen	
f	Bu ay içinde doğuran	
g	Bölgeden ayrılan	
h	Ay sonu gebe mevcudu	

$$h = (a + b + c) - (d + e + f + g)$$

II- BEBEK DURUMU		Sayısı
a	Geçen aydan devreden	
b	Bu ay içinde tesbit edilen	
c	Bu ay içinde doğan	
d	Bu ay içinde ölen	
e	Bu ay içinde doğuran	
f	Bölgeden ayrılan	
g	Ay sonu bebek mevcudu	
h		

$$h = (a + b + c) - (d + e)$$

III- ÇOCUK DURUMU		Sayısı
a	Geçen aydan devreden	
b	Başka bölgeden gelen	
c	Bu ay çocukluğa geçen	
d	Bu ay içinde ölen	
e	Bölgeden ayrılan	
f	Bu ay içinde çocukluktan çıkan	
g	Ay sonu çocuk sayısı	
h		

$$g = (a + b + c) - (d + e + f)$$

IV- Aile Planlaması çalışmaları

Çalışmalar	Bölge içi	Bölge dışı	Toplam
Ay içinde takılan RIA			
Ay içinde çıkarılan RIA			
Hap dağıtılan kadın			
Kondom dağıtılan kişi			

V- Ebinin yaptığı grup eğitimi çalışması

Konusu	Eğitim sayısı	Eğitilen sayısı
Ana Çocuk Sağlığı Aile P.		
Çevre Sağlığı		
Bulaşıcı Hastalıklar		
Beslenme		
Diğer		
TOPLAM		

İzlenen Hasta Sayısı

	Tbc	Sıtma	Frengi	Lepre	Trahom	Kanser	
Sayı							

MALZEME İSTEK

Malzeme Cinsi	Miktarı
Sağlık Ocağına İletmek İstediği konular hakkında kısa not	

..... / / 19
Ebinin İmzası

..... Sağlık Ocağı

Ebe :

..... Sağlık Evi

EBE AYLIK ÇALIŞMA BİLDİRİSİ AYI YILI

..... AYI SONU DURUMU

Gezilen muhtarlık			
Ziyaret edilen ev			
Düşük sayısı			
İzleme	Gebe		
	Bebek		
	Çocuk 0-6 Yaş		
Sevk	Gebe		
	Bebek		
	Çocuk 0-6 Yaş		
Doğuran Ana	Sağlık evi ebesi		
	Diğer sp. y.		
	Hastane		
	Kendi kendine		
Bebek Sayısı	Canlı doğum	Tek İkiz	
	Ölü doğum		
Ölümler	0 yaş	Zatürre	
		İshal	
	1-4 yaş	Zatürre	
		İshal	
	5-6 yaş		
	7 yaş ve üzeri		
Aile Planlaması	Bölge İçi	RIA	
		Hap	
		Kondom	
		Cerrahi	
Alınan sıtma kanı			
Şüpheli ısırik			
Göç	Dışa		
	İçe		

I - GEBE DURUMU		Sayısı
a	Geçen aydan devreden	
b	Bu ay içinde tesbit edilen	
c	Başka bölgeden gelen	
d	Bu ay içinde düşük yapan	
e	Bu ay içinde ölen	
f	Bu ay içinde doğuran	
g	Bölgeden ayrılan	
h	Ay sonu gebe mevcudu	

$$h = (a + b + c) - (d + e + f + g)$$

III - ÇOCUK DURUMU		Sayısı
a	Geçen aydan devreden	
b	Başka bölgeden gelen	
c	Bu ay çocukluğa geçen	
d	Bu ay içinde ölen	
e	Bölgeden ayrılan	
f	Bu ay içinde çocukluktan çıkan	
g	Ay sonu çocuk sayısı	
h		

$$g = (a + b + c) - (d + e + f)$$

II - BEBEK DURUMU		Sayısı
a	Geçen aydan devreden	
b	Bu ay içinde tesbit edilen	
c	Bu ay içinde doğan	
d	Bu ay içinde ölen	
e	Bu ay içinde doğuran	
f	Bölgeden ayrılan	
g	Ay sonu bebek mevcudu	
h		

$$h = (a + b + c) - (d + e)$$

V - Ebe'nin yaptığı grup eğitimi çalışması			
Konusu	Eğitim sayısı	Eğitilen sayısı	
		K	E
Ana Çocuk Sağlığı Aile P.			
Çevre Sağlığı			
Bulaşıcı Hastalıklar			
Beslenme			
Diğer			
TOPLAM			

İzlenen Hasta Sayısı

MALZEME İSTEK

Tbc	Sayı
Sıtma	
Frengi	
Lepa	
Trahom	
Kanser	

Malzeme Cinsi	Miktarı
Sağlık Ocağına İletmek İstediği konular hakkında kısa not	

..... / / 19

Ebenin İmzası

EV HALKI TESBİT FİŞİ
..... Sağlık Ocağı

Sıra No. :
Muhtarlığı :
Sokağı :
Ev No. :
Tel No. :

İli :

	Soyadı	Adı	Baba Adı	Ana Adı	Doğum tarihi(*)	Kod	Cins	Medeni hali	İşi, mesleği	Öğrenim durumu	Bağlı olduğu sosyal gü- venlik kuruluşu(**)	Doğum, Ölüm, Yer değiştirme
	1	2	3	4	5		6	7	8	9	10	11
1					.../.../19...							.../.../19...
2					.../.../19...							.../.../19...
3					.../.../19...							.../.../19...
4					.../.../19...							.../.../19...
5					.../.../19...							.../.../19...
6					.../.../19...							.../.../19...
7					.../.../19...							.../.../19...
8					.../.../19...							.../.../19...
9					.../.../19...							.../.../19...
10					.../.../19...							.../.../19...
11					.../.../19...							.../.../19...
12					.../.../19...							.../.../19...
13					.../.../19...							.../.../19...
14					.../.../19...							.../.../19...
15					.../.../19...							.../.../19...

(*) Rumi doğumları miladi tarihe çevirmek için 584 ekleyiniz.

(**) Emekli Sandığı, Sosyal Sigorta, Bağ Kur vb.

EV HALKI'NIN MESKEN, SU, AYDINLANMA, ISINMA VE HELÂ DURUMU

[illegible]

Dolduranın Adı, Soyadı : İmzası Tarih / / 19

T.C.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı

Form No.: 002-003

NÜFUS YAŞ

İli:

			YAŞ	0	1	2	3	4	5	6	7-9	10-14	15-19	20-24	25-29	
			KOD	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1			E													
			K													
			T													
2			E													
			K													
			T													
3			E													
			K													
			T													
4			E													
			K													
			T													
5			E													
			K													
			T													
6			E													
			K													
			T													
7			E													
			K													
			T													
8			E													
			K													
			T													
9			E													
			K													
			T													
10			E													
			K													
			T													
	TOPLAM		E													
			K													
			T													

GRUPLARINA DAĞILIMI

Tarih / / 19 ...

[illegible]

Ocak Hekiminin Adı Soyadı İmzası

Fişin Düzenlendiği

Tarih

.... / / 19 ...

T.C.
Sağlık Bakanlığı

Form No.: 004

KİŞİSEL SAĞLIK FİŞİ

..... Sağlık Ocağı

..... Sağlık Evi

Cinsiyet

☐

Muhtarlığı

Soyadı

Sokağı		Adı	
Ev No.		Baba Adı	
İşi, Mesleği		Ana Adı	
Öğrenimi		Doğum Tarihi	
Medeni Hali		Kan Grubu	

Bağlı Bulunduğu Sosyal Güvenlik Kuruluşu:

Tam Aşılar ve Rapelleri

	DBT	Polio	Kızamık	DT	Tetanos	BCG	PPD		
I									
II									
III									
R									

İzlenmesi ve Bilinmesi Gereken Hastalık ve Özellikleri

Tüberküloz	☐	Kanser	☐		☐
Frengi	☐	Diyabet	☐		☐
Lepra	☐	Guatr	☐		☐
Sıtma	☐	Hipertansiyon	☐		☐
Trahom	☐	Sakatlık	☐		☐

Öz geçmişi ve Notlar:

.....

.....

Tarih	Fiziki Muayane Bulguları	Laboratuvar Bulguları	Tanı	Kod	İlaç-öğüt	Hekimin imzası	(*)SO SE K E

(*) SO : Sağlık ocağında
SE : Sağlık evinde
K : Köyde
E : Evinde

Sağlık Ocağı:

Adı Soyadı :

Günler		Aşı toplam sayısı	ÇEVRE SAĞLIĞI HİZMETLERİ								İlk yardım sayısı	Alınan sıtma kanı sayısı	Laboratuvar			Grup eğitimi
			Su				Hela						Kan	İdrar dışkı	Diğer	
			Bak. Kim Numune sayısı	Fiziksel Muayene sayısı	Islah edilen	Mesken kontrol sayısı	Islah edilen Çöp, Güb.	Uygun değil	Yeni yapılan	Islah edilen						
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																
11																
12																
13																
14																
15																
16																
17																
18																
19																
20																
21																
22																
23																
24																
25																
26																
27																
28																
29																
30																
31																
Toplam																

Yaptığı Grup Eğitimi Çalışmaları

Konusu	Eğitim sayısı	Katılan kişi sayısı
AÇS-AP		
Çevre Sağlığı		
Bulaşıcı hastalıklar		
Gıda-Beslenme		
Diğer		
TOPLAM		

**ÇEVRE SAĞLIĞI
KONTROL ÇİZELGESİ**

I. GIDA MADDELERİ KONTROLÜ

GIDA MADDELERİ	Muayene sayısı	Bah.Kim tahlül	
		Örnek sayısı	Uygun değil
Etler			
Etli Maddeler			
Yağlar			
Sütler			
Süt ürünleri			
Unlar			
Unlu Maddeler			
Şekerler			
Şekerli Maddeler			
Alkollü			
Alkolsüz İçkiler			
Ambalaj maddeleri			
Eşya lavazım ve temizlik maddeleri			
Diğer			
TOPLAM			

II. GIDA İMAL YERLERİ

İMAL MADDELERİ	Sayısı	Kontrol edilen	Uygun değil
Et balık ve mamülleri			
Bitkisel ve Hayvansal yağlar			
Süt ve Sütlü mamüller			
Un ve Unlu Maddeler			
Konserveler			
Alkollü ve Alkolsüz İçkiler			
Şeker ve şekerli mamüller			
Diğer			
TOPLAM			

III. G. SIHHİ KURUMLAR

Kurumlar	III Sınıf	II Sınıf	I Sınıf
Sayısı			
Yeni açılan			
Toplam			
Kontrol sayısı			
Uygun Değil			

LV- GIDA SATIŞI VE HALK SAĞLIĞININ KORUNMASI İLE İLGİLİ DİĞER YERLER

SULAR		GIDA SATIŞ YERLERİ				HALK SAĞLIĞI İLE İLGİLİ DİĞER YERLER							Çöplük ve Gübrelik
Bakkal, Manav	Kasap	Hâ! pazar	Seyyar satıcı	Çayhane, Meşrubat	Lokanta, Pastane	Otel, Han	Hamam Banyo	Kaplıca Plaj	Umumi yerler	Mesken ler			
Sayısı					10								11
Kontrol edilen													
Uysun değil													
SULAR	İçme kullanma (Şebeke suyu)	Kavnak	Kuyu	Sarnıç	Nehir Dere	Su Havuzu Rezervuar	Göl Deniz	IV HELA					
											Sayı		
Sayısı											Hela		
Bakte-riyolo- Örnek Sayısı											Uygun değil		
Kimya-sal Fizik sel Uygun değil											Yeni yapılan		
Örnek Sayısı Uygun değil											İslah Edilen		
Örnek Sayısı Uygun değil													
Örnek Sayısı Uygun değil													
Klorlama sayısı													
Klor Kontrol sayısı													
Yeterli													
Yetersiz													
İslah edilenler													

Sağlık Memurunun imzası

Sağlık Memurunun
imzası

Aile Planlaması Çalışmaları

Çalışmalar	Bölge içi	Bölge dışı	Toplam
Ay içinde takılan RIA			
Ay içinde çıkarılan RIA			
Hap dağıtılan kadın			
Kondom dağıtılan kişi			

Halk Sağlığı Hemşiresinin yaptığı grup eğitimi

Konusu	Eğitim Sayısı	Eğitilen Sayısı
Ana çocuk sağlığı-AP		
Çevre Sağlığı		
Bulaşıcı Hastalıklar		
Beslenme		
Diğer		
Toplam		

Halk Sağlığı Hemşiresinin yaptığı grup eğitimi

	Ebe	Sıtma	Frengi	Lepra	Trahom	Kanser		
Sayı								

Halk Sağlığı Hemşiresinin

Adı Soyadı

İmza

Sağlık Ocağı:

Adı Soyadı :

Günler	Gezilen Muhtarlık	Programlı personel denetimi sayısı	Muayene						Küçük cerrahi mücadele	Sağlık kurumuna sevk	Kültür			Laboratuvar				Sıtma Kamı	Adli Rapor	Evlenme Mütadesi	Takılan RIA Sayısı	Grup Eğitimi
			Sağlık ocağı	Sağlık Evi	Köyde	Evinde	Bölge Dışı	Toplam			Boğaz	Dışkı	Diğer	Kan	İdrar	Dışkı	Diğer					
1																						
2																						
3																						
4																						
5																						
6																						
7																						
8																						
9																						
10																						
11																						
12																						
13																						
14																						
15																						
16																						
17																						
18																						
19																						
20																						
21																						
22																						
23																						
24																						
25																						
26																						
27																						
28																						
29																						
30																						
31																						
Toplam																						

Aile Planlaması Çalışmaları

Çalışmalar	Bölge içi	Bölge dışı	Toplam
Ay içinde takılan RIA			
Ay içinde çıkarılan RIA			
Hap dağıtılan kadın			
Kondom dağıtılan kişi			

Yaptığı Grup Eğitimi Çalışmaları

Konusu	Eğitim Sayısı	Katılan kişi sayısı
AÇS-AP		
Çevre Sağlığı		
Bulaşıcı Hastalıklar		
Beslenme		
Diğer		
Toplam		

DIŞ HEKİMLİĞİ UYGULAMALARI

Yapılan Uygulama	Sayı
Muayene sayısı	
Okul Taramaları	
Sevk	
Çekim Sayısı	
Tedavi	

Hekimin Yaptığı Doğum

No	Kiminle	Nerede	Sonucu

Diş Sağlığı Eğitimi

Eğitim Sayısı	Katılan kişi sayısı

Diş Hekimliği İhtiyaçları

Malzeme cinsi	Miktar

OTOPSİ

No	Şehir	Köy	Toplam

Diş Hekimi Adı Soyadı :

İmza

... / ... /

Ocak Hekimi Adı Soyadı :

İmza

... / ... /

(Bu form yerine 012A ve B kullanılmaktadır.)

T.C.
Sağlık ve Sosyal Yardım
Bakanlığı
Form No.: 012

AŞI KAYIT FİŞİ
..... Aşısı

Muhtarlığı

Aşığı Yapanın Adı Soyadı

Sağlık Ocağı: Yıl: Ay :

Sıra No.	Soyadı	Adı	Baba Adı	Doğum		Aşılama tarihleri				Adresi	
				Tarih	Kod	I Aşı	II Aşı	III Aşı	IV Aşı	Sokağı	Ev No.
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											
11											
12											
13											
14											
15											
16											
17											
18											
19											
20											
21											
22											
23											
24											
25											
26											
27											
28											
29											
30											
31											
32											

.....Aşısı

Yaş gruplarına göre Tam Aşılılar ve Rapelier.

Yaşlar	0	1-4	5-6	7-14	15-19	20-24	25-44	45-64	65+	Topiam
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Tam aşılı										
Rapel										

.../...../19....

İmza

İl :
İlçe :
Sağlık Ocağı :
Sağlık Evi :

Mahalle-Köy :
Sokak :

[illegible]

AŞI SONUÇLARI ÇİZELGESİ

Form No.: 013

İlçesi :

Sağlık Kurumu :

Toplam Nüfus :

0-11 ay Bebek Nüfusu :

Aylık 0-11 Ay Nüfus :

İLİ :

AY :

YIL :

		YAŞ GRUPLARINA GÖRE YAPILAN AŞI					
İSMİ	UYGULAMA	0 Yaş (0-11 Ay)	1-4 Yaş (12-59 Ay)	5-9 Yaş	10-14 Yaş	15 Yaş Üzeri	TOPLAM
DİFTERİ-BOĞMACA TETANOS AŞISI	I						
	II						
	III						
	R						
POLİO AŞISI	I						
	II						
	III						
	R						
KIZAMIK AŞISI	I						
	R						
TÜBERKÜLİN PPD	Yapılan						
	Okunan						
	Menfi						
BCG	I						
	R						
DİFTERİ AŞISI	TETANOS						
TETANOS AŞISI	GEBE I						
	GEBE II						
	DIĞER						

	CİNSİ		Geçen Dönemden Devredilen	Bu Dönem İçinde Gelen	Bu Dönem İçinde Tüketilen	Zayı ve İmha Edilen	Gelecek Döneme Devredilen	İhtiyaç
A Ş I L A R	D.B.T.	Doz						
	Polio	Doz						
	Kızamık	Doz						
	D.T.	Doz						
	Tetanos	Doz						
	BCG	Doz						
	Tüberkülin	Doz						
	Kuduz	Şişe						
S E R U M L A R	Tetanos	1500'ü Amp						
	Kuduz	Şişe						
	Akrep	Amp.						
	Yılan	Amp.						

Not: Aşı ve Serum uygulamaları ile ilgili iletmek istediğiniz bilgiler ve sorunlarınızı yazınız.

Formu Düzenleyen

Adı ve Soyadı :

İmzası :

Tasdik Eden

Dr. :

İmza :

Tarih :

BİLDİRİMİ ZORUNLU HASTALIKLAR FİŞİ
(U. Hıfzıssıhha Kanunu Mad. 57-64)

..... Sağlık Ocağı Hekimliğine

GÖNDERENİN

Adı, Soyadı :
Mesleği :
Adresi :

HASTANIN KİMLİĞİ	
Cinsiyeti	E ☐ K ☐
Soyadı	
Adı	
Baba adı	
Doğum tarihi	
Mesleği	
İli	
İlçesi	
Muhtarlığı	
Sokağı	
Ev No.	

HASTANIN KİMLİĞİ	
Hastalığın adı	
Teşhisi	Klinik ☐ Lab ☐
Başladığı Tarih	
Halen yattığı yerin adresi :	
Ölmüşse tarihi :	
Düşünceler :	

Bulaşıcı Hastalığın Adı	Vak'a Sayısı			Ölen	Düşünceler
	Kesin	Şüpheli	Toplam		
Boğmaca					
Difteri					
Kızamık					
Kızıl					
Streptokok anjini					
Kuduz					
Kuduz (şüpheli ısırık)					
Şarbon					
Tifo					
Paratifo					
Enfeksiyöz hepatit					
Dizanteri					

Sağlık Ocağı Tabibi :

...../...../19 ...

Mühür ve İmza

T.C.

BİLDİRİMİ ZORUNLU HASTALIKLAR TESBİT FİŞİ

Hekimin Adı, Soyadı :

Hekimin İmzası :

Sağlık Ocağı :

..... Hastalığın

Sıra No	Soyadı	Adı	Baba Adı	Doğum tarihi	Kod	Cins		Mesleği	Teşhis		Başlandığı tarihi	Son aşı tarihi	Sonucu			Tedavi edildiği yer		Ev Adresi		Mesleği	Hastalığı bildiren			
						E	K		Klinik	Lab.			Şifa	Ölüm	Tarih	Ev	Hastane	Sokak.	Ev No		Adı	Soyadı	Mesleği	
1																								
2																								
3																								
4																								
5																								
6																								
7																								
8																								
9																								
10																								
11																								
12																								
13																								
14																								
15																								
16																								
17																								
18																								
19																								
20																								
21																								
22																								
23																								
24																								
25																								
26																								
27																								
28																								
29																								
30																								
31																								

BİLDİRİMİ ZORUNLU BULAŞICI HASTALIKLAR FORMU

(V = Vaka Ö = Ölüm)

İl :

Sağlık Ocağı :

Kod	Yaş Grupları	Cins	Kızıl		Streptokok Anjini ve Diğer enf		Kala-Azar (Leishmaniasis)		Tüberküloz		Sıtma (Malarya)		Trahom		Lepra		Sifiliz		Brusella		Şarbon					
			V	Ö	V	Ö	V	Ö	V	Ö	V	Ö	V	Ö	V	Ö	V	Ö	V	Ö	V	Ö	V	Ö	V	Ö
1	0	E																								
		K																								
2	1-4	E																								
		K																								
3	5-9	E																								
		K																								
4	10-14	E																								
		K																								
5	15-24	E																								
		K																								
6	25-44	E																								
		K																								
7	45-64	E																								
		K																								
8	65+	E																								
		K																								
9	TOPLAM	E																								
		K																								
		E+K																								

(HBARI ZORUNLU HASTALIKLAR LİSTESİ)

1. ÇİÇEK (SMALL POX)
2. HUMMAL RACIA (Bile geçen)
3. SARI HUMMA
4. VEDA
5. TIFÜS
6. ENFLUENZA (Grip)
7. KOLERA
8. POLİOMYELIT (Paralitik)
9. BOĞMACA
10. DİFTERİ
11. TETANOS
12. KIZAMIK
13. TİFO (Salmonellosis)
14. PARATİFO (Paratyhi AB)
15. BAŞILLI DİZANTERİ (Shigolosis)
16. AMİPLİ DİZANTERİ (Amelblasis)
17. İSHALLER (Spesifik etken üretilmemiş)
18. BULAŞICI SARILIK (Hepatit A)
19. SERUM HEPATİT (HEPATİT B)
20. KUDUZ
21. KUDUZ (Şüpheli ısırtık)
22. BRÜSELLOSİS
23. ŞARBON
24. MENENGEKOKSİK MENENJİT
25. GULLAİN BARRE SENDROMU
26. KIZIL
27. STREPTOKOK ANJİNİ VE DİĞER STREPTOKOK ENFEKSİYONLARI
28. KALA AZAR VE ŞARK ÇIBANI (Leishmania donovani)
29. FİLARYAZİS
30. LEPTOSPIROZİS (Weil Hastalığı)
31. KANCALI KURT (Ankilostoma duadonale)
32. BİLHARZİYAZİS (Schistosomiyasis)
33. SİFİLİZ
34. AIDS
35. LEPRİ
36. TRAHO
37. SİTMA (Malarya)
38. TÜBERKÜLOZ

AÇIKLAMA: 1. Bildirimi zorunlu bulaşıcı hastalıkların bildirim yeri Sağlık ocaklarıdır.

2. Sağlık ocakları kendi tesbit ettikleri ve/veya diğer sağlık kurumlarından kendilerine bildirilen listede belirtilen bildirimi zorunlu hastalıkları "Bildirimi Zorunlu Hastalıklar Kayıt Formlarına (Form 016)" kayıt edecekler ve "Bildirimi Zorunlu Hastalıklar Formu (Form 017)" bu formdan yararlanılarak doldurulacaktır.

3. İldeki bütün sağlık kurum ve kuruluşları Bildirim Zorunlu Hastalıklar Listesi'ndeki ilk 8 hastalığı tes-

bit eder elmez en seri vasıta ile sağlık müdürlüklerine bildireceklerdir.

4. Bu formun ön yüzünde belirtilen hastalıklar ise sağlık ocakları tarafından hastalık olarak Sağlık Müdürlüğüne bildireceklerdir.

5. Yataklı (cdavî kurumlarında tesbit edilen bildirimi zorunlu hastalık vakaları en kısa zamanda ilgili sağlık ocağına veya Sağlık Müdürlüğüne bildirilerek vakaların kayıtl edilmesi ve gerekli önlemlerin alınması sağlanacaktır.

6. Sağlık Müdürlükleri, kendisine yapılan bildirimlerin aylık icmalini yaparak müteakip ayın en geç 20 sinde Sağlık Bakanlığında olacak şekilde postaya verecektir.

7. Listedeki ilk yedi hastalık ULUSLARARASI İHBARI ZORUNLU HASTALIKLAR olup tesbit edildiğinde (telefon telgraf vb. en seri vasıta ile Sağlık Müdürlüğüne bildirilir.

8.33-38 inci hastalıklar özel formları ile de bildirilecektir.

BİLDİRİMİ ZORUNLU BULAŞICI HASTALIKLAR FORMU

ii :

(V = Vaka Ö = Ölüm)

Ay :

Sağlık Ocağı :

Y11 :

[illegible]

I

Sağlık Ocağı Hekiminin Adı Soyadı :

İmza :

(Kullanılmamaktadır)

T.C.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı

Form No.: 010

HASTALIKLAR İSTATİSTİĞİ FİŞİ

Hastalık Kod :

Sağlık Ocağı : No: Hastalık adı :

Sıra No.	Yaş	Cins	Hastalık ayı	Ölüm ayı	Yıl	Not
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						
26						
27						
28						
29						
30						
31						
32						

Sıra No.	Yaş	Cins	Hastalık ayı	Ölüm ayı	Yıl	Not
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						
26						
27						
28						
29						
30						
31						
32						

T.C.
Sağlık Bakanlığı
HASTA SEVK KÂĞIDI
Form No.: 019 (B)

..... Sağlık Ocağı
No.: Tarih / / 19

<i>Baş Hekimliğine</i> <i>Başkanlığına</i> Hastanın muayene ve tedavisi ile sonucunun bildirilmesini arz ederim. <i>Ocak Hekimi</i>
HASTANIN KİMLİĞİ Soyadı : Adı : Doğum tarihi : Mesleği : Muhtarlığı : Adresi :
OCAKTAKİ BULGU VE TEŞHİS
TEDAVİ KURUMUNUN BULGU VE TEŞHİSİ

Bu kupür Tedavi Kurumunda kalır.

T.C.
Sağlık Bakanlığı
HASTA SEVK KÂĞIDI
Form No.: 019 (C)

No.: Tarih / / 19

<i>Ocak Hekimliğine</i> Hastanın muayene ve tedavisi yapılmış teşhis ve sonuç bildirilmiştir Bilgilerinizi rica ederim. <i>Baş Hekimi</i> <i>Başkanlığına</i>
Hastanın Soyadı : Hastanın Adı : Genel Protokol No. : Klinik Protokol No.: Yattığı gün :
OCAKTAKİ BULGU VE TEŞHİS
SONUÇ

Bu kupür Sağlık Ocağına İade edilir.

I. GIDA MADDELERİ KONTROLU

II. GIDA İMAL YERLERİ

III. G. SİHHİ KURUMLAR

GIDA MADDELERİ	Muayene sayısı	Bah. Kim. tahlil		İMAL MADDELERİ	Sayısı	Kontrol edilen	Uygun değil	Kurumlar	III	II	I
		Örnek sayısı	Uygun değil						Sınıf	Sınıf	Sınıf
Etler Etli Maddeler				Et balık ve mamülleri				Sayısı			
Yağlar				Bitkisel ve Hayvansal yağlar							
Sütler Süt ürünleri				Süt ve Sütlü mamüller				Yeni açılan			
Unlar Unlu Maddeler				Un ve Unlu Maddeler							
Şekerler Şekerli Maddeler				Konserveler				Toplam			
Alkollü Alkolsüz İçkiler				Alkollü ve Alkolsüz İçkiler							
Ambalaj maddeleri				Şeker ve şekerli mamüller				Kontrol sayısı			
Eşya levazım ve temizlik maddeleri				Diğer							
Diğer								Uygun Değil			
TOPLAM				TOPLAM							

IV- GIDA SATIŞI VE HALK SAĞLIĞININ KORUNMASI İLE İLGİLİ DİĞER YERLER

SULAR	GIDA SATIŞ YERLERİ						HALK SAĞLIĞI İLE İLGİLİ DİĞER YERLER					
	Bakkal, Manav	Kasap	Hâl pazar	Seyyar satıcı	Çayhane, Meşrubat	Lokanta, Pastane	Otel, Han	Hamam Banyo	Kaplıca Plaj	Umumi yerler	Mesken- ler	Çöplük ve Gübrelik
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Sayısı												
Kontrol edilen												
Uygun değil												

SULAR		İçme kullanma (Şebeke suyu)	Kaynak	Kuyu	Sarnıç	Nehir Dere	Su Havuzu Rezervuar	Göl Deniz	TOPLAM
		1	2	3	4	5	6	7	8
Sayısı									
Bakte- riyolo- jik	Örnek Sayısı								
	Uygun değil								
Kimya- sal	Örnek Sayısı								
	Uygun değil								
Fizik- sel	Örnek Sayısı								
	Uygun değil								
Klor	Klorlama sayısı								
	Kontrol sayısı								
	Yeterli								
	Yetersiz								
İslah edilenler									

IV HELÂ

	Sayı
Helâ	
Uygun değil	
Yeni- yapılan	
İslah Edilen	

.... / /
Sağlık Memurunun
imzası

T.C.
SAĞLIK BAKANLIĞI
Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması
Genel Müdürlüğü
Form No: 022

İL :
KURULUŞ ADI:
AY :
YIL :

HALK SAĞLIĞI EĞİTİMİ
AYLIK ÇALIŞMA FORMU

1. KONULARINA GÖRE EĞİTİM GÖRENLER

İzleyici Sayısı	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	TOPLAM
Kadın											
Erkek											
Seans Sayısı											

2. KULLANILAN ARAÇ-GEREÇ

Araç Gereç	TV	Video	Proj. Cih.	Tepe-göz.	Video Kaset	Slayt Seti	Model Maket
Mevcut							
Faal							

3. DAĞITILAN EĞİTİM MALZEMESİ

Kitap		Broşür		Afiş	
Dağıtılan	Kalan	Dağıtılan	Kalan	Dağıtılan	Kalan

4. UYGULANAN HİZMET İÇİ EĞİTİM PROGRAMI

UYGULANAN PROGRAM			KATILANLARIN	
Tarihi	Konusu	Süresi	Mesleği	Sayısı

DOLDURAN
Adı Soyadı:
Ünvanı :
İmzası :
Tarih :

ONAYLAYAN
Adı Soyadı:
Ünvanı :
İmzası :
Tarih :

I. PERSONEL DURUMU VE YAPILAN GEZİLER

Personel	Hekim	Sağ. Me.	Hemşire	Ebe	Tıbbi Sek.	Şoför		Hizmetli
Mevcut personel sayısı								
Faaliyetten çalışan personel sayısı								
Gezilen muhtarlık sayısı					Motorlu araç durumu	Faal	Çalışmıyor	Yok

IV. GEBE DURUMU

Geçen aydan devreden	Bu ay içinde tesbit edilen	Başka bölgeden gelen	Bu ay içinde düşük yapan	Bu ay içinde ölen	Bu ay içinde doğuran	Bölgeden ayrılan	Ay sonu gebe mevcudu

4 | Otopsi | | 14 | hastanede olan doğum |

**V. BEBEK DURUMU
(0-12 ay)**

Geçen aydan devreden	Bu ay içinde tesbit edilen	Başka bölgeden gelen	Bu ay içinde düşük yapan	Bu ay içinde ölen	Bu ay içinde doğuran	Bölgeden ayrılan	Ay sonu gebe mevcudu

VI BÜTÜN ÖLENLERİN YAŞ VE CİNS GRUPLARINA DAĞILIMI

Yaş grupları	0		1-4		5-6		7-14		15-24		25-44		45-64		65+		Toplam	
Cins	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K
Sayı																		

Çubuk/Etimesgut EAS Bölgesi
Ölüm Fişi

1. ÖLÜMÜN OLDUĞU YER : Şehir Köy 2. ŞEHİR'İN YA DA KÖYÜN : a. İli b. İlçesi c. Sağlık Ocağı d. Mahallesi e. Köyün Adı f. Sokak ve Hane No 3. ÖLÜM TARİHİ : / / 19 ... 4. ÖLÜNÜN Tanıtım No. Aile No. Kişi Tanıtım No. a. Soyadı, Adı : b. Baba Adı : c. Cinsiyeti Erkek Kadın d. Medeni durumu Evli Bekar e. Yaşı :	Yaşından küçük ise ayı : Ayından küçük ise günü : Annenin kaçınıcı doğumu : Annenin Yaşı : Annenin önceki son gebeliğinin Sonlanış tarihi : / / 19 ... Sonlanış şekli Canlı doğum ise Yaşıyor Yaşamıyor Ölü doğum İsteyerek düşük Kendiliğinden düşük
5. ÖLÜMDE a. Son neden b. Temel neden c. Hastalık süresi	
6. ÖLÜMÜ TESPİT EDEN a. Hastane ya da Sağlık Ocağı b. Diğer Hekim c. Diğer sağlık Personeli	

Çubuk/Etimesgut EAS Bölgesi
Doğum Fişi

SORULAR 1. DOĞUMUN OLDUĞU YER : Şehir Köy 2. ŞEHİR'İN YA DA KÖYÜN : a. İli b. İlçesi c. Sağlık Ocağı d. Mahallesi e. Köyün Adı f. Sokak ve Hane No 4. ANNENİN Tanıtım No. Aile No. Kişi Tanıtım No. a. Soyadı, Adı : b. Yaşı : ya da Doğum Tarihi : c. Eğitimi : d. Gebelik Süresi : () Hafta Son Adet Tarihi:..... e. Kaçınıcı Gebeliği (Bu doğum dahil) : (Bu bebek canlı doğup, sonradan öldüyse, canlı doğum değerlendirilecek ve bu sayıya katılacak.) h. Ölü doğum sayısı : i. Düşük sayısı : j. Bu doğumdan önceki gebeliğin : i) Sonlanış tarihi : ii) Sonlanış şekli Canlı doğum ise Yaşıyor Yaşamıyor Ölü doğum İsteyerek düşük Kendiliğinden düşük	4. BABANIN a. Soyadı, Adı : b. Mesleği : c. Yaşı : ya da Doğum Tarihi : 5. DOĞAN ÇOCUĞUN a. Canlı ya da ölü olduğu Canlı Ölü Canlı ise : Tanıtım No. Aile No. Kişi tanıtım No b. Doğum Tarihi / / 19 ... c. Cinsiyeti Erkek Kız d. Doğuştan anomalisi olup olmadığı Yok Var (Nedir,)
6. DOĞUMUN OLUŞU a. Ankara'da Doğumevinde veya başka bir Hst. b. Etimesgut/Çubuk Hastanesinde c. Sağlık Ocağında d. Evde Sağlık Personeli ile e. Evde ehliyetsiz ebe ile f. Kendi kendine komşu vb. ile	
7. DOĞUMLA SONLANAN BU GEBELİĞİN a. İstenen gebelik olup olmadığı Evet Hayır b. İstenmeyen gebelik ise NE İLE KORUNDUĞU Korunmamış Hap RİA Kondom Geri Çekme Diğer (Açıklayınız)	

DİKKAT : Ölü doğumlarda bu fişi doldurmayınız.

Doldurma Tarihi

.... / / 19

Fişi Dolduran

Adı Soyadı, İmzası

Doldurma Tarihi

.... / / 19

Fişi Dolduran

Adı Soyadı, İmzası

Sıra No.	SAĞLIK OCAKLARI	Muayene ve sevk edilen hasta sayısı				Laboratuvar Çalışmaları				İzleme ve muayene sayısı				Genel durumu							
		Bölge içi	Bölge dışı	Toplam	Sevk edilen hasta sayısı	İdrar	Kan	Dışkı	Sıtma Kanı	Seroloji	Gebe	Bebek (0-12 ay)	Çocuk (1-6 yaş)	Geçen aydan devreden	Bu ay içinde tesbit edilen	Başka bölge- den gelen	Bu ay içinde düşük yapan	Bu ay içinde ölen	Bu ay içinde doğuran	Bölgeden ayrılan	Ay sonu gebe mevcudu
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1																					
2																					
3																					
4																					
5																					
6																					
7																					
8																					
9																					
10																					
11																					
12																					
13																					
14																					
15																					
16																					
17																					
18																					
19																					
20																					
21																					
22																					
23																					
24																					
25																					
26																					
27																					
28																					
29																					
30																					
Toplam																					

Bebek Durumu										Mevcut Personel Durumu									
22	Geçen aydan devreden									30	Hekim								
23	Başka bölge-den gelen									31	Diş Hekimi								
24	Bu ay içinde canlı doğum									32	Eczacı								
25	Bu ay içinde ölü doğum									33	Sağlık kurumu								
26	Bu ay içinde ölen									34	Hemşire								
27	Bölgeden ayrılan									35	Ebe								
28	Bu ay içinde be-beklikten çıkan									36	Tıbbi Sekreter								
29	Ay sonu bebek mevcudu									37	Şoför								
										38	Hizmetli								
											Diğer								

I. BÜTÜN ÖLENLERİN YAŞ VE CİNS GRUPLARINA DAĞILIMI

Yaş grupları	0		1-4		5-6		7-14		15-24		25-44		45-64		65+		Toplam	
Cins	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K
Sayısı																		

II. AİLE PLANLAMASI ÇALIŞMALARI

Çalışmalar	Bölge İçi	Bölge dışı	Toplam
Ay içinde takılan RİA			
Ay içinde çıkarılan RİA			
Hap dağıtılan kadın sayısı			
Kondom dağıtılan kişi sayısı			

III. DIŞ HEKİMLİĞİ UYGULAMALARI

Yapılan uygulama	Kişi sayısı
Muayene sayısı	
Okul taramaları	
Sevk	
Çekim sayısı	
Tedavi	

IV. EĞİTİM ÇALIŞMALARI

Konusu	Eğitim sayısı	Katılan kişi sayısı
Ana Çocuk Sağlığı-Aile Planlaması		
Çevre Sağlığı		
Bulaşıcı Hastalıklar		
Beslenme		
Diş Sağlığı		
Diğer		
TOPLAM		

V. DOĞUMU YAPTIRANLAR

Hekim	Hemşire	Ebe	Hastanede olan	Sağlık personeli yard. olmadan	Toplam

VI. SOSYAL HASTALIKLAR

Hastalıklar	Mevcut hasta sayısı
Tüberküloz (Akciğer ve diğ.)	
Frengi	
Lepra	
Trahom	
Sıtma	

VII. ÇEŞİTLİ HİZMETLER

Küçük cerrahi Müdahale sayısı	Adli rapor sayısı	Otopsi sayısı	Evlenme Müsaade Muayene sayısı

VIII. MOTORLU ARAÇ DURUMU

Faal Araç sayısı	Çalışmayan araç sayısı	Araçsız ocak sayısı

NOT : Bu formla birlikte her ay Bakanlığa gönderilecek diğer formlar şunlardır.

1. Form 013 Aşı sonuçları çizelgesi
2. Form 017 Bildirimi zorunlu hastalıklar çizelgesi
3. Form 020 Çevre sağlığı kontrol çizelgesi

Tanzim eden.....

imza.....

Kayıtlara uygundur.

Sağlık müdürü

imza

T.C.
SAĞLIK BAKANLIĞI
Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması
Genel Müdürlüğü
Form No: 102

İL :
KURULUŞ ADI:
AY :
YIL :

AİLE PLANLAMASI AYLIK ÇALIŞMA FORMU

	UYGULANAN YÖNTEMLER						RAHİM TAHLİYESİ		Muayene
	RİA	HAP	KONDOM	Tüp Ligasyonu	Vazektomi	T.E.L.*	MR	Diğer Yöntemler	
Yararlanan Kişi Sayısı									Olan Toplam Kişi sayısı

MALZEME DURUMU

	RİA	HAP	KONDOM
Geçen aydan devreden malzeme			
Ay içinde gelen malzeme			
Sarfedilen malzeme			
Zayi - İmha			
Kalan malzeme			
İhtiyaç			

DOLDURAN

Adı Soyadı:
Ünvanı :
İmzası :
Tarih :

ONAYLAYAN

Adı Soyadı:
Ünvanı :
İmzası :
Tarih :

T.E.L. Tıbbi Endikasyon ile yapılan tüp ligasyonu

T.C.
SAĞLIK BAKANLIĞI
Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması
Genel Müdürlüğü
Form No: 103

İL :
KURULUŞ ADI:
AY :
YIL :

İSHAL AYLIK BİLDİRİM FORMU

	0 YAŞ	1-4 YAŞ	5 YAŞ ÜZERİ	TOPLAM
Tespit Edilen İshal Vaka Sayısı				
Dağıtılan Ors. Paket Sayısı				
İshal Nedeni İle Ölüm Sayısı				

ASYE AYLIK BİLDİRİM FORMU

YAŞ GRUPLARI	TOPLAM ASYE VAKA SAYISI	ZATÜRRE TEDAVİ						SEVK Toplam ASYE	Zatürre Toplam ASYE	
		Bakanlık İlaçları ile Tedavi				Diğer İlaçlar ile Tedavi				
		PENİSİLEN		COTRİMOXAZOL						
		Vaka	Flakon	Vaka	Tablet					
0-11 Ay										
12-59 Ay										
5-14 Ay										
15 Yaş ve Üstü										
Genel Top.										

İLAÇ DURUMU

	Devreden	Gelen	Kullanan	Zayi-İmha	Kalan	Gereksinim
Penisilin Flako						
Cotrimoxazol Tablet						

DOLDURAN
Adı Soyadı
Unvanı
İmzası
Tarih

ONAYLAYAN
Adı Soyadı:
Unvanı :
İmzası :
Tarih

:

15-49 YAŞ EVLİ KADINLARA AİT BİLGİ FORMU

S AĞLIK OCAĞININ ADI:

İL

İLÇE

YIL

AY

15-49 yaşındaki evli kadınların sayısı

Aile planlaması hizmetlerinin öncelikle yararlandırılması gerekli olanların sayısı

Gebelerin sayısı (7 kodunu alanların) sayısı

Aile Planlaması yöntemi kullananların, yöntemlere göre dağılımı (sayı olarak)

1- Ria kullanan sayısı

2- Hap kullanan sayısı

3- Kondom kullanan sayısı

4- Cerrahi yöntem kullanan sayısı

5- Geri çekme yöntemi kullanan sayısı

6- Fitol-yıkama-takvim kullanan sayısı

Aile planlaması çalışmalarından yararlanmayanların sayısı toplam

Aile planlaması çalışmalarından yararlanmayanların nedenlere göre dağılımı sayısı

7- Gebe sayısı

8- Emzikli sayısı

9- Kocasını istemeyenlerin sayısı

10- Kocasını başka yerde olanların sayısı

11- Menapozda olanların sayısı

12- Kısır olanların sayısı

13- Diğer nedenleri olanların sayısı

1	Doğurganlık Özellikleri	Yok	Kadın Sayısı				
			1	2	3	4	5+
11	Doğurduğu Çocuk Sayısı						
12	Yaşayan Çocuk Sayısı						
13	Düşük Sayısı						
14	Toplam Gebelik Sayısı						

2	Son Gebeliğin Nasıl Sonuçlandığı	Kadın Sayısı
21	Kendi kendine düşük (Spontan)	
22	Kürtaj + MR	
23	Ölü Doğum	
24	Canlı Doğum	

3	Son Gebelik aralığı	Kadın Sayısı
31	1 ve 1 yıldan az	
32	2-3 yıl	
33	4-5 yıl	
34	6+	

4	Yaş Grubu	Kadın Sayısı
41	-19	
42	20 -34	
43	35 - 49	
44	50 +	

5	Öğrenim Durumu	Kadın Sayısı
51	Okur yazar Değil	
52	Okur yazar	
53	İlkokul	
54	Orta ile	
55	Yüksek	

6	Son üç ay içinde Kullandığı Yöntem	Kadın Sayısı
61	Kullanmıyor	
62	Ria	
63	Hap	
64	Kondom	
65	Geri Çekme	
66	Diğer	

7	Yapılan işlem	Kadın Sayısı
71	Mr	
72	Diğer yöntemle yap. rahim tar.	
73	Kadında Sterilizasyon	
74	Erekte Sterilizasyon	

YÖNTEM KULLANAN KADINLARDAN				
8	Yönteme			
81	Yöntemin adı	Yeni Başlayan Sayı	Devam Eden Sayı	Bırakan Sayı
	Ria			
82	Hap			
83	Kondom			
84	Toplam			

Sınıf Numarası											
Sağlık Evinin Adı											
Bölgenin Genel Nüfusu											
ANA										Geçen aydan devreden gebe sayısı	
										Bu ay tesbit edilen gebe sayısı	
										Toplam	
										Gebe	Kontrol edilen ve izlenen
										Lohusa	
										Bu ay bölge dışına çıkan gebe sayısı	
										Düşük	
										Özen	
										Sağ. Per. yar. ile	Bu ay yapılan doğum
										Kendi Kendine	
Gelecek aya halen gebe sayısı											
0-12 ay		Geçen aydan devreden çocuk sayısı									
1-6 yaş											
Toplam											
0-12 ay		Bu ay tesbit edilen çocuk sayısı									
1-6 yaş											
Toplam											
0-12 ay		Kontrol muayene izlenen çocuk sayısı									
1-6 yaş											
Toplam											
0-12 ay		Bu ay ölen çocuk sayısı									
1-6 yaş											
Toplam											
0-12 ay		Bu ay bölge dışına çıkan çocuk sayısı									
1-6 yaş											
Toplam											
1-6 yaş		Bebeklerden 6-12 ayların toplamı									
12 ayını tamamlayan											
6 yaşını tamamlayan											
1-6 yaş		Gelecek ay kalan çocuk sayısı									
Toplam											
Düşünceler											

[illegible]

**HASTANEDEKİ DOĞUMLARIN
SAĞLIK OCAKLARINA VE AYLARA DAĞILIMI
(19)**

[illegible]

İLİ :

BEBEK DOĞUM TUTANAĞI

YIL :

KURUMU :

AY :

Bebek'in Adı Soyadı	Anne Adı Baba Adı	Adresi	Bağlı Olduğu Sağlık Ocağı	Doğum Tarihi	DOĞUMUN NEVİ		
					Canlı doğum	Ölü doğum	Anne ölümü

NOT: Bu form 3 nüsha olarak tanzim edilir.

1. Nüshası bebeğin ikamet ettiği sağlık ocağına gönderilir.

2. Nüshası Hastanede muhafaza edilir.

3. Nüshası Sağlık Müdürlüğünde dosyalanır.

TASDİK OLUNUR:...../...../

ili:

BAĞIRSAK PARAZİTLERİ AYINA AİT ÇALIŞMA CETVELİ

[illegible]

SAĞLIK OCAĞI TABİBLİĞİ BÖLGE DIŞI AŞI BİLDİRİM FORMU

ADI SOYADI :				
DOĞUM TARİHİ :				
ANA ADI :		BABA ADI :		
ADRES :				
BAĞLI OLDUĞU SAĞLIK OCAĞI				
AŞILAR	1. AŞI	2. AŞI	3. AŞI	RAPEL
DBT				
POLİO				
KIZAMIK				
BCG				
GTT				

..... Sağlık Ocağı Tabipliğine

Kurumumuza başvuran yukarıda açık kimlik ve aşı uygulamasına ait bilgiler bulunan Bebek /Çocuk / Gebeye aşısı yapılmıştır.

Ocağınız kayıtlarına (012A-012B) işlenmesini arz ve rica ederim.

..... Sağlık Ocağına

Sorumlu Tabibi,

..... SAĞLIK MÜDÜRLÜĞÜ
AYLIK KUDUZ MÜCADELE FORMU

A. ISIRIK OLAYLARINDA YERLEŞİM YERİ, UYGULANAN AŞI VE REZERVUAR:

YERLEŞİM YERİ	ISIRILAN Kişi SAYISI (1)	KUDUZ TEŞHİS EDİLEN SAYI (2)	UYGULANAN TEDAVİ ŞEMASI			ISIRAN VEYA TEMAS EDİLEN KU- DUZ REZERVUARİ OLAN HAYVAN				
			SEMPLE AŞI UYGULANAN Kişi Sayısı (3)	HDCV UYGULANAN Kişi Sayısı (3)	SERUM UYGULANAN Kişi Sayısı (5)	Kedi Sayı	Köpek Sayı	Koyun Sığır Sayı	Vahşi Hayvan sayı	Diğer sayı

B. TESBİT EDİLEN

Ay İçinde Şüpheli Isırık Veya Kuduz Tesbil Edilen Yerleşim Yeri Sayısı	Geçen Aydan Karantinaya Alman ve Karantinası Devam Eden Yerleşim Yeri Sayısı	Karantina Altındaki Toplam Yerleşim Yeri Sayısı

İHTİYAÇ	GEÇEN AYDAN DEVİR (a)	AY İÇİNDE GELEN (b)	AY İÇİN- DE KUL- LANILAN (c)	AY İÇİN- DE İMHA EDİLEN (d)	GELECEK AYA DEVİR (a+b-c-d)	GELECE K AY İHTİYACI
Semple Tipi Aşı (Şişe) HDVC (Doz) SERUM (Şişe) STRİKNİN (Gram)						

Ocak Hekimi Adı Soyadı :

Ocak Hekimi Adı Soyadı

İmza :

İmza :

SAĞLIK PERSONELİ TARAFINDAN YAPILAN GÜNLÜK EĞİTİM ÇALIŞMASI FORMU

AİT OLDUĞU AY VE YIL :

GÜNLER	KONU KODU : 01			KONU KODU : 02			KONU KODU : 03			KONU KODU : 04			KONU KODU : 05		
	K	E	S	K	E	S	K	E	S	K	E	S	K	E	S
1															
2															
3															
4															
5															
6															
7															
8															
9															
10															
11															
12															
13															
14															
15															
16															
17															
18															
19															
20															
21															
22															
23															
24															
25															
26															
27															
28															
29															
30															
31															
TOPLAM															

Sıra No	GİDİLEN YERİN ADRESİ	SAHİBİNİN ADI VE SOYADI	TÜRÜ	KONTROL SONUCU BULGULAR
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

GIDA ZEHİRLENME CETVELİ

Zehirlenmeye neden olan gıda maddeleri	Zehirlenme belirtisi gösteren kişi			ÖLEN			Zehirlenmeye neden olan amil ***
	Kadın	Erkek	Çocuk*	Kadın	Erkek	Çocuk*	
Et							
Sucuk							
Salam							
Sosis							
Pastırma							
Kavurma Etler							
Diğer Et Mamülleri							
Süt							
Peynir							
Krema							
Dondurma							
Tereyağ							
Diğer Süt Mamülleri							
Meyveler							
Sebzeler							
Kümes Hayvanı Etleri							
Yumurta							
Balık							
Mantar							
Konserve (a) Evde yapılmış (b) Hazır							
Hazır Yemek							
Yabani Otlar							
Tatlılar							
Pastalar							
Bal							
Mahiyeti Meçhul Gıda Mad.							
Diğer							

* 0-14 yaş grubu çocuk kabul edilecektir.

** Hangi madde olduğu isimle belirtilecektir.

*** Zehirlenmeye neden olan amil

a) Gıdadan geçen mikroorganizmalar

b) Pestisit, ağır metal ve bazı katıklardan meydana gelen zehirlenme

c) Hijyen şartlarının bozukluğundan meydana gelen zehirlenme

İLİ :

YILI :

	1) Gıda maddeleri imal edilen yer			2) Gıda maddeleri satılan yerler			3) Organoleptik Muayene			Laboratuvar Analiz Sonuçları						Portör Muayene Sayısı
AYLAR	Kontrol Sayısı	Uygun	Uygun değil	Kontrol Sayısı	Uygun	Uygun değil	Kontrol Sayısı	Uygun	Uygun değil	Kimyasal			Bakteriyolojik			
										Numune sayısı	G.M.T. Uygun	G.M.T. U. Değil	Numune sayısı	G.M.T. Uygun	G.M.T. U. Değil	
OCAK																
ŞUBAT																
MART																
NİSAN																
MAYIS																
HAZİRAN																
TEMMUZ																
AĞUSTOS																
EYLÜL																
EKİM																
KASIM																
ARALIK																
TOPLAM																

NOT : 1, 2, 3, 4. sütunların Belediyelerin Gıda Kontrol çalışmaları da dahil edilecektir.

5. sütuna yalnız gıda işlerinde çalışanlar yazılacaktır.

Sağlık ve Sosyal Yardım
Müdürü

İLİ ;
AY ;

**İÇME VE KULLANMA SULARINDA YAPILAN SERBEST BAKİYE KLOR
ARAMA SONUÇLARINI GÖSTERİR AYLIK CETVEL**

[illegible]

199 Ayında Yasal İşlem
Yapılan Gıda İşletmeleri Listesi

FİRMA ADI	GIDANIN NEVİ	SAĞLIĞA ZARARLI	TAKLİT VE TAĞŞIŞ	YAPILAN İŞLEM (X)

Form 020 Önerisi ve Ekleri

İLİ :
İLÇESİ :
KURUMU :

ÇEVRE SAĞLIĞI İSTATİSTİK FORMU

YIL :
AY :
DOLDURAN :

SULARIN VE TESİSLERİN KONTROLU

KONTROL EDİLEN	Mikrobiyolojik Kontrol		Kimyasal Kontrol		Tesislerin Kontrolü	
	Num. Sy.	Uygun	Num. Sy.	Uygun	K. Sayı	Uygun
İçme Suları Şebeke						
Kaynak						
Kuyu						
Maden Suları						
Kaplıca, İçmece						
Yüzme Havuzları						
Plaj (Deniz)						
Göl, Baraj Suları						
Akarsu ve Diğer						
TOPLAM						

GIDALAR VE İMALATHANELERİNİN KONTROLU

KONTROL EDİLEN	Mikrobiyolojik Kontrol		Kimyasal Kontrol		Tesislerin Kontrolü	
	Num. Sy.	Uygun	Num. Sy.	Uygun	K. Sayı	Uygun
Et Balık Mamüll.						
Yağlar						
Süt ve ürünleri						
Un ve Mamülleri						
Şeker ve Mamüll.						
İçecekler						
Baharatlar						
Konserveler						
Ambalajlar						
TOPLAM						

SULARIN VE TESİSLERİN KONTROLU

		KİRLİTİCİ ATIKSU KAYNAĞI			
		Kanalizasyon Desaj	Sulara Desaj	Toprağa Desaj	Toplam
BELEDİYE HUDUTLARI DIŞINDA	Sayı				
	İzin Al				
	Toplam				
BELEDİYE HUDUTLARI İÇİNDE	Sayı				
	İzin Al				
	Toplam				
GENEL TOPLAM					

EMİSYON İZNİNE TABİ TESİSLERİN DURUMU

TESİSLER	İZİN MEVCUT TESİS	AY İÇİNDE İZİN ALAN			KONTROL SAYISI	UYGUN
		Kısmi İzin	Ön İzin	Emisyon İznü		
LİSTE A						
LİSTE B						
TOPLAM						
LİSTE A						
LİSTE B						
TOPLAM						

KLORLAMA KONT.

Yerleşim Yeri	Ölçüm Sy.	Klor Müsp (+)
İl		
Mrk.		
İlçe		
Bucak		
Köy		
Topl.		

BELE VE ÇÖPLÜK DÜBÜM HALI SAĞLIĞI İÇİN KONTROLÜ

	Okul Yurt İbadet hane vb.	Otel Pansiyon Kamp vb.	Hamam Banyo Sauna vb.	Lokanta, Çarba Salata vb.	Pastane vb.	Kahve Çay Ocağı vb.	Bakkal Şarküteri vb.	Kasap Balıkçı vb.	Hal Pazar Manav vb.	Berber Güzellik Salonu Kuaför	Spor Tesisleri	Eğlence Piknik vb. Yerler	Meskenler	Toplam
SAYISI														
Y. Açılan														
Knt. Say.														
Uygun														
BELEDİYE HUDUTLARI İÇİNDE	Sayı													
	Yeniden yapılan													
	Kontrol Say.													
	Uygun													
1. SINIF														
2. SINIF														
3. SINIF														
TOPLAM														

GÜRÜLTÜ KONT.

ÇEVRE SAĞLIĞI ÇALIŞMALARI

Ş İ K A Y E T L E R											
	Ahır Gübrelik	Mesken Civarına Çöp Atılması	Meskende Hayvan Beslenmesi	Gürültü	İs, Koku Duman	KANALİZASYON			FOSSEPTİK ÇUKURLARI		
						Taşma Birikme	Patlak	Tıkanma	Açık Çukur	Taşma Sızıma	Pis su Tesis Anıza
Kontrol Sayısı											
Uygun Olan											
Rapor* Verilen											
İslah Edilen											

Rapor tanzim edilerek Belediyelere Resmi yazı ile gönderilen şikayet sayıları belirtilicektir.

P E S T İ S İ T K O N T R O L U				
	İnsektisit	Rodendisit	Tarım İlacı	TOPLAM
Numune Sayısı				
Etiket Kontrolü				
Uygun Bulunan				
Satışı Durdurul				
İmha Edilen				

	P O T Ö R İ T İ K M U A Y E N E L E R İ L E R İ							
	TOPLAM TAHLİL SAYISI		MÜSFET (+)		MENFİ (-)		TOPLAM	
							Vaka	Ölüm
Hazırlayan- larda								
Uygulayan- larda								
Kahıtlı ile								
TOPLAM								

TANZİM EDEN KURUM :

.../.../.....

SORUMLU :

(İmza ve Mühür)

BÖLÜM 13

ÇEVRE SAĞLIĞI MEVZUATI

Katılımcılar toplantı öncesi kırsal kesim çevre sağlığı uygulamaları açısından önemli mevzuat hükümlerin i araştırmalıdır.

DİKKAT: Her masaya gerekli bazı mevzuat örnekleri konulacaktır.

1. Kırsal kesimde çevre sağlığı uygulamalarında önemli mevzuat hükümleri sizlerce nelerdir?
2. Kırsal kesimde çevre sağlığı uygulamalarında yaptırım ve ceza konusunda ne düşünüyorsunuz? Ceza esaslı yaklaşımın sakıncaları nelerdir?

Bir saat küçük grup tartışması 30 dakika sunum.

Çevre Sağlığı Mevzuat İndeksi

A

- Acil yardım Y2-tümü
Acil yardım süresi, tanım Y2-5/f
Acil yardım, tanım Y2-5/e
Açık havuzlar Y79-131,132,133
Açıkta depolanan yydma malzeme Y27-7/5
Ağaç dikmek K53-13/16,14/9
Ağaç ürünleri, mobilya sanayii; deşarj standartları Y66-31/L
Ağaçlandırma T9-12
Adi kuyuların dezenfeksiyonu Y29/2
Ağır ve tehlikeli İşler T1-tümü
Ağır ve tehlikeli İşler listesi T1-CETVEL
Aerosol difüzörü, tanım T25-1
Afet K101-1, Y2-tümü, K101-29,33,36,40,43,45,Ek.md.3,Ek.Md.4,Ek.Md.5, K13-3/C.5, T11-9/6,9/7, T13-22, K68-2/X, K101-4,5,6,8,9,10,11,12,13,14,15
Afet bölgeleri K101-47/b, K101-6,7,13,14, K101-3,16,21
Afet bölgesi Y2-1
Afet, bilgi sağlama K13-3/B.1.h
Afet, çevre sağlığı önlemleri Y2-63/1,63/4
Afet, ihbar K13-3/B.1.h
Afet, Kanalizasyon tesisi hasarı Y2-62/10
Afet, İçmesuyu tesisi hasarı Y2-62/10
Afete maruz bölgeler K101-1,2
Afetler K67-122, K36-9, K79-13
Afetler, geçici İskan K101-13/d
Afetler, kurtarma hizmetleri K101-11
Ahrır Y70-12,13, K7-15/28,K53-14/1,14/2, K53-13/4, K102-246
Akarsu K17-1, Y71-5/4.D.c, T10-6,9
Akarsu kıyıları K49-1,2
Akarsu, anım Y47-4/c
Akarsular K22-2/f, K15-22,24, K93-6
Akarsulardan su alma Y71-6/3.B.a
Akarsuların kirlenmesi K40-2/c
Akarsuların kirliliğini önlemek K40-2/c
Akarsuyun Islahı K22-25/c
Akaryakıt, tanım Y22-4
Akustik gölge bölgesi, tanım Y25-4/28
Alıcı ortam ve sınıfları, tanım Y66-2
Alıcı ortam, tanım K15-2/f, Y8-2
Alıcı ortama ait kabul edilebilir değerler Y69-Ek.5 Liste 2
Alıcı su, tanım Y69-3
Alıcı su ortamlarına deşarj izni Y66-2/ç
Alıcı su Ortamına atıksu deşarj izni Y66-37
Alıcı su Ortamına doğrudan boşaltım Y66-27
Alıcı su Ortamına doğrudan boşaltım esasları Y66-26
Ana lağımlar K103-2,3
Ana yat limanı, özellikleri Y84-12
Ana yat limanı, tanım Y84-12
Anma ısıl gücü Y27-Ek.1
Anorganik flor emisyonu Y27-7/9.B
Anorganik klor emisyonu Y27-7/9.A
Antiklor formülü (WHO tarafından önerilen) Y30-53
Araç muayene istasyonları Y6-tümü
Araç muayene istasyonları, açılması Y6-1,5,6,7,8
Araç muayene istasyonları, denetim Y6-17
Araç muayene istasyonları, İşletme şartları Y6-9
Araç muayenelerinde izlenecek esas ve ölçütler Y6-Ek.1
Araçların kontrolü K102-146
Araçların kontrolü K7-15/10
Araçların kontrolü Y36-1,2,12,24,40
Araçların kontrolü, yetkili kuruluşlar Y36-41
Araçların muayeneleri Y6-3
Araçların muayeneleri, periyodik süreleri Y6-14
Araçların muayeneleri, İlk tescilinde Y6-13
Araçların muayenesi K47-34
Araçların sağlık kontrolü K102-3/18
Araçların uygunluğu K47-29,34
Arazi Islahı K50-2/k, K50-12/a
Arazi kayması K65-23
Arazi kullanma kabiliyeti, tanım Y77-3/a
Arazi kullanma şekli, tanım Y77-3/f
Arazi kullanım kararı, kentsel K15-9
Arazi kullanım kararı, kırsal K15-9
Arazi sınıf ve kullanma şeklinin tesbiti Y77-5
Arazi toplulaştırma K81-6
Arazi toplulaştırma K89-2/b
Arazi İmarı K50-12/a
Arazi, kamulaştırma Y68-12,16,17,18
Arazi, toplulaştırma Y68-20,21,22,23,24
Arazinin aşırı kullanımı K15-9
Arazinin tarım dışı kullanımı K81-19
Arazinin yanlış kullanımı K15-9
Artıklar, uzaklaştırılması Y68-2/a
Arka plan gürültüsü, tanım Y25-23
Arsa stoku K3-2
Artezyen durumu göstermeyen kuyularda klorlama Y29-2/a
Artezyen kuyuların dezenfeksiyonu Y29-2/b
Artezyen sahaları T29-3/c
Artık K15-8
Artık Y40-1
Artık, Alıcı ortama verilme usülleri K15-11
Artık, Alıcı ortama vermek K15-8
Artık, arıtım K15-11,12
Artık, depolamak K15-8
Artık, taşımak K15-8
Artık, uzaklaştırmak K15-8,11,12
Artık, zararsız hale getirme K15-11,12
Artıklar, Alıcı ortama verilmesi Y38-1
Artıklar, arıtılması Y66-2/a
Artıklar, depolanması Y38-1
Artıklar, ithali Y66-2/a
Artıklar, taşınması Y38-1

- Atıklar, uzaklaştırılması Y38-1
 Atıklar, zararsız hale getirilmesi Y66-2/a
 Arıtma çamurları, izolesi Y39-2/c
 Arıtma çamurları, toplanması Y39-2/c
 Arıtma çamurları, uzaklaştırılması Y39-2/c
 Arıtma çamurlarının tarımda kullanılması Y38-44,45
 Arıtma çamuru, depolanması Y38-28
 Arıtma çamuru, evsel katı atıklarla birlikte depolanması Y38-28
 Arıtma çamuru, tanım Y38-3
 Arıtma çamurunun kullanma sınırlamaları ve yasakları Y38-45
 Arıtma çamurunun tarımda kullanılabilme şartları Y38-44
 Arıtma tesis çamuru uzaklaştırılması Y8-3/e.4
 Arıtma tesisi çamuru Y8-3/e.4
 Arıtma tesisleri K15-11
 Arıtma tesisleri kurmak K15-11
 Arıtma tesisleri işletmek K15-11
 Arıtma, tanım Y31-2
 Arıtma, tanım Y8-2
 Arıtım T10-9/B
 Arıtım çukurları Y47-84,85,86,87,88
 Arıtım istasyonları K49-6/a
 Arıtım tesisleri T24-7/D
 Arıtım tesisleri Y47-3
 Arıtım tesisleri yapımında nüfus hesapları Y47-21,22,23,24
 Arıtım tesisleri, arıtım çamurunun taşınması Y47-16
 Arıtım tesisleri, bakım ve işletilmesi Y47-77,78,79,80
 Arıtım tesisleri, hesap esasları Y47-21,22,23,24
 Arıtım tesisleri, su K2-2,5
 Arıtım tesisleri, su kaynaklarına uzaklığı Y47-16
 Arıtım tesisleri, su koruma mntıklarına uzaklığı Y47-16
 Arıtım tesisleri, su kuyularına uzaklığı Y47-16
 Arıtım tesisleri, tanım Y47-4/d
 Arıtım tesisleri, yapım özellikleri Y47-20
 Arıtım tesisleri, yerleştirilmesine ait hükümler Y47-16
 Asbest maden işletmelerinde alınacak ek önlemler Y50-21
 Asbest İşleme tesislerindeki atıklar Y50-22
 Asbest, tanım Y50-4
 Asit karakteri taşıyan maddeler Y74-3.12/A
 Atelyeler K102-268,269,275
 Atmosfere temas eden döşemelerin Isı geçirgenlik direnci Y51-8
 Atom enerjisi K96-1,2,4/a,4/g,4/i
 Atık K15-8, T7-28
 Atık Y40-1
 Atık, tanım Y69-3
 Atık boşaltımı, oluşan bulanıklık artışı Y66-6/E
 Atık boşaltımı, oluşan kıyı çizgisi değişimi Y66-6/E
 Atık boşaltımı, oluşan sığlaşma Y66-6/E
 Atık gazlardaki ısılilik derecesi Y27-7/1
 Atık gazların atılması Y27-8
 Atık geri kazanım komisyonu, çalışma usulleri Y38-49
 Atık geri kazanım komisyonu, görevleri Y38-50
 Atık geri kazanım komisyonu, kuruluşu Y38-49
 Atık İthalatı K15-9,12
 Atıklarda aranacak fiziksel ve kimyasal özellikler Y69-Ek.5 Liste I
 Atık su T25-14/3
 Atık su, tanım Y69-3
 Atık su miktarını azaltmak için alınabilecek önlemler Y66-30
 Atık su zararlarını azaltmak için alınabilecek önlemler Y66-30
 Atık su, depolama T27-14/3
 Atık sular T10-9,12
 Atık sular Y59-9
 Atık sular, arıtılarak uzaklaştırılması Y8-1
 Atık sular, kesimhane T10-12,17
 Atık suların boşaltım İlkeleri Y66-25 den 36 ya
 Atık suların izalesi T10-9
 Atık suların Kanalizasyona deşarjı Y8-tümü
 Atık suların sulamada kullanımı Y66-28
 Atık ısı Y66-6/D
 Atık, Alıcı ortama verilme usulleri K15-11
 Atık, Alıcı ortama vermek K15-8
 Atık, arıtım K15-11,12
 Atık, depolamak K15-8
 Atık, tanım K15-2/e, Y8-2, Y16-5/ç, Y66-2, Y31-2
 Atık, taşımak K15-8
 Atık, uzaklaştırmak K15-8,11
 Atık, zararsızlaştırma K15-11,12
 Atıklar, Alıcı ortama verilmesi Y38-1
 Atıkları seyreletme Y8-7
 Atıkların imhası K102-20/5
 Atıkların ortadan kaldırıldığı tesisler, özel emisyon sın.Y27-Ek.7
 Atıkların toplanması K102-20/5
 Atıksu alt Yapı tesisleri Y66-2/c
 Atıksu alt Yapı tesisleri yönetimi, tanım Y66-2
 Atıksu alt Yapı tesisleri, tanım Y66-2
 Atıksu alt Yapı tesisleri, başlanacak atıksu özellikleri Y66-47
 Atıksu arıtımı, tanım Y66-2
 Atıksu bağlantı izni ve belgesi Y66-44
 Atıksu depolama tankı, tanım Y31-2
 Atıksu depolama tankı, t anım Y8-2
 Atıksu deşarjı, denetim Y66-52
 Atıksu deşarjı, yetkili merci Y66-52
 Atıksu kanalı, tanım Y8-2
 Atıksu kaynakları, tanım Y66-2
 Atıksu kaynakları, tanım Y8-2
 Atıksu örneğinde izin verilebilir maximum değer Y8-13
 Atıksu standartları, deşarjlarda öngörülen Y66-Tablo.25

Atıksu toplama havzası, tanım Y66-2
Atıksu toplama havzası, tanım Y8-2
Atıksu toplama sistemine verilemeyecek maddeler Y66-46
Atıksu toplama ve bertaraf esasları Y66-43
Atıksu, tanım Y66-2
Atıksular, içerdiği kirleticiler Y66-3/A
Atıksular, izalesi Y82-55
Atıksular, miktarı Y66-3/A
Ayrı bertaraf edilmesi gereken atıklar Y38-8
Ayrılmışbalast, tanım Y22-4

B

Baca gazı Y27-Ek.1
Baca gazı ölçümü K7-15/38
Bağlantı kanalı, tanım Y66-2
Bağlantı kanalı, tanım Y8-2
Bakteri yatakları Y47-54
Balast, gemi K15-22
Balast, tanker K15-22
Balık biyodeneyi, tanım Y66-2
Bar K102-261, K68-7, Ek md 8, K7-15/3
Bar, denetim K7-15/3
Baraj K50-2/c, 13/b, K2-2,4, K41-6/L.d, K50-9/g
Baraj gölleri K84-7
Baraj rezervuarı, tanım Y66-2
Baraj suyu Y71-5/4.D.c
Baraj, ormanda K65-14/D
Barınak K49-6/a
Basınç altında eritilmiş gazlar Y74-3.04/D
Bataklik K14-20, K95-667, K5-1, 11, K53-13/8, K22-25/c
Bataklik kurutmak K22-2/c
Bataklik kurutulması K95-667
Bataklik sınırları K5-4,6
Bataklik, kurutma K5-1,2,7,11
Bataklik, kurutma tesisatı K5-7
Bazik karakterli maddeler Y74-3.12/B
Becquerel T14-2/B.2
Belediye K102-250, K102-252, 253, 254, 255, 256, 257, K102-263, 265, 266, 267, K102-303, K103-2, 4, 9, K2-2, 3, K33-9/D, 9/I, 12/E, K7-tümü, K34-1, 3/A, 3/B, 3/C, 5,1 1, K40-2/d, K8-1, 4, 5, 6, 8, Y72-6, K36-2, 7/a, 7/c, 8, 9, K13-1, 3/C.6, K66-1,2/D, K82-Ek md 8, K22-31/d, K4-1, K82-1,2,4,5, Ek md 1, Ek md, 6, K102-20, T9 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 20, 24, 25, 27, 37, 38, 39, K55-6, 7, K102-238, 239, 240, 241, K102-261, K102-246, 247, 248, 249, K102-244, K57-4, T21-1, 3, 5/1, 5/2, 6, 7, 8, 9, 10, K36-26, 32, 41, K3-7, 8, 12, K102-235,2 36, K52-8, 9, 10, K102-258, 259, K102-75
Belediye encümeni K104-1,4, K36-19,23/a, K7-, K82-Ek md 5
Belediye gelirleri K6-12 den 22 ye,43,44,52 den 78 e, K6-79,Ek.Md.1 den Ek.Md.6 ya
Belediye meclisi K102-262, K103-4, K104-1, 2, 4, K27-7, 12/c
Belediye meclisi kararı K27-7,8

Belediye meclisleri K101-2,14,18,19,20, K7-3, K8-3,6
Belediye sınırları K27-17,K27-25,35,Ek.Md.2,K36-16,K42-3,K6-12,72,80,Ek.Md.1,K7-4,5,K93-7
Belediye sınırı K82-Ek md 8
Belediye, görevleri K7-15
Belediye, tanım K7-1
Belediyeler K100-9/b,K102-208,K102-21,22,K102-212,K102-4,K25-7,K27-16,18,19,20,21,24,K27-25-31,34,35,Ek.Md.1 den Ek.Md.3 e,K27-4, 5, 7, 8, 10, 11, 12, K31-36, K36-10, 11, 14, 16, 17, 18, 23, K70-33, K78-36, K102-2
Belirli miktar ve türden özel nükleer maddeler için ayrıcalıklar Y60-5
Bertaraf etme, tanım Y38-3
Bina K102-252, 253, 256
Bina yıkımı K7-15/12
Bina, çürük K53-13/28
Bina, tanım K36-5
Bina, tehlikeli durumda K53-13/28
Binalar, hasara uğrayan K101-29,30,40
Binalar, yanan K101-29,30
Binalar, yıkılan K101-29,30
Binalarda Isı kaybına karşı yalıtım İlkeleri Y51-tümü
Binalarda Isı yalıtımı uygulamaları Y9-tümü
Birinci sınıf gayri sıhhi müesseseler listesi Y20-liste
Birinci sınıf gayri sıhhi müesseseler, tanım Y20-4/b
Birinci Isı bölgesine giren belediyeler Y9-Ek.liste
Birincil eşdeğer doz sınırları, tanım Y62-7/A
Birleşik kanal, tanım Y8-2
Bitkiler K109-1 den 65 e
Biyolojik arıtım tesisleri Y47-52,53,54,55,56,57
Biyolojik oksijen ihtiyacı (BOI) Y66-8
Böcek kırıcı: bkz. İnsektisit
Böceklerden arınma T25-15,19/2.b,19/2.c,26/1,48
Boğaziçi alanlarının korunması K9-tümü
Boğaziçi alanı, tanım K9-2/a,
Boğazlar K102-34,40,41, K15-22,24, K29-4, K44-2
Bölge planları K36-6,8/a, T19-2, Y27-54
Bölge planları, hazırlanması K36-8/a
Boru hattı, dezenfeksiyon Y29-18/4
Boru hattı, klor miktarı Y29-18/4.3
Boru hattı, klorlama Y29-18/4.1
Boru hattı, klorun katılması Y29-18/4.2
Boru hattı, numune alma Y29-18/4.5
Boru hattı, temas süresi ve yıkama Y29-18/4.4
Boru hattı, yıkama Y29-18/3
Boru hattının klorla dezenfeksiyonu Y29-7
Boru hattının yıkanması . Y29-6
Boruda kabul edilen basınç ve hızlar Y71-6.E
Boş kapların geri alınması Y38-13
Boşaltma kanalları K79-9
Bucak, kaldırılması K33-2/B
Bucak, kurulması K33-2/B
Bucak, sınırları değiştirilmesi K33-2/B
Bucak, sınırların belirtilmesi K33-2/B

Buğu K95-661
Buhar,tanım T12-2/f
Bulaşık bölge T25-1
Bulaşık eşya K102-50
Bulaşık eşya, ithali K102-50
Bulaşık eşya, tahliyesi K102-50
Bulaşık gemi K29-6/f
Bulaşık liman K29-6/f
Büyük tesislerde asgari baca yüksekliği Y27-8/4
Büyük şehir belediyeleri K27-Ek.Md.2
Büyük şehirler K27-Ek.Md.2
Büyükşehir K40-1
Büyükşehir belediyeleri K11-Tümü, K15-18, K42-3/cb
Büyükşehir belediyeleri sınırları K11-5
Büyükşehir belediyeleri, görevleri K11-6
Büyükşehir belediyesi Y33-5/c
Büyükşehir, tanım K11-3, Y14-3

C

Cam kaplarla ilgili hükümler Y38-16
Cam sanayii, deşarj standartları Y66-31/D
Canlı su, tanım Y49-4
Cenaze K102-82
Cenazelerin yıkanması T9-9,27,32
Curie T14-2/B.1

Ç

Çakıl ocakları K55-6
Çalışanların radyasyon güvenliğini sağlama Y76-1
Çalışma hayatı K12-1
Çalışma hayatını denetlemek K12-2/h
Çalışma koşulları, İş yerinde kullanılan maddelere göre T12-17-21
Çalışma saatleri K102-173,174,175
Çamaşır yıkama yerleri K102-79
Çamur tutma tesisleri Y49-37,38,39
Çatıların Isı geçirgenlik dirençleri, Isı bölgesine göre Y50-6
Çay K14-21
Çevresel etki değerlendirmesi Y55-23,42/f
ÇED değerlendirme tablosu Y18-Ek.Tablo
ÇED değerlendirme tablosunun hazırlanması Y18-10
ÇED inceleme-değerlendirme komisyonunun görevleri Y18-19
ÇED olumlu belgesi Y18-4
ÇED olumlu veya olumsuz belgesi Y18-22
ÇED olumsuz belgesi Y18-4
ÇED ön araştırma kontrol listesi Y18-Ek.IV
ÇED ön araştırma kontrol listesi ve değerlendirme tablosu Y18-4
ÇED ön araştırma kontrol listesinin hazırlanması Y18-10
ÇED ön araştırması uygulanacak faaliyetler listesi Y18-Ek.III
ÇED ön araştırmasına tabi faaliyetler Y18-9
ÇED ön araştırmasına tabi faaliyetler için başvuru Y18-11

ÇED raporu duyurusu Y18-14
ÇED raporu genel formatı Y18-4
ÇED raporu genel formatı Y18-EK.V
ÇED raporu inceleme-değerlendirme komisyonu Y18-4, 16
ÇED raporu, revize Y18-20
ÇED raporun incelenmesi-değerlendirilmesi-esas alınacak hususlar Y18-18
ÇED raporuna tabi faaliyetler Y18-6
ÇED raporunda bulunması gereken hususlar Y18-7
ÇED raporunun incelenmesi-değerlendirilmesi süresi Y18-16
ÇED sürecine Halkın katılımı Y18-15
ÇED uygulanacak faaliyetler listesi Y18-Ek.I
ÇED uygulanacak hassas yöreler Y18-Ek.II
Çeltik alanı mesafesi, köye K14-20
Çeltik alanı mesafesi, şhire K14-20
Çevre K15-1
Çevre K21-2/d
Çevre K7-15/77
Çevre bozulmaları K15-9
Çevre düzeni planları Y27-54
Çevre düzeni planı, tanım K36-5
Çevre güvenliği K96-4/e
Çevre güvenliği hizmetleri K96-8/a
Çevre kirlenmeleri K15-9,10
Çevre kirlenmesi K1-56
Çevre kirlenmesini önlemek K1-56
Çevre kirliliği K42-4/b, K94-558, 559, T18-2/M, T26-5/D
Çevre kirliliği, giderilmesi K15-29
Çevre kirliliği, giderilmesini teşvik K15-29
Çevre kirliliği, önlenmesi K15-29
Çevre kirliliği, önlenmesi Y16-1
Çevre kirliliği, önlenmesini teşvik K15-29
Çevre kirliliği, tanım K15-2/c
Çevre kirliliği, zarar görenler K15-30
Çevre kirliliği, zarar görenlerin ihbarı K15-30
Çevre kirliliğini önleme fonu K15-17,18,19
Çevre kirliliğinin önlenmesi K15-17
Çevre kirliliğinin önlenmesi K15-3/a,3/b,3/e,3/f
Çevre koruma alanları Y66-4
Çevre koruma alanları,tanım Y66-2
Çevre koruması Y8-3/a, K15-1, K15-3/a,3/b,3/c,3/g
Çevre korunması K15-9
Çevre korunması esasları K15-13
Çevre korunması,tanım K15-2/a
Çevre sağlığı K1-56, K11-6/e, K35-78/13, K50-13/e, K93-37/A.3, Y40-1, Y64-2/a.2Y79-2, 22/o K26-9/c
Çevre sağlığı hizmetleri K70-33
Çevre sağlığı hizmetleri, denetim K70-33
Çevre sağlığı, hizmetleri Y14-5/B.b,18
Çevre sağlığı, korunması Y20-1
Çevre sağlığı, korunması K11-6/e
Çevre sağlığını koruma K1-56

Çevre sağlığı, korunması Y14-5/B.b,18
 Çevre sorunları K15-10, K15-3/d, K62-14/c
 Çevre sorunlarının önlenmesi K15-3/d
 Çevre şartları K1-57, K36-1
 Çevre, iyileştirme K15-17
 Çevre, radyoaktif atıklardan kirlenmesinin önlenmesi T14-4/F
 Çevre, radyoaktif atıklarla kirlenme T14-4/F
 Çevre, radyoaktif yağış kirlenmesi T14-4/F
 Çevre, radyoaktif yağış kirlenmesinin önlenmesi T14-4/F
 Çevre, tanım Y18-4
 Çevrenin iyileştirilmesi K15-1, Y16-1
 Çevrenin radyasyon güvenliğini sağlama Y76-1
 Çevresel etki değerlendirilmesi K15-10
 Çevresel etki değerlendirmesi raporu K15-10
 Çevresel etki değerlendirmesi raporu, tanım Y18-4
 Çevresel etki değerlendirmesi uygulanacak hassas yöre-
 ler Y18-4
 Çevresel etki değerlendirmesi (ÇED), tanım Y18-4
 Çevreye zarar verenler K15-28
 Çevreyi geliştirme K1-56
 Çevreyi kirletenler K15-28
 Çeşme K102-241, K53-13/8, K79-6/a, K95-684, T21-
 7, T9-14
 Çeşmeler K102-79
 Çeşmeler, düzenleme K7-15/35
 Çeşmeler, taşınmaz kültür varlıkları K54-6/d, 10
 Çiğ K101-1, 2, 3
 Çiğ K65-33
 Çocuk bahçesi K27-10
 Çocuk Hıfzıssıhası K102-173
 Çok gözlü çürütme çukurları Y47-40, 41, 42, 43, 44
 Çok gözlü tam çürütme çukurları Y47-53, 54, 55
 Çok katlı arıtım çukurları Y47-45, 46, 47, 48, 49, 50, 51
 Çok kirlletici tesisler için özel emisyon sınırları Y27-
 Ek.7
 Çok soğuk sıvı gazlar Y74-3.04/C
 Çöp K13-3/C.8, K56-4, K94-558, T25-14/3, Y66-16
 B, 18/B, Y80-43
 Çöp atmak T7-29
 Çöp biriktirme kapları Y38-18
 Çöp ithali K15-9
 Çöp, tanım Y38-3
 Çöp, muhafazası Y80-43
 Çöp, toplamak Y14-22
 Çöp, ayıklama tesisleri Y14-11
 Çöp, depolama T27-14/3
 Çöp, izolesi Y82-55
 Çöp, tanım Y22-4
 Çöp, taşımak Y14-22
 Çöp, toplama Y80-109
 Çöp, yok etmek Y14-22
 Çöp, zararsız hale getirilmesi Y80-43
 Çöpler Y39-2
 Çöpler, üretim aşamasında uyulacak esaslar Y38-4

Çöpler, aktarma istasyonları Y38-21
 Çöpler, aktarma istasyonlarının Yapılışı Y38-21
 Çöpler, araştırma Y39-2/a
 Çöpler, arıtım önlemleri Y84-8/d
 Çöpler, bertaraf aşamasında uyulacak esaslar Y38-5
 Çöpler, bilgilendirme ve koordinasyon Y39-tümü
 Çöpler, denetimi Y38-46
 Çöpler, denetleme Y39-2/a, 2/b
 Çöpler, denizlere atılma yasağı Y38-18
 Çöpler, depo alanlarının denetimi Y38-46
 Çöpler, depo tesislerinin denetimi Y38-46
 Çöpler, depolanması Y38-22, 23, 24, 25, 26, 27, 28,
 29, 30, 31, 32
 Çöpler, depozito uygulaması Y38-9, 10, 11, 12, 13,
 14, 15, 16, 17
 Çöpler, geri dönüşüm (kota) uygulanması Y38-9 dan
 17 ye
 Çöpler, göllere atılma yasağı Y38-18
 Çöpler, izole Y40-22
 Çöpler, izolesi Y33-12/2
 Çöpler, muhafazası Y33-12/2
 Çöpler, ormanlara atılma yasağı Y38-18
 Çöpler, sokaklara atılma yasağı Y38-18
 Çöpler, taşınması Y38-18, 19, 20, 21
 Çöpler, toplanması Y38-18, 19
 Çöpler, yakma tesislerinin teknik özellikleri Y38-38
 Çöpler, yakılması Y38-38, 39, 40
 Çöpler, yakma tesisleri Y38-38
 Çöplerin ortadan kaldırıldığı tesisler, özel emisyon sı-
 nırları Y27-Ek.7
 Çöpleri değerlendirenlerin özendirilmesi Y38-7
 Çöplerin biriktirilmesi Y49-55
 Çöplerin kompostlaştırılması Y38-33, 34, 35, 36, 37
 Çöplerin toplanması Y49-55
 Çöplükler K7-15/13
 Çukur K103-4
 Çukur K36-40
 Çukur, mahzurun giderilmesi K103-4
 Çınlayan avlu, tanım Y25-4/22

D

Dağıtım şebekesi K2-2
 Dalyan K49-6/a
 Dalyan K84-10, 12
 Dalyan sınırları K84-10
 Dalyan, tanım K84-2
 Damacana doldurma T5-422
 Damacana kapsülleme T5-422
 Damacana yıkama T5-422
 Dar kıyı, tanım K49-4
 Darbe gürültüsü, tanım Y25-4/3
 dBA, tanım Y25-4/8
 Debi ölçüm aralıkları ve mevsimleri Y71-5/3.C.b
 Debi ölçüm yöntemleri Y71-5/3.C.a
 Debi ölçümleri Y71-5/3.C

Debi ölçümü için araştırma ve hazırlık Y71-5/3.C.c
 Debi, tanım Y66-2
 Defin K102-82
 Demiryolu ile ilgili, gürültü seviyeleri Y25-13
 Demiryolu Leq seviyesi, tanım Y25-4/12
 Demiryolu taşıtları, gürültü kaynakları Y25-4/20
 Denetim, artık K15-12
 Denetim, artıkların arıtılması K15-12
 Denetim, artıkların ithali K15-12
 Denetim, artıkların uzaklaştırılması K15-12
 Denetim, artıkların zararsızlaştırılması K15-12
 Denetim, Atık K15-12
 Denetim, Atıkların arıtılması K15-12
 Denetim, Atıkların ithali K15-12
 Denetim, Atıkların uzaklaştırılması K15-12
 Denetim, Atıkların zararsızlaştırılması K15-12
 Denetim, bar T13-8
 Denetim, çevre kirliliği Y79-18
 Denetim, Gazino T13-8
 Denetim, Hamam T13-8
 Denetim, hava kirliliği Y27-56
 Denetim, kuruluşların faaliyetleri K15-12
 Denetim, otel T13-8
 Denetim, plaj T13-8
 Denetim, sağlık Y79-18
 Denetim, sinema T13-8
 Denetim, sorumluluk paylaşımı Y27-56,57,58,59
 Denetim, tiyatro T13-8
 Denetim, turizm kuruluşları Y79-5,19
 Denetim, turizm yatırımları Y79-5,19
 Denetim, turizm işletmeleri Y79-5,19
 Denetim, yakıt K15-12
 Denetim, yakıtların arıtılması K15-12
 Denetim, yakıtların ithali K15-12
 Denetim, yakıtların zararsızlaştırılması K15-12
 Denetim, İşletmelerin faaliyetleri K15-12
 Denetleme, kuruluş K33-9/D
 Denetleme, özel İşyerleri K33-9/D
 Denetleme, sanayi kuruluşları K33-12/E,32/F
 Denetleme, İşletme K33-9/D
 Denge bacaları Y71-6/6.B.d
 Dengeli çevre K1-56
 Deniz K102-62
 Deniz K14-21
 Deniz K17-1
 Deniz K49-1,2
 Deniz K93-6
 Deniz doldurmak K56-5
 Deniz hamamları K7-15/56
 Deniz hamamları, denetimi K7-15/56
 Deniz hamamları, İşletilmesi K7-15/56
 Deniz jeofiziği, tanım K76-2/d
 Deniz kazaları K100-11/o
 Deniz kazası K18-6/B,9

Deniz kirliliği K40-2/c
 Deniz kirliliği, deniz araçlarından K72-4/13
 Deniz kirliliği, denizdeki tesislerden K72-4/13
 Deniz kirliliği, hava araçlarından K72-4/13
 Deniz kirliliği, izleme T18-3/M
 Deniz kirliliği, önleme T18-3/M
 Deniz kirliliğini önlemek K40-2/c
 Deniz kirliliğini önlemek K72-4/13
 Deniz kıyıları K56-4
 Deniz kıyıları, kazık çakmak K56-5
 Deniz kıyıları, kirlenmesi K56-4
 Deniz nakliyatı K7-15/9
 Deniz nakliyatı, denetimi K7-15/9
 Deniz nakliyatı, ruhsatlandırma K7-15/9
 Deniz suları, kullanım amacına göre sınıflandırılması Y66-3/C
 Deniz sularının kalite kriterleri Y66-15
 Deniz suyunun genel kalite kriterleri Y66-Tablo.4
 Deniz üzerine tesis yasağı K56-5
 Deniz ve kıyı sularının sınıflandırılması Y66-14
 Deniz, Atık dökülmesi K84-20
 Denize atık atmak, deniz araçlarından K15-22,23
 Denize elverişlilik belgesi K16-4,5,6,20/B
 Denize sintine boşaltmak K15-22,23
 Denizler K15-22,24
 Denizlere atıksu atılmasını önlemek, gemilerden T25-30
 Denizlere çöp atılmasını önlemek, gemilerden T25-30
 Denizlerle ilgili kirlenme yasakları Y66-23
 Depo K56-4
 Depo T5-418/c
 Depo dezenfeksiyonu Y29-1
 Depolama, korozif madde T12-74-92
 Depolama, Parlayıcı madde T12-74-92
 Depolama, Patlayıcı madde T12-74-92
 Depolama, tehlikeli madde T12-74-92
 Depolama, zehirli madde T12-74-92
 Deprem K101-1,2, K33-44, K50-2/n, K68-2/X, K79-13, T11-9/6
 Deprem kuşakları K50-2/n
 Deprem, bilgi sağlama K13-3/B.1.h
 Deprem, ihbar K13-3/B.1.h
 Deratizasyon tekniği, uçaklarda Y82-Ek
 Deratizasyon, uçak Y82-38/1, Ek
 Dere K101-Ek.Md.2, K102-79, K14-21
 Dere, ormanda K65-14/D
 Deri sanayii, Deşarj standartları Y66-31/H
 Derin deniz deşarjları için kriterler Y66-Tablo.23
 Derin deniz deşarjı Y66-2/d
 Derin deniz deşarjı izni Y66-42
 Derin deniz deşarjı kriterleri Y66-35
 Derin deniz deşarjına izin verilebilecek atıksu özellikleri Y66-34
 Derin deniz deşarjında atıksu özellikleri Y66-Tablo.22
 Derin deniz deşarjıyla Alıcı ortama boşaltım Y66-33
 Derin kuyuların dezenfeksiyonu Y29-2/1

Derin kuyuların dezenfeksiyonu, dezenfeksiyon süresi Y29-2/1.1
 Derin kuyuların dezenfeksiyonu, dezenfeksiyon şekilleri Y29-2/1.2
 Devlet ormanları K63-2/e, 2/i, 2/j, 2/k
 Devletleştirme K1-47
 Dezenfeksiyon, uçak Y82-38/1
 Dezenfeksiyon tesisleri, İşletilmesi Y30-54
 Dezenfeksiyon usülleri, uçaklar Y82-Ek
 Dezenfeksiyon İşleminin devam süresi Y29-14
 Dezenfeksiyon İşleminin tekrarlanması Y29-17
 Dezenfeksiyon, araçlar K102-84
 Dezenfeksiyon, binalar K102-87
 Dezenfeksiyon, deniz nakil araçları K102-77
 Dezenfeksiyon, eşyalar K102-87
 Dezenfeksiyon, han K102-84
 Dezenfeksiyon, hava nakil araçları K102-77
 Dezenfeksiyon, kara nakil araçları K102-77
 Dezenfeksiyon, kaynak suları Y30-5
 Dezenfeksiyon, klorlu bileşiklerle Y30-6
 Dezenfeksiyon, otel K102-84
 Dezenfeksiyon, seyir yerleri K102-84
 Dezenfeksiyon, İçme ve kullanma suları Y30-1
 Dezenfeksiyon, İçmesuyu tesisleri Y30-55
 Dezenfeksiyon, adi kuyular Y29/2
 Dezenfektanın boru hatlarına verilme yerleri Y30-12, 13
 Dezenfektanın uygulama noktaları Y30-11
 Dezenfektizasyon tekniği, uçaklarda Y82-Ek
 Dezenfektizasyon, uçak Y82-38/1, Ek
 Deşarj izni İşlemi Y66-40
 Deşarj iznine itiraz Y66-41
 Deşarj izninin geri alınması Y66-39
 Deşarj izninin sınırlandırılması Y66-39
 Deşarj izninin verilmesine ilişkin esaslar Y66-37
 Deşarj standartları, selüloz, kağıt, karton sanayi Y66-31/I
 Deşarj standartları, Ağaç ürünleri, mobilya sanayi Y66-31/L
 Deşarj standartları, cam sanayi Y66-31/D
 Deşarj standartları, deri sanayi Y66-31/H
 Deşarj standartları, endüstriyel nitelikli atıksu üreten Y66-31/P
 Deşarj standartları, evsel nitelikli atıksular Y66-32
 Deşarj standartları, gıda sanayi Y66-31/A
 Deşarj standartları, içki sanayi Y66-31/B
 Deşarj standartları, karışık sanayiler Y66-31/O
 Deşarj standartları, kimya sanayi Y66-31/J
 Deşarj standartları, kömür hazırlama, İşleme Y66-31/E
 Deşarj standartları, maden sanayi Y66-31/C
 Deşarj standartları, makina sanayi Y66-31/M
 Deşarj standartları, metal sanayi Y66-31/K
 Deşarj standartları, petrol sanayi Y66-31/G
 Deşarj standartları, Taşıt makineleri, tamirhaneler Y66-31/N
 Deşarj standartları, tekstil sanayi Y66-31/F

Deşarj, Alıcı su Ortamına Y66-2/ç
 Deşarj, tanım Y66-2
 Diğer kaynakların gürültü seviyeleri Y25-21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28
 Diğer mesleki solunum sistemi hastalıkları T20-C grubu
 Difüzör, tanım Y66-2
 Difüzör, aerosol, tanım T25-1
 Dikili arazi, tanım Y72-3/g
 Dip gürültü seviyesi, tanım Y25-4/16
 Doğal afetler K101-Ek.Md.2
 Doğal çevre, iyileştirilmesi K62-13
 Doğal çevre, korunması K62-13
 Doğal denge K62-14/a, 14/d
 Doğal ekosistem K62-14/a
 Doğal kaynak, tanım Y53-4/c
 Doğal kaynaklar K26-1, 2, 9, 10
 Doğal kaynaklar, kirlenmeye karşı korunması Y20-1
 Doğal kaynaklar, kullanımı K15-1
 Doğal kaynaklar, yeraltı K26-2/e
 Doğal kaynaklar, yerüstü K26-2/e
 Doğal kaynakların korunması K15-1
 Doğal kaynakların korunması K26-9/c
 Doğal kaynakların tahribi K15-9
 Doğal radyasyon kaynakları Y62-32
 Doğanın korunması K42-4/c
 Döşemelerin Isı geçirgenlik dirençleri, Isı bölgesine göre Y51-7
 Drenaj kanalları K50-2/i
 Duman K36-40
 Duman K95-661
 Duman, tanım T12-2/c
 Duvarların Isı geçirgenlik dirençleri, Isı bölgesine göre Y51-9
 Düşük kaliteli Yeraltı suları Y66-12/C
 Düşük mineralli-oligometalik sular, tanım Y49-4

E

Eğlence yerleri K102-266, K106-2, K68-7, Ek md 8
 Ekolojik denge K62-14/a
 Ekolojik denge, tanım K15-2/b
 Ekolojik sistem K15-9
 Ekolojik sistem, bozulması K15-9
 Ekonomik uygulanabilirliği olan ileri arıtma teknolojileri Y66-2
 Ekosistem, tanım Y53-4/b
 Ekosistemler K62-2/d
 Ekosistemler, kaybolmaya yüz tutmuş K62-2/d
 Ekosistemler, nadir K62-2/d
 Ekosistemler, tehlikeye maruz K62-2/d
 Ekosistemlerin iyileştirilmesi K62-13
 Ekosistemlerin korunması K62-13
 Emisyon değerlendirme ve raporu Y27-Ek.11.3
 Emisyon izinlerine üçüncü şahısların itirazları Y27-17
 Emisyon izni, ek düzenlemeler Y27-Ek.10
 Emisyon izni, izin başvurusu değerlendirme esasları

Y27-Ek.9

Emisyon izni, izin başvurusu esasları Y27-Ek.9

Emisyon kadastroları Y27-51

Emisyon kontrolü, aerosol Y27-2

Emisyon kontrolü, buhar Y27-2

Emisyon kontrolü, duman Y27-2

Emisyon kontrolü, is Y27-2

Emisyon kontrolü, toz Y27-2

Emisyon ölçme programı Y27-Ek.11.2

Emisyon ölçüm yerleri Y27-Ek.11.1

Emisyon raporu Y27-35

Emisyon seviyesinin ölçüm ve tesbiti Y27-35

Emisyon, denetleme Y27-56

Emisyon, izin alma şekli Y27-16

Emisyon, izin için ek şartlar Y27-18

Emisyon, izin ve diğer resmi kararlar Y27-19, 20

Emisyon, izin vermede aranacak şartlar Y27-12

Emisyon, iznin iptali Y27-26

Emisyon, kısmi izin verilmesi Y27-14

Emisyon, madde ve ürün özellikleri Y27-46

Emisyon, maddelerle ilgili kısıtlamalar Y27-44

Emisyon, ön izin Y27-15

Emisyon, İzne tabi tesisler Y27-10

Emisyonlar Y27-Ek.1

Emisyonlar, tanım Y27-5/c

Emisyonu tutan filtrelerin boşaltılması Y27-7/8

Emisyonun sürekli izlenmesi Y27-Ek.11.4

Emisyonun tesbiti Y27-Ek.11

Emisyonun tesbiti ve sınırlandırılması Y27-34

En yüksek ses seviyesi, tanım Y25-4/13

Endüstri suyu K2-1

Endüstri suyu ihtiyacı K40-2/a

Endüstri suyu temini K2-1, 10

Endüstri yapıları gürültü seviyeleri Y25-14

Endüstriyel atık su, tanım Y31-2

Endüstriyel atıksu deşarj standartları Y66-31

Endüstriyel atıksu, kaynakları Y66-3/B

Endüstriyel atıksu, tanım Y66-2

Endüstriyel atıksu, tanım Y8-2

Endüstriyel katı atıklar, izolesi Y39-2/c

Endüstriyel katı atıklar, toplanması Y39-2/c

Endüstriyel katı atıklar, uzaklaştırılması Y39-2/c

Endüstriyel nitelikli atıksu üreten tesislerde, deşarj standartları Y66-31/P

Enerji K1-46

Enerji kaynakları K25-2/A

Enerji kaynakları K26-1, 2, 9, 10

Enerji kaynakları, Yeraltı K26-2/e

Enerji kaynakları, yerüstü K26-2/e

Enerji madenleri, tanım K58-2/I

Enfekte atık, tanım Y75-4

Enfraruj Işınlara karşı alınacak önlemler T7-80

Enfraruj Işınları T7-80

Enkaz K101-24

Enkaz, birikinti K36-40

Enkaz, İnşaat K36-40

Epidemik kusursuz çamur, tanım Y38-3

Eradikasyon K79-1

Erozyonun önlenmesi K63-2/d

Esas İskan bölgesi, kasaba T19-2

Esas İskan bölgesi, şehir T19-2

Estetik kaynak, tanım Y53-4/d

Et kombinaları Y59-tümü

Etki, tanım Y18-4

Ev K53-13, 13/4

Evsel atık T25-14/3

Evsel atık su, tanım Y31-2, Y66-2, Y8-2

Evsel atık, depolama T25-14/3

Evsel atıklar Y33-12/1, Y57-9

Evsel atıkların atılması, çay K102-244

Evsel atıkların atılması, dere K102-244

Evsel atıkların atılması, nehir K102-244

Evsel katı atık depo alanına depolanacak atıklar Y38-22

Evsel katı atık depo alanına depolanmayacak atıklar Y38-22

Evsel katı atık yakma tesisinde yakılması yasak maddeler Y38-40

Evsel katı atık (çöp), tanım Y38-3

Evsel katı atıklar, izolesi Y39-2/c

Evsel katı atıklar, toplanması Y39-2/c

Evsel katı atıklar, uzaklaştırılması Y39-2/c

Evsel kaynaklı atıksular Y66-3/A

Evsel nitelikli atık, tanım Y75-4

Evsel nitelikli atıklar Y75-9

Evsel nitelikli atıklar, geçici depolanması Y75-9/b

Evsel nitelikli atıklar, taşınması Y75-9/c

Evsel nitelikli atıklar, toplanması Y75-9/a

Evsel nitelikli sular, deşarj standartları Y66-32

Eşdeğer gürültü seviyesi (Leq), tanım Y25-4/11

F

Fabrika K102-61, 74, 173, K56-4

Fabrika atık suları K102-242, K40-19

Fabrika kurulması K65-18

Fabrika, sağlık denetimi K7-15/76

Fabrikalar, denetim K7-15/38

Fare mücadelesi T7-57/2, K29-6/e

Fare mücadelesi Y82-56

Farelerden arınma T25-15

Fekal atıklar Y66-6/A

Fekal atıklar, tanım Y66-2

Fibrinojen toz, tanım Y50-4

Fizik tedavi müesseseleri T2-6

Fiziki çevre faktörleri, tanım Y25-4/27

Fiziksel dezenfeksiyon, uçaklar Y82-Ek/A

fiziksel korunma önlemleri Y60-12

Fizyoterapi K69-4

Formülasyon, tanım T5-Ek.Md.1

Fosseptik K102-245, K36-23/b, T10-9, T7-28, T7-38/

5, Y33-12/1, Y59-9
Frekans spektrumu, tanım Y25-4/10
Frekans, tanım Y25-4/9
Fişekler Y74-3.03/C

G

Galeri T27-7/b, 13/a
Galeri, Islah belgesi T27-5, 7/c
Galeri, kullanma belgesi T27-5, 7/c
Galeri, tadil belgesi T27-5, 7/c
Galeriler, su K107-8/b
Galon doldurma T5-422
Galon kapsülleme T5-422
Galon yıkama T5-422
Gayrı sıhhi müesseseler K102-268, 269, 270, 271, 272, K11-6/e, Y20-tümü
Gayrı sıhhi müesseseler, 1.sınıf Y33-5/a
Gayrı sıhhi müesseseler, 2.sınıf Y33-5/c.1
Gayrı sıhhi müesseseler, birinci sınıf K102-271, 273, 274, 275, K42-2/a, T10-6
Gayrı sıhhi müesseseler, denetim Y14-19
Gayrı sıhhi müesseseler, ikinci sınıf K102-272, K42-3/ca
Gayrı sıhhi müesseseler, ruhsatlandırma Y14-19
Gayrı sıhhi müesseseler, ruhsatlandırmak K11-6/e
Gayrı sıhhi müesseseler, sınıflandırılması Y33-12
Gayrı sıhhi müesseseler, sınıfları K102-269, 270
Gayrı sıhhi müesseseler, tanım Y20-4/a
Gayrı sıhhi müesseseler, üçüncü sınıf K102-272, K42-3/ca
Gayrı sıhhi müesseseler.3.sınıf Y33-5/c.1
Gaz atıklar, izale Y40-22
Gaz ve buhar emisyonları Y27-7/9
Gaz, tanım T12-125/a
Gaz, tanım T12-2/d
Gazino K102-261
Gazino K106-2
Gazino K56-4, K68-7, Ek md 8, K7-15/3
Gazino, denetim K7-15/2
Gazlı suların ithali K102-207
Gecekondur K27-1 den 5 e, 7 den 41 e, Ek.Md.2, Ek.Md.3
Gecekondur K37-1, 2, 7, 8, 9, 10, 13
Gecekondur bölgeleri, Islah olunacak K27-13/b
Gecekondur bölgesi K27-4
Gecekondur Islah bölgeleri K27-15/a, 16, 19, 22, 23, 24, 25, K27-30
Gecekondur Islah bölgeleri tesbit esasları K27-16
Gecekondur Islah bölgeleri tesbit şekli K27-16
Gecekondur Islah sahaları K27-5
Gecekondur önleme bölgeleri K27-15/a, 16, 19, 24
Gecekondur önleme bölgesi K27-4, 15/a
Gecekondur tasfiye bölgeleri tesbit esasları K27-16
Gecekondur tasfiye bölgeleri tesbit şekli K27-16
Gecekondur tasfiye sahaları K27-5
Gecekondur yıkım enkazı K27-22

Gecekondur yıkım masrafı K27-22
Gecekondur yıkımı K27-22, 23, 24
Gecekondur, Islah K27-29, Ek.md3
Gecekondur, Islahı K27-1, 4
Gecekondur, önleme K27-29, Ek.Md.3
Gecekondur, önlenmesi K27-1, 18
Gecekondur, tanım K27-2
Gecekondur, tasfiye K27-29, Ek.Md.3
Gecekondur, tasfiyesi K27-1, 4
Gecekondur, tesbit K27-29, Ek.md.3
Geçici misafir konutu K27-13/a
Geçici İskan yerlerini belirlemek Y2-62/5, 65/7
Gelecek nesiller K102-1
Gemi K41-5/11.a
Gemi K102-233, K102-31, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, K102-47, K102-49/4, 51, K102-62, 63, K17-1, 2, 4, 6, 7, 8, 14, 20, 35, 27, 28, K18-1, 7, K29-1, 3, 4, 5, 6, T25-tümü, T3-tümü
Gemi K16-1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22,
Gemi sağlık resmi K29-3
Gemi söküm yerleri K49-6/b
Gemi ve deniz vasıtaları, tanım Y22-4
Gemi, anksu atmak T25-30
Gemi, çöp atmak T25-30
Gemi, tanım K16-1/A, K17-1, K84-2, 3, T23-3/1, T26-1
Gemi, ticaret K16-1/B, 3, 4, 21, 22
Gemi, Yabancı madde atmak T25-30
Gemi, yolcu K16-1/C, 21
Gemiler K102-139, 140, 141, 142, 143, 144
Gemiler K56-2, 3
Gemiler için kirlenme kontrol formu Y22-liste(A, B)
Gemilerden limanlara atıksu atılmasını önlemek T25-30
Gemilerden limanlara çöp atılmasını önlemek T25-30
Gemilerin böceklerden arınması, tanım T25-1
Gemilerin sağlık denetimi K16-27
Gemilerin Tıbbi muayenesi K102-49/1
Genel belalar, hesaplaması Y47-36
Gerekli fiziksel korunma önlemleri Y60-13
Geri döndürülen atıklar, bertarafı Y38-9
Geri döndürülen atıklar, yeniden üretime sokulması Y38-9
Geri dönüşüm, tanım Y38-3
Geri kazanılabilen maddeler Y75-9
Geri kazanılabilen maddelerin toplanması Y75-9
Geri kazanım, tanım Y38-3
Getirilecek suların seçimi Y71-5/4.D.c
Göçmenler K102-3/14
Göl K102-79, K14-21, K17-1, K44-2, K49-1, 2, K93-6
Göl kirliliği K40-2/c
Göl kirliliğini önlemek K40-2/c
Göl nakliyatı K7-15/9
Göl nakliyatı, denetimi K7-15/9
Göl nakliyatı, ruhsatlandırma K7-15/9
Göl sularına ait alıcı ortam standartları Y66-10
Göl sularının kalite sınıflandırılması Y66-9

Göl suyu Y71-5/4.D.c
 Göl, ormanda K65-14/D
 Gölden su alma Y71-6/3.B.b
 Gölet suyu Y71-5/4.D.c
 Gölet, ormanda K65-14/D
 Göller K15-22, 24
 Göllerle ilgili kirlenme yasakları Y66-21
 Görev gereği Işınlamalar için radyonüklidlerin yıllık vücuda alım sınırları (ALI) ve türetilmiş hava konsantrasyonları (DAC) Y62-Ek.2
 GSM K102-268, 269, 270, 271, 272, K11-6/e, Y20-tümü
 GSM açılma izni, tanım Y20-4/h
 GSM deneme izni, tanım Y20-4/g
 GSM ruhsatlandırılması, başvuru Y33-6
 GSM ruhsatlandırılması, başvurunun incelemesi Y33-7
 GSM tesis izni, tanım Y20-4/f
 GSM Yerseçimi, tanım Y20-4/e
 GSM, 1.sınıf Y33-5/a
 GSM, 2.sınıf Y33-5/c.1
 GSM, açılma ruhsatı Y20-13
 GSM, açılma ruhsatı Y20-2
 GSM, açılma ruhsatı için gerekli bilgi ve belgeler Y20-26, 29
 GSM, açılma ruhsatının kaybolması ve tahrip olması Y20-34
 GSM, başvuru Y20-8
 GSM, başvuru formu üzerinde yapılacak kontrol Y33-9
 GSM, birinci sınıf K102-271, 273, 274, 275, K42-2/a, T10-6
 GSM, deneme izni Y20-12
 GSM, denetim Y14-19
 GSM, denetim Y20-21
 GSM, dosya tanzimi Y20-20
 GSM, ikinci sınıf K102-272, K42-3/ca
 GSM, inceleme kurulu teşkili Y20-5
 GSM, önlem alınması Y20-32
 GSM, ruhsatlandırma Y14-19
 GSM, ruhsatlandırmak K11-6/e
 GSM, ruhsatsız açılanlar Y20-30
 GSM, ruhsatın geçerliliği Y20-33
 GSM, sınıf değişikliği Y20-18, 35
 GSM, sınıf tayini Y20-2
 GSM, sınıflandırılması Y33-12
 GSM, sınıfları K102-269, 270
 GSM, tanım Y20-4/a
 GSM, tesis izni Y20-2, 11
 GSM, tesis izni için gerekli bilgi ve belgeler Y20-25, 28
 GSM, tesislerde yapılacak değişiklik ve ekler Y20-31
 GSM, üçüncü sınıf K102-272, K42-3/ca
 GSM, yer seçimi için gerekli bilgi ve belgeler Y20-24, 27
 GSM, yerseçimi Y20-2
 GSM, yerseçimi kararı Y20-10
 GSM, yerseçimi raporu Y20-9
 GSM, zararlı etkilerin en aza indirilmesi Y20-1

GSM, zararlı etkilerin yok edilmesi Y20-1
 GSM.3.sınıf Y33-5/c.1
 Gübre K53-13/8, 14/4, T7-57/4
 Gübrelik K53-13/2, Y62-12, K53-13/9, T10-19
 Gürültü K13-3/B.1.f, K15-14, K36-40, K68-14, K94-546, K95-661, T13-15, T7-22, T7-78, Y33-12, Y33-12/5
 Gürültü azaltma katsayısı(NRC), tanım Y25-4/29
 Gürültü basınç seviyesi, tanım Y25-4/7
 Gürültü indeksi, tanım Y25-4/14
 Gürültü kaynağında tedbirler, tanım Y25-4/20
 Gürültü kaynakları, demiryolu taşıtları Y25-9/2, Ek.1
 Gürültü kaynakları, havayolu taşıtları Y25-9/1
 Gürültü kaynakları, karayolları taşıtları Y25-7, Ek.1
 Gürültü kaynakları, sanayi makineleri Y25-6/1, Ek.1
 Gürültü kaynakları, yol ve İnşaat makineleri Y25-6/1, Ek.1
 Gürültü kaynakları, İşyerleri Y25-11, Ek.1, Tablo.2
 Gürültü kontrolü K15-14, Y25-tümü
 Gürültü kontrolü, tanım Y25-4/18
 Gürültü sertifikası, tanım Y25-4/21
 Gürültü seviyeleri, demiryolu ile ilgili Y25-13
 Gürültü seviyeleri, diğer kaynakların Y25-21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28
 Gürültü seviyeleri, endüstri yapıları Y25-14
 Gürültü seviyeleri, havaalanları ile ilgili Y25-13
 Gürültü seviyeleri, kapalı eğlence yerleri Y25-18
 Gürültü seviyeleri, karayolu ile ilgili Y25-13
 Gürültü seviyeleri, konut bölgeleri Y25-15, Ek.1
 Gürültü seviyeleri, metrolarla ilgili Y25-13/4
 Gürültü seviyeleri, müzik aletleri Y25-20
 Gürültü seviyeleri, satıcı taşıtları Y25-19
 Gürültü seviyeleri, umuma açık yerler Y25-17
 Gürültü seviyeleri, yerleşim bölgesi kriteri Y33-Tab.3, Tab.5.Tab.6
 Gürültü seviyeleri, yol yapım ve onarım Y25-16
 Gürültü seviyeleri, İmar planları ile ilgili Y25-13
 Gürültü seviyeleri, şantiye Y25-6/2, Tablo.4
 Gürültü yasağı Y52-17/g
 Gürültü, denetim Y25-31
 Gürültü, denetimci kuruluşlar Y25-31
 Gürültü, giderilmesi Y33-12/5
 Gürültü, tanım Y25-4/2
 Gürültüden etkilenme, tanım Y25-4/4
 Gürültünün azaltılması, atölye K15-14
 Gürültünün azaltılması, eğlence yeri K15-14
 Gürültünün azaltılması, fabrika K15-14
 Gürültünün azaltılması, konut K15-14
 Gürültünün azaltılması, ulaşım araçları K15-14
 Gürültünün azaltılması, İşyeri K15-14
 Gürültüye duyarlı alan ve kullanımlar, tanım Y25-4/15
 Gıda sanayii, deşarj standartları Y66-31/A

H

Hafriyat K95-662, K95-663
 Hafriyat toprağının depolanması Y38-23

Halk konutu K27-13/a, 15/a, 19
Halk konutu sahaları seçimi K27-19
Halkın katılımı K51-1, 2, 4
Halkın katılımı, Y18-15
Halkın kullanımına mahsus yerler K53-13/13, 13/14, 13/15, 13/16
Halkın radyasyon güvenliğini sağlama Y76-1
Ham çamur, tanım Y38-3
Hamam K102-20/7, K102-61, K53-14/6, K68-7, Ek md 8, K7-15/3, T7-56
Hamam, denetim K7-15/3
Hamam, deniz K56-4
Hamamlar K102-261
Hamamlar K7-15/56
Hamamlar, denetimi K7-15/56
Hamamlar, İşletilmesi K7-15/56
Hammaddeler, depolanması Y27-3/b
Hammaddeler, ithali Y27-3/b
Hammaddeler, kullanılması Y27-3/b
Hammaddeler, taşınması Y27-3/b
Hammaddeler, üretilmesi Y27-3/b
Hamsu standart kalite parametreleri Y31-Ek.1
Han K102-258, 259, K102-266, K102-61, K7-15/3
Han, denetim K7-15/3
Hapishane K102-61
Harita K101-27, 36/a, K50-2/r
Harita, plan K30-4/a, 4/c, 5, K34-7/B, K36-7
Harp gemileri K102-43, 44
Hassas kirlenme bölgelerinde tesbitler Y27-49
Hastahane atık suları K40-19
Hastahane ve klinik atıkları Y38-8/a
Hastalık amilleri, bitki K109-1/b
Hastalık, bitki K109-1/b, 3, 8, 10, 15, 16, 17, 19, 21, 22, 28, 33, 36, K109-40, 41, 57
Hastalıklı hayvanların itlafları K31-35, 36, 37
Hava Alıcı ortamı Y27-2
Hava bacaları Y47-56
Hava boşaltım bacaları Y71-6/6.B.c
Hava kalitesi sınır değerleri Y27-6/1
Hava kalitesi, iyileştirme programları Y27-6/2
Hava kalitesi, birimler Y27-Ek.1
Hava kalitesi, çevirmeler Y27-Ek.1
Hava kalitesi, çöken tozlar için konsantrasyon Y27-Ek.1
Hava kalitesi, genel kurallar Y27-Ek.1
Hava kalitesi, hacim konsantrasyonu Y27-Ek.1
Hava kalitesi, hedef sınır değerleri Y27-6/2
Hava kalitesi, kütle konsantrasyonu Y27-Ek.1
Hava kalitesi, özel sınır değerleri Y27-6/3
Hava kalitesi, semboller Y27-Ek.1
Hava kalitesi, tanım Y27-5/b
Hava kalitesinin korunması Y27-tümü
Hava kirlenmesi K62-14/c
Hava kirlenmesi, önlenmesi K15-1
Hava kirleticileri, tanım Y27-5/a
Hava kirliliği Y33-12

Hava kirliliği düzeyinin ölçüm ve tesbiti Y27-Ek.2
Hava kirliliği, belirli bölgelerin korunması Y27-53
Hava kirliliği, ölçme ve değerlendirme metodları Y27-50
Havaalanları ile ilgili gürültü seviyeleri Y25-13
Havaalanı gürültü planları Y25-10
Havalandırma Y59-9
Havalandırma bacası, hela T7-38/2
Havayolu taşıtları, gürültü kaynakları Y25-9/1
Havuzlar, düzenleme K7-15/35
Havza planları Y66-5
Havza, tanım Y66-2
Hayır kurumları K102-61
Hayvan itlafları K102-72/4, K85-3/9
Hayvan leşleri K102-247
Hayvan leşlerinin gömülmesi K102-247
Hayvan leşlerinin yok edilmesi K102-247
Hayvan su ihtiyacı Y71-5/2.B
Hayvan, kuduz K102-75
Hayvan, kuduz şüpheli K102-75
Hayvanların itlafları K102-84, 87
Hayvanların itlafları T13-24
Hayvanların itlafları, gemide K102-49/5
Haşarat K102-72/4, K14-23, T3-6, T5-Ek.Md.1
Haşarat imhası K102-84, 87, K53-13/25, T3-6, T7-57/2
Haşarat kontrolü K70-33
Haşarat mücadelesi Y59-14
Haşarat imhası, gemide K102-49/5
Haşere mücadelesi K29-6/e, K85-3/14, Y40-21, T25-58/a, 96/1, 96/2, 96/3, 48
Haşere öldürücü madde K79-8
Haşere öldürücü madde uygulaması K79-8
Hela K53-13/5, T10-9, T3-7, T7-38, T7-50
Hela çukurları T7-38/5, Y47-8, 9, 10
Hela çukurları, kullanım yerleri Y47-8, 9, 10
Hela çukurları, kuru tip Y47-9
Hela çukurları, sulu tip Y47-10
Hela çukurları, tanım Y47-4/e
Hela lağımlı K53-13/5
Hela, kapalı K53-13/5
Hela, kuyulu K53-13/5
Hela, yaptırmak K7-15/27
Helalar Y47-18, 19, Y47-81, 82, 83, Y58-9
Helalar, hesap esasları Y47-21, 22, 23, 24
Helalar, kurulacağı arazinin yapısı Y47-15
Helalar, muhteviyatinin izalesi Y47-82, 83
Helalar, su kuyularına uzaklığı Y47-15
Helalar, yerleştirilmesine ait hükümler Y47-15, 16, 17
Helaların deznfeksiyonu T7-38/2
Helaların yapımında nüfus hesabı Y47-21, 22, 23, 24
Heyelan K65-33
Hidrografi K76-1, 3
Hidrografi, tanım K76-2/b
Hususi banyolar T2-7/b
Hıfzıssıha meclisleri K102-255, 256, 257

Hıfzıssıha meclisleri, mahalli K102-254
Hıfzıssıha şartlarını geliştirme K97-2/A
Hıfzıssıha şartlarını İslah K97-2/A

I

Ilıcalar K7-15/56
Ilıcalar, denetimi K7-15/56
Ilıcalar, İşletilmesi K7-15/56
İrmak K14-21
İrmak K95-684
Isıl güç Y27-Ek.1
Isı yalıtımı Y51-1
Isı yalıtımı ile binalarda yakıt tasarrufu Y51-tümü
Isı yalıtımı ile hava kirliliğinin önlenmesi Y51-tümü

İ

İç gürültü seviyesi, tanım Y25-4/17
İç sular, atık dökülmesi K84-20
İç İskan K38-Ek md 11
İç İskan düzenlemesi, kırsal alan K50-9/h
İç İskan düzenlemesi, köy K50-9/h
İçki sanayii, deşarj standartları Y66-31/B
İçme K102-205, 208, 210
İçme K102-263
İçme Y80-112
İçme suları K33-56
İçme suları, kapları K102-240
İçme suları, taşınması K102-240
İçme suları, doldurulması K102-240
İçme suyu K22-9/d
İçme suyu K38-Ek md 11/A
İçme suyu temini T5-Ek.Md.2
İçme suyuşebekesi yapımı K6-83/a
İçme suyu şebekesinin İslahı K6-83/b
İçme suyu şebekesinin tevsii K6-83/b
İçme ve kullanma suları K102-236
İçme ve kullanma suları K4-1
İçme ve kullanma suları K50-8/a
İçme ve kullanma suları T5-416
İçme ve kullanma suları T5-424, 425, 426, 427, 428
İçme ve kullanma suları T5-431/d
İçme ve kullanma suları Y40-20
İçme ve kullanma suları taklit ve taşıyıcı edilmiş T5-431/d
İçme ve kullanma suları, analizi T5-425/e
İçme ve kullanma suları, bakteriyolojik özel.kontrol T5-427
İçme ve kullanma suları, bakteriyolojik özellikler T5-425/c
İçme ve kullanma suları, bozulmuş T5-432
İçme ve kullanma suları, dezefeksiyon Y30-tümü
İçme ve kullanma suları, etüdü K50-8/a
İçme ve kullanma suları, fiziksel özellikler T5-425/a
İçme ve kullanma suları, fiziksel özellikleri kontrol T5-427
İçme ve kullanma suları, ihtiyaç K4-1

İçme ve kullanma suları, kapları T5-428
İçme ve kullanma suları, kaptaj tesisleri T5-427
İçme ve kullanma suları, kimyasal özellikler T5-425/b
İçme ve kullanma suları, kimyasal özellikleri kontrol T5-427
İçme ve kullanma suları, nakli T5-427
İçme ve kullanma suları, özellikleri T5-425
İçme ve kullanma suları, özellikleri T5-428
İçme ve kullanma suları, radyoaktivite kontrolü T5-425/d
İçme ve kullanma suları, radyoaktivite özellikleri T5-425/d
İçme ve kullanma suları, tanım T5-416/B
İçme ve kullanma suları, tanım T5-424
İçme ve kullanma suları, temin K4-1
İçme ve kullanma suları, temizleme T5-427
İçme ve kullanma suları, İsale K4-1
İçme ve kullanma suları, İsale T5-427
İçme ve kullanma suları, İsalesi T5-427
İçme ve kullanma suyu K2-1
İçme ve kullanma suyu Y22-8
İçme ve kullanma suyu analizi T5-434/a, 434/b
İçme ve kullanma suyu analizi, bakteriyolojik T5-434/a, 434/b
İçme ve kullanma suyu analizi, kimyasal T5-434/a, 434/b
İçme ve kullanma suyu ihtiyacı K52-1, 16
İçme ve kullanma suyu kalitesi K102-20/1
İçme ve kullanma suyu nakli K102-20/1
İçme ve kullanma suyu rezervuarı, tanım Y66-2
İçme ve kullanma suyu temini K2-1, 10
İçme ve kullanma suyu İnşaatı, terfili K50-13/i
İçme ve kullanma suyu, tanım Y66-2
İçme, belgelendirilmesi Y80-112
İçme, kaynak koruma alanları Y80-114
İçmeler T2-8, T2-9, 10
İçmeler, asgari tesisleri T2-8
İçmeler, çeşme T2-8/a
İçmeler, hela T2-8/c
İçmesuyu K36-23/b, 32, K50-13/f, K52-3, 11, T25-14/2, T7-31, 32, 33, 34, 35
İçmesuyu deposu T3-7, 8
İçmesuyu deposu özellikleri, gemi T3-7, 8
İçmesuyu havzaları K40-20
İçmesuyu havzalarının korunması K40-20
İçmesuyu ihtiyacı K40-2/a
İçmesuyu kapları T7-33, 34
İçmesuyu projeleri, düzenlenmesi Y71-4
İçmesuyu projeleri, tanzim Y71-1
İçmesuyu projeleri, uygulama Y71-1
İçmesuyu projesi, düzenleme esasları Y71-6
İçmesuyu tahlilleri K50-8/f
İçmesuyu tesisatı T7-33, 34
İçmesuyu tesisleri K50-2/e
İçmesuyu tesisleri durumu Y71-5/1.E
İçmesuyu tesisleri, bakım K50-13/c, 13/d

İçmesuyu tesisleri, geliştirilmesi K50-2/e
İçmesuyu tesisleri, İslah K50-13/c, 13/d
İçmesuyu tesisleri, onarım K50-13/c, 13/d
İçmesuyu tesisleri, yapımı K50-2/e
İçmesuyu tesisleri, işletme K50-13/c, 13/d
İçmesuyu, etüt Y71-2
İçmesuyu, etüt ve planlama hususları Y68-5
İçmesuyu, projeleri Y71-1, 2
İçsular K100-11/k, 11/o, K15-22, 24, K72-1, K84-9
İçsular, tanım K84-2
İhtiyar heyeti T21-1, 3, 5/1, 5/2, 6, 7, 8, 9, 10
İkamet K102-268
İkinci sınıf gayri sıhhi müesseseler listesi Y20-liste
İkinci sınıf gayri sıhhi müesseseler, tanım Y20-4/c
İkinci Isı bölgesine giren belediyeler Y9-Ek.liste
İkincil eşdeğer doz sınırları, tanım Y62-7/B
İl umumi Hıfzıssıha meclisleri K102-23
İl, kaldırılması K33-2/A
İl, kurulması K33-2/A
İl, sınırları belirtilmesi K33-2/A
İl, sınırların değiştirilmesi K33-2/A
İlaç artıkları Y38-8/b
İlçe umumi Hıfzıssıha meclisleri K102-24
İlçe, kurulması K33-2/A
İlçe, sınırların belirtilmesi K33-2/A
İlçe, sınırların değiştirilmesi K33-2/A
İletilecek suyun seçilmesi Y71-5/4
İlk yardım K102-180, K102-20/12, T7-91-108, Y2-1, Y2-63/1, Y81-8/i
İmalathane K102-173
İmalathane K102-61, 74
İmar K37-1, 2, 4, 8, 9, 10, 12
İmar K42-4/c
İmar K89-8/a
İmar adası, tanım K36-5
İmar parselasyon planı K36-15
İmar parseli, tanım K36-5
İmar planları K36-tümü, K50-15/a, K93-6, T19-1, 2, 3, 4, 5, 7, 15, 16, Y27-54, Y35-2, 5
İmar planları ile ilgili güvültü seviyeleri Y25-13
İmar planları, hazırlanması K36-8/b
İmar planı K101-15, K101-21, 22, 23, 27, 29, 36/a, K102-262, 265, K27-2, K27-32, K34-7/A, K35-78/13, K49-7
İmlahane yerlerinin sağlık ve teknik koşulları Y41-2
İmlahane, haşere mücadelesi Y41-24
İmlahane, kemirici mücadelesi Y41-24
İmlahaneye özgü yasaklar Y41-27, 28, 29
İnert toz, tanım Y50-4
İnsan atıkları K102-245
İnsan atıkları, gübre olarak kullanılması K102-245
İnsan su ihtiyacı Y71-5/2.A
İnsektisit, ambalaj T5-Ek.Md.3, Ek.Md.4
İnsektisit, analiz metodları T5-Ek.Md.1
İnsektisit, formülasyonu T5-Ek.Md.1

İnsektisit, imal T5-Ek.Md.1
İnsektisit, ithal T5-Ek.Md.1
İnsektisit, kullanma şekli T5-Ek.Md.3, Ek.Md.4
İnsektisit, numune sayısı T5-Ek.Md.6
İnsektisit, ruhsatı T5-Ek.md.2
İnsektisit, satışı T5-Ek.Md.2
İnsektisit, tanım T5-Ek.Md.1
İnsektisit T5-Ek.Md.5
İnşaat K103-1
İnşaat ruhsatı K6-Ek.Md.1 den Ek.Md.6 ya
İri katı atık, tanım Y38-3
İs Y24-7/1
İsale T5-418/c
İsale T5-432/b, 432/c
İsale hatları K2-2, 5
İsale, su K52-8
İskan K102-251, 252
İskan K38-1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10
İskan K38-Ek md 11
İskan bölgesi T19-2, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 12
İskan, binalar K102-302
İskan, proje K1-46
İskele K41-5/11.a
İskele K49-6/a
İslah K89-8/a
İslah planı K27-2
İslah planı K27-32
İslah, kasabaların sağlık durumu K102-27
İslah, köylerin sağlık durumu K102-27
İslah, şehirlerin sağlık durumunu K102-27
İstimlak K102-244
İstimlak K60-1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10
İstimlak K7-19/10.a, 19/10.b
İstimlak K77-2
İthalat K102-31
İyonlaştırıcı radyasyon Y62-3
İyonlaştırıcı radyasyon kaynakları Y76-1
İyonlaştırıcı radyasyon kaynakları K96-4/d
İyonlaştırıcı radyasyon kaynakları T14-1
İyonlaştırıcı radyasyon kaynakları, tıpta kullanılan Y76-1
İyonlaştırıcı radyasyon, tanım T14-2/A
İzne tabi olmayan tesisler, ek düzenlemeler Y27-31
İzne tabi olmayan tesisler, Yapısal özellikleri Y27-30
İzne tabi olmayan tesisleri İşletenlerin yükümlülüğü Y27-29
İzne tabi olmayan tesislerin kurulması Y27-30
İzne tabi tesisler için emisyon sınırları Y27-7
İzne tabi tesisler listesi Y27-Ek.8
İzne tabi tesislerde yapılacak değişiklikler Y27-21, 22
İzne tabi tesislerde yapılacak İlk ve periyodik ölçümler Y27-37
İş ve sanat Hıfzıssıhası K102-3/9
İş güvenliği K26-9/c
İş güvenliği K42-4/c

İş kazaları K80-1, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 22, 23, 26, 32, 99
İş kazaları K80-Ek.Md.21/A.a, Ek.Md.21/B.b
İş kazaları K80-Ek.Md.22/a, Ek.Md.24/b, Ek.Md.24/d
İş kazası K41-74
İş kazası T20-tümü
İş kazası, bildirim K80-27
İş kazası, kimyasal maddelerle T12-116
İş kazası, soruşturma K80-29
İş kazası, tanım K80-11/A
İş kolları T20-B cetveli
İş yeri, tanım K80-5
İşçi konutları T7-46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56
İşçi sağlığı K102-173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180
İşçi sağlığı K14-23, 24, 25, 26, 27
İşçi sağlığı K41-73, 74, 76
İşçi sağlığı K42-4/c
İşçi sağlığı ve İş güvenliği K17-Tümü
İşçi sağlığı ve İş güvenliği T1-tümü
İşçi sağlığı ve İş güvenliği T17-tümü
İşçi sağlığı ve İş güvenliği T18-tümü
İşçi sağlığı ve İş güvenliği T26-tümü
İşçi sağlığı ve İş güvenliği T7-90-102
İşçi sağlığı ve İş güvenliği Y50-tümü
İşçi sağlığı ve İş güvenliği Y62-9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17
İşçi sağlığı ve İş güvenliği T12-tümü
İşçi sağlığı ve İş güvenliği T7-1-21, 23-28, 36, 37, 40-45, 57-88
İşçi sağlığı ve İş güvenliği K12-2/g, 12/a, 12/c
Işınlara karşı izolasyon, döşeme T15-4, 25
Işınlara karşı izolasyon, duvar T15-4
Işınlara karşı izolasyon, kurşun tabaka ile T15-4, 5, 7
Işınlara karşı izolasyon, tavan T15-4, 25
İşletmeler K15-11
İşletmelerin faaliyetini durdurma K15-15, 16
İşletmenin çalışmasına son vermesi Y27-27
İşletmenin el değiştirmesi Y27-28
İşyeri K41-75/A, B, C, Ç, D, E
İşyeri açma izni K6-80, 81
İşyeri havası T12-15
İşyeri havası, kimyasal maddelerin miktarları T12-15
İşyeri havası, kimyasal maddelerin miktarlarının ölçülmesi T12-15
İşyeri ruhsatlandırılması, başvuru Y33-6
İşyeri ruhsatlandırılması, başvurunun incelenmesi Y33-7
İşyeri ruhsatlandırılması, yetkili merci Y33-5
İşyeri, açmak K42-5, 6
İşyeri, asitle çalışılan K80-Ek.Md.5/IV.2
İşyeri, başvuru formu üzerinde yapılacak kontrol Y33-9
İşyeri, boya İş Yapılan K80-Ek.Md.5/IV.2
İşyeri, boşucu gazla çalışılan K80-Ek.Md.5/IV.2
İşyeri, çalışma ruhsatı K42-5, 6
İşyeri, çelik üretimi K80-Ek.Md.5/IV.1

İşyeri, demir üretimi K80-Ek.Md.5/IV.1
İşyeri, gürültü K80-Ek.Md.5/II.b
İşyeri, Havalandırma T12-16
İşyeri, kaynak İşlerinde çalışılan K80-Ek.Md.5/IV.4
İşyeri, öldürücü gazlarla çalışılan K80-Ek.Md.5/IV.2
İşyeri, Patlayıcı gazlarla çalışılan K80-Ek.Md.5/IV.2
İşyeri, Patlayıcı madde Yapılan K80-Ek.Md.5/IV.3
İşyeri, Patlayıcı maddelerle çalışılan K42-2/b
İşyeri, su ihtiyacı Y33-13
İşyeri, tehlikeli maddelerle çalışılan K42-2/b
İşyeri, tunç dökümü K80-Ek.Md.5/IV.1
İşyeri, vibrasyon K80-Ek.Md.5/II.b
İşyeri, yakıcı gazlarla çalışılan K80-Ek.Md.5/IV.2
İşyeri, yakıcı maddelerle çalışılan K42-2/b
İşyeri, yapay Işıklı çalışılan K80-Ek.Md.5/II.c
İşyeri, yüksek Isı K80-Ek.Md.5/II.c
İşyeri, zehirleyici etkili K80-Ek.Md.7
İşyeri, zehirli maddelerle çalışılan K80-Ek.Md.5/II.a
İşyeri, zehirli maddelerle çalışılan K80-Ek.Md.5/IV.a
İşyerinde bulunmasına izin verilen gaz halindeki maddelerin azami miktarları T12-Çizelge I
İşyerinde bulunmasına izin verilen silisyumdioksit ve silikatların azami miktarları T12-Çizelge III
İşyerinde bulunmasına izin verilen toz halindeki maddelerin azami miktarları T12-Çizelge I
İşyerleri K42-tümü
İşyerleri, gaz maddelerle çalışılan T12-1
İşyerleri, gürültü limiti T7-22
İşyerleri, gürültüden korunma T7-78
İşyerleri, hava hacmi T7-8
İşyerleri, Havalandırma T7-21, 26
İşyerleri, Havalandırma T7-59/4
İşyerleri, hayvan itlafları T7-30
İşyerleri, haşarat imhası T7-30
İşyerleri, hela sayısı T7-38
İşyerleri, hela yapımı T7-38
İşyerleri, helaların havalandırılması T7-38
İşyerleri, helaların teknik özellikleri T7-38
İşyerleri, insektisit uygulaması T7-30
İşyerleri, katı maddelerle çalışılan T12-1
İşyerleri, kaza T27-10
İşyerleri, kazalara karşı önlem alınması T7-142-534
İşyerleri, kurulması ve İşletilmesi T7-515-520
İşyerleri, nem derecesi T7-20
İşyerleri, Patlayıcı maddelerle çalışılan Y33-2/b
İşyerleri, Patlayıcı maddelerle çalışılan T12-1
İşyerleri, Patlayıcı maddelerle çalışılan Y33-2/b
İşyerleri, Patlayıcı maddelerle çalışılan T12-1
İşyerleri, radyoaktif maddelerden korunma T7-83
İşyerleri, radyoaktif maddelerden korunma T7-83
İşyerleri, rodentisit uygulaması T7-30
İşyerleri, sineklere karşı korunma T7-30
İşyerleri, sıcaklık T7-20
İşyerleri, sıvı maddelerle çalışılan T12-1

İşyerleri, tehlikeli maddelerle çalışılan Y33-2/b
İşyerleri, tehlikeli maddelerle çalışılan T12-1
İşyerleri, titreşimden korunma T7-78/1, 79
İşyerleri, yakıcı maddelerle çalışılan Y33-2/b
İşyerleri, yangına karşı önlem alınması T7-109-141
İşyerleri, İlk yardım hizmetleri T7-91-108
İşyerleri, Işıklandırma T7-13, 16, 17, 18, 19
İşyerleri, zararlı maddelerle çalışılan T12-1
İşyerleri, zehirli dumanla çalışılan T7-59/4, 59/5, 59/6
İşyerleri, zehirli gaz ile çalışılan T7-59/4, 59/5, 59/6
İşyerleri, zehirli sis ile çalışılan T7-59/4, 59/5, 59/6
İşyerleri, zehirli sıvı ile çalışılan T7-59/4, 59/5, 59/6
İşyerleri, zehirli tozla çalışılan T7-59/4, 59/5, 59, 6
İşyerlerinin fiziksel özellikleri, İş kollarına göre T12-3-14
İşyerlerinin güvenlik önlemleri T7-5-44
İşyerlerinin sağlık şartları T7-1, 5-44
İzotop, tanım Y61-4/c

K

Kadastro adası, tanım K36-5
Kadastro parseli, tanım K36-5
Kahvehane K102-261, K68-7, Ek md 8
Kamulaştırma K1-46, K101-29, K36-17, K45-3, 7, 8, 9/12, K50-2/e, K54-15, K62-5, K89-9, Y35-6
Kamulaştırma bedeli K1-46
Kamulaştırma, kamu yararına K1-46
Kamulaştırma, toprak K1-46
Kanal K41-6/1.d
Kanalizasyon K101-26, 27, K103-2, 3, 4, K11-6/g, K22-9/d, K27-13/b, K34-7/A, K36-23/b, 32, K40-1, K50-2/d, K6-87, T10-9/A, 9/B, 12, T19-10, T7-52, Y33-12/1, Y47-2, 3, Y59-9, Y59-9, Y80-42
Kanalizasyon arıtım tesisi K40-19
Kanalizasyon denetimi K70-33
Kanalizasyon hizmetleri K40-2/d, 13/b
Kanalizasyon sistemi, tanım Y64-2
Kanalizasyon sistemine bağlantı kısıtlamaları Y66-45
Kanalizasyon sistemine bağlantı ve boşaltımları kontrolü Y66-49
Kanalizasyon sistemlerine boşaltım Y66-25
Kanalizasyon tesisi K40-1
Kanalizasyon tesisi K40-23
Kanalizasyon tesisi, devralmak K40-1, 2/a
Kanalizasyon tesisi, İslah K6-87/b
Kanalizasyon tesisi, kurdurmak K40-1, 2/a
Kanalizasyon tesisi, kurmak K40-1, 2/a
Kanalizasyon tesisi, yeni K6-87/a
Kanalizasyon tesisi, işletmek K40-1, 2/a
Kanalizasyon tesisleri Y71-5/1.C
Kanalizasyon şebekesi K40-20
Kanalizasyon şebekesi K40-24
Kanalizasyon şebekesi, tanım Y8-2
Kanalizasyon şebekesine verilmesi sakıncalı maddeler K40-20
Kanalizasyon, arıza K13-3/C.8

Kanalizasyona deşarj kısıtlaması, alkali maddeler Y8-8/d
Kanalizasyona deşarj kısıtlaması, arıtma çamurları Y8-8/h
Kanalizasyona deşarj kısıtlaması, asitler Y8-8/d
Kanalizasyona deşarj kısıtlaması, aşındırıcı maddeler Y8-8/d
Kanalizasyona deşarj kısıtlaması, gübre Y8-8/c
Kanalizasyona deşarj kısıtlaması, katı atık ve atıklar Y8-8/c
Kanalizasyona deşarj kısıtlaması, korozif maddeler Y8-8/d
Kanalizasyona deşarj kısıtlaması, Parlayıcı maddeler Y8-8/a
Kanalizasyona deşarj kısıtlaması, Patlayıcı maddeler Y8-8/a
Kanalizasyona deşarj kısıtlaması, plastik maddeler Y8-8/c
Kanalizasyona deşarj kısıtlaması, yanıcı maddeler Y8-8/a
Kanalizasyona deşarj kısıtlaması, yaş küspeleri Y8-8/c
Kanalizasyona verilebilecek sanayi sıvı atıkları kontrolü Y8-18, 19, 20
Kanalizasyona verilemeyecek atıklar Y8-8
Kanalizasyona verilemeyecek atıklar Y8-8
Kanalizasyona verilemeyecek diğer maddeler Y8-8
Kanallar, drenaj K50-2/i
Kanallara atıksu atılmasını önlemek, gemilerden T27-30
Kanallara çöp atılmasını önlemek, gemilerden T27-30
Kanser yapıcı maddeler Y27-Ek.5
Kanser yapıcı maddelerin emisyon sınırları Y27-7/10
Kapalı eğlence yerleri gürültü seviyeleri Y25-18
Kaplara bertarafında uyulacak esaslar Y38-15
Kaplara yıkanmasında dikkat edilecek hususlar Y41-38
Kaplara depozito uygulanacak madde ve ürünler Y38-Ek.I
Kaplara kota uygulanacak madde ve ürünler Y38-Ek.I
Kaplıca K102-200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 210, K102-205, K102-263, K106-1, 2, 4, 9, T2-8, 9, 10, Y80-112
Kaplıca bölgesi K106-2, 4
Kaplıca suları Y80-112/b
Kaplıca İşletmesi K106-9
Kaplıca, belgelendirilmesi Y80-112
Kaplıca, kaynak koruma alanları Y80-114
Kaplıcalar K77-tümü
Kaplıcalar T2-7
Kaplıcalar tesisatı K106-1
Kaplıcalar, asgari tesisleri T2-7
Kaplıcalar, denetimi K102-202
Kaplıcalar, koruma alanı K102-204
Kaplıcalar, sağlık denetimi K77-Ek.Md.5
Kaplıcalar, soğuk K102-201
Kaplıcalar, sıcak K102-201
Kaplıcaların geliştirilmesi K106-8, 12
Kaptaj T5-418/b, 418/c
Kaptaj T5-432/b, 432/e
Kaptaj dezenfeksiyonu Y29-1
Kaptaj koruma bölgesi ile ilgili yasaklar Y41-45
Kaptaj tesisi T5-418/c
Kaptaj, adi kuyu ile Y71-6/3.A.c

- Kaptaj, bölümleri Y41-15
- Kaptaj, derin kuyularla Y71-6/3.A.d
- Kaptaj, drenlerde koruma bölgesinin boyut ve şekli Y71-6/3.C.a
- Kaptaj, galerilerde koruma bölgesinin boyut ve şekli Y71-6/3.C.a
- Kaptaj, keson kuyu ile Y71-6/3.A.c
- Kaptaj, kirlenmeye karşı korunması Y71-6/3.C
- Kaptaj, koruma bölgesinin boyutu ve şekli Y71-6/3.C.a
- Kaptaj, kuyularda koruma bölgesinin boyut ve şekli Y71-6/3.C.a
- Kaptaj, Pynarlarda koruma bölgesinin boyut ve şekli Y71-6/3.C.a
- Kaptaj, yer seçimi Y41-6/a
- Karayolları taşıtları, gürültü kaynakları Y25-7, Ek 1
- Karayolu ile ilgili gürültü seviyeleri Y25-13
- Karbonik asit karışmış maden suyu, tanım Y49-4
- Karışık sanayiler, deşarj standartları Y66-31/10
- Kasaba K22-2/e, K34-7/A, K53-1, K66-Ek md 2, K82-1, Ek md 3
- Kasaba Hıfzısıssıhası K102-4
- Kasaba İçmesuyu projeleri K22-2/e
- Kasaba İçmesuyu projeleri, denetim K22-2/e
- Kasaba İçmesuyu projeleri, inceleme K22-2/e
- Kasaba İçmesuyu projeleri, onama K22-2/e
- Kasaba, tanım K53-1
- Kasabaların nakli K50-15/a
- Katı atık deposu, tabanın teşkili Y38-26/2
- Katı atık deposu, tabanın teşkili Y38-26/2
- Katı atık bertarafında belediyenin sorumluluğu Y38-5
- Katı atık bertarafında belediyenin sorumluluğu Y38-5
- Katı atık bertarafında kuruluşların sorumluluğu Y39-4
- Katı atık bertarafında kuruluşların sorumluluğu Y39-4
- Katı atık bertarafında kişilerin sorumluluğu Y38-4
- Katı atık bertarafında kişilerin sorumluluğu Y38-4
- Katı atık depo alanı sızıntı suyunun toplanması Y38-26
- Katı atık depo alanı sızıntı suyunun toplanması Y38-26
- Katı atık depo alanının teşkili ve yapım özellikleri Y38-26
- Katı atık depo alanının teşkili ve yapım özellikleri Y38-26
- Katı atık depo sahasının yeşillendirilmesi Y38-30
- Katı atık depo sahasının yeşillendirilmesi Y38-30
- Katı atık depo tesisi İşletmecisinin sorumluluğu Y38-47
- Katı atık depo tesisi İşletmecisinin sorumluluğu Y38-47
- Katı atık depo tesisine ruhsat alınması Y38-31
- Katı atık depo tesisine ruhsat alınması Y38-31
- Katı atık depo tesisleri, depo gazının değerlendirilmesi Y38-27
- Katı atık depo tesisleri, depo gazının değerlendirilmesi Y38-27
- Katı atık depo tesisleri, depo gazının uzaklaştırılması Y38-27
- Katı atık depo tesisleri, depo gazının uzaklaştırılması Y38-27
- Katı atık depo tesislerinin özellikleri Y38-25
- Katı atık depo tesislerinin özellikleri Y38-25
- Katı atık depo tesislerinin yer seçimi Y38-24
- Katı atık depo tesislerinin yer seçimi Y38-24
- Katı atık depo tesislerinin yer seçimi esasları Y38-24
- Katı atık depo tesislerinin yer seçimi esasları Y38-24
- Katı atık depo yeri İşletilmesi ve kontrolü Y38-32
- Katı atık depo yeri İşletilmesi ve kontrolü Y38-32
- Katı atık deposunun olumsuz etkisinin önlenmesi Y38-29
- Katı atık deposunun olumsuz etkisinin önlenmesi Y38-29
- Katı atık izole tesislerinin işletilmesinde çevre önlemleri Y38-5
- Katı atık izole tesislerinin işletilmesinde çevre önlemleri Y38-5
- Katı atık kompost tesisi, İnşaat ruhsatı Y38-41, 42, 43
- Katı atık kompost tesisi, İnşaat ruhsatı Y38-41, 42, 43
- Katı atık kompost tesisi, İşletme ruhsatı Y38-41, 42, 43
- Katı atık kompost tesisi, İşletme ruhsatı Y38-41, 42, 43
- Katı atık tesisleri, faaliyetlerini planlamak Y38-5
- Katı atık tesisleri, faaliyetlerini planlamak Y38-5
- Katı atık tesisleri, İşletmek Y38-5
- Katı atık tesisleri, İşletmek Y38-5
- Katı atık üretenlerin özendirilmesi Y38-7
- Katı atık üretenlerin özendirilmesi Y38-7
- Katı atık yakma tesisi, baca gazı sınır emisyon değerleri Y38-39
- Katı atık yakma tesisi, baca gazı sınır emisyon değerleri Y38-39
- Katı atık yakma tesisi, İnşaat ruhsatı Y38-41, 42, 43
- Katı atık yakma tesisi, İnşaat ruhsatı Y38-41, 42, 43
- Katı atık yakma tesisi, İşletme ruhsatı Y38-41, 42, 43
- Katı atık yakma tesisi, İşletme ruhsatı Y38-41, 42, 43
- Katı atık İşleme tesisi, İnşaat ruhsatı Y38-41, 42, 43
- Katı atık İşleme tesisi, İnşaat ruhsatı Y38-41, 42, 43
- Katı atık İşleme tesisi, İşletme ruhsatı Y38-41, 42, 43
- Katı atık İşleme tesisi, İşletme ruhsatı Y38-41, 42, 43
- Katı atık, tanım Y38-3
- Katı atıklar Y39-2
- Katı atıklar, üretim aşamasında uyulacak esaslar Y38-4
- Katı atıklar, aktarma istasyonları Y38-21
- Katı atıklar, aktarma istasyonlarının Yapılışı Y38-21
- Katı atıklar, araştırma Y39-2/a
- Katı atıklar, arıtım önlemleri Y84-8/d
- Katı atıklar, bertaraf aşamasında uyulacak esaslar Y38-5
- Katı atıklar, bilgilendirme ve koordinasyon Y39-tümü
- Katı atıklar, denetimi Y38-46
- Katı atıklar, denetleme Y39-2/a, 2/b
- Katı atıklar, denizlere atılma yasağı Y38-18
- Katı atıklar, depo alanlarının denetimi Y38-46
- Katı atıklar, depo tesislerinin denetimi Y38-46
- Katı atıklar, depolanması Y38-22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32
- Katı atıklar, depozito uygulaması Y38-9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17
- Katı atıklar, geri dönüşüm (kota) uygulanması Y38-9 dan 17 ye

Katı atıklar, göllere atılma yasağı Y38-18
Katı atıklar, izale Y40-22
Katı atıklar, izalesi Y33-12/2
Katı atıklar, muhafazası Y33-12/2
Katı atıklar, ormanlara atılma yasağı Y38-18
Katı atıklar, sokaklara atılma yasağı Y38-18
Katı atıklar, taşınması Y38-18, 19, 20, 21
Katı atıklar, toplanması Y38-18, 19
Katı atıklar, yakma tesislerinin teknik özellikleri Y38-38
Katı atıklar, yakılması Y38-38, 39, 40
Katı atıklar, yakma tesisleri Y38-38
Katı atıkları değerlendirenlerin özendirilmesi Y38-7
Katı atıkların biriktirilmesi Y38-55
Katı atıkların kompostlaştırılması Y38-33, 34, 35, 36, 37
Katı atıkların toplanması Y38-55
Katı yakıt depoları Y66-18/D
Katılma payı K51-1, 2, 4
Kaya düşmesi K101-1, 2, 3, 13/ç
Kaynak K102-241
Kaynak suları K102-240
Kaynak suları K95-666
Kaynak suları T5-416, 417, 418/a, 418/b, 418/c, 419, 420, 422, 423
Kaynak suları denetimi K102-240
Kaynak suları, bakteriyolojik özellikleri T5-417/c
Kaynak suları, bakteriyolojik özellikleri Y41-5/c
Kaynak suları, beslenme bölgeleri T5-418/b
Kaynak suları, bozulmuş T5-432
Kaynak suları, damacana kapaklarının özellikleri Y41-31
Kaynak suları, damacanalardan boşaltılması Y41-35
Kaynak suları, damacanalardan doldurulması Y41-34
Kaynak suları, depo Y41-2
Kaynak suları, depo Y41-19
Kaynak suları, depo özellikleri Y41-19
Kaynak suları, depolanması T5-422
Kaynak suları, depoya cazibe ile sevk Y41-17
Kaynak suları, depoya terfi ile sevk Y41-17
Kaynak suları, doldurma yerleri T5-420, 421
Kaynak suları, doldurulması T5-422
Kaynak suları, fiziksel özellikleri T5-417/a
Kaynak suları, fiziksel özellikleri Y41-5/a
Kaynak suları, galon kapaklarının özellikleri Y41-31
Kaynak suları, galonların yapım özellikleri Y41-32
Kaynak suları, inceleme kurulunun oluşumu Y41-10
Kaynak suları, isale Y41-2
Kaynak suları, isale hattı Y41-18
Kaynak suları, isim karışıklığını önlemek Y41-47
Kaynak suları, kapatma yerleri T5-420
Kaynak suları, kaplara ait hükümler Y41-30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38
Kaynak suları, kapları T5-422
Kaynak suları, kapları T5-428
Kaynak suları, kapları Y41-2
Kaynak suları, kapların özellikleri Y41-30
Kaynak suları, kapların yıkanması Y41-36

Kaynak suları, kaptaj Y41-11, 12, 13, 14, 15
Kaynak suları, kaptaj havalandırılması Y41-13
Kaynak suları, kaptaj soyutlaması Y41-12
Kaynak suları, kaptaj yerleri T5-418/b
Kaynak suları, kaptajı T5-422
Kaynak suları, kaptajı Y41-2
Kaynak suları, kaynak özelliklerinin saptanması Y41-6
Kaynak suları, kimyasal özellikleri T5-417/b
Kaynak suları, kimyasal özellikleri Y41-5/b
Kaynak suları, kirlenmeye karşı korunması T5-421
Kaynak suları, koruma alanı T5-418/c
Kaynak suları, kuruluş izni alınması Y41-8
Kaynak suları, nitelikleri Y41-2
Kaynak suları, numune alınması T5-419
Kaynak suları, özellikleri T5-417
Kaynak suları, özellikleri T5-428
Kaynak suları, özellikleri Y41-5
Kaynak suları, projelerinin onaylanması Y41-49
Kaynak suları, radyoaktif özellikleri T5-417/d
Kaynak suları, radyoaktif özellikleri Y41-5/d
Kaynak suları, radyoaktivite kontrolü T5-417/d
Kaynak suları, ruhsatlandırma Y41-2
Kaynak suları, ruhsatın geri alınması Y41-56
Kaynak suları, sağlık kontrolları Y41-55
Kaynak suları, satış ve dağıtım ile ilgili yasaklar Y41-42, 43, 44
Kaynak suları, satış ve dağıtım ile ilgili zorunluluklar Y41-42, 43, 44
Kaynak suları, satışı T5-422
Kaynak suları, satışı Y41-2
Kaynak suları, taklit ve taşıması Y41-43
Kaynak suları, tanım T5-416/A
Kaynak suları, tanımı Y41-4
Kaynak suları, tünel açmak Y41-16
Kaynak suları, İmlahane bölümleri Y41-20
Kaynak suları, İmlahane duvarları yapım özellikleri Y41-22
Kaynak suları, İmlahane tabanı yapım özellikleri Y41-21
Kaynak suları, İmlahane temizliği Y41-23
Kaynak suları, İmlahane tesisleri Y41-2
Kaynak suları, İmlahanenin kullanma kuralı Y41-53
Kaynak suları, İsale T5-422
Kaynak suları, İşletme ruhsatı T5-417/b, 418/a
Kaynak suları, İşletme ruhsatı Y41-9
Kaynak suları, İşletmenin yapacağı denetleme Y41-54
Kaynak suları, Şişe kapaklarının özellikleri Y41-31
Kaynak suları, şişelerin yapım özellikleri Y41-32
Kaynak suyu T5-425, 428, 431/a, 431/b, 431/c, 431/d
Kaynak suyu analizi T5-419
Kaynak suyu analizi T5-434
Kaynak suyu analizi, bakteriyolojik T5-434/a, 434/b
Kaynak suyu analizi, kimyasal T5-434/a, 434/b
Kaynak suyu kaplarına ait yasaklar Y41-33
Kaynak suyu satıcıları ile ilgili hükümler Y41-39, 40, 41
Kaynak suyu tesislerinde atık ve artıkların saklanması Y41-52

- Kaynak suyu tesislerinin dezenfeksiyonu Y41-51
 Kaynak suyuna ait projeler Y41-7
 Kaynak tesbit kurulu Y41-6/b
 Kaynaklar için ayrı kaptaj zorunluluğu Y41-14
 Kayıkhaneye K56-4
 Kaza K13-3/C.1
 Kaza K102-42
 Kaza sonucu emisyon Y27-43
 Kaza, trafik K47-81, 82, 83, 84
 Kemirici mücadelesi T25-16, 19/2.b, 26/1, 48, Y59-14, Y40-21
 Kemiriciler T25-4/1
 Kemiriciler T25-53/1, 53/2, 54, 55, 57/1.b, 58/3
 Kemiriciler Y82-1/a
 Kendiliğinden ateş alan maddeler T23-Ek.II
 Kentsel arazi, korunması K15-1
 Kentsel arazi, kullanımı K15-1
 Kesim yerleri T10-9, 10, 11, 12, 13, 14, 15
 Kimya sanayii, deşarj standartları Y66-31/J
 Kimyasal aşındırıcı maddeler T23-Ek.V
 Kimyasal dezenfeksiyon, uçaklar Y82-Ek/B
 Kimyasal maddeler K23-43, K24-1
 Kimyasal maddeler, imha K23-42
 Kimyasal maddeler, satış K23-43
 Kimyasal maddeler, satış K24-11
 Kimyasal oksijen ihtiyacı(KOI) Y66-8
 Kireç ocağı K57-4
 Kireç ocakları K41-6/1.a
 Kireç ocakları K79-6/a
 Kirlenme, akarsu Y80-42
 Kirlenme, çay K102-242
 Kirlenme, çeşme K102-242
 Kirlenme, çeşme K53-13/6
 Kirlenme, deniz Y80-42
 Kirlenme, dere K102-242
 Kirlenme, kuyu K53-13/6
 Kirlenme, nehir K102-242
 Kirlenme, pınar K53-13/6
 Kirlenmeye karşı tedbir yükümlülüğü Y66-38
 Kirlen K15-3/e
 Kirlen, kirlenmeyi azaltma K15-3/e, 8
 Kirlen, kirlenmeyi durdurma K15-3/e, 8
 Kirlen, kirlenmeyi önleme K15-3/e, 8
 Kirlen, tanım K15-2/d
 Kirlenmenin sorumluluğu K15-28
 Kirlenici kaynak, izin belgesi Y66-3/A
 Kirlenici vasfı yüksek tesisler için emisyon sınırları Y27-9
 Kirleniciler Y22-6
 Kirlenme yasağı K15-8, 22
 Kirlenme yasağı balast tahliyesi Y22-5
 Kirlenme yasağı deniz dibi tarama çamurları Y22-10
 Kirlenme yasağı gemilerden Y22-5
 Kirlenme yasağı hafriyat atıkları Y22-10
 Kirlenme yasağı moloz atıkları Y22-10
 Kirlenme yasağı sintine tahliyesi Y22-5
 Klor bakiyesi ölçümü için standart metodlar Y30-Ek
 Klor zehirlenmesi Y30-53
 Klorla dezenfeksiyon metodları Y29-8
 Klorlama cihazları Y30-18 den 33 e
 Klorlama ekipmanı Y30-18 den 33 e
 Klorlama ekipmanının yerleştirilmesi Y30-34, 35, 36, 37, 38, 39
 Klorlama kriterleri Y30-7, 8, 9, 10, 11, 12
 Klorlama metodu Y30-13
 Klorlamanın kontrolü Y30-14, 15, 16, 17
 Klorlu bileşikler Y29-10/1
 Klorlu bileşikler, karışım yapılması Y29-10/2
 Klorlu bileşiklerin kullanılması Y29-10
 Klorun nakli, depolanması ve manipülasyonu Y30-40 tan 52 ye
 Koku K95-661
 Kom K50-15/a
 Kombina denetimi Y59-34
 Kombina, açılma izin belgeleri Y59-10
 Kombina, açılma izni Y59-10
 Kombina, arıtım tesisleri Y58-9
 Kombina, başvuru esasları Y59-6, 7
 Kombina, denetim Y59-34
 Kombina, diğer zararlılarla mücadele Y59-14
 Kombina, evsel atık izalesi Y59-9
 Kombina, evsel atık sistemleri Y59-9
 Kombina, havalandırma sistemi Y59-9
 Kombina, hasarat mücadelesi Y59-14
 Kombina, izin başvurusu Y59-6
 Kombina, işçi sağlığı ve İşgüvenliği Y59-12
 Kombina, kemirici mücadelesi Y59-14
 Kombina, pis su arıtım tesisleri Y59-9
 Kombina, su ihtiyacı Y59-9
 Kombina, su kullanma belgesi Y59-9
 Kombina, tanım Y59-5
 Kombina, tanım Y59-5/I
 Kombina, tesis izni Y59-8
 Kombina, tesis izni Y59-8
 Kombina, tesis izni bilgileri Y59-9
 Kombina, tesis izni için gerekli bilgiler ve belgeler Y59-9
 Kombinalar, aranacak asgari çevre şartları Y59-2
 Kombinalar, başvuru İşlemleri Y59-2
 Kombinalar, izin İşlemleri Y59-2
 Kombinalar, işleyiş esasları Y59-1
 Kombinalar, kuruluş Y59-1
 Kompost gübre tesisleri Y14-22
 Kompost tesisleri, teknik özellikleri Y37-34
 Kompost üretiminde kullanılan katı atıkların özellikleri Y37-35
 Kompost, tanım Y37-3
 Kompostun ağır metal içeriği ve sınır değerleri Y37-37
 Kompostun kullanımı Y37-33
 Kompozit numune, tanım Y66-2

Kompozit numunelerin alınma esasları Y66-29
Kompozit numunelerin değerlendirilme esasları Y66-29
Kömür hazırlama, işleme, deşarj standartları Y66-31/E
Kontrol bacası, tanım Y8-2
Kontrol, gürültü K15-14, Y25 Tümü
Konut K1-57, K102-212, K102-244, K102-249, K102-250, K102-253, 254, 257, K102-266, K102-269, 273, K103-1, K106-2, K3-1, 5/d, 8, 15, K36-27, K37-1, 2/a, 4, 7, 8, 9, 11, 12, 16, K38-Ek md 11/A, Ek md 11/B, K48-1, 2, 3, 4, 5, 6, 47, 50, 57, K50-15/b, 15/c, 53-13/24, 14/14/2, T19-1, K50-2/m
Konut bölgeleri gürültü seviyeleri Y25-15, Ek.1
Konut Islahı K27-27, 28
Konut sağlığı K102-20/6, K7-15/77, T7-47, 48, 50, 51, 52, 54, 56
Konut yapımı K7-15/68
Konut yıkımı K94-552, 553, 554
Konut, ihtiyaç K1-57
Konut, müstemilatı K102-253, 266
Konut, sağlık denetimi K7-15/76
Konut, toplu K1-57
Konutların denetimi T7-53
Konutların Islahı K102-254, 257
Koruma alanları, yasaklar Y31-3
Koruma alanı T5-432/b
Koruma alanı, kaynaklar etrafında K102-238
Koruma alanı, mezbaha T10-6
Koruma alanı, su kaynakları etrafında K102-237
Koruma alanı, İstimlak K102-238
Koruma mintikası zorunluluğu Y41-50
Köy K82-1, 4, Ek md 1, Ek md 3, K22-31/a, K33-9/D, 9/I, 12/E, K34-1, 4, 5, 6, 7/A, K36-27, K5-2/B, K50-1, K50-2/a, 2/d, 2/e, K51-1, K52-1, 3, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 16, K53-1, K55-6, 7, K57-4, K66-1, 2/D
Köy gelişme alanları Y68-20, 42, 44
Köy gelişme merkezleri kurulması K50-9/h
Köy Hıfzıssıhası K102-4
Köy içme suyu tesisleri, işletme Y44-tümü
Köy içme suyu tesisleri, bakım Y44-tümü
Köy içme suyu tesisleri, onarım Y44-tümü
Köy ihtiyar heyeti K22-31/a
Köy ihtiyar heyeti K31-36
Köy ihtiyar heyeti K82-1, 2, Ek md 1, Ek md 5
Köy ihtiyar heyetleri K101-2, 14, 18, 19, 20
Köy ihtiyar meclisi K52-9, 10
Köy ihtiyar meclisi K53-13/12
Köy ihtiyar meclisi K53-17, 20, 33, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 53, 56, 74
Köy ihtiyar meclisi K53-3
Köy imar planları Y68-42
Köy imar planlarının uygulanması K89-10/d
Köy korusu K53-13/17
Köy korusu K53-14/29
Köy kurulacak yerler K38-Ek md 6
Köy kurulması K33-2/C
Köy kurulması K38-Ek md 6

Köy kurulması K65-33
Köy nakli K50-2/m
Köy sandıkları K102-75
Köy sınırı K53-13
Köy sınırı K53-3, 4, 5, 6, 7
Köy sınırı, ihtilafly K53-5
Köy teşkili K53-2
Köy toplulaştırma K50-9/h
Köy ve körfezler, tanım Y66-2
Köy yerinin değiştirilmesi K33-2/C
Köy yerleşik alanları K36-27
Köy yerleşim planı K53-Ek md 10, Ek md 11, Ek md 12, Ek md 13,
Köy yerleşmeleri K65-33
Köy yolları K53-13/16
Köy İçme suları K22-2/e
Köy İçme suları, denetimi K52-1
Köy İçmesuyu K52-6, 7, 9
Köy İçmesuyu arıtma tesisi onarımı Y2-65/7
Köy İçmesuyu dezenfeksiyon tesisi onarımı Y2-65/7
Köy İmar planları K50-2/m
Köy İmar planlarının hazırlanması K89-10/d
Köy İmar planı K38-Ek md 11/A, Ek md 11/C
Köy İmar planı K50-9/c
Köy, tanım K53-1
Köye götürülen hizmetler K51-1, 2, 3
Köylerin nakli K50-15/a
Köysel alan K38-Ek md 11
Küçük tesislerde asgari baca yüksekliği Y27-8/2
Küçük tesislerde asgari baca yüksekliği, düz çatı Y27-8/2.B
Küçük tesislerde asgari baca yüksekliği, eğik çatı Y27-8/2.A
Kuduz K102-57, K102-75, K102-96, K31-36, T13-24
Kuduz hayvan itlafı K31-36
Kuduz hayvanlar, tecrid T13-24
Kuduz, hayvan T13-24
Kuduz, ihbar K13-3/C.6, T13-24
Kuduz, şüpheli hayvan K102-57
Kükürt emisyon derecesi Y27-Ek.1
Kullanılmış akü ve piller Y38-8/b
Kullanılmış suların yararlanma K40-2/b
Kullanılmış suların boşaltılması K40-2/f, 13/a
Kullanılmış suların toplanması K40-2/b
Kullanılmış suların uzaklaştırılması K40-23
Kullanma suları Y59-9
Kullanma suyu ihtiyacı K40-2/a
Kullanma suyu tesisleri K50-2/e
Kullanma suyu tesisleri, geliştirilmesi K50-2/e
Kullanma suyu tesisleri, yapımı K50-2/e
Kullanma ve içme suları K102-236
Kullanma ve içme suları K4-1
Kullanma ve içme suları K50-8/a
Kullanma ve içme suları T5-416
Kullanma ve içme suları T5-424, 425, 426, 427, 428

Kullanma ve içme suları T5-431/d
 Kullanma ve içme suları Y40-20
 Kullanma ve içme suları taklit ve tağşiş edilmiş T5-431/d
 Kullanma ve içme suları, analizi T5-425/e
 Kullanma ve içme suları, bakteriyolojik özel.kontrol T5-427
 Kullanma ve içme suları, bakteriyolojik özellikler T5-425/c
 Kullanma ve içme suları, bozulmuş T5-432
 Kullanma ve içme suları, dezefeksiyon Y30-tümü
 Kullanma ve içme suları, etüdü K50-8/a
 Kullanma ve içme suları, fiziksel özellikler T5-425/a
 Kullanma ve içme suları, fiziksel özellikleri kontrol T5-427
 Kullanma ve içme suları, ihtiyaç K4-1
 Kullanma ve içme suları, kapları T5-428
 Kullanma ve içme suları, kaptaj tesisleri T5-427
 Kullanma ve içme suları, kimyasal özellikler T5-425/b
 Kullanma ve içme suları, kimyasal özellikleri kontrol T5-427
 Kullanma ve içme suları, nakli T5-427
 Kullanma ve içme suları, özellikleri T5-425
 Kullanma ve içme suları, özellikleri T5-428
 Kullanma ve içme suları, radyoaktivite kontrolü T5-425/d
 Kullanma ve içme suları, radyoaktivite özellikleri T5-425/d
 Kullanma ve içme suları, tanım T5-416/B
 Kullanma ve içme suları, tanım T5-424
 Kullanma ve içme suları, temin K4-1
 Kullanma ve içme suları, temizleme T5-427
 Kullanma ve içme suları, İsale K4-1
 Kullanma ve içme suları, İsale T5-427
 Kullanma ve içme suları, İsalesi T5-427
 Kullanma ve içme suyu K2-1, Y22-8
 Kullanma ve içme suyu analizi T5-434/a, 434/b
 Kullanma ve içme suyu analizi, bakteriyolojik T5-434/a, 434/b
 Kullanma ve içme suyu analizi, kimyasal T5-434/a, 434/b
 Kullanma ve içme suyu ihtiyacı K52-1, 16
 Kullanma ve içme suyu kalitesi K102-20/1
 Kullanma ve içme suyu nakli K102-20/1
 Kullanma ve içme suyu rezervuarı, tanım Y66-2
 Kullanma ve içme suyu temini K2-1, 10
 Kullanma ve içme suyu İnşaatı, terfili K50-13/i
 Kullanma ve içme suyu, tanım Y66-2
 Kültür varlıkları, tanım K54-3/a.1
 Kültür ve tabiat varlıkları K54-tümü
 Kültür ve tabiat varlıklarının korunması K54-tümü
 Kültürel kaynak, tanım Y53-4/e
 Kum filtre hendekleri Y47-55, 57
 Kum ocağı K57-4, Y55-22, 26, 27
 Kum ocakları K41-6/I.a, K55-6, K65-18, K79-6/a, Y33-2/b
 Kuru helalar, hesaplanması Y47-25, 26, 27, 28, 29, 30, 31
 Kuru helalar, projelendirilmesi Y47-25, 26, 27, 28, 29, 30, 31
 Kuru helalar, yapım özellikleri Y47-18
 Kuru helalar, havalandırılması Y47-31
 Kuru madde, tanım Y38-3
 Kurum (is) K95-661
 Kurutma kanalları K79-9
 Kütleli debi Y27-Ek.1
 Kuvars İşletmelerinde alınacak ek önlemler Y50-24
 Kuvars, tanım Y50-4
 Kuyu K36-40, K41-6/I.d, K102-241, K103-4, K107-11, K107-17, 18/a, 18/b, K107-4, K53-13/3, K53-13/8, T27-3/a, 3/b, 3/c, 5, 6/c, T27-7/b, 13/a
 Kuyu açmak K107-7, 8
 Kuyu ağzy K53-13/3
 Kuyu bileziği K53-13/3
 Kuyu İslah belgesi T27-5, 7/c
 Kuyu kullanma belgesi T27-5, 7/c
 Kuyu suyu T27-16/b
 Kuyu tadil belgesi T27-5, 7/c
 Kuyu verimi T27-16/c
 Kuyu, araştırma K107-7
 Kuyu, derinlikleri T27-4/a
 Kuyu, kullanım hakkı K107-7
 Kuyu, mahzurun giderilmesi K103-4
 Kuyu, sondaj K107-8/a
 Kuyu, İşletilmesi T27-13/b
 Kuyular K102-79
 Kuyular, taşınmaz kültür varlıkları K54-6/d
 Kuyuların dezenfeksiyonu Y29-2
 Kuyuların kirlenmesi K102-239
 Kuyuların ıslahı K102-239
 Kuşaklama kanalı, tanım Y66-2
 Kısa dalga T2-3
 Kısa mesafeli koruma alanı Y66-18
 Kısa mesafeli koruma alanı, alınacak önlemler Y31-4/B
 Kısa mesafeli koruma alanı, mesafesi Y31-4/B, Y66-18
 Kısa mesafeli koruma alanı, tanım Y31-2
 Kısa mesafeli koruma alanı, yasaklar Y31-4/B, Y66-18
 Kısa vadeli sınır değerleri (KVS) Y27-6/1.B
 Kıta içi su kaynağı, tanım Y66-2
 Kıta içi su kaynakları, kullanıma göre sınıflandırılması Y66-3/C
 Kıta içi yüzeysel sularda kalite bölgelerinin tesbiti Y66-11
 Kıta içi yüzeysel suların sınıflandırılması Y66-7
 Kıta içi su kaynakları, sınıflarına göre kalite kriterleri Y66-Tab.1
 Kıymetli taşlar, tanım K58-2/IV
 Kıyı K37-12/b, K41-5/11.a, K49-tümü
 Kıyı çizgisi, tanım K49-4
 Kıyı çizgisi, tanım Y66-2
 Kıyı kenar çizgisi, tanım K49-4
 Kıyı koruma K49-6/a
 Kıyı koruma bölgesi, tanım Y66-2
 Kıyı koruma yapıları K100-9/a

Kıyı koruması K1-46, K49-6, 7, K56-5
Kıyı koruması, deniz doldurma K87-8, 9, 10
Kıyı tesisleri K100-9/a
Kıyı yapıları K100-9/a
Kıyı şeridi K49-1, 2
Kıyı şeridi, doğal ve kültürel özellikleri koruma K49-1
Kıyı, tanım K49-4
Kıyıda yapılaşma K49-1, 2, 5
Kıyılar, çakıl alınması K49-6
Kıyılar, çöp dökülmesi K49-6
Kıyılar, cüruf dökülmesi K49-6
Kıyılar, kazy yapılması K49-6
Kıyılar, kum alınması K49-6
Kıyılar, moloz dökülmesi K49-6
Kıyılar, toprak dökülmesi K49-6
Kış sezonu ortalaması sınır değerleri Y27-6/1.C

L

Laboratuvar K102-20/8, 78, 285, K102-3/11, K50-2/s, K70-9, K75-1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, K79-3/a, 11, K97-2, 3, T10-22, T2-9
Lağım K101-26, 27, K103-2, 3, 4, K11-6/g, K22-9/d, K27-13/b, K34-7/A, K36-23/b, 32, K40-1, K50-2/d, K6-87, T10-9/A, 9/B, 12, T19-10, T7-52, Y33-12/1, Y47-2, 3, Y59-9, Y59-9, Y80-42
Lağım K102-244, K103-4, K36-40, K41-6/I.d
Lağım arıtım tesisi K40-19
Lağım denetimi K70-33
Lağım hizmetleri K40-2/d, 13/b
Lağım sistemi, tanım Y64-2
Lağım sistemine bağlantı kısıtlamaları Y66-45
Lağım sistemine bağlantı ve boşaltımları kontrolü Y66-49
Lağım sistemlerine boşaltım Y66-25
Lağım tesisatı K102-20/2
Lağım tesisi K40-1
Lağım tesisi K40-23
Lağım tesisi, devralmak K40-1, 2/a
Lağım tesisi, İslah K6-87/b
Lağım tesisi, kurdurmak K40-1, 2/a
Lağım tesisi, kurmak K40-1, 2/a
Lağım tesisi, yeni K6-87/a
Lağım tesisi, İşletmek K40-1, 2/a
Lağım tesisleri Y71-5/1.C
Lağım şebekesi K40-20
Lağım şebekesi K40-24
Lağım şebekesi, tanım Y8-2
Lağım şebekesine verilmesi sakıncalı maddeler K40-20
Lağım, arıza K13-3/C.8
Lağım, mahzurun giderilmesi K103-4
Lağım deşarj kısıtlaması, alkali maddeler Y8-8/d
Lağım deşarj kısıtlaması, arıtma çamurları Y8-8/h
Lağım deşarj kısıtlaması, asitler Y8-8/d
Lağım deşarj kısıtlaması, aşındırıcı maddeler Y8-8/d
Lağım deşarj kısıtlaması, gübre Y8-8/c
Lağım deşarj kısıtlaması, katı atık ve artıklar Y8-8/c

Lağım deşarj kısıtlaması, korozif maddeler Y8-8/d
Lağım deşarj kısıtlaması, Parlayıcı maddeler Y8-8/a
Lağım deşarj kısıtlaması, Patlayıcı maddeler Y8-8/a
Lağım deşarj kısıtlaması, plastik maddeler Y8-8/c
Lağım deşarj kısıtlaması, yanıcı maddeler Y8-8/a
Lağım deşarj kısıtlaması, yaş küspeleri Y8-8/c
Lağım verilebilecek sanayi sıvı atıkları kontrolü Y8-18, 19, 20
Lağım verilemeyecek artıklar Y8-8
Lağım verilemeyecek artıklar Y8-8
Lağım verilemeyecek diğer maddeler Y8-8
Lağünler, tanım K84-2
Lif, tanım T12-2/a
Liman K102-233, K16-8, 10, 11, 13, K18-1, 2, K29-1, 34, 5, 6/a, 6/c, K41-5/11.a, K49-6/a, K57-1, 3, 4, 5, 7, T3-2, 16, 22, 23
Liman İslahı K57-Ek md 2
Liman tarama K57-6/1
Liman temizleme K56-1
Liman İnşaatı K55-1, Ek md 1, Ek md 3/a
Liman İnşaatı K57-1, 3, 4, 5, 6, 7, EK md 2
Liman, bulaşık K102-51
Liman, şüpheli K102-51
Limanlar K102-63, K100-9/a, 9/b, 11, K102-145, K102-31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, K102-47, 49, K102-51, 52, K15-22, 24, K44-tümü, K56-1, K56-2, 3, 5, 6, 7, 13, 14, 18
Limanlar, derinlenme K56-1
Limanlar, genişlenme K56-1
Limanlar, taranma K56-1
Limanlar, yönetimi K56-1
Limanlara atıksu atılmasını önlemek, gemilerden T25-30
Limanlara çöp atılmasını önlemek, gemilerden T25-30
Lokanta K106-2, K7-15/3
Lokanta, denetim K7-15/3

M

Mağaza K102-61
Maddesel geri kazanma, tanım Y38-3
Maden kaynakları K26-9/a
Maden ocağı, sahası K59-2, 6
Maden ocaklarında toz oluşumunu önleme Y50-tümü
Maden sanayii, deşarj standartları Y66-31/C
Maden suları K102-200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 210, K102-3/10, K107-19, K77-tümü, T5-422, Y49-tümü
Maden suları ithali K102-206-207
Maden suları tesisatı K77-Ek.Md.1
Maden suları, bakteriyolojik analizi Y49-8
Maden suları, biyolojik özellikleri Y49-2
Maden suları, debi ölçümü Y49-8/b
Maden suları, denetimi K102-202
Maden suları, depo Y49-25, 26, 27
Maden suları, depo özellikleri Y49-26, 27
Maden suları, depolama Y49-2

Maden suları, doldurulması K77-Ek.md.1
 Maden suları, fiziksel özellikleri Y49-2
 Maden suları, genel özellikleri Y49-5
 Maden suları, hidrojeolojik özellikleri Y49-2
 Maden suları, inceleme kurulu Y49-15
 Maden suları, inceleme kurulunun oluşumu Y49-15
 Maden suları, kaynağı Y49-9/c
 Maden suları, kaynak niteliklerinin saptanması Y49-8
 Maden suları, kaynak tesbiti Y49-22
 Maden suları, kimyasal analizi Y49-8
 Maden suları, kimyasal madde ilavesi K102-203
 Maden suları, kimyasal özellikleri Y49-2
 Maden suları, kimyasal özellikleri Y49-6
 Maden suları, koruma alanı K102-204
 Maden suları, koruma alanı Y49-8/a, 9
 Maden suları, koruma bölgesi yasakları Y49-48
 Maden suları, koruma mintikası Y49-52
 Maden suları, kullanım K77-1
 Maden suları, kullanım alanları Y49-2
 Maden suları, laboratuvar kontrolları Y49-57
 Maden suları, mikrobiyolojik özellikleri Y49-7
 Maden suları, nümune alınması Y49-8
 Maden suları, projeleri Y49-51
 Maden suları, projelerin onaylanması Y49-51
 Maden suları, radyoaktif özellikleri Y49-6
 Maden suları, sağlık denetimi K77-Ek.Md.5
 Maden suları, sağlık kontrolları Y49-58
 Maden suları, sağlık kontrollarının periyodu Y49-58
 Maden suları, satışı Y49-39
 Maden suları, soğuk K77-1, 3
 Maden suları, sıcak K77-1, 3
 Maden suları, sıcaklık ölçümü Y49-8/b
 Maden suları, taşıma Y49-2
 Maden suları, tesislere ait bilgi, belgeler Y49-9
 Maden suları, tesislere ait projeler Y49-9
 Maden suları, tesislerin dezenfeksiyonu Y49-53, 54
 Maden suları, tesislerin temizlenmesi Y49-54
 Maden suları, Tıbbi özellikleri Y49-2
 Maden suları, yabancı gazlar ilavesi K102-203
 Maden suları, yıkanmaya mahsus K77-Ek.Md.5
 Maden suları, yıkanmayaya mahsus K107-19
 Maden suları, İçmeye mahsus K107-19
 Maden suları, İçmeye mahsus K77-Ek.Md.5
 Maden suları, İmlahane bölümleri Y49-28, 29, 30
 Maden suları, İmlahane kullanım kuralları Y49-56
 Maden suları, İmlahane temizliği Y49-31
 Maden suları, İmlahanesi Y49-28 den 38 e
 Maden suları, İsale Y49-23, 24, 25
 Maden suları, İsale hattı Y49-9/d
 Maden suları, İşletilmesi K77-Ek.md.5
 Maden suları, İşletme izni Y49-12, 13, 14
 Maden suları, İşletme izni Y49-47
 Maden suları, İşletme izni için başvuru şekli Y49-8
 Maden suları, İşletme izninin iptali Y49-61, 62
 Maden suları, İşletmenin yapacağı denetim Y49-57
 Maden suları, şifalı K107-19
 Maden suları, şifalı özelliklerinin saptanması Y49-8
 Maden suları, şişe etiket bilgileri Y49-40
 Maden suları, şişeleme K77-Ek.Md.1, Ek.Md.2
 Maden suları, şişeleme Y49-2
 Maden suları, şişeleri Y49-39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46
 Maden suları, şişelerin özellikleri Y49-39, 40, 41
 Maden sularını denetleme K102-3/10
 Maden sularının şifalı özelliklerini saptama K102-3/10
 Maden suları, kaptajı Y49-8/a, 9/b, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22
 Maden suyu sodası, tanım Y4 94
 Maden suyu, tanım Y49-48
 Maden, aranması K58-1, 7, 8
 Maden, araştırma K59-2, 3
 Maden, İşletilmesi K58-1, 7, 8
 Maden, İşletme K59-2, 3
 Madenler K95-743
 Madenler, hava analizi T8-171
 Madenler, hava ölçümü T8-171
 Madenler, Havalandırma T8-170, 172, 173, 174, 175, 178, 179
 Madenler, kaza T8-318 den 324 e, 331 den 343 e
 Madenler, kullanım hakkı K95-742
 Madenler, su baskını T8-215, 216
 Madenler, yangın önlemleri T8-226, 227, 228, 229, 230
 Madenler, İlk yardım T8-324, 325, 326, 327, 328, 329, 330
 Mahalli çevre kurulları, çalışma esasları Y15-tümü
 Mahalli çevre kurulları, görevleri Y15-6
 Mahalli çevre kurulları, kararları Y15-9
 Mahalli çevre kurulları, kuruluşu Y15-5
 Mahalli çevre kurulları, toplantı gündemi Y15-8
 Mahalli çevre kurulları, toplantı usulü Y15-7
 Mahalli çevre kurulları, üyeleri Y15-5
 Mahalli idareler K102-2, K102-4
 Makina sanayii, deşarj standartları Y67-31/M
 Mansaplar, tanım K84-2
 Maslak Y49-21
 Maslak dezenfeksiyonu Y29-1
 Maslaklar Y71-6/6.B.a
 Meclisi, belediye K102-262, K103-4, K104-1, 2, 4, K27-7, 12/c
 Mecra K102-20/2, K102-244, K102-245, K36-40, K102-4
 Mecra muhteviyatının imhası K102-244
 Mecra, mahzurun giderilmesi K103-4
 Mecralar K102-244, T9-11/D
 Mekanik parçaların dezenfeksiyonu Y29/3
 Memba asidiyle asitlenmiş su, tanım Y49-4
 Menba K102-241
 Menba suları K102-240
 Menba suları K95-666
 Menba suları T5-416, 417, 418/a, 418/b, 418/c, 419, 420, 422, 423

Menba suları denetimi K102-240
Menba suları, bakteriyolojik özellikleri T5-417/c
Menba suları, bakteriyolojik özellikleri Y41-5/c
Menba suları, beslenme bölgeleri T5-418/b
Menba suları, bozulmuş T5-432
Menba suları, damacana kapaklarının özellikleri Y41-31
Menba suları, damacanalardan boşaltılması Y41-35
Menba suları, damacanalardan doldurulması Y41-34
Menba suları, depo Y41-2
Menba suları, depo Y41-19
Menba suları, depo özellikleri Y41-19
Menba suları, depolanması T5-422
Menba suları, depoya cazibe ile sevk Y41-17
Menba suları, depoya terfi ile sevk Y41-17
Menba suları, doldurma yerleri T5-420, 421
Menba suları, doldurulması T5-422
Menba suları, fiziksel özellikleri T5-417/a
Menba suları, fiziksel özellikleri Y41-5/a
Menba suları, galon kapaklarının özellikleri Y41-31
Menba suları, galonların yapım özellikleri Y41-32
Menba suları, inceleme kurulunun oluşumu Y41-10
Menba suları, isale Y41-2
Menba suları, isale hattı Y41-18
Menba suları, isim karışıklığını önlemek Y41-47
Menba suları, kapatma yerleri T5-420
Menba suları, kaplara ait hükümler Y41-30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38
Menba suları, kapları T5-422
Menba suları, kapları T5-428
Menba suları, kapları Y41-2
Menba suları, kapların özellikleri Y41-30
Menba suları, kapların yıkanması Y41-36
Menba suları, kaptaj Y41-11, 12, 13, 14, 15
Menba suları, kaptaj havalandırılması Y41-13
Menba suları, kaptaj soyutlaması Y41-12
Menba suları, kaptaj yerleri T5-418/b
Menba suları, kaptajı T5-422
Menba suları, kaptajı Y41-2
Menba suları, kimyasal özellikleri T5-417/b
Menba suları, kimyasal özellikleri Y41-5/b
Menba suları, kirlenmeye karşı korunması T5-421
Menba suları, koruma alanı T5-418/c
Menba suları, kuruluş izni alınması Y41-8
Menba suları, Menba özelliklerinin saptanması Y41-6
Menba suları, nitelikleri Y41-2
Menba suları, numune alınması T5-419
Menba suları, özellikleri T5-417
Menba suları, özellikleri T5-428
Menba suları, özellikleri Y41-5
Menba suları, projelerinin onaylanması Y41-49
Menba suları, radyoaktif özellikleri T5-417/d
Menba suları, radyoaktif özellikleri Y41-5/d
Menba suları, radyoaktivite kontrolü T5-417/d
Menba suları, ruhsatlandırma Y41-2
Menba suları, ruhsatın geri alınması Y41-56

Menba suları, sağlık kontrolleri Y41-55
Menba suları, satış ve dağıtım ile ilgili yasaklar Y41-42, 43, 44
Menba suları, satış ve dağıtım ile ilgili zorunluluklar Y41-42, 43, 44
Menba suları, satış T5-422
Menba suları, satış Y41-2
Menba suları, taklit ve tağşiş edilmiş T5-431
Menba suları, tanım T5-416/A
Menba suları, tanımı Y41-4
Menba suları, tünel açmak Y41-16
Menba suları, İmlahane bölümleri Y41-20
Menba suları, İmlahane duvarları yapım özellikleri Y41-22
Menba suları, İmlahane tabanı yapım özellikleri Y41-21
Menba suları, İmlahane temizliği Y41-23
Menba suları, İmlahane tesisleri Y41-2
Menba suları, İmlahanenin kullanma kuralı Y41-53
Menba suları, İsale T5-422
Menba suları, İşletme ruhsatı T5-417/b, 418/a
Menba suları, İşletme ruhsatı Y41-9
Menba suları, İşletmenin yapacağı denetleme Y41-54
Menba suları, şişe kapaklarının özellikleri Y41-31
Menba suları, şişelerin yapım özellikleri Y41-32
Menba suyu T5-425, 428, 431/a, 431/b, 431/c, 431/d
Menba suyu analizi T5-419
Menba suyu analizi T5-434
Menba suyu analizi, bakteriyolojik T5-434/a, 434/b
Menba suyu analizi, kimyasal T5-434/a, 434/b
Menba suyu kaplarına ait yasaklar Y41-33
Menba suyu satıcıları ile ilgili hükümler Y41-39, 40, 41
Menba suyu tesislerinde atık ve artıkların saklanması Y41-52
Menba suyu tesislerinin dezenfeksiyonu Y41-51
Menba suyuna ait projeler Y41-7
Menba tesbit kurulu Y41-6/b
Meskenlerin denetimi K70-33
Meskenlerin sağlık denetimi K102-20/6
Meskun mahaller, afete maruz K101-1
Meslek hastalığı, bildirim K80-28
Meslek hastalığı, inceleme K80-30
Meslek hastalığı, tanım K80-11/A
Meslek hastalıkları K80-1, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 23, 26, 28, 32, 99, K80-Ek.Md.21/A.a, Ek.Md.21/B.a, K80-Ek.md.22/a, Ek.md.24/b, Ek.Md.24/d, T20-tümü
Meslek hastalıkları önlemleri, bulaşıcı hastalıklarla ortaya çıkabilecek T7-84-90
Meslek hastalıkları önlemleri, diğer etkenlerle ortaya çıkabilecek T7-77-83
Meslek hastalıkları önlemleri, kimyasal etkenlerle oluşabilecek T7-60-73
Meslek hastalıkları önlemleri, tozlarla ortaya çıkabilecek T7-76
Meslek hastalıkları, fiziksel etkenlere bağlı T20-E grubu
Meslek hastalıkları, kimyasal maddelerden olan T20-A grubu

Meslek hastalıkları, listesi T20-A grubu
 Meslek hastalıkları, önlemleri T7-59
 Mesleki bulaşıcı hastalıklar T20-D grubu
 Mesleki deri hastalıkları T20-B grubu
 Metal atıklar, en aza indirilmesi Y38-9
 Metal madenleri, tanım K58-2/II
 Metal sanayii, deşarj standartları Y66-31/K
 Metal ve Alüminyum kapların toplanmasında ulaşılacak oranlar Y38-Ek.II
 Meteoroloji K21-tümü
 Meteoroloji, hizmetleri K21-2/a, 2/b
 Meteoroloji, istasyonları K21-1, 8/a
 Meteoroloji, tarımsal K21-9
 Meteorolojik etüd K21-2/g
 Metrolarla ilgili gürültü seviyeleri Y25-13/4
 Metropoliten İmar planları K36-9
 Mevcut hatlar üzerinde onarım yapılması halinde dezn-feksiyon Y29-18
 Meydan K102-262, K27-13/b, K36-11, 13, 15, 17, K53-13/10, 11, 12, K7-15/42, 15/44
 Mezarlar, birinci sınıf T9-20/A, 21, 26
 Mezarlar, ikinci sınıf T9-20/B, 21, 26
 Mezarlar, üçüncü sınıf T9-20/C, 21, 22
 Mezarlık K102-211, 212, 213, 214, 218, 222, 223, 226, K102-300, K53-13/16, K53-13/2, K53-14/4, K65-1/D, K7-15/13
 Mezarlık alanları, tahsis Y14-21
 Mezarlık alanları, tesbit Y14-21
 Mezarlık alanları, tesis Y14-21
 Mezarlık muhafazası K102-212
 Mezarlık tanzimi K102-212
 Mezarlık, alanı Y52-5
 Mezarlık, boyutları T9-8/1, 23
 Mezarlık, denetim T9-2
 Mezarlık, konutlara uzaklığı T9-8/1
 Mezarlık, kurulması Y66-18/D
 Mezarlık, mevkii T9-8/1
 Mezarlık, sıhhi mahzuru görülenler Y52-6
 Mezarlık, temiz tutulması K53-14/4
 Mezarlık, tesis etmek T9-7
 Mezarlık, toprağın jeolojik özellikleri Y52-4
 Mezarlık, toprağın yapısı T9-8/1
 Mezarlık, yeni kurulacak T9-8
 Mezarlık, yer seçim kriterleri Y52-1, 2, 3
 Mezarlık, yerleşimlere uzaklığı Y52-1
 Mezarlıklar K102-20/4
 Mezarlıklar K11-6/i
 Mezarlıklar K7-15/5
 Mezarlıklar K87-24
 Mezarlıklar T9-tümü
 Mezarlıklar, alanları tesbit K11-6/i
 Mezarlıklar, alanları tesis K11-6/i
 Mezarlıklar, alanları İşletme K11-6/i
 Mezarlıklar, korunması T9-9
 Mezarlıklar, taşınmaz kültür varlıkları K54-6/d, 10
 Mezarlıklar, temizlik T9-15
 Mezarlıklar, bakım ve onarımı K61-3
 Mezarlıklar, korunması K61-Tümü
 Mezarlıkların ağaçlandırılması K61-3
 Mezarlıkların amacı dışında kullanılamayacağı K61-2
 Mezarlıkların denetimi K70-33
 Mezbaha denetimi K70-33, K102-20/3, K36-13, K7-15/6, T10-23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, T10-1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21
 Mezbaha mevkileri T10-6
 Mezbaha tipleri T10-1
 Mezbahalar K11-6/i, Y14-26
 Mezra K36-27, K50-15/a
 miktarları T12-Çizelge.I
 miktarları T12-Çizelge.II
 Milli park K65-2/B, 4/B
 Milli park, tanım K62-2/a
 Milli parklar K62-tümü, K63-2/m, 11/a
 Milli parklar fonu K62-18, 19
 Misafirhane K102-266
 Misafirhaneler K102-258, 259
 Mollusit T5-Ek.Md.5
 Mollusit, ambalaj T5-Ek.Md.3, Ek.Md.4
 Mollusit, formülasyon T5-Ek.Md.1
 Mollusit, imal T5-Ek.Md.1
 Mollusit, ithal T5-Ek.Md.1
 Mollusit, kullanma şekli T5-Ek.Md.3, Ek.Md.4
 Mollusit, numune sayısı T5-Ek.Md.6
 Mollusit, ruhsatı T5-Ek.Md.2
 Mollusit, satışı T5-Ek.Md.2
 Mollusit, tanım T5-Ek.Md.1
 Mollusitt, analiz metodları T5-Ek.md.1
 Moloz K56-4, Y64-16/B, 18/B
 Montreux sözleşmesi K29-3, 4
 Mücadele aletleri K109-1/c, 38, 39
 Mücadele ilaçları K109-1/d, 38, 39
 Mücavir alan K27-35, Ek.Md.2
 Mücavir alan K36-19
 Mücavir alan sınırları K36-16, K36-2, 8/b, K36-45, Y75-6
 Mücavir alan, tanım K36-5
 Mücavir alanlar K6-12, 72, 80, Ek.Md.1
 Mücavir alanlar K93-7
 Mücavir alanlar K42-3
 Mücavir sahalar K27-17
 Müesseseler K102-268, 269, 275
 Muhafaza ormanı K65-23, 24
 Murakabe(denetim) K102-2
 Mutlak koruma alanı Y66-17
 Mutlak koruma alanı, alınacak önlemler Y31-4/A
 Mutlak koruma alanı, mesafesi Y31-4/A
 Mutlak koruma alanı, mesafesi Y66-17
 Mutlak koruma alanı, tanım Y31-2
 Mutlak koruma alanı, yasaklar Y31-4/A
 Mutlak koruma alanı, yasakları Y66-17
 Müzik aletleri gürültü seviyeleri Y25-20

Muzır amillerle mücadele K102-1
Muzır amillerle mücadele K102-3/4
Muzır hayvanlar K109-29
Muzır hayvanların itlafı K109-29, 30, 55, 56

N

Nakil araçlarının dezenfeksiyonu K31-29
Nazım İmar planları K36-6
Nazım İmar planı K11-6/b
Nazım İmar planı, onaylamak K11-6/b
Nazım İmar planı, tanım K36-5
Nazım İmar planı, uygulamak K11-6/b
Nazım İmar planı, yapmak K11-6/b
Nazım İmar planı, yaptırmak K11-6/b
Nehir K102-62
Nehir K102-79
Nehir K44-2
Nehir nakliyatı K7-15/9
Nehir nakliyatı, denetimi K7-15/9
Nehir nakliyatı, ruhsatlandırma K7-15/9
Nehirler K14-10
Nehirlere atıksu atılmasını önlemek, gemilerden T25-30
Nehirlere çöp atılmasını önlemek, gemilerden T25-30
Nihai ÇED raporunun hazırlanması ve sunulması Y18-21
Nüfus hesabı (Su getirme projelerinde) Y71-5/1.G
Nükleer alanda kullanılan stratejik maddeler K96-4/b
Nükleer enerji K96-8/c
Nükleer güç ve araştırma reaktörleri K96-4/e
Nükleer güç ve araştırma reaktörleri, denetimi K96-4/e
Nükleer güvenlik K96-8/a
Nükleer güvenlik T11-9/1, 9/2
Nükleer hammaddeler K96-4/b
Nükleer hammaddeler K96-8/d
Nükleer hammaddeler, arama K96-4/b
Nükleer hammaddeler, çıkarma K96-4/b
Nükleer hammaddeler, Dağıtım K96-4/b
Nükleer hammaddeler, depolama K96-4/b
Nükleer hammaddeler, ihraç K96-4/b
Nükleer hammaddeler, ithal K96-4/b
Nükleer hammaddeler, kullanma K96-4/b
Nükleer hammaddeler, taşıma K96-4/b
Nükleer hammaddeler, taşıma K96-4/b
Nükleer hammaddeler, ticaret K96-4/b
Nükleer hammaddeler, üretme K96-4/b
Nükleer hammaddeler, İşletme K96-4/b
Nükleer kaynaklı maddeler, tanım Y60-3
Nükleer kaza T11-9, 53
Nükleer maddelerin korunması K96-4/k
Nükleer maddelerin sınıflandırılması Y60-2, Tablo:1
Nükleer reaktör tesisleri T11-2
Nükleer reaktör tesisleri, coğrafi konumu T11-9/3
Nükleer reaktör tesisleri, tipleri T11-9, 1, 9/4
Nükleer santraller, edilgen parçalar, tanım Y54-2
Nükleer santraller, etken parçalar, tanım Y54-2

Nükleer santraller, kabul edilebilir sınır değerler, tanım Y54-2
Nükleer santraller, kaza koşulları, tanım Y54-2
Nükleer santraller, tanım Y54-2
Nükleer santrallerin güvenlik bölgesi, tanım Y54-2
Nükleer santrallerin güvenlik sistemi, tanım Y54-2
Nükleer santrallerin güvenlik sınır değerleri, tanım Y54-2
Nükleer teknoloji K96-4/c
Nükleer tesisler T11-1 den 24e, 26 dan 59 a
Nükleer tesisler T11-51, 52, 53
Nükleer tesisler, fiziksel koruma önlemleri Y60-tümü
Nükleer tesisler, lisans verilmesi T11-tümü
Nükleer tesisler, tanım T11-2
Nükleer tesislerin korunması K96-4/k
Nükleer yakıt çevrimi K96-8/d
Nükleer yakıt çevrimi tesisleri K96-4/c
Nükleer yakıt çevrimi tesisleri T11-2
Nükleer yakıt çevrimi tesisleri, denetimi K96-4/e
Nükleer yakıtın taşınması T11-25
Numune alma noktalarının sınıflarının belirlenmesi Y66-8
Numune alma noktalarının belirlenmesi Y66-13
Numune alma noktası, tanım Y66-2
Numune alınması K10-218, 219, 220, 221
Numune tesisat K102-4
Nutrient maddeler Y66-6/C
Nüve konut K27-13/a, 15/a, 19
Nüve konut sahaları seçimi K27-19
Naştro gazların boşaltılması, laboratuvar T15-3

O

Oda havası, laboratuvar T15-3
Okul K102-61, 74
Okul Hıfzısıhası K102-3/8
Önemli etki, tanım Y18-4
Organik atık, tanım Y66-2
Organik atıklar Y66-6/B
Organik buhar ve gaz emisyonları Y27-7/9.C
Organik buhar ve gazlar Y27-Ek.4
Organik madde veya yanma kaybı, tanım Y38-3
Orman K109-36, K21-2/d, K35-78/5, 78/13, K58-7, K62-13, K64-tümü, K65-1 den 116 ya, Ek md 2-5, K66-1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, K95-675, 742, K95-742, Y55-tümü
Orman amenajman planları K62-13
Orman Islahı K65-23
Orman kadastro K65-7, 8, 9, 10, 11, 12
Orman köyleri K65-2/A
Orman, afetlere karşı korunması K64-2/a
Orman, amenajman planı K64-9/a, 12/e
Orman, devlet K65-18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 29, 30, 31, 32, 34, 37, 39, 40, K65-4/A, 6, 7, 13, K66-2
Orman, devletleştirme K66-2/D, 5, 6, 7, Ek md 2
Orman, geliştirilmesi K63-1, 2/a, K64-2/a
Orman, hastalıklara karşı korunması K64-7/a

Orman, Islahı K63-9/a, K64-2/c, 12/f
 Orman, kadastrası K63-2/a, 2/b, K64-2/g, 8/a, 8/c
 Orman, koruma K65-17
 Orman, korunması K63-1, 2/a
 Orman, kullanım hakkı K95-742
 Orman, mülkiyeti K64-2/g
 Orman, özel K65-4/C, 7, K65-53, 54, 55, 56, K66-Ek md 2
 Orman, sınırlandırılması K63-2/b, 2/c
 Orman, tanım K65-1
 Orman, yangın K65-57, 68, 59, 70, 71, 72, 75
 Orman, yangına karşı korunması K64-2/a, 7/d, 7/e, 14/a
 Orman, yeni yetiştirme K1-46
 Orman, İmarı K64-2/c, 12/f
 Orman, zararlılara karşı korunması K64-2/a, 7/a
 Ormanlar K93-8/A.1, 15
 Ormanlara bulaşan hastalıklar K109-36
 Ormanları etkileyen zararlılar K109-36
 Örnek alma cihazı, toz Y50-13
 Örnek alma zamanı, toz Y50-14
 Örnek alınacak yerler, toz Y50-15
 Orta boy tesislerde asgari baca yüksekliği Y27-8/3
 Orta boy tesislerde asgari baca yüksekliği, düz çatı Y27-8/3.A
 Orta boy tesislerde asgari baca yüksekliği, eşik çatı Y27-8/3.B
 Orta kaliteli Yeraltı suları Y66-12/B
 Orta mesafeli koruma alanı Y66-19
 Orta mesafeli koruma alanı, alınacak önlemler Y31-4/C
 Orta mesafeli koruma alanı, mesafesi Y31-4/C, Y66-19
 Orta mesafeli koruma alanı, tanım Y31-2
 Orta mesafeli koruma alanı, yasaklar Y31-4/C
 Orta mesafeli koruma alanı, yasakları Y66-19
 Ortak sular K14-13
 Ortak sular K82-Ek md 3, Ek md 4
 Ortotolidin 'flash' metodu Y30-Ek
 Ortotolidin-arsonit (OTA) metodu Y30-Ek
 Ortotolidinle Yapılan kolorimetrik ölçmeler Y30-Ek
 Otel K102-258, 259, K102-266, K102-61, K106-2, K68-7, Ek md 8, K7-15/3
 Otel, denetim K7-15/3
 Oşinografi tanım K76-2/c

Ö

Ölü çıkarılması K102-227
 Ölü defni K102-299, K102-20/4, K102-211, 215, 216, 218, 219, 220, 221, 223, 228, K7-15/5, T9-2, 5, 8/3, 9, 22, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, Y14-21/c, 21/d, Y52-8
 Ölü defni ve nakli Y58-tümü
 Ölü muayenesi K7-15/5
 Ölü nakli K102-20/4, K102-222, 228, 229, 230, K102-301, K7-15/5, T9-18, 22, 27, 32, Y52-8
 Ölü nakli, çiçek K102-229
 Ölü nakli, cüzam K102-229

Ölü nakli, deniz yolu ile K102-233
 Ölü nakli, hava yoluyla K102-231
 Ölü nakli, kolera K102-229
 Ölü nakli, lekeli humma K102-229
 Ölü nakli, ruam K102-229
 Ölü nakli, trenle K102-231
 Ölü nakli, uzun süreli K102-232
 Ölü nakli, veba K102-229
 Ölü nakli, Yabancı ülkeden K102-234
 Ölü nakli, şarbon K102-229
 Ölü yıkama yerleri, özellikleri Y52-7
 Ölülerin yakılması K102-224
 Oluşan atıksu miktarı, tanım Y66-2
 Ön arıtma tesisi, tanım Y8-2
 Ön arıtma tesisleri Y66-48
 Ön arıtma, tanım Y31-2
 Ön arıtım Y47-68
 Ön arıtım tesisi, tanım Y66-2
 Ön arıtım, önlemleri Y60-14,15,16
 Ötrofikasyon kontrolü sınır değerleri, baraj Y66-Tablo.2
 Ötrofikasyon kontrolü sınır değerleri, bataklık Y66-Tablo.2
 Ötrofikasyon kontrolü sınır değerleri, göl Y66-Tablo.2
 Ötrofikasyon kontrolü sınır değerleri, gölet Y66-Tablo.2
 Özel bölünebilir maddeler K96-4/b, 4/d
 Özel çevre koruma bölgesi K15-9
 Özel emisyon sınırları, ağaç ürünleri sanayi Y27-Ek.7
 Özel emisyon sınırları, alüminyum üretim tesisleri Y27-Ek.7
 Özel emisyon sınırları, asit üretim tesisleri Y27-Ek.7
 Özel emisyon sınırları, bitümlü yol yapım malzemesi üretimi Y27-Ek.7
 Özel emisyon sınırları, cam üretim tesisleri Y27-Ek.7
 Özel emisyon sınırları, demir sinterleme tesisleri Y27-Ek.7
 Özel emisyon sınırları, dökümhaneler Y27-Ek.7
 Özel emisyon sınırları, florid tesisleri Y27-Ek.7
 Özel emisyon sınırları, grafit ve benzeri üretim tesisleri Y27-Ek.7
 Özel emisyon sınırları, gübre kompleksleri Y27-Ek.7
 Özel emisyon sınırları, hidroflorik asit üretim tesisleri Y27-Ek.7
 Özel emisyon sınırları, karpit üretim tesisleri Y27-Ek.7
 Özel emisyon sınırları, klor üretim tesisleri Y27-Ek.7
 Özel emisyon sınırları, korund üretim tesisleri Y27-Ek.7
 Özel emisyon sınırları, kükürt üretim tesisleri Y27-Ek.7
 Özel emisyon sınırları, kümesler ve ahyrlar Y27-Ek.7
 Özel emisyon sınırları, kupol ocakları Y27-Ek.7
 Özel emisyon sınırları, petrol rafinerileri Y27-Ek.7
 Özel emisyon sınırları, taş kömürünü gazlaştırma tesisleri Y27-Ek.7
 Özel emisyon sınırları, toprak ürünleri tesisleri Y27-Ek.7

Özel emisyon sınırları, yakma tesisleri Y27-Ek.7
 Özel emisyon sınırları, yüksek fırınlar Y27-Ek.7
 Özel havuz sularının temizletilmesi K7-15/28
 Özel idare K57-4, K102-2, K102-21, 22, K102-303, K3-8, K33-9/D, 12/E, K34-1, 3/A, 3/B, 3/C, 5, 6, 11, K36-11, K55-6, 7, K66-1, 2/D, K78-36, K93-Ek.Md.1
 Özel idareler K100-9/b, K102-4, K102-75
 Özel kombina kurulması K7-15/77
 Özel mülk üzerinde ölçüm Yapılması Y27-34
 Özel nükleer madde alanı, tanım Y60-3
 Özel nükleer maddeler, koruma önlemleri Y60-tümü
 Özel nükleer maddeler, taşıma Y60-tümü
 Özel nükleer maddeler, depolama Y60-tümü
 Özel nükleer maddeler, kullanım Y60-tümü
 Özel nükleer maddeler, tanım Y60-3
 Özel nükleer maddelerin kullanılması veya depolanması sırasında alınması gereken fiziksel koruma önlemleri Y60-6
 Özel nükleer maddelerin(1.sınıf) kullanılması veya depolanması sırasında alınması gereken fiziksel korunma önlemleri Y60-7
 Özel nükleer maddelerin(1.sınıf) taşınması sırasında alınması gerekli fiziksel koruma önlemleri Y60-13
 Özel nükleer maddelerin (1.sınıf) taşınması sırasında, taşımanın şekli ile ilgili alınması gereken fiziksel koruma önlemleri Y60-14
 Özel nükleer maddelerin (2.sınıf) kullanılması veya depolanması sırasında alınması gereken fiziksel korunma önlemleri Y60-8
 Özel nükleer maddelerin (2.sınıf) taşınması sırasında, taşımanın şekli ile ilgili olarak alınması gereken fiziksel korunma önlemleri Y60-15
 Özel nükleer maddelerin (3.sınıf) kullanılması veya depolanması sırasında alınması gereken fiziksel korunma önlemleri Y60-9
 Özel nükleer maddelerin (3.sınıf) taşınması sırasında, taşımanın şekli ile ilgili olarak alınması gereken fiziksel korunma önlemleri Y60-16
 Özel su ihtiyacı Y71-5/2.D
 Özelliği olan mineral ve kayalarda sınır değerleri Y50-19, Ek.2
 Özgül aktivite, tanım T14-2/H

P

Pansiyon K102-253, K102-61, K106-2
 Parazit, bitki K109-1/b
 Park K36-11, 13, 15
 Parklar K11-6/f
 Parlayıcı madde kullanılan İşyeri atıkları T12-69
 Parlayıcı madde kullanılan İşyeri atıklarının izolesi T12-69-71
 Parlayıcı maddeler, depolanma T12-14
 Parlayıcı maddeler, üretim T12-14
 Parlayıcı sıvı, tanım T12-74/d
 Parlayıcı sıvılar ve Sıkıştırılmış petrol gazları ile ilgili
 Parsel atıksu drenaj tesisi, tanım Y66-2
 Parsel bacası, tanım Y66-2

Parsel bacası, tanım Y8-2
 Parselasyon planları K36-19
 Pasekül K56-4
 Patlama K42-4/c
 Patlama tehlikesi olan maddeler T25-Ek.I
 Patlayıcı madde K18-1, 2, 3, 4, 5, 8, 9
 Patlayıcı madde depolama K7-15/7
 Patlayıcı madde kullanılan İşyeri atıkları T12-69
 Patlayıcı madde kullanılan İşyeri atıklarının izolesi T12-69-71
 Patlayıcı madde, nakli T23-6/4
 Patlayıcı maddeler Y74-3.03/B
 Patlayıcı maddeler ile ilgili uzaklıklar(Sağlık koruma bandı)
 Patlayıcı maddeler, depolanma T12-14
 Patlayıcı maddeler, üretim T12-14
 Patojen atık, tanım Y75-4
 Patolojik atık, tanım Y75-4
 Pencere dış duvar Isı geçirirlik katsayıları Y9-Tablo.II
 Pencere Isı geçirgenlik dirençleri, Isı bölgesine göre Y51-5
 PET VE PVC kapların toplanmasında ulaşılacak oranlar Y38-Ek.II
 Petro kimya tesislerinde uyulması gereken sınır değerler Y27-6/4
 Petrol boşaltımlarının kontrolü Y66-24
 Petrol rafinerilerinde uyulması gereken sınır değerler Y27-6/4
 Petrol, tanım Y22-4
 Pissu arıtma üniteleri Y59-9
 Pissu atmak, sokağa K13-3/C.8
 Pissu atık sistemi Y80-10/6, 42
 Pissu mecraları K36-23/b
 Pissu tesisleri T7-38/5
 Pissu, tanım Y22-4
 Pissu, tanım Y47-4/a
 Pissular K53-13/6
 Pissular, yeraltına sızdırılması Y47-11
 Pissular, akarsulara verme Y47-12, 13
 Pissular, dezenfeksiyon Y46-73, 74, 75, 76
 Pissular, Kanalizasyona bağlanması Y47-2
 Pissular, sızdırma kuyuları Y47-14
 Pissular, yeraltına daldırma Y47-14
 Pissular, yeraltına daldırma tesisleri Y47-67, 68, 69, 70, 71, 72
 Pissular, yeraltına sızdırma tesisleri Y47-58 den 66 ya
 Pissuların arıtımı Y47-tümü
 Pissuların arıtımı, biyolojik arıtım Y47-12
 Pissuların arıtımı, çamur tutma Y47-13
 Plaj tesisleri Y80-90
 Plan, harita K30-4/a, 4/c, 5, K34-7/B, K36-7
 Plastik atıklar, en aza indirilmesi Y38-9
 Pnömokonyoz Y50-1
 Pnömokonyoz-akciğer hastalığı, tanım Y50-4
 Pnömokonyozlar T22-C grubu

Pompaj istasyonları K49-6/a
Proses gaz atıkları Y33-12/4
Proses gaz atıkları, arıtımı Y33-12/4
Proses sıvı atıkları Y33-12/3
Proses sıvı atıkları, arıtımı Y33-12/3
Proses sıvı atıkları, deşarjı Y33-12/3
Pınar K53-13/8

R

Rad, tanım T14-2/C
Radon T15-46
Radon sızıntısı T15-46
Radon sızıntısı kontrolü T15-46
Radyasyon K69-2, 3
Radyasyon alanları, tanım T14-2/J
Radyasyon cihazları K96-4/d
Radyasyon çıkan cihaz ve sistemlerin denetimi K96-8/b
Radyasyon güvenliği K96-4/d
Radyasyon güvenliği T14-tümü
Radyasyon kaynağı, tanım T14-2/D
Radyasyon kaynaklar, depolanma T14-4/F
Radyasyon kaynakları T14-tümü
Radyasyon kaynakları, bulunduran Y62-2
Radyasyon kaynakları, denetim T14-19
Radyasyon kaynakları, denetim Y62-63, 64, 65
Radyasyon kaynakları, depolama Y62-2, 4
Radyasyon kaynakları, ihrac Y62-2, 4, 54, 59
Radyasyon kaynakları, imal Y62-2, 4
Radyasyon kaynakları, ithal Y62-2, 4, 54, 56, 58
Radyasyon kaynakları, kullanma Y62-2
Radyasyon kaynakları, taşıma Y62-2, 54, 62
Radyasyon kaynakları, taşınma T14-4/B
Radyasyon kaynaklarının çalınması Y62-43
Radyasyon kaynaklarının hasar görmesi Y62-43
Radyasyon kaynaklarının kaybi Y62-43
Radyasyon kazası T14-22
Radyasyon kazası Y62-33 den 42 ye
Radyasyon kazası, tanım T14-2/L
Radyasyon kazası, tehlike durum planı Y62-33, 38
Radyasyon kazası, Tıbbi müdahale Y62-39
Radyasyon üretici aygıtlar, tanım T14-2/G
Radyasyon yayıcı aygıtlar, tanım T14-2/F
Radyasyon, kaza T14-4/G
Radyasyon, kaza önlenmesi T14-4/G
Radyasyon, tanım Y62-3
Radyasyona maruziyet T14-5
Radyasyondan korunma T14-4/E
Radyasyondan korunma Y62-tümü
Radyasyondan korunma, çalışma alanlarının sınıflandırılması Y62-22
Radyasyondan korunma, çevre sağlığı K96-10
Radyasyondan korunma, denetim Y62-31
Radyasyondan korunma, doz sınırlama sistemi Y62-6
Radyasyondan korunma, doz sınırları Y58-7

Radyasyondan korunma, insan sağlığı K96-10
Radyasyondan korunma, optimizasyonu Y62-6/B
Radyasyondan korunma, referans düzeyleri Y62-8
Radyasyondan korunma, yıllık eşdeğer doz sınırları Y62-6/C, 9, 10, 11
Radyatör arkalarına konacak yalıtım levhaları Y51-10
Radyoaktif artıklar K96-4/f
Radyoaktif artıklar, depolanması K96-4/f
Radyoaktif artıklar, taşınması K96-4/f
Radyoaktif artıklar, İşlenmesi K96-4/f
Radyoaktif atık T14-4/f, 8/C
Radyoaktif madde, tanım Y61-4/e
Radyoaktif atıklar Y66-6/E
Radyoaktif atıklar Y75-11
Radyoaktif konsantrasyon, tanım Y61-4/g
Radyoaktif madde T15-39, 41, 42, 43, 44,
Radyoaktif madde depolanması T14-4/F
Radyoaktif madde taşınması T14-4/B, 16, 17
Radyoaktif maddeler T14-1
Radyoaktif maddeler Y8-8/f
Radyoaktif maddeler, depolama K96-8/b
Radyoaktif maddeler, tanım T14-2/E
Radyoaktif maddeler, taşınması K96-8/b
Radyoaktif maddelerin çevreye salınmaları Y62-30
Radyoaktif maddelerin taşınması T15-43
Radyoaktif yağış, tanım T14-2/M
Radyoaktif yağışlar T14-23
Radyoaktivite birimleri T14-2/B
Radyoaktivite miktarları Y62-4
Radyoaktivite sınırları T5-432/c, 432/f
Radyoaktivite, Kaynak suyu T5-417/d
Radyoizotop K96-4/d
Radyoizotop üretimi K96-8/c
Radyoizotop, dağıtma tesisleri K96-4/d
Radyoizotop, ihraci K96-4/d
Radyoizotop, ithali K96-4/d
Radyoizotop, kalite kontrolü K96-4/d
Radyoizotop, kullanılması K96-4/d
Radyoizotop, ölçme K96-4/d
Radyoizotop, üretme K96-4/d
Radyoizotoplar için muaf sınırlar Y62-Ek.1
Radyum K69-1, 5, 6, T15-1, T15-39, 40, 41, 42, 43,
44, 45, 46, T2-1, 5
Radyum arızalarından korunma K69-3, T15-1
Radyum, taşınması T15-43
Rasat K22-2/h
Rasat K50-2/r
Rasat istasyonları K101-8
Rasat istasyonu K22-2/h
Rasat, hidrolojik K22-8/a
Rasat, meteorolojik K22-8/a
Reaktif, tanım Y61-4/o
Reverberan-çınlayan avlu, tanım Y25-4/22
Rehber, belediyeler K102-4
Rehber, mahalli idareler K102-4

Rehber, özel idareler K102-4
Rekreasyon Y53-4/h
Rekreasyon amaçlı su standart değerleri Y66-Tablo.3
Rekreasyonel kaynak Y53-4/g
Rekreasyonel sular Y66-14/B
Rem, tanım T14-2/C
Rendering tesisler, çevre kirliliğini önleme Y59-9
Rendering tesisler, hava kirliliğini önleme Y59-9
Rendering tesisleri Y59-9
Rendering tesisleri, çevre kirliliği önlemleri Y59-9
Rendering tesisleri, hava kirliliği önlemleri Y59-9
Resmi kombina kurulması K7-15/77
Reverberasyon zamanı, tanım Y25-4/30
Rezervuar, tanım Y66-2
Rodent mücadelesi T25-16, 19/2.b, 26/1, 48, Y59-14, Y40-21
Rodentisit ambalaj T5-Ek.Md.3, Ek.Md.4
Rodentisit analiz metodları T5-Ek.Md.1
Rodentisit formülasyon T5-Ek.Md.1
Rodentisit imal T5-Ek.md.1
Rodentisit ithal T5-Ek.Md.1
Rodentisit kullanma şekli T5-Ek.Md.3, Ek.Md.4
Rodentisit numune sayısı T5-Ek.Md.6
Rodentisit ruhsatı T5-Ek.Md.2
Rodentisit satışı T5-Ek.Md.2
Rodentisit tanım T5-Ek.Md.1
Rodentler T25-4/1
Rodentler T25-53/1, 53/2, 54, 55, 57/1.b, 58/3
Rodentler Y82-1/a
Rodentisit T5-Ek.Md.5
Röntgen Işını K69-1, 3, T15-1
Röntgen Işını, korunma K69-3, T15-1
Ruhsat, beyana göre K42-5
Ruhsatsız Yapılar K103-1
Ruhsatsız Yapılara uygulanan İşlemler K103-1

Sahiller K102-29
Salgın hastalık, ihbar K53-13/22
Salgın hastalıklar K102-144, 147, K102-26, K102-280, K102-29, K102-3/3, K102-64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 74, K102-76, 77, K102-80, 81, 82, 84, 86, 95, K78-35, K85-3/13
Salgın hastalıklar, ihbar K13-3/C.7
Salgın hastalıklarla mücadele K102-20/10
Salgın hastalıkları ihbar K85-3/13
Salgın hastalıkları önleme K7-15/4
Sanayi K37-2/c, K73-1/a, K74-4, 5, K95-661, T24-5/L, T29-16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 30, 56
Sanayi atıkları, taşımak Y14-22
Sanayi atıkları, toplamak Y14-22
Sanayi atıkları, yok etmek Y14-22
Sanayi bölgeleri K3-1, 2, 5/d, 8, 15
Sanayi bölgeleri Y20-6
Sanayi bölgeleri Y33-12
Sanayi bölgeleri, GSM kurulması Y20-23
Sanayi bölgeleri, yerseçimi Y20-22
Sanayi bölgesi K73-2/d
Sanayi bölgesi kurmak K73-2/d
Sanayi bölgesi, tanım Y66-2
Sanayi kuruluşları K11-6/m
Sanayi kuruluşları T19-9
Sanayi kuruluşu K42-1, 2, 3, 5, 6
Sanayi madenleri, tanım K58-2/III
Sanayi makineleri, gürültü kaynakları Y25-6/1, Ek.1
Sanayi politikası K73-1/a, 2/a
Sanayi ruhsatlandırılması, yetkili merci Y33-5
Sanayi siteleri K3-15
Sanayi siteleri K73-2/d
Sanayi siteleri kurmak K73-2/d
Sanayi su ihtiyacı Y71-5/2.C
Sanayi tesislerinin faaliyetini durdurma K15-15, 16
Sanayi, enerji tüketimi Y66-3/B
Sanayi, katı atıkların miktarı Y66-3/B
Sanayi, katı atıkların özellikleri Y66-3/B
Sanayi, komşusuna zarar vermek K95-661
Sanayi, kullanılan hammaddeler Y66-3/B
Sanayi, ruhsatlandırma Y33-tümü
Sanayi, su tüketimi Y66-3/B
Sanayi, sıvı atıkların miktarı Y66-3/B
Sanayi, sıvı atıkların özellikleri Y66-3/B
Sanayi, tehlikeli atıkların miktarı Y66-3/B
Sanayi, tipi Y66-3/B
Sanayi, üretim akım şeması Y66-3/B
Sanayi, üretim miktarları Y66-3/B
Sanayi, üretimden çıkan atık suların kaynakları Y66-3/B
Sanayiden kaynaklanan sarsıntı K95-661
Sanayileşme K73-1/a, 2/a, 2/b, 2/c, 10/a, 10/b, 10/c, 10/ş, 10/j, 10/k
Sanayinin geliştirilmesi K73-2/a
Sarıncı, gemi T3-8
Sarıncı, taşınmaz kültür varlıkları K54-6/d

Sağlıklı su temini
Sağlıklı İçme suyu K49-4
Safra K56-4
Sahil şeridi, tanım

-211 -

S

Sağlık koruma bandı Y33-12
Sağlık koruma bandı, esasları Y33-12
Sağlık koruma bandı, mesafe tayini Y20-7
Sağlık koruma bandı, mesafesi Y33-12
Sağlık koruma bandı, tanım Y20-4/i
Sağlık koruma bandı, zorunluluğu Y20-6
Sağlık resmi K29-3, 6, 7
Sağlık turizmi K93-4
Sağlık turizmi tesisleri Y80-112
Sağlıklı çevre K1-56
Sağlıklı çevre K71-3/j
Sağlıklı su K82-7, Ek md 6
su T7-31
Y82-54
K52-3

Sarnıçların Islahı K102-239
 Sarnıçların kirlenmesi K102-239
 Satıcı taşıtları gürültü seviyeleri Y25-19
 Sel K22-25/a
 Sel K65-33
 Sel baskını T11-9/6
 Sel suları K50-11/a
 Sel suları, koruyucu tesisler K22-25/a, 25/c, 28/a, 2/a
 sel suları, depolamak K50-11/a
 Sel sularının zararlarını önlemek K50-11/a
 Sel yatakları K101-Ek.md.2
 Sel Yatakları, Islahı K101-Ek.md.2
 Sel yolları T9-11/D
 Seller K22-2/a
 Sellüloz, kağıt, karon sanayii, deşarj standartları Y66-31/1
 Septik çukurlar K40-23, 24
 Septik çukurların boşaltılması K40-23
 Ses basınç seviyesi, tanım Y25-4/7
 Ses geçirme katsayısı, tanım Y25-24
 Ses yalıtımı, tanım Y25-4/26
 Ses yutuculuğu, tanım Y25-4/25
 Ses, tanım Y25-4/1
 Seyrelme, tanım Y66-2
 Seyrüsefer K102-29
 Seyrüsefer, denizde K102-62
 Seyrüsefer, nehirde K102-62
 Sıcak maden suları, yıkanmayaya mahsus K93-Ek.Md.1
 Sıcak su kaynakları K106-1
 Sıcaklık bölgeleri Y51-4
 Sıcaklık bölgeleri ve bu bölgelerdeki İskan merkezleri Y51-EK.1
 Sığınak K36-36
 Sıhhi müesseseler K42-3/cb
 Sıhhi müesseseler, özelliklerine göre aranacak nitelikler Y33-Ek.4
 Sıhhi müesseseler, sınıflandırılması Y33-11, Ek.4
 Sıhhi müesseseler, sınıflarına göre aranacak nitelikler Y33-Ek.4
 Sıhhi zabıta nizamnamesi K102-283
 Sıhhi zabyta yönetmeliği K102-266, 267
 Sıhhi şartları Islah K102-1
 Sıkıştırılmış gazlar Y74-3.04/A
 Sıkıştırılmış petrol gazları dolum yeri, tanım T12-125/h
 Sıkıştırılmış petrol gazları, tanım T12-125/c
 Sınıflandırılan özel toz emisyon sınır değerleri Y27-7/3
 Sınır K102-29
 Sıtma K102-18, K102-97, 98, K14-20, K5-2, 11, K53-13/1, K79-2, 3/b, 4, 6, 7, 8, 11
 Sıtma ihbarı K79-11
 Sıtma mücadelesi K102-98
 Sıtmanın imhası K79-1, 2, 3/a, 6, 25
 Sıvı atıklar, arıtım önlemleri Y84-8/d
 Sıvı atıklar, izole Y40-22
 Sıvı gazlar Y74-3.04/B
 Sıvı klorun kullanılması Y29-9
 Sıvı yakıt depoları Y66-18/D
 Sızdırma çukuru Y59-9
 Sızdırma hendegi Y59-9
 Sızdırma kuyusu Y47-69, 70, 71, 72
 Sinema K102-261
 Sinema K68-7, Ek md 8
 Sis, tanım T12-2/e
 Sit alan K54-6/c
 Sit alan, tanım K54-3/a.3
 Sit alanları K58-7
 Sivrisinek K53-13/1
 Sivrisinek K79-2/b, 12
 Sivrisinek T25-20/1
 Sivrisinek T25-4/1
 Sivrisinek itlafı K79-8
 Sivrisinek, korunma T25-20/2
 Sivrisinek, yok edilmesi T25-20/1
 Slaç, tanım Y22-4
 Soğuk maden suları, tanım Y49-4
 Soğuk maden suları, yıkanmayaya mahsus K93-Ek.Md.1
 Soğuk su T5-426
 Soğuk su kaynakları K106-1
 Sogutma projesi atık suları Y8-6
 Sokak temizliği K53-13/7
 Sokak, genişlik K102-262
 Sokak, istikamet K102-262
 Sokakları temizlemek K7-15/23
 Sokakların süpürülmesi K102-248
 Sokakların yıkanması K102-248
 Solunabilir toz, tanım Y50-4
 Sondaj K25-4, K50-13/f, 40
 Sondaj kuyuları K50-2/e, 13/b
 Sondaj kuyusu, izin Y55-50
 Standart K99-1, 2
 Standart ortotolidin (OT) metodu Y30-Ek
 Standart, hazırlamak K99-2/A, 2/B, K99-2/A
 Standart, inceleme K99-2/B
 Standart, uygulamayı teşvik K99-2/C
 Standart, yayın K99-2/C
 Standart, zorunlu K99-2/C
 Su K101-26, 27, K102-239, K11-6/g, K27-13/b, K34-7/A, K40-1, K53-13/16, K95-666, T10-8, T19-10, T21-tümü
 Su alma noktası ile ilgili yasaklar Y66-16/E
 Su almak, baraj K50-8/e
 Su almak, dere K50-8/e
 Su almak, göl K50-8/e
 Su aramak K67-88/1
 Su arıtım tesisleri K50-8/e
 Su barajları K79-9
 Su baskını K101-1, K101-2, K13-3/C.5, K33-44, K68-2/X, K79-13, K90-1, 4, 5, 6, 8, T13-22
 Su baskını, bilgi sağlama K13-3/B.1.h

Su baskını, ihbar K13-3/B.1.h
 Su baskınına maruz bölgeler K101-2, 3
 Su baskınına uğramış bölgeler K101-2
 Su basması K53-13/24
 Su bendi K14-7
 Su birikintileri K53-13/1
 Su birikintileri, kurutmak K7-15/26
 Su birikintisi K14-21, K36-40, K5-1, K79-6/a, T7-28
 Su birikintisi, kurutma K5-1, 2, 11
 Su birlikleri K5-2/b, 4, 5, K52-9, K82-Ek md 4, K82-Ek md 8
 Su boru hattında ekonomik boru çapı tayini Y71-6/6.D
 Su darbelerine karşı alınması gereken önlemler Y71-6/6.F
 Su denetimi K70-33
 Su depoları T10-8
 Su depoları Y71-6/7
 Su depoları, hacimleri Y71-6/7.A
 Su depoları, kot durumları Y71-6/7.B
 Su depoları, yapım özellikleri Y71-6/7.C
 Su depolarının dezenfeksiyonu Y40-19
 Su depolarının temizliği Y40-19
 Su deposu Y71-5/4.c
 Su deposu K2-2
 Su deposu T7-38/3
 Su deposu etüdü Y71-5/4.c
 Su dezenfeksiyonu T7-35
 Su dezenfeksiyonu Y80-39
 Su evsafı K82-5
 Su getirilmesi K82-5
 Su getirme K52-3/c
 Su getirme ve dağıtım hatlarının dezenfeksiyonu Y29-tümü
 Su getirmek K53-13/2
 Su hizmetleri K40-2/d, 13/b
 Su idaresi K82-2
 Su ihtiyacı K52-12
 Su ihtiyacının saptanması Y71-5/2
 Su ile geçen hastalıklar K102-79
 Su iletim hattı, hendek derinlikleri Y71-6/6.C
 Su inşası K82-5
 Su isalesi K82-2, 4
 Su isale hattı, izin Y55-50
 Su Islahı K82-5
 Su israfının önlenmesi Y71-10
 Su israfının önlenmesi, çeşmeler Y71-10/1
 Su israfının önlenmesi, tarife uygulayarak Y71-10/2
 Su kalitesi karakteristik değeri, tanım Y66-2
 Su kalitesi kriterleri Y66-3/C
 Su kalitesine ilişkin planlama esasları Y66-16
 Su kalitesine ilişkin yasaklar Y66-16
 Su kanalları, tamirat K7-15/26
 Su kapları T5-420
 Su kaynağı K2-2
 Su kaynağı K95-680, 681, 682, 684

Su kaynağının kirlenmeye karşı korunması K95-685
 Su kaynakları K102-212
 Su kaynakları K102-237
 Su kaynakları K14-10, 15
 Su kaynakları K40-2/c
 Su kaynakları K82-2, Ek md 1, Ek md 7
 Su kaynakları T9-8/1
 Su kaynakları K82-Ek md 8
 Su kaynakları, bakımı K82-Ek md 1
 Su kaynakları, bakımı K82-Ek md 8
 Su kaynakları, düzenleme K7-15/35
 Su kaynakları, koruma alanları Y66-16
 Su kaynakları, korunması K82-Ek md 7
 Su kaynakları, korunması K82-Ek md 8
 Su kaynakları, korunması Y66-16
 Su kaynakları, onarımı K82-Ek md 1
 Su kaynakları, sağlıklı şekilde bulundurulması K82-Ek md 8
 Su kaynakları, temizlenmesi K82-Ek md 1
 Su kaynaklarının kirlenmeden korunması K40-2/c
 Su kemerleri, taşınmaz kültür varlıkları K54-6/d
 Su kirlenmesi K62-14/c
 Su kirlenmesi K95-681
 Su kirlenmesi, önlenmesi K15-1
 Su kirlenmesi, önlenmesi Y47-1
 Su kirliliği kontrol standartları, tanım Y66-2
 Su kirliliği kontrolü, İlkeler Y66-3
 Su kirliliği, haber verme Y22-37
 Su kirliliği, kontrol ve tesbiti Y22-15, 17, 18, 19, 20
 Su kirliliği, suçun tesbiti Y22-21, 22, 23, 24
 Su kirliliği, tanım Y66-2
 Su kirliliğinin yoğun olduğu bölgelerin tesbiti Y66-3/C
 Su klorlama Y80-39
 Su kullanma belgesi Y59-9
 Su kullanmak K67-88/1, 88/2
 Su kuvvetleri K25-2/A
 Su kuyusu, izin Y55-50
 Sulara boşaltılabilecek atıklar Y69-Ek 6
 Su mecraları T9-8/1
 Su örneklerinin alınmasında gözetilecek hususlar Y71-5/3.D.b
 Su örneklerinin alınış zamanları Y71-5/3.D.a
 Su projesi K82-5
 Su satışı K40-2/f, 13/a, K40-23
 Su sondajı K67-88/1
 Su tabakası T27-3/a
 Su talebi K107-14
 Su tarifeleri K2-8
 Su temini K103-2, 3, K107-8/b, K40-2/a, K50-13/f, 13/g, 13/h, 13/i, 40, K50-2/b, 2/d, 2/e, 8/a, 8/b, 8/e, 8/f, 13/a, 13/c, K52-8, K7-15/25, K82-1, 4, 5, K95-681, K95-684, T10-7, 8, T21-1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, T7-31, T9-14, Y59-9, Y71-1, Y84-6, 7, 8
 Su temini, askeri garnizonlar K50-2/e, 13/a, 40
 Su temini, askeri garnizonlara K4-1

Su temini, hidrolojik durum Y71-5/3
 Su temini, hidrolojik rapor Y71-5/3.E, 5/3.F, 5/3.G
 Su temini, jeolojik durum Y71-5/3
 Su temini, köy K50-2/e, 13/a, 40
 Su tesis, kurdurmak K40-1, 2/a
 Su tesisatı K82-5
 Su tesisatı Y80-39
 Su tesisi K40-1, K67-7/2, K82-4, K41-6/L.f
 Su tesisi, devralmak K40-1
 Su tesisi, kurmak K40-1, 2/a
 Su tesisi, işletmek K40-1, 2/a
 Su tesisleri K22-2/j, 2/k
 Su tesisleri K52-11, 16
 Su tesisleri K6-83
 Su tesisleri, yapımı K50-2/e
 Su tesislerinin işletilmesi K2-5
 Su toplama havzaları Y66-16/D
 Su toplama havzası, tanım Y66-2
 Su ürünleri K84-1
 Su ürünleri K84-11, 19, 20
 Su ürünleri, tanım Y69-3
 Su ürünleri üretim yerleri, tanım Y69-3
 Su ürünleri üretim yerleri, doldurulması Y69-7
 Su ürünleri üretim yerleri, kurutulması Y69-7
 Su ürünleri üretim yerleri, yasak maddeler atılması Y69-11
 Su ürünleri üretim yerleri, numune alınması Y69-11
 Su ürünleri üretim yerleri, atık boşaltılması Y69-11, 12
 Su ürünleri istihsal yerlerine tehlikeli madde atılması Y69-1
 Su ürünleri istihsal yerlerinden çakıl çıkarılması K84-7
 Su ürünleri istihsal yerlerinden kum çıkarılması K84-7
 Su ürünleri istihsal yerlerinden moloz çıkarılması K84-7
 Su ürünleri istihsal yerlerinden taş çıkarılması K84-7
 Su ürünleri istihsal yerlerine çakıl dökülmesi K84-7
 Su ürünleri istihsal yerlerine kum dökülmesi K84-7
 Su ürünleri istihsal yerlerine moloz dökülmesi K84-7
 Su ürünleri istihsal yerlerine taş dökülmesi K84-7
 Su ürünleri istihsal yerlerinin doldurulması K84-7
 Su ürünleri istihsal K84-3
 Su ürünleri, istihsal yerleri K84-2
 Su ürünleri, istihsal K84-1
 Su ürünleri, korunması K84-1
 Su ürünleri, tanım K84-2
 Su yolları K103-2, 3, K82-Ek md 6, K95-667, K95-668, K95-677
 Su yolları, bakımı K82-Ek Md 6, Ek md 8
 Su yolları, geliştirilmesi K50-2/e
 Su yolları, İslah K95-678
 Su yolları, korunması K82-Ek md 8
 Su yolları, onarımı K82-Ek md 6
 Su yolları, Sağlıklı şekilde bulundurulması K82-Ek md 8
 Su yolları, tahribat K103-3
 Su yolları, taşınmaz kültür varlıkları K54-6/d
 Su yolları, temizlenmesi K82-Ek md 6
 Su yönetimi T21-1
 Su şebekesi Y71-6/8
 Su şebekesi, basınç kırıcı Y71-6/8.J
 Su şebekesi, beslenmesi Y71-6/8.B
 Su şebekesi, borularda hiz Y71-6/8.G
 Su şebekesi, boruların tertibi Y71-6/8.C
 Su şebekesi, cinsleri ve kademeleri Y71-6/8.A
 Su şebekesi, dağıtılması gereken su hesap esasları Y71-6/8.F
 Su şebekesi, dağıtılması gereken su miktarı Y71-6/8.F
 Su şebekesi, donanımı Y71-6/8.H
 Su şebekesi, maslak Y71-6/8.J
 Su şebekesi, minimum basınçlar Y71-6/8.D
 Su şebekesi, su toplama hattı Y71-6/8.J
 Su şebekesi, yangın suyu miktarı Y71-6/8.E
 Su, kullanma ve içme, K102-236
 Su, kullanma ve içme, K2-1, Y22-8
 Su, kullanma ve içme, K4-1
 Su, kullanma ve içme, K50-8/a
 Su, kullanma ve içme, T5-416
 Su, kullanma ve içme, T5-424, 425, 426, 427, 428
 Su, kullanma ve içme, T5-431/d
 Su, kullanma ve içme, Y40-20
 Su, kullanma ve içme, analizi T5-434/a, 434/b
 Su, kullanma ve içme, analizi, bakteriyolojik T5-434/a, 434/b
 Su, kullanma ve içme, analizi, kimyasal T5-434/a, 434/b
 Su, kullanma ve içme, ihtiyacı K52-1, 16
 Su, kullanma ve içme, kalitesi K102-20/1
 Su, kullanma ve içme, nakli K102-20/1
 Su, kullanma ve içme, rezervuarı, tanım Y66-2
 Su, kullanma ve içme, taklit ve taşıyıcı edilmiş T5-431/d
 Su, kullanma ve içme, temini K2-1, 10
 Su, kullanma ve içme, İnşaatı, terfili K50-13/i
 Su, kullanma ve içme, analizi T5-425/e
 Su, kullanma ve içme, bakteriyolojik özel.kontrol T5-427
 Su, kullanma ve içme, bakteriyolojik özellikler T5-425/c
 Su, kullanma ve içme, bozulmuş T5-432
 Su, kullanma ve içme, dezefeksiyon Y30-tümü
 Su, kullanma ve içme, etüdü K50-8/a
 Su, kullanma ve içme, fiziksel özellikler T5-425/a
 Su, kullanma ve içme, fiziksel özellikleri kontrol T5-427
 Su, kullanma ve içme, ihtiyaç K4-1
 Su, kullanma ve içme, kapları T5-428
 Su, kullanma ve içme, kaptaj tesisleri T5-427
 Su, kullanma ve içme, kimyasal özellikler T5-425/b
 Su, kullanma ve içme, kimyasal özellikleri kontrol T5-427
 Su, kullanma ve içme, nakli T5-427
 Su, kullanma ve içme, özellikleri T5-425
 Su, kullanma ve içme, özellikleri T5-428
 Su, kullanma ve içme, radyoaktivite kontrolü T5-425/d
 Su, kullanma ve içme, radyoaktivite özellikleri T5-425/d
 Su, kullanma ve içme, tanım T5-416/B

Su, kullanma ve içme, tanım T5-424
 Su, kullanma ve içme, tanım Y66-2
 Su, kullanma ve içme, temin K4-1
 Su, kullanma ve içme, temizleme T5-427
 Su, kullanma ve içme, İsale K4-1
 Su, kullanma ve içme, İsale T5-427
 Su, kullanma ve içme, İsalesi T5-427
 Sulama K22-10/b, 24/c, 25/b, K33-56, K50-2/i, 2/j, 2/k, 11/a, 11/b, 11/c, 12/b, K50-2/k, K79-9, K84-9
 Sulama alanları K81-1
 Sulama alanlarında arazi düzenlemesi Y68-tümü
 Sulama alanı, tanım K81-2/a
 Sulama sahaları K22-2/b
 Sulama suyu K50-11/a
 Sulama suyu ihtiyacı K50-11/c
 Sulama suyu ihtiyacı K50-2/j
 Sulama suyu, terfili K50-13/i
 Sulama tesisleri K22-2/b
 Sulama tesisleri K50-2/i
 Sulama tesisleri Islahı K50-11/c
 Sulama tesisleri kurulması K50-11/c
 Sulama tesisleri tevsii K50-11/c
 Sulama şebekeleri K22-48
 Sulama, proje K1-46
 Sulara atıksu atılması yasağı T25-30
 Sulara çöp atılması yasağı T25-30
 Sularda kalitenin saptanması Y71-5/3.D
 Sulardan numune alma T26-15
 Suların denetimi K102-235
 Suların Islahı K102-236
 Suların kirletilmesi K102-242
 Suların korunacağı kirletici etkiler Y66-6
 Suların Sağlık özellikleri K102-235
 Suların temizlenmesi K102-236
 Sulu arazi, tanım K81-2/c
 Sulu helalar, çukurdaki suyun uzaklaştırılması Y47-35
 Sulu helalar, havalandırılması Y47-34
 Sulu helalar, hesaplanması Y47-32, 33, 34, 35, 36
 Sulu helalar, projelendirilmesi Y47-32, 33, 34, 35, 36
 Sulu helalar, yapım özellikleri Y47-19
 Sulu tarım arazisi, tanım Y72-3/d
 Süprüntü K102-248, K53-13/2, K53-13/8, K53-13/9, K53-14/4, K56-4, K7-15/24, T9-15
 Süprüntü atmak, sokağa K13-3/C.8
 Süprüntü atılması T7-57/4
 Süprüntü taşınması K7-15/24
 Süprüntü toplanması K7-15/24
 Süprüntü, izalesi K7-15/24
 Sürekli ölçümler Y27-38
 Süt üretim yerleri Y70-tümü
 Süt üretim yerleri, Sağlık ve teknik şartlar Y70-12
 Suyun arıtılması Y71-6/4
 Suyun arıtılması, çökeltme Y71-6/4.C
 Suyun arıtılması, demir ve manganın ayrılması Y71-6/4.H

Suyun arıtılması, dezenfeksiyonu Y71-6/4.J
 Suyun arıtılması, koku ve tat Y71-6/4.F
 Suyun arıtılması, nötrleştirilmesi Y71-6/4.I
 Suyun arıtılması, planktonların giderilmesi Y71-6/4.K
 Suyun arıtılması, pıhtılaştırma ve yumaklaştırma Y71-6/4.B
 Suyun arıtılması, rengin giderilmesi Y71-6/4.E
 Suyun arıtılması, süzme Y71-6/4.D
 Suyun arıtılması, yumuşatılması Y71-6/4.G
 Suyun arıtılması, ızgara ve elekten geçirme Y71-6/4.A
 Suyun iletimi Y71-6/5
 Suyun iletimi, cazibeli Y71-6/5.B
 Suyun iletimi, sanat yapıları Y71-6/6.B
 Suyun iletimi, terfili Y71-6/5.A
 Suyun kaptajı Y71-6/3

Ş

Şantiye gürültü seviyeleri Y25-6/2, Tablo.4
 Şehir K102-253, K22-2/e, K34-7/A, K53-1, K66-Ek md 2, K82-1, Ek md 3
 Şehir Hıfzıssıhası K102-4
 Şehir planları, tadil T19-1
 Şehir planları, tanzim T19-1
 Şehir planları, tertip T19-1
 Şehir sağlığı K102-266
 Şehir temizliği K102-266
 Şehir İçmesuyu projeleri K22-2/e
 Şehir İçmesuyu projeleri, denetim K22-2/e
 Şehir İçmesuyu projeleri, inceleme K22-2/e
 Şehir İçmesuyu projeleri, onama K22-2/e
 Şehir, tanım K53-1
 Şehircilik K36-40
 Şehirler, özelliklerini korumak K1-57
 Şifalı özellikleri, Kaplıcalar K102-200, 204
 Şifalı özellikleri, maden suları K102-200, 204
 Şifalı sular K102-3/10
 Şifalı sular Y80-112/b
 Şifalı sular, kaptaj Y80-112/c
 Şifalı sular, nakil Y80-112/c
 Şifalı sulara nezaret K102-3/10
 Şifalı suların İşletilmesi K102-201
 Şüpheli cisimler K18-1, 2, 3, 4, 5, 8, 9
 Şişe doldurma T5-422
 Şişe kapsülleme T5-422
 Şişe yıkama T5-422

T

T12-Çizelge.IV.a.b.c.d
 T90 değeri, tanım Y66-2
 Tabakalaşma, tanım Y66-2
 Tabiat aniti, tanım K62-2/c
 Tabiat anıtları K63-2/m, 11/a
 Tabiat koruma alanları K63-2/m, 11/a
 Tabiat koruma alanı K62-1, 3

Tabiat koruma alanı, tanım K62-2/d
 Tabiat mutlak koruma zonları Y53-5/9
 Tabiat parkı, tanım K62-2/b
 Tabiat parkları K63-2/m, 11/a
 Tabiat varlıkları K1-63
 Tabiat varlıkları, devamlılığının sağlanması K62-13
 Tabiat varlıkları, geliştirilmesi K61-13
 Tabiat varlıkları, korunması K62-13
 Tabiat varlıkları, tanım K54-3/a.2
 Tabiat varlıklarının korunması K1-63
 Tahliyeler Y71-6/6.B.e
 Tali yat limanları, özellikleri Y84-11
 Tali yat limanları, tanım Y84-11
 Tam kapalı sistem, tanım Y50-4
 Tam karışım noktası, tanım Y66-2
 Tamirat K103-1
 Tamirathane K56-4
 Tamirhane K56-4
 Tank, tanım Y22-4
 Tarım alanları, geliştirilmesi Y72-2
 Tarım alanları, korunması Y72-2
 Tarım alanları, tarım dışı kullanılmasına izin vermek Y72-2
 Tarım alanları, yerleşme birimleri kurulması Y72-2
 Tarım arazileri, tanım Y72-3/b
 Tarım arazilerinin toplulaştırılması K50-12/c
 Tarım arazisi, tanım K81-2/b
 Tarım arazisi, tarım dışı kullanımı Y68-65
 Tarım arazisinin parçalanmasının önlenmesi K89-1
 Tarım dışı amaçlarla kullanılamayacak olan araziler Y72-7
 Tarım dışına tahsis edilebilecek araziler Y72-8
 Tarım reformu K89-1
 Tarım toprakları Y68-32
 Tarım toprakları, tanım K81-2/g
 Tarıma elverişsiz arazi, tanım Y72-3/c
 Tarımda kullanılmak istenen kompostun kalite kriterleri Y38-36
 Tarımsal ilaç T29-2, 3, 4, 10, 24, 25, 26, 27, 31, 32, 33, 34, 41, 42, 43
 Tarımsal mücadele maddeleri Y74-3.03/D
 Tatlı su sınır değeri, tanım Y66-2
 Taş ocağı K57-4, Y55-22, 26, 27
 Taş ocağı, sahası K59-2, 6
 Taş ocakları K41-6/I.a, K55-6, K60-1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, K65-18, K79-6/a, Y33-2/b
 Taş ocaklarında toz oluşumunu önleme Y50-tümü
 Taşkın sular K22-2/a
 Taşkın sular K22-25/a
 Taşkın sular, koruyucu tesisler K22-25/a, 25/c, 28/a, 2/a
 Taşıt araçlarının böceklerden arınması, tanım T25-1
 Taşıt, tanım K88-3/b
 Taşıtların denetimi K70-33
 Taşıtların iç gürültü seviyeleri Y25-8, Tablo.1
 Taşıtların uyması gereken şartlar Y27-47
 Tecrid K102-49/3, K102-72/1, 73, 74, K102-83
 Tehlikelere karşı korunma K33-9/I
 Tehlikeli atıkların karayolu ile taşınması Y74-tümü
 Tehlikeli eşya K16-12, 22
 Tehlikeli eşya T23-1, 2, 4
 Tehlikeli eşya, ambalaj T23-7/2
 Tehlikeli kimyasal maddelerin atıkları Y75-13
 Tehlikeli kimyasal maddelerin atıkları, geri kazanımı Y75-13
 Tehlikeli kimyasal maddelerin atıkları, listesi Y75-Ek.2, Ek.3, Ek.4
 Tehlikeli kimyasal maddelerin atıkları, toplanması Y75-13
 Tehlikeli madde T18-2/Ö
 Tehlikeli madde kullanılan İşyeri atıkları T12-69
 Tehlikeli madde kullanılan İşyeri atıklarının izalesi T12-69-71
 Tehlikeli madde taşınması T23-2, 4
 Tehlikeli maddeler K18-1, 3, 6, 7
 Tehlikeli maddeler Y68-3
 Tehlikeli maddeler, ambalajlanması Y74-4.19
 Tehlikeli maddeler, depolanma T12-14
 Tehlikeli maddeler, gen.taşıma koşulları ayrıcalık sınırları Y74-4/B
 Tehlikeli maddeler, genel taşıma koşulları Y74-4
 Tehlikeli maddeler, genel taşıma koşulları kontrol Y74-4/A
 Tehlikeli maddeler, kolay ateş alan katı maddeler K16-12/C
 Tehlikeli maddeler, özelliklerine göre taşıma koşulları Y74-5
 Tehlikeli maddeler, Patlayıcı K16-12/A-1, 12/A-2, 12/A-3, 12/A-4,
 Tehlikeli maddeler, sarnıçlı Taşıtlarla taşınması Y74-6
 Tehlikeli maddeler, tanım Y74-1.06
 Tehlikeli maddeler, taşıtların donanım özellikleri Y74-4/C
 Tehlikeli maddeler, üretim T12-14
 Tehlikeli maddeler, yanıcı K16-12/B
 Tehlikeli maddeler, yanıcı sıvı K16-12/C
 Tehlikeli maddelerin gruplandırılması Y74-2
 Tehlikeli sıvı, tanım T12-74/e
 Tehlikeli ve zararlı maddeler, tanım Y66-2
 Tehlikesiz kimyasal maddelerin atıkları Y75-12
 Tehlikesiz kimyasal maddelerin atıkları, geri kazanımı Y75-12
 Tehlikesiz kimyasal maddelerin atıkları, listesi Y75-Ek.1
 Tehlikesiz kimyasal maddelerin atıkları, toplanması Y75-12
 Tekrar kullanım, tanım Y38-3
 Tekstil sanayii, deşarj standartları Y66-31/F
 Tekstil sanayii, deşarj standartları Y66-31/N
 Temiz hava planları Y27-52
 Temizlik işleri, denetimi K70-33
 Termalizm, tanım Y49-4

Terminallerin kontrolü Y36-40
 Termoplastik maddeler Y38-8
 Tersane K49-6/b
 Tersaneler K100-11/j
 Tersaneler, denetlemek K100-11/j
 Tersaneler, yönlendirmek K100-11/j
 Tesis kuran ve İşletenlerin sorumluluğu Y27-11
 Tesis, içmesuyu K50-2/e
 Tesis, içmesuyu durumu Y71-5/1.E
 Tesis, içmesuyu, bakım K50-13/c, 13/d
 Tesis, içmesuyu, geliştirilmesi K50-2/e
 Tesis, içmesuyu, İslah K50-13/c, 13/d
 Tesis, içmesuyu, onarım K50-13/c, 13/d
 Tesis, içmesuyu, yapımı K50-2/e
 Tesis, içmesuyu, İşletme K50-13/c, 13/d
 Tesisler, faaliyetten men Y27-25
 Tesisler, kurulması Y27-3/a, 3/b
 Tesisler, İşletilmesi Y27-3/a, 3/b
 Tesislerde baca yüksekliğinin belirlenmesi Y27-Ek.6
 Tevsi, kasaba K102-262
 Tevsi, Şehir K102-262
 Ticarethane K102-61
 Ticari katı atıklar, izolesi Y39-2/c
 Ticari katı atıklar, toplanması Y39-2/c
 Ticari katı atıklar, uzaklaştırılması Y39-2/c
 Tifo K102-57
 Tip ve emisyon belgesi Y27-33
 Titreşim Y25-21
 Titreşim (vibrasyon) T7-79
 Tiyatro K102-261, K68-7, Ek md 8, K7-15/3
 Tiyatro, denetim K7-15/3
 Toplam emisyon sınırlaması Y27-41
 Toplama odası Y49-21
 Toplama odası dezenfeksiyonu Y29-1
 Toplu konut alanları K36-23/b
 Toplulaştırılacak köyler K50-2/m
 Toplum katılımı K1-56
 Toprağın derecelendirilmesi K81-2/h
 Toprağın erozyonla kaybı K89-1
 Toprağın tarım dışı kullanımı K89-2/f
 Toprak analizleri K50-8/g
 Toprak deneyleri K50-8/f
 Toprak erozyonu K50-11/b
 Toprak erozyonunu azaltıcı tedbirler K50-11/b
 Toprak erozyonunu giderici tedbirler K50-11/b
 Toprak erozyonunu önleyici tedbirler K50-11/b
 Toprak etüdü K50-8/g
 Toprak İslahı K95-678
 Toprak kaybı K89-1
 Toprak kirlenmesi K62-14/c
 Toprak kirlenmesi, önlenmesi K15-1
 Toprak kirlenmesi, önlenmesi Y47-1
 Toprak muhafazası K50-2/k
 Toprak ocakları K65-18
 Toprak seçimi Y68-11

Toprak sınıflandırılması K50-8/g
 Toprak ve su dengesi K50-11/b
 Toprak ve su dengesi, kurulması K50-11/b
 Toprak ve su kaynakları K50-2/b
 Toprak ve su kaynakları, geliştirilmesi K50-2/b
 Toprak ve su kaynakları, korunması K50-2/b
 Toprak ve su kaynakları, verimli kullanılması K50-2/b
 Toprak İşlemeli tarıma elverişli araziler Y72-3/b.1
 Toprak İşlemeli tarıma elverişsiz araziler Y72-3/b.2
 Toprak-su kaynakları K89-2/c
 Toprak-su kaynakları, korunması K89-8/b
 Toprak-su kaynakları, kullanılması K89-2/c
 Toprakta izin verilen maksimal ağır metal içerikleri Y38-Ek.IV
 Toptancı hali K36-13
 Toptancı halleri K11-6/l, K7-15/58, K8-1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, Y14-26
 Toz K95-661
 Toz emisyonunda özel maddeler Y27-Ek.3
 Toz mücadele birimi, tanım Y50-4
 Toz ölçme sonuçlarının saklanması Y50-18
 Toz ölçümü, tanım Y50-4
 Toz oluşumunun önlenmesi, tozun bastırılması Y50-20
 Toz riski derecelerine göre İşyerlerinde çalışma Y50-17
 Toz yapıcı üretim artıklarının depolanması Y27-7/6
 Toz yapıcı üretim artıklarının taşınması Y27-7/6
 Toz yapıcı yanma artıklarının depolanması Y27-7/6
 Toz yapıcı yanma artıklarının taşınması Y27-7/6
 Toz şeklindeki emisyon Y27-7/2
 Toz, tanım T12-2/b
 Toz, tanım Y50-4
 Tozla mücadele birimi Y50-9
 Tozla mücadele birimi kuracak İşyerleri Y50-8
 Tozla mücadele komisyonu (TMK), tanım Y50-4
 Tozla mücadele komisyonu, görevi Y50-6
 Tozla mücadele komisyonu, kuruluşu Y50-6
 Tozla mücadele, kişisel koruyucu kullanma Y50-25
 Tozlu maddelerin boşaltılması Y27-7/4
 Tozlu maddelerin depolanması Y27-7/4
 Tozlu maddelerin doldurulması Y27-7/4
 Tozlu maddelerin tasnifi Y27-7/4
 Tozlu maddelerin taşınması Y27-7/4
 Tozlu maddelerin üretimi Y27-7/4
 Tozlu maddelerin İşlenmesi Y27-7/4
 Trafik sınırlandırılması, kritik hava şartlarında Y27-48
 Transit gemi K102-34
 Trenlerin böceklerden arınması, tanım T27-1
 Tünel T27-7/b, 13/a
 Tünel yapımında toz oluşumun önleme Y50-tümü
 Tünel, İslah belgesi T27-5,7/c
 Tünel, kullanma belgesi T27-5,7/c
 Tünel, tadil belgesi T27-5,7/c
 Tünel, su K107-8/b
 Türetilmiş doz sınırları, tanım Y62-7/C
 Turistik Yapılar K37-2/c

- Turizm K1-46, K21-2/d
 Turizm alanları K62-2/a
 Turizm alanları K65-17
 Turizm alanları K93-2
 Turizm alanları K93-8/A,9/a,13,37/A.1,Ek.Md.1
 Turizm alanları, tanım K93-3/c
 Turizm alanları, tesbiti K93-4
 Turizm alanı Y35-2,8
 Turizm bölgeleri K3-1,5/d,8,15
 Turizm bölgeleri K93-2,6,7
 Turizm Bölgeleri, tanım K93-3/b
 Turizm bölgeleri, tesbiti K93-4
 Turizm bölgesi Y35-2,8
 Turizm değerleri, arkeolojik K93-4
 Turizm değerleri, doğal K93-4
 Turizm değerleri, sosyo-kültürel K93-4
 Turizm değerleri, tarihi K93-4
 Turizm dışı kullanım K93-7
 Turizm hizmeti K93-2
 Turizm merkezleri K65-17
 Turizm merkezleri K93-6,7
 Turizm merkezleri K93-8/A,9/a,13,37/A.1,Ek.Md.1
 Turizm merkezleri Y35-2,8
 Turizm merkezleri, tanım K93-3/d
 Turizm merkezleri, tesbiti K93-4
 Turizm merkezlerinin tesbiti K93-2
 Turizm sektörü K93-1,5/a
 Turizm tesisi Y80-4/4
 Turizm yatırım belgesi, başvuru Y80-10
 Turizm yatırım belgesi, tanım Y80-4/d
 Turizm İşletme belgesi, tanım Y80-4/e
 Turizm İşletmeleri K93-2
 Turizm İşletmeleri Y33-2/c
 Turizm İşletmeleri Y80-tümü
 Turizm İşletmeleri, denetim K93-30,31,32,33,34,37
 Turizm İşletmeleri, geliştirilmesi Y80-1
 Turizm İşletmeleri, sınıflandırma K93-30,31,32,33,34
 Turizm İşletmeleri, tanım K93-3/c
 Turizm İşletmeleri, tanım Y80-4/c
 Tutma tankı, tanım Y22-4
 Tutuşturucu maddeler Y74-3.03/A
 Tuvalet K102-249
 Tuvalet K53-13/5, T10-9, T3-7, T7-38, T7-50
 Tuvalet çukurları T7-38/5, Y47-8, 9, 10
 Tuvalet çukurları, kullanım yerleri Y47-8, 9, 10
 Tuvalet çukurları, kuru tip Y47-9
 Tuvalet çukurları, sulu tip Y47-10
 Tuvalet çukurları, tanım Y47-4/e
 Tuvalet lağımlı K53-13/5
 Tuvalet, kapalı K53-13/5
 Tuvalet, kuyulu K53-13/5
 Tuvalet, yaptırmak K7-15/27
 Tuvaletler K102-79
 Tuvaletler Y47-18, 19, Y47-81, 82, 83, Y59-9
 Tuvaletler Y80-31
 Tuvaletler, hesap esasları Y47-21, 22, 23, 24
 Tuvaletler, kurulacağı arazinin yapısı Y47-15
 Tuvaletler, muhteviyatinin izalesi Y47-82, 83
 Tuvaletler, su kuyularına uzaklığı Y47-15
 Tuvaletler, yerleştirilmesine ait hükümler Y47-15, 16, 17
 Tuvaletlerin deznfeksiyonu T7-38/2
 Tuvaletlerin yapımında nüfus hesabı Y47-21, 22, 23, 24
 Tıbbi atık bertaraf etme, tanım Y75-4
 Tıbbi atık düzenli depolanması, tanım Y75-4
 Tıbbi atık geçici depolanması, tanım Y75-4
 Tıbbi atık, tanım Y75-4
 Tıbbi atıklar Y75-10
 Tıbbi atıklar Y75-tümü
 Tıbbi atıklar, bertaraf alanlarına taşınması Y75-21
 Tıbbi atıklar, bertarafı Y75-1, 2, 5
 Tıbbi atıklar, denetlenmesi Y75-44
 Tıbbi atıklar, depo sahasının yeşillendirilmesi Y75-39
 Tıbbi atıklar, depo tabanı sızdırmazlık sistemi Y75-Ek.5(Şekil)
 Tıbbi atıklar, depo üst örtüsü sızdırmazlık sis.Y75-Ek.6(Şekil)
 Tıbbi atıklar, depolama tesisi denetimi Y75-40, 41
 Tıbbi atıklar, depolama tesisi dolgu Yapılması Y75-37
 Tıbbi atıklar, depolama tesisi drenajı Y75-36
 Tıbbi atıklar, depolama tesisi inşaatı ruhsatı Y75-40, 41
 Tıbbi atıklar, depolama tesisi tabanının teşkili Y75-35
 Tıbbi atıklar, depolama tesisi üst örtüsünün teşkili Y75-38
 Tıbbi atıklar, depolama tesisi İşletilmesi Y75-42
 Tıbbi atıklar, depolama tesisi İşletme kontrolü Y75-42
 Tıbbi atıklar, depolama tesisi zemin özellikleri Y75-34
 Tıbbi atıklar, düzenli depolanması Y75-2
 Tıbbi atıklar, geçici depo özellikleri Y75-16
 Tıbbi atıklar, geçici depo yeri İşletilmesi Y75-20
 Tıbbi atıklar, geçici depolanması Y75-1, 2, 5
 Tıbbi atıklar, geçici depolar Y75-15, 16, 17, 18, 19, 20
 Tıbbi atıklar, geri kazanılması Y75-1, 2
 Tıbbi atıklar, izlenmesi Y75-43
 Tıbbi atıklar, kaynağında azaltılması Y75-5/b
 Tıbbi atıklar, kaynakları Y75-1, 2, 5
 Tıbbi atıklar, konteyner kullanımı Y75-17
 Tıbbi atıklar, nihai bertarafında uyulacak esaslar Y75-6
 Tıbbi atıklar, nihai depolama alanları Y75-31
 Tıbbi atıklar, nihai depolama alanları yeri Y75-33
 Tıbbi atıklar, nihai depolama alanı yerleşimi kriteri Y75-32
 Tıbbi atıklar, sınıflandırılarak toplanması Y75-5/a
 Tıbbi atıklar, sınıflandırılması Y75-5
 Tıbbi atıklar, takip formu Y75-Ek.8
 Tıbbi atıklar, taşıma Y75-14
 Tıbbi atıklar, taşıma esasları Y75-14
 Tıbbi atıklar, taşımada belediyenin sorumluluğu Y75-21
 Tıbbi atıklar, taşınma kuralları Y75-23
 Tıbbi atıklar, taşınması Y75-1, 2, 5
 Tıbbi atıklar, toplanması Y75-1, 2, 5

Tıbbi atıklar, toplanması Y75-10
Tıbbi atıklar, yakma fırınlarının teknik özellikleri Y75-26
Tıbbi atıklar, yakılması Y75-2
Tıbbi atıklar, yakılması Y75-25, 26
Tıbbi atıklar, taşıma araçlarının teknik özellikleri Y75-24
Tıbbi atıklar, uluslararası amblemi Y75-Ek.7
Tıbbi sular, tanım Y49-4

U

Uçakların böceklerden arınması, tanım T27-1
Ultrason T2-3
Ultraviyole T2-4
Umuma Açık yerler K68-2/XI,7
Umuma Açık yerler K7-15/1
Umuma açık yerler gürültü seviyeleri Y25-17
Umuma Açık yerler, denetimi K7-15/2
Umuma Açık yerler, temizliği K7-15/1
Umuma mahsus binalar K102-250
Umuma mahsus mahaller K103-1
Umuma mahsus sular K52-11
Umuma mahsus yerler T13-21
Umuma mahsus yerler, denetimi K7-15/10,15/28
Umumi banyolar K102-79
Umumi havuz T2-7/a
Umumi havuz sularının temizletilmesi K7-15/28
Umumi hela K53-13/5
Umumi Hıfzıssıha K102-20
Umumi Hıfzıssıha meclisi görevleri K102-27
Umumi Hıfzıssıha meclisi üyeleri K102-23,24
Umumi Hıfzıssıha meclisleri K102-23,24,25,26,27,28
Umumi mahaller K102-20/9
Umumi mahaller K102-261
Umumi mahaller K102-262
Umumi mahaller K102-266,267
Umumi mahaller K102-79
Umumi Mezarlıklar T9-1/12/2,6,20
Umumi Mezarlıklar, mülkiyeti K61-1
Umumi su depoları, denetimi K7-15/61
Umumi sular K107-1
Umumi yerlerin denetimi K70-33
Uygulama İmar planları K36-6
Uygulama İmar planı, tanım K36-5
Uyku hastalığı K102-57
Uzaklıklar (Sağlık koruma bandı) T12-Çizelge.V
Uzun mesafeli koruma alanı Y66-20
Uzun mesafeli koruma alanı alınacak önlemler Y31-4/D
Uzun mesafeli koruma alanı, mesafesi Y31-4/D, Y66-20
Uzun mesafeli koruma alanı, tanım Y31-2
Uzun mesafeli koruma alanı, yasaklar Y31-4/D, Y66-20
Uzun vadeli sınır değerleri(UVS) Y27-6/1.A

Ü

Üçüncü sınıf gayri sıhhi müesseseler listesi Y20-liste
Üçüncü sınıf gayri sıhhi müesseseler, tanım Y20-4/d

Üçüncü ısı bölgesine giren belediyeler Y9-Ek.liste
Üretkenlik (prodüktivite), tanım Y66-2
Ürün başına kütle Y27-Ek.1

V

Vakıf Mezarlıkları T9-1/1,2/3
Vakıf suları T21-2,4,8,9
Vakıflar K82-2
Vantuzlar Y71-6/6.B.b
Vektör T25-7/2.b
Vektör mücadelesi Y49-32
Vibrasyon Y25-21
Vibrasyon, tanım Y25-4/5
Vibrasyondan etkilenme sınırı Y25-4/6

Y

Yaban hayatı K46-1 den 26 ya
Yaban hayatı K62-14/b
Yaban hayatı K62-2/b
Yaban hayatını koruma K46-1 den10 a,12 den 26 ya
Yabancı otlar K109-1/b
Yağmur suları K40-25
Yağmur sularının uzaklaştırılması K40-25
Yağmur suyu deşarjları Y8-5
Yağmur suyu kanalı, tanım Y66-2
Yağmur suyu kanalı, tanım Y8-2
Yağmur suyu tesisi K40-25
Yağmur suyu toplama, uzaklaştırma, sızdırma Y59-9
Yağış sularının toplanması K40-2/b
Yağışa bağlı tarım arazisi, tanım Y72-3/e
Yakma fırınları, çöp Y75-26,27,28,29,30
Yakma fırınları, ruhsatlandırmada yetkililer Y75-28
Yakma fırınları, ruhsatlandırılması Y75-28
Yakma fırınları, yer seçimi izni verilmesi Y75-27
Yakma fırını, ölü K102-224,225
Yakma tesisleri, özel emisyon sınırları Y27-Ek.7
Yakıcı maddeler K16-12/E
Yakıt özellikleri Y27-45
Yakıt ve hammadde sınırlaması Y27-42
Yakıt ısı gücü Y27-Ek.1
Yakıt, arıtım K15-12
Yakıt, ithali K15-12
Yakıt, uzaklaştırma K15-12
Yakıt, zararsız hale getirme K15-12
Yakıtlar ithali Y66-2/a
Yakıtlar, arıtılması Y66-2/a
Yakıtlar, depolanması Y27-3/b
Yakıtlar, ithali Y27-3/b
Yakıtlar, kullanılması Y27-3/b
Yakıtlar, taşınması Y27-3/b
Yakıtlar, üretilmesi Y27-3/b
Yakıtlar, uzaklaştırılması Y66-2/a
Yakıtlar, zararsız hale getirilmesi Y66-2/a
Yakıtın çıkardığı ısı, miktarı K15-12

Yakıtın çıkardığı atık, özellikleri K15-12
Yakıtın çıkardığı atık, miktarı K15-12
Yakıtın çıkardığı atık, özellikleri K15-12
Yangın K101-1,K13-3/C.5,K33-44,K42-4/c,K65-33,K68-2/X,K79-13,T11-9/7,T13-22,T19-5
Yangın musluğu ve vanaların dezenfeksiyonu Y29-15
Yangın, bilgi sağlama K13-3/B.1.h
Yangın, ihbar K13-3/B.1.h
Yangın, önlem T12-6,8,55,56,57,58,59,60,61,62
Yangın, önlem alınması T7-55
Yangın, önlemek K7-15/22
Yangına karşı korunma K33-9/I
Yangına neden olabilen yükler T23-Ek.VI
Yanıcı sıvılar, kolay tutuşan katı maddeler T23-Ek.III
Yapay maden suları, tanım Y49-4
Yapı bileşenlerinin min.is geçiçlik dirençleri Y9-Tablo.I
Yapı kullanma izni K36-30,31,32
Yapı kullanma izni K6-80
Yapı ruhsatı K36-21,22,23,29,44/d
Yapı, tanım K36-5
Yapılaşma K36-1
Yat limanı K93-26,37/A.4
Yat limanı Y84-4/e
Yat limanı, alt Yapı nitelikleri Y84-7
Yat limanı, belgelendirilmesi Y84-5
Yat limanı, fiziksel nitelikleri Y84-6
Yat limanı, sınıflandırılması Y7-9
Yat limanı, üst Yapı nitelikleri Y84-8
Yat limanı, yönetimi Y84-13
Yat tipleri, tanım Y84-25
Yat turizmi K93-26
Yat İşletmeciliği K93-26,37/A.4
Yat, tanım K93-3/i
Yat, tanım Y84-4/c
Yatçılık bölgesi, tanım Y84-4/d
Yeni köy yerleşme alanları Y68-20,42,44
Yeni kurulacak yerleşim yerleri K101-21
Yeni tesislerin kurulması, başvuruların incelenmesi Y27-13
Yeni yerleşim yeri kurulması K81-14
Yeni yerleşim yerleri kurulması K89-2/e,10/d
Yer kayması K101-1,2,3,13/ç
Yeraltı suyunun kullanımı K95-679, 680, 681, 682, 684, 685, 752
Yeraltı su alanları Y38-5
Yeraltı suları K107-1 den 18 e, K22-1, K95-679
Yeraltı suları ile ilgili düzenlemeler Y66-22
Yeraltı suları ile ilgili kirlenme yasakları Y66-22
Yeraltı suları kaptajı, drenajla Y71-6/3.A.b
Yeraltı suları kaptajı, galeri ile Y71-6/3.A.c
Yeraltı suları kaptajı, kuyu ile Y71-6/3.A.c
Yeraltı suları kaptajı, Pynarla Y71-6/3.A.a
Yeraltı suları, kaptaj Y71-6/3.A
Yeraltı suları, kullanım amacına göre sınıflandırılması Y66-3/c

Yeraltı suları, kullanımı Y66-2/e
Yeraltı suları, özellikleri T27-2
Yeraltı suları, tanım Y66-2
Yeraltı suları, yararlanmak K22-1
Yeraltı suları, İşletme sahaları T27-2
Yeraltı suları, zararlılarını önlemek K22-1
Yeraltı sularının sınıflandırılması Y66-12
Yeraltı sularının sınıflarının belirlenmesi Y66-13
Yeraltı suyu K107-10
Yeraltı suyu Y71-5/3.C
Yeraltı suyu Y71-5/4.D.c
Yeraltı suyu arama belgesi K107-9,10
Yeraltı suyu aranması K107-9
Yeraltı suyu araştırma kuyusu, tanım K107-2
Yeraltı suyu deposu K107-14
Yeraltı suyu deposu, tanım K107-2
Yeraltı suyu emniyetli verim haddi, tanım K107-2
Yeraltı suyu faydalı ihtiyaç, tanım K107-2
Yeraltı suyu faydalı kullanım, tanım K107-2
Yeraltı suyu kaynakları K107-11
Yeraltı suyu kaynaklarının verimini artırmak K107-11
Yeraltı suyu kullanma belgesi K107-10,11,12,14
Yeraltı suyu tadil ve Islah belgesi K107-11,13
Yeraltı suyu tesisleri,aplikasyon K107-17
Yeraltı suyu tesisleri,etüd K107-17
Yeraltı suyu tesisleri,proje K107-17
Yeraltı suyu İşletme sahaları K107-3,4,5
Yeraltı suyu, arama K107-13,16
Yeraltı suyu, aramak K107-5
Yeraltı suyu, araştırılması K107-1,3,4,7
Yeraltı suyu, emniyetli verim haddi K107-14
Yeraltı suyu, korunması K107-1
Yeraltı suyu, kullanma K107-13,16
Yeraltı suyu, kullanımı K107-1,3,4,5,6,10
Yeraltı suyu, tanım K107-2
Yeraltı suyu, tescili K107-1
Yeraltı İşyerlerinde toz riski Y50-16
Yeraltı su kaynakları,korunması Y66-1
Yeraltı suları T27-tümü
Yeraltı suyu deposu T27-3/b
Yeraltı suyu deposu, korunması T27-4/b
Yeraltı suyu, arama belgesi T27-8,11
Yeraltı suyu, araması T27-11
Yeraltı suyu, araştırılması T27-7/a
Yeraltı suyu, bozuk kaliteli su karışması T27-14/a
Yeraltı suyu, boşa akıtılmaması T27-14/a
Yeraltı suyu, deposunun kontrolü T27-12
Yeraltı suyu, Islah T27-7/a
Yeraltı suyu, Islah belgesi T27-8,11
Yeraltı suyu, korunması T27-14
Yeraltı suyu, kullanma T27-7/a
Yeraltı suyu, kullanma belgesi T27-8,11
Yeraltı suyu, kullanılması T27-11
Yeraltı suyu, pisuların karışması T27-14/a

Yeraltısuyu, tabakaları T27-14/a
Yeraltısuyu,t adil T27-7/a
Yeraltısuyu, tadil belgesi T27-8,11
Yeraltısuyu, tesisleri T27-14/a
Yeraltısuyu, tesislerin Islahı T27-11
Yeraltısuyu, tesislerin tadili T27-11
Yeraltısuyu, İşletme sahaları T27-6/a.3,12
Yerel yönetim K102-250, ,K102-252, 253, 254, 255, 256, 257, K102-263, 265, 266, 267, K102-303, K103-2, 4, 9, K2-2, 3, K33-9/D, 9/I, 12/E, K7-tümü, K34-1, 3/A, 3/B, 3/C, 5, 11, K40-2/d, K8-1, 4, 5, 6, 8, Y72-6, K36-2, 7/a, 7/c, 8, 9, K13-1, 3/C.6, K66-1, 2/D, K82-Ek md 8, K22-31/d, K4-1, K82-1, 2, 4, 5, Ek md 1, Ek md, 6, K102-20, T9 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 20, 24, 25, 27, 37, 38, 39, K55-6, 7, K102-238, 239, 240, 241, K102-261, K102-246, 247, 248, 249, K102-244, K57-4, T21-1, 3, 5/1, 5/2, 6, 7, 8, 9, 10, K36-26, 32, 41, K3-7, 8, 12, K102-235, 236, K52-8, 9, 10, K102-258, 259, K102-75
Yerleşim birimlerinin toplulaştırılması K50-15/a
Yerleşim bölgesi kriteri gürültü seviyeleri Y33-Tab.3, Tab.5.Tab.6
Yerleşim yeri kuruluşu K34-7/A
Yerleşim yeri, yeni K38-Ek md 11/A
Yerleşim yerleri K36-1,7/a
Yerleşme alanları K36-44/i
Yerleşme alanı, tanım K36-5
Yerleşme birimleri K50-2/a,2/d,2/e
Yerleşimi, köy gelişme yerleri Y68-41
Yerleşimi, yeni köy yerleşme yerleri Y68-41
Yeşil alan K36-11,13,15
Yeşil saha K27-10
Yeşil saha Y14-25
Yeşil sahalar K11-6/f
Yol ve inşaat makinaları, gürültü kaynakları Y25-6/ Ek.11
Yol yapım ve onarım gürültü seviyeleri Y25-16
Yüksek kaliteli Yeraltı suları Y66-12/A
Yüksek Sağlık şurası K102-10,11,12,13,14,15,16,17
Yüksek Sağlık şurası K102-307
Yüzeysel su Y71-5/3.C
Yüzeysel su alanları Y38-5
Yüzeysel su kaynakları, korunması Y31-tümü
Yüzeysel su kaynakları, korunması Y66-1
Yüzeysel su kaynakları, tanım Y31-2
Yüzeysel sular K22-1
Yüzeysel sular, az kirlenmiş su Y66-7/B
Yüzeysel sular, çok kirlenmiş su Y66-7/D
Yüzeysel sular, kirlenmiş su Y66-7/C
Yüzeysel sular, kullanımı Y66-2/e
Yüzeysel sular, yararlanmak K22-1
Yüzeysel sular, yüksek kaliteli su Y66-7/A
Yüzeysel sular, zararlarını önlemek K22-1
Yüzeysel suların kaptajı Y67-6/3.B
Yüzme havuzları, nitelikleri Y80-131
Yüzme havuzları, turizm amaçlı Y80-131
Yüzme havuzları, İşletme nitelikleri Y80-132

Yüzme havuzu Y80-85
Yıkılacak derecede tehlikeli Yapılar K36-39
Yıkılacak konutlar K50-2/n
Yılda araziye verilmesine izin verilecek Ağır metal yükü Y38-Ek.IV

Z

Zararlı amilleri izole K102-20/9
Zararlı amillerle mücadele K78-35
Zararlı kimyasallar K15-13
Zararlı kimyasallar, depolama K15-13
Zararlı kimyasallar, havada kalıcı özellik gösteren K15-13
Zararlı kimyasallar, ithali K15-13
Zararlı kimyasallar, kullanma K15-13
Zararlı kimyasallar, kullanım sınırları K15-13
Zararlı kimyasallar, suda kalıcı özellik gösteren K15-13
Zararlı kimyasallar, taşıma K15-13
Zararlı kimyasallar, toprakta kalıcı özellik gösteren K15-13
Zararlı kimyasallar, üretimi K15-13
Zararlı ve kirlletici maddeler Y69-1
Zararlı ve tehlikeli atık, tanım Y38-3
Zararlı İşin T15-4
Zararlı ışınlardan korunma T15-6,13,14,15,18,23,41
Zararlılar, bitki K109-1/b,3,8,10,15,16,17,19,21,22,28
Zararlılar, bitki K109-33,36,40,41,57
Zehir atmak, baraja K65-14/D
Zehir atmak, dereye K65-14/D
Zehir atmak, göle K65-14/D
Zehir atmak, gölete K65-14/D
Zehirli madde kapları Y22-7
Zehirli madde kullanılan İşyeri atıklarının izolesi T12-69-71
Zehirli madde kullanılan İşyeri atıkları T12-69
Zehirli maddeler K16-12/D
Zehirli maddeler K23-43
Zehirli maddeler K24-5,18
Zehirli maddeler T23-Ek.IV
Zehirli maddeler T5-428
Zehirli maddeler T5-432/e
Zehirli maddeler, ithal K24-24
Zehirli maddeler, muhafazası K24-5,24
Zehirli maddeler, satış K23-43
Zehirli ve zararlı maddeler T7-59/3
Zehirlilik (toksikite), tanım Y66-2
Zirai ilaçlar K109-2.60
Zirai karantina K109-7, 8, 9, 10, 11, 13, 44, 46
Zirai mücadele K109-2, 23, 24, 25, 32, 44, 46
ZSF (zehirlilik seyrelme faktörü),t anım Y66-2

Çevre Sağlığı Mevzuatı

SIRA NO	Numarası	ADI	Yayınlandığı Resmi Gazetenin Tarihi ve Sayısı	
1	2709	Türkiye Cumhuriyeti Anayasası	9.11.1982	17863
2	1053	Ankara, İstanbul ve Nüfusu Yüzbinden Yukarı olan Şehirlerde İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Hakkında Kanun	16.7.1968	12951
3	1164	Arsa Ofisi kanunu	10.5.1969	13195
4	178	Askeri Garnizonların İçme ve Kullanma Sularının Temini Hk. Kanun	30.12.1960	10694
5	5516	Bataklıkların Kurutulması ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hk. Kanun D.K. No: 5963 YGT: 18.6.1952	23.1.1950	7413
6	2464	Belediye Gelirleri Kanunu D.K. No: 3914	29.5.1981 24.7.1993	17354 21647
7	1580	Belediye Kanunu D.K. No: 3612 YGT: 7.2.1990 7469 4.5.1960 150 2.12.1960 3019 12.6.1984 2678 10.6.1982	14.4.1930	1471
8	80	1580 Sayılı Belediye Kanunun 15. Maddesinin 58 inci Bendine Tevfikan Belediyelerce Toptancı Hallerinin Sureti İdaresi Hk. Kanun	16.9.1960	10605
9	2960	Boğaziçi Kanunu D.K. No: 3004 YGT: 1.6.1984 3194 9.5.1985 3290 7.6.1986	22.11.1983	18229
10	818	Borçlar Kanunu	29.4.1926	359
11	3030	Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında KHK. nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun	9.7.1984	18453
12	3146	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KH. Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun	18.1.1985	18639
13	772	Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu	22.7.1966	12355
14	3039	Çeltik Ekimi Kanunu	23.6.1936	3337

SIRA NO	Numarası	ADI	Yayınlandığı Resmi Gazetenin Tarihi ve Sayısı	
15	2872	Çevre Kanunu D.K.No: 3416	11.8.1983	18132
16	4922	Denizde Can ve Mal Koruma Hk. Kanun D.K. No: 2459 YGT: 5.5.1981	14.6.1946	6333
17	854	Deniz İş Kanunu D.K. No: 1926 YGT: 12.7.1975 2319 17.10.1980 2762 10.12.1982	29.4.1967	12.586
18	5202	Deniz Kıyılarında Görülecek Başboş Mayın, Patlayıcı Madde ve Şüpheli Cisimlerin Yok Edilmesi Hk. Kanun	25.5.1948	6914
19	3894	Deniz Zabt ve Müsadere Kanunu	18.7.1940	4564
20	53	Devlet İstatistik Enstitüsünün Görev, Yetki ve Kuruluşu Hk. Kanun	23.6.1962	11136
21	3254	Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hk. K. H. Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hk. Kanun	14.1.1986	18988
22	6200	Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hk. Kanun	25.12.1953	8592
23	6197	Eczacılar ve Eczahaneler Hk. Kanun	24.12.1953	8591
24	984	Ecza Ticarethaneleriyel Sanat ve Ziraat İşlerinde Kullanılan Zehirli ve Müessir Kimyaevi Maddelerin Satıldığı Dükkanlara Mahsus Kanun	12.3.1927	575
25	2819	Elektrik İşleri Etüt İdaresi Teşkiline Dair Kanun	24.6.1935	3036
26	3154	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hk. K.H.K. ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hk. 186 Sayılı K.H.K. nin Bazı Maddelerinin Değiştirilerek Kabulü Hk. Kanun	1.3.1985	18681
27	775	Gecekondu Kanunu	30.7.1966 D.11.6.1985	12362 18781
28	3414	Gecekondu Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hk. 3.5.1985 Tarih ve 247 Sayılı K.H.K. ile Bu K.H.K. nin İki Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair 16.8.1985 Tarih ve 250 Sayılı K.H.K. 'nin Değiştirilerek Kabulü Hk. Kanun	11.3.1988	19751

SIRA NO	Numarası	ADI	Yayınlandığı Resmi Gazetenin Tarihi ve Sayısı	
29	2548	Gemi Sağlık resmi Kanunu D.K. No: 2928 YGT: 22.10.1983	10.11.1981	17510
30	657	Harita Genel Komutanlığı Kanunu	2.5.1925	99
31	3285	Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu	16.5.1986	19109
32	3152	İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	23.2.1985	18675
33	5442	İl İdaresi Kanunu D.K. No: 7267 YGT: 11.5.1959	18.6.1949	7236
34	4759	İller Bankası Kanunu ²	3.6.1945	6039
35	3360	İl Özel İdaresi Kanunu	D.26.11.1988	20001
36	3194	İmar Kanunu	9.5.1985 D.18.4.1987	18749 19435
37	2981	İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hk. Kanun	8.3.1984 D.7.6.1986 26.5.1987	18335 19130 19471
38	2510	İskan Kanunu D.K. No: 3123 YGT: 10.2.1937 5098 18.6.1949	21.6.1934	2733
39	1262	İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanunu	26.5.1928	898
40	2560	İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun D.K. No: 3009 YGT: 1.6.1984 3305 5.6.1986	23.11.1981	17523
41	1475	İş Kanunu D.K. No: 1927 YGT: 12.7.1975 2164 28.2.1979 2320 12.9.1980 23.10.1980 2457 12.9.1980 2762 1.1.1983 2869 30.7.1983 2965 30.11.1983 3199 22.5.1985 3493 11.11.1988 3528 20.4.1989	1.9.1971	13943

SIRA NO	Numarası	ADI	Yayınlandığı Resmi Gazetenin Tarihi ve Sayısı	
42	3572	İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına Dair K.H.K. nin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun	17.6.1989	20198
43	2803	Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu	12.3.1983	17985
44	815	Kabotaj Kanunu (Türkiye Sahillerinde Nakliyatı Bahriye ve Limanlarla Karasuları Dahilinde İcrayı San'at ve Ticaret Hakkında Kanun)	29.4.1926	359
45	2942	Kamulaştırma Kanunu	8.11.1983	18215
46	3167	Kara Avcılığı Kanunu	13.5.1937	3603
47	2918	Karayolları Trafik Kanunu	18.10.1983	18195
48	634	Kat Mülkiye Kanunu	2.7.1965	12038
49	3621	Kıyı Kanunu	17.4.1990	20495
50	3202	Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hk.Kanun	22.5.1985 D.22.11.1986	18761 19289
51	2032	Köye Götürülen Hizmetlerden Gönüllü Katkıları Dışında Katılma Payı Alınmaması Hakkında Kanun D.K. No: 2770 YGT: 28.12.1982	10.2.1977	15846
52	7478	Köy İçme Suları Hakkında Kanun	16.5.1960 D.27.9.1983	10506 18059
53	442	Köy Kanunu	7.4.1924	28
54	2863	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu D.K. No: 3386 YGT: 24.6.1987	23.7.1983	18113
55	6237	Limanlar İnşaatı Kanunu	4.2.1954	8625
56	618	Limanlar Kanunu	20.4.1341	95
57	5775	Limanların İnşa, Tevsi, Islah ve Teçhizine Dair Kanun	1.6.1951	7823
58	3213	Maden Kanunu	15.6.1985	18785
59	2804	Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Kanunu	22.6.1935	3035
60		Menafii Umumiyyeye Mütellik Hususat İçin Efrâda Ait Arazi ve Taş Ocaklarının Muvakkat İşgali Hk.Kanun	18.2.1331	2455

SIRA NO	Numarası	ADI	Yayınlandığı Resmi Gazetenin Tarihi ve Sayısı	
61	3998	Mezarlıkların Korunması Hk. Kanun	14.6.1994	21959
62	2873	Milli Parklar Kanunu	11.8.1983	18132
63	3800	Orman Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun	4.6.1992	21248
64	3234	Orman Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	8.11.1985	18922
65	6831	Orman Kanunu	8.9.1956	9402
66	4785	Orman Kanununa Bazı Hükümler Eklenmesine ve Bu Kanunun Birinci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun D.K. No: 5658 YGT: 24.3.1950	13.7.1945	6056
67	6326	Petrol Kanunu	16.3.1954	8659
68	2559	Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu D.K. No: 694 YGT: 16.7.1965 3233 16.6.1985	14.7.1934	2751
69	3153	Radyoloji-Radyum ve Elektrikle Tedavi ve Diğer Fizyoterapi Müesseseleri Hk. Kanun	28.4.1937	3591
70	224	Sağlık Hizmetlerinde Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun	12.1.1961 D.17.5.1969 15.8.1988	10705 13201 19890
71	3359	Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu	15.5.1987	19461
72	2692	Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu	13.7.1982	17753
73	3143	Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hk. Kanun	18.1.1985	18639
74	3218	Serbest Bölgeler Kanunu	15.6.1985	18785
75	992	Seriri ve Gıdaı Taharriyat ve Tahlilat Yapılan ve Maslı Teammüler Aranılan Umuma Mahsus Bakteriyoloji ve Kimya Laboratuvarı Kanunu	30.3.1927	580
76	1738	Seyir ve Hidrografi Hizmetleri Kanunu	7.6.1975	14557
77	927	Sıcak ve Soğuk Maden Sularının İstismarı İle Kaplıcalar Tesisatı Hakkında Kanun D.K. No: 2376 YGT: 4.1.1934 2809 24.6.1935	30.6.1926	408

SIRA NO	Numarası	ADI	Yayınlandığı Resmi Gazetenin Tarihi ve Sayısı
78	3017	Sihhat ve İctimai Muavenet Vekaleti Teşkilat ve Memurin Kanunu	23.6.1936 3337
79	7402	Sıtmanın İmhası Hk. Kanun	11.1.1936 3337
80	506	Sosyal Sigortalar Kanunu D.K. No: 672 YGT: 24.10.1965 899 24.7.1967 1186 1.3.1969 1474 1.9.1971 1517 19.2.1972 1655 11.2.1973 1698 1.4.1973 1753 2.7.1973 1912 1.7.1974 1.7.1975 1992 26.5.1976 2098 1.9.1977 2099 24.8.1977 2100 24.11.1977 2126 9.7.1978 2167 1.7.1978 11.7.1978 2422 1.4.1981 1.3.1981 1.1.1982 2564 1.2.1982 15.12.1981 2795 1.2.1983 1.1.1983 2934 1.1.1984 1.1.1985 2659 26.10.1983 1.12.1983 3168 1.5.1985 27.3.1985 3203 1.6.1985 KHK/251 13.11.1985 3246 10.1.1986 3251 14.1.1986 3279 6.5.1986 3351 24.4.1987 3395 9.7.1987 KHK/323 27.5.1988 KHK/352 23.12.1988 3522 24.2.1989 3702 22.3.1991 3774 1.7.1992 27.2.1992 3786 14.3.1992	(29.30.31/7/1964- 1.8.1964-11766- 11779

SIRA NO	Numarası	ADI	Yayınlandığı Resmi Gazetenin Tarihi ve Sayısı	
81	3083	Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu	1.12.1984	18592
82	831	Sular Hakkında Kanun	10.5.1926	368
83	2659	Sular Hakkında Kanuna Eklenen Kanun	1.1.1935	2895
84	1380	Su Ürünleri Kanunu	4.4.1971 D.28.5.1986	13799 19120
85	4541	Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun	15.4.1944	5682
86	1219	Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun	14.4.1928	863
87	2644	Tapu Kanunu D.K. No: 5516 YGT: 18.1.1950 79 18.10.1962	29.12.1934	2892
88	237	Taşıt Kanunu	12.1.1961	10705
89	3155	Tarım Reformu Genel Müdürlüğünün Kuruluş ve Görevleri Hk. Kanun	5.3.1985	18685
90	4373	Taşkın Sulara ve Su Baskınlarına Karşı Koyma Kanunu	21.1.1943	5310
91	1705	Ticarette Tağşişin Men'i ve İhracatın Murakabesi ve Korunması Hk. K. D.K. No: 3205 YGT: 26.5.1985 336 5.8.1988	19.6.1930	1524
92	1757	Toprak ve Tarım Reform Kanunu	19.7.1973	14599
93	2634	Turizmi Teşvik Kanunu D.K. No: 3487 YGT: 27.10.1985	16.3.1982	17635
94	765	Türk Ceza Kanunu	13.3.1926	320
95	743	Türk Kanunu Medenisi	4.4.1926 D.24.7.1967	339 12655
96	2690	Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Kanunu	13.7.1982	17753
97	3959	Türkiye Cumhuriyeti Refik Saydam Hıfzıssıhha Müessesesi Teşkiline Dair Kanun	4.1.1941 D.5.8.1988	47.3 19890
98	2620	Türk Sivil Havacılık Kanunu	19.10.1983	18196

SIRA NO	Numarası	ADI	Yayınlandığı Resmi Gazetenin Tarihi ve Sayısı	
99	132	Türk Standartları Enstitüsü Kanunu	22.11.1960	10661
100	3348	Ulaştırma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	17.4.1987	19434
101	7269	Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun	25.5.1959	10213
102	1593	Umumi Hıfzıssıhha Kanunu	6.5.1930 D.24.9.1983	1489 18171
103	486	Umuru Belediyeye Mütcellik Ahkamı Ceaziye Hk. Kanun	17.5.1340	70
104	1608	Umuru Belediyeye Mütcellik Ahkamı Cezaiyye Hakkında 16 Nisan 1340 Tarih ve 486 Numaralı Kanunun Bazı Maddelerini Muadil Kanun	20.5.1930	1498
105	2762	Vakıflar Kanunu	13.6.1935	3027
106	3653	Yalova Kaplıcalarının İşletilmesi ve Kaplıcaların İnkişafı İşlerinin Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekaletine Bağlı Hükmi Şahsiyeti Haiz Bir Teşekküle Devri Hakkında Kanun	4.7.1930	4249
107	167	Yeraltı Suları Hakkında Kanun	23.12.1960 D.5.8.1988	10688 19890
108	3056	24 Temmuz 1923 Tarihinde Lozan'da İmza Edilen Boğazların Tabii Olacağı, Usule Dair Mukavelenamenin Yerine Kaim Olmak Üzere 20 Temmuz 1936 Tarihinde Motreux'de İmza Edilmiş Bulunan Yeni Mukavelenamenin Tasdikine Dair Kanun	Kabul Tarihi	31.7.1936
109	6968	Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Kanunu	24.5.1957	9615

SIRA NO	Numarası	ADI	Yayınlandığı Resmi Gazetenin Tarihi ve Sayısı	
1	7/6174	Ağır ve Tehlikeli İşler Tüzüğü D. Karar No: 91/1546 YGT: 25.5.1991	9.4.1973	14502
2	4/9326	Fizyoterapi ve Bunlara Benzer Müesseseler Hakkında Nizamname	12.10.1957	9730
3	2/19331	Gemilerde Yolcuların Sıhhi Emniyeti Hakkında Nizamname	28.1.1943	5316
4	5/984	Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabii Ocakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastahklarla Mücadele Tüzüğü	19.4.1961	10786 19120
5	3/15481	Gıda Maddelerinin ve Umumi Sağlığı İlgilendiren Eşya ve Levazımın Hususi Vasıflarını Gösteren Tüzük (GIDA MADDELERİ TÜZÜĞÜ) D.K. No: 7/1127 YGT: 25.7.1970 7/2235 21.4.1971 7/8369 4.6.1974 83/7366 6.11.1983	18.10.1952	8236
6	2/3238	İспенçiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Nizamnamesi	23.9.1935	3113
7	7/7583	İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü	11.1.1974	14765
8	84/8428	Maden ve Taş Ocakları İşletmelerinde ve Tünel Yapımında Alınacak İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Önlemlerine İlişkin Tüzük	22.10.1984	18553
9	11410	Mezarlıklar Hakkında Nizamname	9.8.1931	1868
10	3/5661	Mezbaha Yapı Tüzüğü	28.4.1947	6593
11	83/7405	Nüklüer Tesisleri Lisans Verilmesine İlişkin Tüzüğü	19.12.1983	18256
12	7/7551	Parlayıcı, Patlayıcı, Tehlikeli ve Zararlı Maddelerle Çalışan İşyerlerinde ve İşlerde Alınacak Tedbirler Hakkında Tüzük	24.12.1973	14752
13	2/8501	Polis Vazife ve Salahiyet Nizamnamesi	25.4.1938	3890
14	85/9727	Radyasyon Güvenliği Tüzüğü	7.9.1985	18861
15	2/10857	Radyoloji, Radyum ve Elektrikle Tedavi Müesseseleri Hakkında Nizamname	6.5.1939	4201
16		Rumeli Demiryollarının Umur-u Nakliyesi Hk. Nizamname	6.5.1288 Tertip:1, Cilt:4	(18.5.1872) Sayfa:483

SIRA NO	Numarası	ADI	Yayınlandığı Resmi Gazetenin Tarihi ve Sayısı	
17	84/8298	Sağlık Kuralları Bakımından Günde Ancak Yedi- buçuk Saat veya Daha Az Çalışması Gereken İşler Hakkında Tüzük	27.7.1984	18471
18	85/9709	Sahil Güvenlik Komutanlığının İdari ve Adli	7.8.1985	18835
19	4/11715	Sivil Müdafaa Bakımından Şehir ve Kasaba Planlarıyla Mühim Bina ve Tesislerde Tatbik Olunacak Esaslar Hakkında Nizamname	6.7.1959	10245
20	7/4496	Sosyal Sigorta Sağlık İşlemleri Tüzüğü D.K. No:7/16989 YGT: 23.3.1979 7/2532 8.4.1981 85/9529 3.7.1985 91/1767 26.5.1991	22.6.1972	14223
21	7044	Sular Kanununun Uygulanışını Gösteren Tüzük D.K. No: 3/3819 YGT: 22.2.1946	29.8.1928	976
22		Taş Ocakları Nizamnamesi	Kabul Tarihi: 6.6.1317 Rebiülevvel: 1319 Tertip: 1 Cilt: 7 Sayfa: 678	
23	3/14831	Tehlikeli Eşyanın Ticaret Gemileriyle Taşınması Hakkında Tüzük	8.10.1952	8227
24	87/12028	Tekel Dışı Bırakılan Patlayıcı Maddelerle Av Malzemesi ve Benzerlerinin Üretimi, İthalı, Ta- şınması, Saklanması, Depolanması, Satışı, Kul- lanılması, Yok edilmesi, Denetlenmesi Usul ve Esaslarına İlişkin Tüzük	29.9.1987	19589
25	7/5578	Uluslararası Sağlık Tüzüğü D.K. No: 7/7131 YGT: 7.9.1973	25.4.1973	14517
26	7/8602	Yapı İşlerinde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü	12.9.1974	15004
27	5/1465	Yeraltı Suları Tüzüğü	8.8.1961	10875
28	6/3346	Zirai Karantina Tüzüğü	2.9.1964	117964
29	4/11142	Zirai Mücadele İlaç ve Aletleri Hakkında Nizamname	4.2.1959	10126

SIRA NO	Numarası	ADI	Yayınlandığı Resmi Gazetenin Tarihi ve Sayısı	
1		Afet Bölgelerinde Yapılacak Hakkında Yönetmelik	16.1.1968	12861
2		Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik	8.5.1988	19808
3		Ağaçlandırma Yönetmeliği	11.3.1989	20105
4		Aliğa Gemi Söküm Belgesi Yönetmeliği	1.9.1986	19208
5		6269 Sayılı Kanunun 6 ıncı Maddesinin Uygulanması İle İlgili Yönetmelik	19.9.1964 D.20.6.1966	11811 12327
6		Araçların Muayeneleriyle Muayene İstasyonlarının Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik	9.1.1989	20044
7		Arsa Ofisi Genel Müdürlüğünün Görev ve Yetkileri İle Döner Sermayenin Usulleri ve Arsa İşlerine Dair Yönetmelik	6.10.1970	13631
8		Atık Suların Kanalizasyon Şebekesine Deşarj Yönetmeliği	13.3.1984	18340
9		Bazı Belediyelerin İmar Yönetmeliklerine Değişiklik Yapılması ve Bu Yönetmeliklere Yeni Maddeler Eklenmesi Hakkında Yönetmelik	16.1.1985	18637
10		Belediye ve Mücavir Alan Sınırlı İçinde ve Dışında Alanı Bulunmayan Alanlarda Uygulanacak İmar Yönetmelik	2.11.1985	18916
11		Belediyelerin İmar Yönetmeliğine Ek Yönetmelik	7.5.1976 D.23.12.1977 28.9.1978 6.12.1983	15580 16148 16418 18243
12	278	Bulaşıcı ve Salgın Hastalıklar Çıktığından Alınacak Tedbirlere Uyulmaması Halinde Uygulanacak Ceza Yönetmeliği	13.6.1973	15463
13		Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri ve Fon Yönetmeliği	15.4.1985	
14		Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında 3030 Sayılı Kanunun Uygulanması İle İlgili Yönetmelik	12.12.1984	18603
15		Çevre Bakanlığı Mahalli Çevre Kurulları Çalışma Esas ve Usulleri Yönetmeliği	8.3.1993	21518

SIRA NO	Numarası	ADI	Yayınlandığı Resmi Gazetenin Tarihi ve Sayısı	
16		Çevre Kirliliğini Önleme Fonu Yönetmeliği	17.5.1985 D.3.12.1987	18757 19653
17		Çevre Sağlığı Memurları Yönetmeliği	14.8.1965	12075
18		Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği	7.2.1993	21489
19		Ecza Ticaretleriyle Sanat ve Ziraatta Kullanılan Zehirli ve Müessir Kimyaevi Maddelerin Satıldığı Dükkanlara Mahsus Talimatname	15.4.1934	
20	508	Gayrisihhi Müesseseler Yönetmeliği	26.10.1983	18203
21		Gecekondu Kanunu Uygulaması Yönetmeliği	17.10.1968 D.12.8.1984	12428 18487
22		Gemi ve Deniz Araçlarına Verilecek Cezalarda Suçun Tesbiti ve Cezanın Kesilmesi Usulleri İle Kullanılacak Makbuzlara Dair Yönetmelik	3.11.1987	19623
23		Gıda Katkı Maddeleri Yönetmeliği	6.3.1988 D.7.9.1988	19746 19922
24		Gıda maddeleri ile temasta bulunan veya bulunmak üzere imal edilen plastikler hakkında Yönetmelik	D.1.4.1986	19065
25		Gürültü Kontrol Yönetmeliği	11.12.1986	19308
26	94/5856	Harita ve Harita Bilgilerini Temin ve Kullanma Yönetmeliği	31.8.1994	22037
27		Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği	2.11.1986	19269
28		Isıtma Tesislerinin Sebep Olduğu Hava Kirliliği Hakkında Yönetmelik	19.9.1982	14311
29		İçmesuyu Tesislerinde Su Getirme ve Dağıtım Hatları San'at Yapılarının İşletmeye Açılmadan Evvel Dezenfeksiyonuna Ait Yönetmelik		
30	186	İçme ve Kullanma Sularının Dezenfeksiyonuna Ait Yönetmelik	16.5.1967 D.24.5.1967	12599 12604
31		İçme ve Kullanma Suyu Temin Edilen ve Edilecek Olan Yüzeysel Su Kaynaklarının Kirlenmeye Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik	13.3.1984	18340
32		İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hk.2981 Sayılı Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik	12.5.1984 D.23.7.1986 13.8.1986	18399 19173 19194

SIRA NO	Numarası	ADI	Yayınlandığı Resmi Gazetenin Tarihi ve Sayısı	
33		İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik	9.3.1989	20103
34		Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği	17.12.1983	18254
35		Kamu Arazisinin Turizm Yatırımlarını Tahsisi Hakkında Yönetmelik	28.4.1983 D.1.3.1985	18031 18681
36		Karayoluyla Şehirlerarası Yolcu Taşımaları Hakkında Yönetmelik	8.9.1994	22045
37		Karayolları Trafik Yönetmeliği	16.6.1985 D.12.9.1985 29.5.1986 10.1.1987 17.1.1987 3.3.1988	18786 M. 19121 19337 19344 19743
38		Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği	14.3.1991 D.3.4.1991 D.2.11.1994	20814 20834 22099
39		Katı Atıkların Kirlenmesi Milli Komitesi Yönetmeliği	11.4.1989	20136
40		Kasaplık Kanatlı Havyanların Kesim Yerlerinin Asgari Teknik ve Hijyenik Şartlarını Gösterir Yönetmelik	12.1.1990	20400
41	508	Gayrisihhi Müesseseler Yönetmeliği	26.10.1983 D.21.12.1983 1.7.1975	14918 18258 15282
42	927	Kaza Sağlık İdareleri ve Sağlık Merkezleri Talimatnamesi	5.4.1960 D.11.10.1962	11251
43		Kozmetik Yönetmeliği	8.4.1994	21899
44		Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Köy İçmesuyu Tesisleri İşletme Bakım ve Onarım Yönetmeliği	18.3.1995	22231
45		Köy İçme Suları Hakkında Yönetmelik	12.1.1963	11306
46		Köy Sağlık Memurları Yönetmeliği	2.4.1946	
47	251	Lağım Mecrası İnşası Mümkün Olmayan Yerlerde Yapılacak Çukurlara Ait Yönetmelik	19.3.1971	13783
48		Maden Kanunu Uygulamasına Dair Yönetmelik	22.8.1985	18850

SIRA NO	Numarası	ADI	Yayınlandığı Resmi Gazetenin Tarihi ve Sayısı	
49		Maden Suları (Minerali Sular) Yönetmeliği	1.9.1988	19916
50		Maden ve Taş Ocakları İşletmelerinde ve Tünel Yapımında Tozla Mücadeleyle İlgili Yönetmelik	14.9.1990	20635
51		Mevcut Binalarda Isı Yalıtımı ile Yakıt Tasarrufu Sağlanması ve Hava Kirliliğinin Azaltılmasına Dair Yönetmelik	19.11.1984	18580
52		Mezarlık Nizamnamesinin 8inci Maddesinin Birinci Fıkrası Mucibince Hazırlanan Talimatname	12.3.1942	5055
53		Milli Parklar Yönetmeliği	12.12.1986	19309
54		Nükleer Santrallerin Güvenlik Uygulama Kuralları İçin Tanınması Yönetmeliği	23.6.1979	16675
55		Orman Arazilerinin Tahsisi Hakkında Yönetmelik	5.4.1995	22249
56		Orman Kanununun 31,32,33üncü Maddesinin Uygulanması Hk. Yönetmelik	20.7.1984	18464
57		Otopark Yönetmeliği	2.11.1985 D.1.5.1987	18916 19447
58		Ölüleri Bir Yerden Diğer Bir Yere Nakline Dair Talimatname	Kabul Tarihi: 3.12.1930	
59		Özel ve Resmi Kombinaların Kuruluş ve İşleyişini Gösterir Yönetmelik	12.12.1982 D.12.6.1983 16.3.1984 15.7.1986	17896 18075 18343
60		Özel Nükleer Maddelerin Fiziksel Koruma Önlemleri Yönetmeliği	20.7.1979	16702
61		Radyoformasötik Yönetmeliği	23.12.1993	21797
62		Radyasyon Güvenliği Yönetmeliği	6.9.1991	20983
63		Radyoloji ve Tedavi Laboratuvarı Teknisyeni Sağlık Memurlarının Görev ve Yetkileri Hakkında Yönetmelik	27.6.1967	
64	144	Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirildiği Bölgelerde Hizmetin Yürütülmesi Hakkında Yönetmelik	9.9.1964 D.3.8.1978	11802 16366

SIRA NO	Numarası	ADI	Yayınlandığı Resmi Gazetenin Tarihi ve Sayısı	
65		Sosyalleştirilmiş Sağlık Hizmetlerinin Sağlık Kurulları Yönetmeliği	15.3.1963 D.1.5.1969 9.6.1969	13149 13219
66		Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği	4.9.1988	19919
67		Su Kirliliğini Araştırma ve Kontrolü Yönetmeliği	10.2.1990	20429
68		Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu Uygulama Yönetmeliği	29.6.1985	18796
69		Su Ürünleri Yönetmeliği	10.3.1995	22223
70		Süt ve Mamüllerinin İstihsal ve Satışına Mahsus Mahal ve Levazım ile Süt Veren Hayvanların Yaşadıkları ve Sağladıkları Yerlerin Sıhhi Şartlarının Tesbitine Dair Yönetmelik	30.4.1956 D.10.4.1980	9297 16956
71		Şehir ve Kasaba İçme Suyu Projelerinin Hazırlanmasına Ait Yönetmelik	22.4.1985	18733
72		Tarım Alanlarının Tarım Dışı Gaye ile Kullanılmasına Dair Yönetmelik	11.3.2989 D.11.7.1994	20105 21987
73		Taş Ocakları Hakkında Yönetmelik	12.8.1964	11778
74		Tehlikeli Maddelerin Karayolu ile Taşınması Hakkında Yönetmelik	22.10.1976	15742
75		Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği	20.5.1993	21586
76		Tıpta Tedavi Amacıyla Kullanılan İyonlaştırıcı Radyasyon İçeren Tesislere Lisans Verilmesi Yönetmeliği	21.7.1994	21997
77		Toplu Konut Kanunu Uygulama Yönetmeliği	28.4.1985 D.12.2.1987	18738 19370
78		Turizm Müesseselerinin Denetimi Hakkında Yönetmelik	2.7.1969 D.4.4.1976	13238 15549
79		Turizm Yatırım İşletme ve Kuruluşlarının Denetimi Hakkında Yönetmelik	19.4.1983	18023
80		Turizm Yatırım ve İşletme Nitelikleri Yönetmeliği	16.1.1980	16871
81		Türk Arama ve Kurtarma Yönetmeliği	7.1.1989	20042
82		Uçaklarda Uygulanacak Sağlık Muamelelerine Ait Yönetmelik	11.8.1961	10878

SIRA NO	Numarası	ADI	Yayınlandığı Resmi Gazetenin Tarihi ve Sayısı	
83		3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği	12.8.1987 D.4.12.1987	19542 19654
84		Yat Turizminin Geliştirilmesi Hakkında Yönetmelik	4.8.1983	18125
85		Yenecek ve İçecek Şeylere Katılabilecek Boyalarla Muhafaza Maddeleri ve Anti-oksidan Maddeler Hakkında Yönetmelik	19.2.1962 D.22.4.1968 16.6.1976	12881 15618
86		Yeniden Kurulacak Köylerde Nazara Alınması Gereken Genel Sağlık Şartları Hakkında Talimatname		
87		Zararlı Kimyasal Madde ve Ürünlerinin Kontrolü Yönetmeliği	11.7.1993	21634
88		Zehirli Maddelerin Ecza Ticarethanelerinde Muhafazası ve Alıcıya Tevdii Hakkında Talimatname	Kabul Tarihi: 28.12.1927	

TOPLANTI DEĞERLENDİRME FORMU
Toplantı Yararlı Oldu mu? On Üzerinden Değerlendiriniz.

	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
Bölüm 1											
Bölüm 2											
Bölüm 3											
Bölüm 4											
Bölüm 5											
Bölüm 6											
Bölüm 7											
Bölüm 8											
Bölüm 9											
Bölüm 10											
Bölüm 11											
Bölüm 12											
Bölüm 13											
Bölüm 14											
Bölüm 15											
GENEL											

Bölgümlere göre yapılması veya çıkarılması gereken önerileri arka sayfaya sıralayınız: